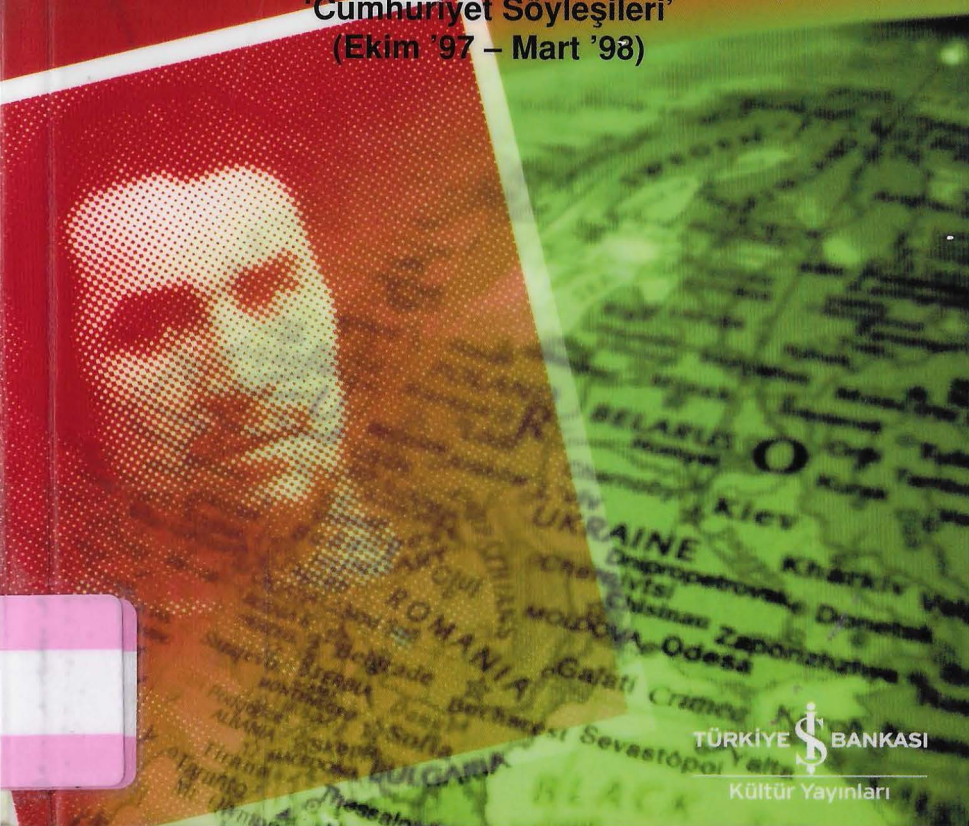
ATTİLÂ İLHAN

SULTAN GALİYEF

Avrasya'da Dolaşan Hayalet

'Cumhuriyet Söyleşileri'
(Ekim '97 – Mart '98)

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

© Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
Meşelik Sokağı 2/3 Beyoğlu 34433 İstanbul
www.iskulturyayinlari.com.tr

Kapak Tasarımı Birol Bayram
Düzelti Necati Balbay
Tasarım ve Uygulama Tipograf (0212) 249 01 01
Birinci Baskı 2000, Bilgi Yayınevi
İkinci Baskı Aralık 2005, İş Bankası Kültür Yayınları
ISBN 975-458-665-9
OTM 11043901
Basımevi Barış Matbaası (0212) 674 85 28
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi C Blok 291
Topkapı 34010 İstanbul

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

sultan galiyef

AVRASYA'DA DOLAŞAN HAYALET

'CUMHURİYET' SÖYLEŞİLERİ
(Ekim '97 – Mart '98)

Attilâ İlhan

İçindekiler

Ekim '97
'MİLLET'İN TUTKALI 'DEVLET'

Hesap kitap ve ötesi 11
'Gerilla' neden ölmüştü? 14
'Tarih bizi zorluyor!..' 17
'Millet'in tutkalı 'devlet!'.. 21
Adına yakışır bir 'cumhuriyet'... 24
Kadınların 'önlenemez' yükselişi! 27
Erkek ne 'istiyor', kadın ne 'yapıyor'? 30
'Evli bakireler ordusu' 33
'Cinsel' çoraklığın çocukları 36
Kör kör parmağım gözüne! 39
'Hücre' yalnızlığının 'basıncı'!.. 42
'Hücre'ye 'kapatılmış' edebiyat! 45
'Hücre sabır tanımaz!..' 49
'Festival' demesinler!.. 52

Kasım '97
ASIL SORUN: 'ÖRGÜTLENME'

Ya 'seviyeliler', 'seviyesiz' ise? 57
Yeşilçam'ın görkemli 'lümpenliği'! 60
'Sevmek' mi, 'anlamak' mı? 63
'O'nu yalnız bırakacak mıyız? 66
'Sosyalist sol'a 'müdafaa-i hukuk' örneği... 69
Önce 'tarihine' sahip çıkmak!.. 72
'Metod'da birleşmek, 'ulusal model' yaratmak! 75
'İşçi' ile 'özdeşleşmek!..' 78
... Ya 'insan unsuru'? 81
Asıl sorun: 'Örgütlenme!' 84
'Post-modernist' kitle partisi 87
'Sol liberal cephe'ymiş!.. 90

Aralık '97
'MAZLUMLARIN KÜRESELLEŞMESİ'

'Yabancılaşmışlar' cephesi mi? 95
Yanlış 'nerede' yapılmıştı?.. 99
Amaç, 'sosyalizmi işçiden koparmak'!.. 102
'Mazlumların küreselleşmesi'! 105
Şu 'proletarya diktatörlüğü' 109
Nasıl bir 'devrim'? 112
'Sıçan sidiği denize fayda!..' 115
'Türkçü'den ABD'ye sert tepki! 118
'Türkçü'nün 'ülkücü'ye tepkisi 121
'Türkçülüğün' yeri 'solda' mı? 125
Avrasya'da dolaşan hayalet: 'Galiyef'! 128
Türkçü/devrimci diyaloğu 131
'Mutluyum, demiryolcuyum!' 134
"... vatanı, vatan içinde, bir daha kurtarmak!.." 138

Ocak '98
'AVRASYA, AVRASYALININ!..'

O 'ay/yıldızı' sildirtecek miyiz? 145
Hadi, konuşsana İsmet Paşa!.. 148
Madalyonun arka yüzü 151
Hollywood'un intikamı... 154
'Fil çöplüğü...' 157
Sinema, en tehlikeli silâh!.. 160
Gorbaçof, tutarsız mıdır? 163
Gorbaçof'un 'gerekçesi' 166
'Sovyet parantezi' 169
Avrasya, dünyanın merkezi! 172
Avrasya, Avrasyalının!.. 176
Söylesene, Fevzi Paşa!.. 179
'Önce Türkiye!..' 183

Şubat '98
'SOĞUK SAVAŞ KİRLİLİĞİ'

Yıldız Sertel'in 'tanıklığı'! 189
Bu belâ, sağ/sol çatışması değildir! 193

... halbuki, ne alâkası var? 197
Su gibi kolay bulmaca 201
'Soğuk Savaş kirliliği' 205
Hem üzümü yer, hem bağcıyı döver! 209
Bu 'filmi' daha çok görürüz... 213
Ne 'alaturka', ne 'alafranga'! 217
Al birini, vur birine!.. 221
'Doğru' zaman, 'doğru' yer, 'doğru' seçim!.. 225
Kapitalist 'totaliterliğin' anayasası!.. 229
Çekildiğimiz karanlık liman... 233

Mart '98
İKTİDARLAR, ANTİ-KEMALİST!

Daha nasıl söylesin?.. 239
"Bir 'tutkudur' bu, ömür boyu sürecek..." 243
Hani bunlar 'eskiden'di? 247
'Acı bir mukayese...' 250
'Saçımız önümüze dökülünce...' 254
İktidarlar, anti-Kemalist! 258
"... Onlar ki toprakta karınca..." 261
'El, elin eşeğini...' 264
'Ulusal savunma kavramı...' 268
'Savunma sanayii' 272
'Ulusal Savunma'da, 'küreselleşme'ye, hayır!.. 276
'Savunma'nın 'asıl' sorunu... 280
Kırk yıl kaybettik!.. 283

Ekim '97

'MİLLET'İN TUTKALI 'DEVLET'

Hesap kitap ve ötesi

Hangi Sol, yayımlandığı zaman kıyameti koparan, şu cümleye bağlanmıştı: **"Ben 1950'den beri, bunu bilir bunu söylerim. Sosyalizm ya insancı ve özgürlükçü olacaktır, ya da olmayacaktır."** *(Hangi Sol)*

Sovyet İmparatorluğu'nun, en güçlü göründüğü yıllarda (1960'lar) verilmiş bu hükmün doğruluğunu, 1990'larda *'çöküşü'* kanıtlamadı mı, sorarım; oysa hüküm basit bir diyalektiğe dayandırılmıştı: **bir sonraki devrim, bir öncekinin müktesabatını (kazanımlarını) inkâr etmez, içerir. Fransız İhtilâli, 'kul'u 'birey'e dönüştürmüş; hukuk eşitliği ve demokratik özgürlükleriyle, 'yurttaş'laştırmıştı; Sovyet İhtilâli, bunları koruyup, üstüne ekonomik güvenliği ve eşitliği ekleyerek, gelişmeyi tamamlayacaktı!**

Stalin'den itibaren gittikçe kemikleşen *'bürokrasi'* diktası, birincisini ikincisine feda etmiş; daha da kötüsü, sosyalizm bundan ibarettir sanmıştı: **'Sovyet toplumu', 'bürokrasi + teknokrasi' ayrıcalığı ile 'özürlü' bir toplumdu; ne tam eşitlikçi olabildi, ne tam özgürlükçü: dağılmasına şaşmalı mı?**

Anadolu İhtilâli, Gazi'nin belirttiği üzere, **Fransız İhtilâli'nden** esinlenmiş, ulusal demokratik bir devrim; yani **amacı 'kul'u 'birey'e, 'intisab'ı 'bireyselliğe' dönüştürmek: 'tebaa'dan 'yurttaş' yaratmak; dolayısıyla hukuk eşitliğini ve demokratik özgürlüğü (insan haklarını) sağlamak!** Oysa **İnönü** Cumhuriyeti'nden –gerçekte 1935'ten– itibaren güçlenen merkeziyetçi bürokrasi, **İhtilâl'in** amacını *'totaliterliğe'* feda etmiş; üstelik bunu o kadar *'kökten'* yapmıştır ki, *'demokrasiye geçtiği'* zaman bile, totaliter iç yapısını korumuştur.

Besbelli **Anadolu İhtilâli'nin** amacı, *'serada'* bir burjuvazi yetiştirip onunla *'ortak yaşam'*a geçerek, basbayağı *'oligarşik'* bir *'demokrasi oyunu'* oynamak değildi; **bu ona, bürokrasi-**

nin yakıştırdığı 'son', çünkü İhtilâl'in –esnek, birikip sıçramalı, 'çağdaş uygarlık' amaçlı, 'en hakiki mürşit ilimdir' metodlu– diyalektiğini hiç hesaba katmaz. Türk *'demokrasisinin'* kırk yıllık *'perişanlığı'* bundan; oysa tarihin hükmü değişmez: demokrasi, ya hukukî eşitliğe, insan haklarına dayalı, 'sivil' ve 'özgürlükçü' bir yönetim olacaktır, ya da olmayacaktır.

Acı ve çıplak gerçek nedir?

Farkında mısınız? Şu günler, bu köşede *'nöbeti devraldığımın'* yıldönümü, dönüp arkama baktığım zaman, ne yapmaya çalıştığımı görüyorum... 1) Siyaseti, *'menfaat particiliğine'* indirgemiş gündelik zırvalara itibar etmeden, Türkiye'nin gerçek gündemini araştırmak! 2) Palavra siyasetçiliğinin tozu dumanı arasından, tarihi sürecin ve ekonomi politiğin diyalektiğini saptamaya çalışmak! 3) Önkabulleri ve önyargıları tartışmaya açıp, antitezler üreterek, yeni sentezler denemek!

Acı ve çıplak gerçek nedir? Hâlâ *'sağ'*ı ve *'sol'*u budanmış, *'güdümlü'* bir demokrasiyiz; *'siyasi toplum'* (bürokrasi) *'sivil toplum'*u (millet) tepeden tırnağa *'denetimi'* altında tutuyor; *'devlet'* demek, aslında ayrıcalıklarla donatılmış, *'lâik'* ve *'alafranga' 'bürokrasi'* ile aynı ayrıcalıklardan yararlanan *'burjuvazi'* demek; bu *'çekirdek 'devlet'*in ta kendisi; *'hâkimiyetin kayıtsız şartsız halkta olduğu'* gerçeği unutulmuş, ya da unutturulmuş; bu da halkın önüne seçimlerde sunulan *'seçenekler'*in önceden sınırlanması ve kısıtlanmasıyla gerçekleşiyor; kim ki buna karşı sesini yükseltir, cevabı o sorudur: *"Kırk katır mı, kırk satır mı?"*

Dünyanın neresinde *'cunta'* anayasasını meşru ve muteber sayan *'bağımsız yargı'* görülmüş? Hangi demokraside, hangi *'bağımsız'* Anayasa Mahkemesi, zorla *'tebdil, tağyir ve ilga edilmiş'* bir anayasanın hesabını, bu işi yapanlardan sormaz. Yargıtay 4. Ceza Dairesi Başkanı Dr. Sâmi Küçük, bakınız ne diyor:

"... bir ülke istemediği bir rejim altında yönetilmişse, onun sorumlularından hesabını sormalıdır. Bu bir onur sorunudur.

Böyle bir anayasayı alıyorsunuz ve halka, 'ya kabul et ya da diktatörlüğümü sürdüreceğim' diyorsunuz. Bence onurlu bir halk buna katlanamaz." (*Yeni Yüzyıl*, 21 Temmuz 1997)

İyi de, onurlu bir Anayasa Mahkemesi *'katlanabilir'* mi? Hele Gazi Mustafa Kemal'in 'idare baştan başa halka verilecektir', 'memleketin idaresi bir halk idaresi olacaktır' dediği bir ülkede...

Bir yıl su gibi aktı...

Şimdi tekrar Mes'ud Cemil Bey'in Nihavend saz semaisine dönebilir miyiz? Yunus Nâdi'ye adanmış o ilk yazımın başlığı neydi, aklınızda mı? "O, bir inkılâpçıydı..." ve sözü bağlarken demiştim ki: "... o nesil inkılâp nesliydi, bizse onun çocuğu, bir manada inkılâbın; onun içindir ki, adımız Yunus Nâdi'dir, Falih Rıfkı'dır, Yakup Kadri'dir, Rûşen Eşref'dir, Hamdullah Suphi'dir, Hâlide Edip'dir, M. Zekeriya'dır, Sabiha Sertel'dir, Suat Derviş'dir; onların, yani Müdafaa-i Hukuk'un gönlümüzde yücelttiğimiz anıtına, bir sap kırmızı karanfil bırakıp, nöbeti devralıyorum..." (*Cumhuriyet*, 16 Eylül 1996)

Bir yıl su gibi aktı: *'nöbet'* aynı platformda, aynı selâbet ve celâdetle devam ediyor. Yarası olan gocunur!

1 Ekim 1997

'Gerilla' neden ölmüştü?

Nasıl da üzülürdüm! **Türkiye**'de, *'68 Kuşağı*'nın *'hızlı'* Marksist gençleri, **Latin Amerika** türü (Foco) *'silâhlı eylem devrimciliği*'ne kapıldıkları sırada; **Fransa**'da, bu *'devrimciliğin' efsane isimlerinden* **Regis Debray**, *La Critique des Armes / Silâhların Eleştirisi* adlı iki ciltlik kitabını yazıyordu: daha da büyük bir efsane sayılan **Ernesto 'Che' Guevara** ile **Bolivya** deneyimi yaşamış, *'gerillacılığın'* başarısızlığını görmüştü.

70'li yılların, o dağdağalı **Ankara**'sı! Çeşitli *'solcu'* gruplardan, kızlı erkekli öğrencilere, hiçbir yere ulaşamayacak bir merdiveni yeniden keşfe kalkıştıklarını anlatmak için, ne kadar nefes tüketmişimdir, kimbilir? Bunu, bilerek isteyerek yapıyordum, çünkü...

'Savaş, işte bu yalnızlık oldu!..'

... silâhlı eylemciliğin *'kralı'* **Andre Malraux**, daha savaş sonrasında meselenin bam telini açıklamıştı: **Hava Kuvvetleri ve Zırhlı Birlikler, devreye girdikten sonra, zamanımızda, hiçbir silâhlı kalkışmanın başarı şansı olamaz!** Şimdi de, buna rağmen, 'Che'nin yanı başında bunun aksini kanıtlamaya gitmiş olan **Regis Debray**, kolu kanadı kırık dönüyordu. O hızla mıdır nedir, Debray'nin yaşantısından çıkardığı sonuçları tartıştığı bir kitabını, Türkçeye çevirtip yayımlamıştık: *Che'nin Gerillası* (Bilgi Yayınevi); belki okuyan olur, *'hisse kapar'* diye; okumasına okudular ama, *'hisse kaptılar'* mı, şüpheliyim!

Regis Debray'nin, gerillanın askeri başarısızlığını anlattığı bölüm başlıkları şöyleydi: **"1. Sonuç: Harekât bölgesi, 'fiilen' kendi cephe gerisine dönüşmüştü. 2. Sonuç: Gerilla birlikleri, çaresiz kalınarak dağıtılmıştı. 3. Sonuç: Che Guevara'nın harekât bölgesinde, bir savunma alanı geliştirme-**

si objektif olarak imkânsızdır"; şu acı satırları okur musunuz, lütfen:

"... Bolivya halkı, yerine göre şaşkın ve kuşkulu, yerine göre ilgili ve sempati dolu bir seyirci gibi gerillanın çizdiği parabolik yörüngeyi, tam bir çaresizlik ve güçsüzlük içinde izlemek zorunda kaldı..."

"... böylece her şey, gerillayı kendi kaderiyle baş başa bırakmak, onu terk edilmiş bir adadan farksız hale getirmek için, sözbirliği etmiş oldu. Onun gücünü yitiren, onu yıpratan gerçek savaş, işte bu yalnızlık oldu: gerilla, bu yüzden öldü!.." (*Che'nin Gerillası*, s. 178-179, Bilgi Yayınevi, 1975)

Son cümlenin vahametini ve derinliğini, iyice tarttınız mı? Aslında *'silâhlı eylem'*de başarının, âdeta *'reçetesi!..'* Bir tarihte yazmıştım: işaret, halkın tepkisidir; halk silâh atmadıkça, gerillanın atacağı silâh, karanlıkta öksürmek gibi bir şey; neticede halkından soyutlanır, eylemciliği, aktivizme, yani *'bireysel terörizm'*e dönüşür. Bunun karşıtına en iyi örneği, dışarda aramaya gerek yok. Anadolu İhtilâli, en iyi örnek; çünkü önce halk silâh atmıştı: 1920'lerde Halk Kurtuluş Ordusu'nun adı, Kuva-yı Milliye'dir; ama o bile, düzenli düşmanın hakkından gelememiş, görevi TBMM'nin ordularına bırakmıştı.

Bütün bunlar, birer ders; üstelik kanla, ateşle, alın teriyle ve ölümle yoğrulmuş, tarihi birer ders; tabii, anlayana!

'Cumhuriyetçiliği' anlayabilmek!..

Regis Debray, *'silâhlı eylem'*den koptu, *'eylem'*den kopmadı; edebiyat düzeyinde, romanlarıyla; siyaset düzeyinde, Mitterand'nın danışmanlığıyla sürdürdü; şimdi de, YDD'ne (Yeni Dünya Düzeni), üzerine oturduğu 'özelleştirme' ve 'küreselleştirme'ye çetin eleştiriler yöneltiyor. Hanidir niyetim, son derece isabetli ve düşündürücü *'teşhis'* ve *'tespit'*lerini sizinle tartışmak; iki temel sebepten, onların bana önemli görünmesi: birincisi, elbette Debray'nin değerlendirmesinin, *'sol'*dan ve *'solcu'* kriterlere dayanılarak yapılmış olması; ikincisi Fransa

Cumhuriyeti'nin tarihi ve sosyal yapısıyla, **Türkiye Cumhuriyeti**'nin tarihi ve sosyal yapısı arasındaki, *'oluşma'* ve *'gelişme'* benzerliği!

Gazi Mustafa Kemal'in o dedikleri aklınızda mıdır? 1920'li yıllarda, **Anadolu İhtilâl ve İnkılâbı**'nın *'bolşevik olmadığını'* ve *'bolşevik olmayacağını'* kesin ve açık bir dille belirttikten sonra, yerini düşürüp demiştir ki:

"... Fransa İhtilâli, bütün cihana hürriyet fikrini nefheylemiştir ve bu fikrin, halen esas menbaı bulunmaktadır, fakat o tarihten beri beşeriyet terakki etmiştir. Türk demokrasisi Fransa İhtilâli'nin açtığı yolu takip etmiş, lâkin kendisine has vasf-ı mümeyyizi ile inkişaf etmiştir..." (*Hâkimiyet-i Milliye*, 8 Mart 1928)

Anadolu İhtilâli ve İnkılâbı, şüphe yok ki, **Fransız İhtilâli** türünden bir *'ulusal demokratik devrim'*dir; ve böyle bir *'devrim'*in sonrasında *'cumhuriyet'* ve *'cumhuriyetçilik'* kavramları, özel ve derin manalar ifade etmektedir. Ülkemizde **'inkılâp'**, zamanla *'totaliter'* bir tanzimatçılığa kaydığından, en *'Atatürkçü'* geçinen kadrolar bile, *'cumhuriyet'*i yerli yerine koyamaz; 1950'lerde kaleme aldığım *Kurtlar Sofrası* romanında, şahıslardan birisi kahırla diyordu ki: *"... biz cumhuriyetçiliğin manasını ve ehemmiyetini anlayamadık!"* Oysa **Fransa** ve Fransızlar, *'cumhuriyetçiliğin'* ne demeye geldiğini, neleri gerektirdiğini çok iyi anlamışlardır; bunu **Regis Debray**'nin, YDD ile **Fransız Cumhuriyeti** arasındaki ilişkileri değerlendirirken, *'meseleyi'* nasıl koyduğunu görür görmez, anlayacağız.

3 Ekim 1997

'Tarih bizi zorluyor!..'

Meraklısı bilir, Fransızcada bir deyim vardır: *"İ'lerin noktalarını koymak"*; herhangi bir olayı adlı adınca yerine koymak, açıkça değerlendirmek anlamına geliyor; **Regis Debray**, önce YDD'ci *'takımının'* ağızlarında geveledikleri olumsuz eleştirileri netleştirip, i'lerin noktalarını yerine koymuş, diyor ki:

"... 'daha az devlet, daha çok özgürlük', 'daha mütevazı bir devlet ve daha girişimci bireyler istiyoruz.' Ne demekse bu! Peki, bunun adını neden 'daha az cumhuriyet istiyoruz' diye koymuyorsunuz? Yurttaşların özerk olarak var olmalarının, belli bir merkezi otoriteyi gerektirdiğine; ve kamusal çıkarların kendinden emin ve egemen baskı gruplarına hâkim olması gereğine inanmıyor musunuz? Cumhuriyet, ne jandarma/devlet, ne işletmeci/devlet; o daha 'fazlası', çok daha kapsamlı bir 'program'!"

Meselenin kilidi burada: cumhuriyet –ki *'kul'*un ve *'tebaa'*nın yerine *'birey'*i, yani *'yurttaş'*ı koymuştur– o *'yurttaş'*ın, toplumunda *'özerk'* ve *'özgür'* yaşayabilmesi için, *'merkezi'* bir otorite getirir; ancak bu otorite sayesindedir ki *'yurttaş', 'özerkliğini* ve *özgürlüğünü'* çeşitli baskı gruplarına karşı muhafaza edebilir. **Debray**, sözünün arkasını şöyle getirmiş, demiş ki:

"... aynı şeyler lâiklik için de geçerli, çünkü lâiklik, Fransız tarihinin değişmez değeri; siyasi uygulamalar seyrekleştikçe, lâiklik daha çok tarikatların, çetelerin ve kiliselerin çevresinde aranıyor; oysa, devletin gücünün azalması demek, din adamlarının ve mafiaların gücünün artması demek; bir yanda imam, papaz, mürşit bilmem ne; bir yanda para ve media 'baba'ları..."

Lâiklik, yalnız *'birey'*in bireyselliğini, yani özerklik ve özgürlüğünü korumakla kalmıyor; aynı zamanda ulusal devletin, var olma gerekçesi; *'halifeyi'*, kapı dışarı etmiş bir dev-

rimin, güç kaynağı da, '*ulusal devlet!* Yeni Dünya Düzeni'nin asla anlamadığı, anlamak istemediği de, işte bu; çünkü, yapıları farklı!

Allah'a ve Amerika'ya inanmak!..

Regis Debray'nin ABD ile Fransa arasındaki '*farklılığı*' açıkladığı paragraflar, Fransa kelimesi yerine Türkiye kelimesi konulursa, ülkemizin ve toplumumuzun koşullarına tıpatıp uyuyor. Önce ABD'nin değerlendirilmesine bir göz atalım mı?

"... 'Amerikan modeli'nin kafasını kemirdiği siz, Amerikan politikasının dine bandırıldığını unutmuş olabilir misiniz? Orada federal devlet birleştirici bir güce sahiptir, çünkü bir teolojiye bağlanmıştır. Eğer merkezcil dinsel inancın karşı ağırlığı tarafından dengelenmemiş olsaydı, merkezkaç eğilimli ekonomik bireycilik Amerika'yı çoktan bölüp parçalamış, herhangi bir azınlığın komşusuna karşı savaşına çoktan yol açmış olurdu. Amerikalı olmak demek, Allah'a –ve Amerika'ya– inanmak demektir. (In God we Trust) ... 'Fansız istisnası' ile alay eden siz, Fransız ulusunun, dininize karşı vücut bulmuş olduğunu, buna karşılık esin kaynağı olarak gördüğünüz Kuzey Amerika ulusunun din tarafından yaratılmış olduğunu görmezlikten gelemezsiniz... (...) Ülkemiz Hıristiyan ideolojisinden uzaklaştı, günümüzde çimento olarak neyi kullanacaksınız? Sporu mu, bilimi mi, bireyciliği mi? Yandaki tapınaktan süper marketi çıkarıp almak ve ABD'nin programını ülkemize ithal etmek demek, uzlaşma sağlanmaksızın, toplumsal eşitsizlikleri, mesihcilik olmadan mesihciliği yayan mekanizmaları ithal etmek demektir. Ve 'tek ve bölünmez' cumhuriyeti dinsel, ırksal, cinsel cemaatlere, bölgelere bölünmeye itmek demektir..." (*Yeni Yüzyıl*, 7 Haziran 1997)

Aradaki benzerlik çok açık...

Aradaki benzerliği kuşkusuz çoktan fark ettiniz! Osmanlı İmparatorluğu gibi, çokuluslu, çok dinli bir topluluktan, Mü-

dafaa-i Hukuk Doktrini, ancak lâikliğe yaslanarak, bir *'millet'* çıkarmıştır, çünkü sadece lâiklik, hangi inançtan olursa olsun, insanların aynı yurt üstünde *'özgür'* ve *'özerk'* yaşamalarına imkân sağlar; nasıl **Fransız Cumhuriyeti**'nde, Bröton, Bask, Flaman vb. çeşitli etnik gruplar ya da Katolik, Protestan, Musevi, Müslüman vb. inançlar, ancak lâiklik sayesinde *'millet'* kavramı içinde *'özgür'* ve *'özerk'* olabiliyorlarsa; **Türkiye Cumhuriyeti**'nde, de, ancak lâiklik yerleştikten sonra, Sunnî, Alevî, Ortodoks, Gregoryen ya da Musevi olmak, *'fark etmiyor'*; aynı yurt üstünde, aynı ulusun *'bireyi'* ve *'yurttaşı'* olmak hakkını, somutlaştırıyor; *'Halife'* egemenliğinde, hiçbir şekilde güvence altında olmayan, bu nitelik, ancak cumhuriyet döneminde *'merkezi otorite'* tarafından güvence altına alınmış oluyor. Böyle yapılanmış bir toplumda, devletin çimentosu olarak *'dinin kullanılması'* mümkün olabilir mi?

Regis Debray, mümkün olamayacağını hangi nedenlere bağlamış, şöyle bir göz atmak ister miydiniz? Hayli öğretici ve ibret verici de, ondan öneriyorum:

"... Tarih bizi zorluyor. İki yüzyıldan fazla bir süre oluyor, artık 'Amerikalı'laşmaya niyetlenemeyiz, çünkü Fransa Cumhuriyeti, 1793'te kralın kafasını keserken, kendini Tanrı'dan kesinlikle ayırdı, Tanrı, devletin dışında, kişisel inançlara yerleşti. **Bu, kamu güçleri açısından, artı âhlâki, ekonomik ve siyasal yükümlülükler demektir; çünkü koruyucu ilahi güçlüklerin yokluğunda, sosyal devlete ihtiyaç duyulur; para, yasadan daha hızlı harekete geçtiğinde, parayı yakalamak için, daha çok yasaya gerek duyulur. Ne kadar çok piyasa varsa, o kadar çok kural mevcut olmalıdır. Ne kadar çok finansçı varsa, o kadar çok yargıca ve yasa koyucuya ihtiyaç duyulur..."** (*Yeni Yüzyıl*, 7 Haziran 1997)

Türkiye Cumhuriyeti için, sizce durum çok mu farklı? *'Halife'* ülke topraklarını terk ettiği gün, din toplumsallıktan çıkıp bireyselleşmedi mi? Cumhuriyeti *'sosyalleştirmek'* ihtiyacı, bu yüzden duyulmadı mı? Başlangıçta, *'piyasalar'* merkezi otoritenin kesin ve dikkatli denetimi altında değil miydi.

Eğer hâl böyleyse, Türkiye –bazılarının hâlâ sandığı gibi– 'Küçük Amerika' olmaya *'niyetlenebilir'* mi?

Baksanıza –büyüklerimiz, ne derse desin– tarih bizi bunun aksini yapmaya zorluyor!

6 Ekim 1997

'Millet'in tutkalı 'devlet!'..

Düşündüm de, basbayağı *'tahlil'* gerektiriyor: *'daha az devlet'* meraklısı, *'çıtırbom'* aydının *'liberallik'* deyince anladığı nedir? Siyasi düzeyde *'özgürlükçülük'* mü, iktisadi düzeyde *'serbest rekabet'* mi? İç içe bir bütün oluşturması gereken bu iki kavram, 'Genç Osmanlılar'dan bu yana, ya yanlış anlaşılmış, ya birbirine karıştırılmıştır: çoğu aydınımız, *'özgürlükçü'* olduğu için *'liberal'* sayılıyor: Hâlide Edip, *'otoriter'* yani *'jakoben'* cumhuriyetini, yeterince *'özgürlükçü'* bulmadığından Gazi'ye küsmüştü; acaba o cumhuriyetin *'piyasa ekonomisine dönüştürülmüş'* bugünkü halini görse, hâlâ o kadar *'liberal'* kalabilir miydi? *Sonsuz Panayır*'ı okumuş muydunuz? Orada, kalmayacağının işaretlerini, görür gibi olmuştum da!..

*'Rekabet'*in, kimsenin gözünün yaşına bakmadan, kıyasıya bir *'çatışma'* hatta *'kapışma'* olduğunu düşünen yok: insanlık, tam da bu *'liberal'* rekabet 'sistem'i yüzünden, iki büyük dünya savaşı yaşamıştır: milyonlarca ölü, bilinmez ne kadarlık zarar! Günümüzün birkaç yüz çokuluslu şirketinin, gezegende giriştiği *'rekabet'* daha az mı *'zararlı'*? Eğer demokrasi, *'sosyalliğe'* meyletmişse, *'serbest'* yani *'vahşi'* rekabetin, toplumsal sınıfları ve katmanları, açık bir *'kapışmaya'* götürdüğündendir; *'sosyallikten'* hazzetmeyen ABD toplum modeli, vahşi *'rekabetin'* yarattığı *'vahşi orman'* ortamını, ancak dine, dinin rehavetine yaslanarak *'yumuşatabileceğini'* sanır; 'vahşi ormanda' (jungle) din yoktur, ama 'birlik ve beraberlik' de yoktur: gücü yeten, gücünün yettiğini avlar ve yer; ancak 'millet' olamamış liberal toplum –ki insanlığın bir manada vahşi ormanıdır– 'vahşilik'ten –en azından 'hayvanlık'tan– kurtulabilmek için, toplumsal bir 'yapıştırıcıya' muhtaçtır, o da din!

Bu söylediklerimi sinek pislemedik bir yere yazınız.

'Tek' ve 'gerçek' yapıştırıcı hangisidir?

Regis Debray, haklı olarak, demiş ki: "... 'liberal' ve 'tutarlı' bir devlet, geçmişimiz nedeniyle, Tanrı'ya karşı görevleri, ilkokulların programlarına yeniden geçirmek zorundadır." Türkiye, 'sistem'e dahil olalı, bu çıkmaza girmedi mi? İlhami (Soysal) ile bulduğumuz o basit gerçeği hatırlayınız: ülkemizde dinin yeniden ön plana çıkması, 'küçük Amerika' hayali ile birlikte olmamış mıdır? *'Kamu öncülüğünde hızlı sanayileşme'* ile *'karma ekonomi'*sini, *'çağdaş uygarlık düzeyine'* yükseltmeye uğraşan Türkiye, bireylerini (yurttaşlarını) *'özgür'* ve *'özerk'* geliştirebilmek için; Halife-yi Rû-yi Zemîn'i kovduğu gün terk ettiği dogmalara değil, artık *'yurt'* ve *'millet'*, dolayısıyla *'tarih'* bilincine sahip bir *'devlet'*e muhtaçtı; yani ne *'şeriat'*a ve *'tarikat'*a, ne de *'devlet'*i bürokrasi ve onun *'beslemesi'* burjuvaziyle özdeşleştiren, bir *'oligarşiye!'*

Cumhuriyetin, tam anlamıyla *'özgürlükçü'* bir *'demokrasi'*ye dönüşememiş olması, ne jakoben radikalliğinin kabahatidir, ne *'karma ekonomi'* devletçiliğinin! Kabahat, cumhuriyeti *'totaliter'* –en azından *'otoriter'*– bir bürokrasi/burjuvazi oligarşisine kaydırmış olanların, kabahati! *'Demokrasi'* yapacağım diye, *'devlet'*i ittin mi, o *'vahşi rekabet'* ortamında, toplumu bir arada tutacak *'tutkal'* –Debray'nin de işaret ettiği gibi– *'ne spor, ne bilim, ne de bireycilik olabilir'*; Graham Fuller'in neden durup durup, 'Gazi'*den vazgeçiniz'* dediği, *'ılımlı İslâmı'* gagamıza dayadığı, böyle daha iyi görülmüyor mu?

Gazi, onun temsil ettiği 'yurt milliyetçiliği', Türkiye Cumhuriyeti'ndeki toplumun 'tek' ve 'gerçek' 'tut'kal'ıdır da ondan!

Uzatmaya gerek yok!..

Önüne gelen şikâyetçi! Herkes bir şeyden yakınıyor, ama neden? Holding 'media'sının, gözlerimizin içine baka baka her gazetede, her televizyon kanalında yalan söylemesinden mi? *'Lümpen'* burjuvazinin, *'gelişmişliği'*, sonradan görmelerin gösteriş düşkünlüğü; post-modern aydın takımının, başıboşluğu

ve sorumsuzluğu, özgürlük sanmasından mı? Yoksa rüşvetin, irtikâp ve irtişanın, zehirli sarmaşıklar gibi, toplumun bütün katlarını sarmış olmasından mı? Siyasetin düpedüz ticarete, ticaretinse apaçık ihtikâra dönüşmesinden mi? Öğretimin ve eğitimin raydan çıkmışlığı yüzünden, birkaç nesildir öğrenci gençliğin, yurduna ve milletine dudak bükmesinden mi?

Uzatmaya gerek yok, hem de hiç! Bütün bu *'rezillikler'* **Türkiye Cumhuriyeti**'nde bu kadar geniş ve kapsamlı olarak, *'piyasa ekonomisine geçişle'* başlamıştır; ne *'erken'* **Cumhuriyet** döneminin *'nüfuz ticareti'* bu çaptaydı, ne de **İkinci Dünya Savaşı**'nın *'karaborsası'!* Karikatüristlerimizin, o yıllarda, gözlerini maskeli çizdiği *'muhtekirler'*, günümüzün dolapçı ve dalaverecilerinin yanında, olsa olsa, amatör kategorisine girebilir. Ülkede öyle *'vahşi'* bir *'rekabet'* ortamı yaratılmış, bu ortam öylesine etkili olmuştur ki, **Müdafaa-i Hukuk** ve **Kuva-yı Milliye** birlik ve beraberliğini gerçekleştirmiş, her türden ve boyadan **Anadolu** halkı, kendi içinde bile *'bölünerek'* tehlikeli bir *'rekabet'*e başlamıştır.

Şimdi, durup dururken ortaya çıkardıkları bu *'çatlağı'*, Amerikan usulü *'ılımlı İslâm'*la mı *'yapıştıracaklarını'* umuyorlar? Hadi hadi, böyle bir *'çatlağı'* özellikle istemediklerini, kim garanti edebilir?

8 Ekim 1997

Adına yakışır bir 'cumhuriyet'...

Hayret, yirmi beş yıl geçmiş, '... yani bir rûbu asır!..'

Anadolu İhtilâli'ni irdelerken, **Gazi**'nin *'jakobenliği'* üzerinde durmuştum: darbeciliğin, **'Kemalizm'** olmadığını anlatmak içindi *(Yaraya Tuz Basmak)*. **Gazi**, *'jakoben'*dir, *'cuntacılık'* ise *'bonapartist'*. Biliyorsunuz, Jakoben, radikal cumhuriyetçidir, yani halk hâkimiyetinin *'otoriter'* yönetimi; ne bağımsızlıktan ödün verir, ne lâiklikten! Milliyetçiliği, *'yurt milliyetçiliği'* olduğundan, Fransız devrimcileri, kökeni ne olursa olsun, birbirine *'citoven/yurttaş'* diye hitap ederdi; onları, aynı ideal (mefkûre, ülkü) içinde eriten, *'devlet'*tir: o halde, nerede adına yakışır bir cumhuriyet varsa, orada kesin bir millet hâkimiyeti, yani tam bağımsızlık ve lâiklik de vardır; bunları unutmak, sizi hem milletten uzaklaştırır, hem devletten!

Şu noktayı tartışmalıyız: ülkemiz, demokrasiye, cumhuriyetten mi geçmiştir acaba? Sanmıyorum! **'İnönü** *Cumhuriyeti 'totaliter'*di; **Atlantik**'çi güçler, ona nezaket olsun diye *'faşist'* demediler; ama, **Atlantik** Paktı'na (**BM**'ye) kabul edilmesi için ileri sürdükleri şart, savaş ertesi öteki iki faşist ülkeye –**İspanya** ve **Portekiz**– koşulan şartın aynıydı: insan haklarına dayalı, çoğulcu bir demokrasi olmak! **İspanya**, ancak **General Franco** öldükten sonra, demokrasiye geçebildi; biz, her kafadan başka bir sesin çıktığı *'çoğulcu'* bir soytarılık içindeyiz; arkada gizli bir *'totaliterlik'* var ki, ipleri o elinde tutuyor.

Oysa cumhuriyete, cumhuriyet gibi başlamıştık!

Prof. Lewis diye bir 'tanık'...

Bunu ben söylemiyorum, Prof. Dr. **Bernard Lewis** söylüyor. Doğruyu seçmeye gayret eden bir bilim adamı. *'Resmi'* **ABD**

görüşü, **Mustafa Kemal**'i rafa kaldırmaya niyetli ya, o tam tersine, **Anadolu İhtilâli**'nin liderini, neleri başardığını tespit ederek tarihteki yerine koymaya çalışmış, diyor ki:

"... Atatürk'ün ilk başarısı –ki bu, diğerlerini mümkün kılmıştır– siyasi ve askeri bir başarıdır: 1918'de, yeniden üç büyük güç arasında, Türkiye, işgalci müttefikler tarafından zorla kabul ettirilmek istenen bir barışı reddederek, özgürce müzakere ve eşit koşullarda temel milli ilkelerini güvence altına almaya muktedir olan tek güçtü..."

Yani antiemperyalistti, tam bağımsızdı: cumhuriyetin ve cumhuriyetçiliğin ilk şartı bu! Hepsi o kadar mı, değil! O **Türkiye**, ulusal bir yurt, o yurdun üstünde –hepsi birbirine eşit– bir yurttaşlar topluluğu, yani bir ulus (millet) yaratabiliyor. İslâm dünyasında tek, bu da lâikliğin işareti! Cumhuriyetin ve cumhuriyetçiliğin öteki iki şartı bunlar. **Dr. Lewis** onun da altını çizmiş:

"... bütün İslâm dünyasının, Avrupa'nın sömürgeci güçlerinin etkisi altına girdiği bir dönemde, Türkiye sadece bağımsızlığını korumakla kalmayıp, onu güçlendirebilen nadir örneklerden biriydi. Sadece bu iki başarı ile yeni cumhuriyet rejimi, yenilmiş, ruhunu kaybetmiş insanlara yeni bir güven ve onur, geçmişe yönelik bir kendine saygı, geleceğe yönelik bir özgüven vermeyi sağladı..."

"... Atatürk'ün gerçek büyüklüğü, devam eden başarısı sadece askeri ve siyasi zaferlerinde değil; onların sonuçlarını hayata geçirebilmesindedir: şüpheli ezeli düşmanlarla ve içerlemiş eski şahsiyetlerle kuşatılmış iken, bir imparatorluğun kalıntılarından özgür bir milli devlet yaratmak kolay değildi!.." (*Yeni Yüzyıl*, 15 Kasım 1996)

Regis Debray'nin cumhuriyette aradığı vasıfların, Gazi'nin cumhuriyetindeki mevcudiyetini, **Princeton Üniversitesi** Yakındoğu Uzmanı Prof. Dr. **Bernard Lewis** böylece belirtmiş oluyor; tespiti, **Rand Corporation**'ın *'orta vadeli tahmin uzmanı'* **Mr. Graham Fuller**'den ve *'tavsiyelerinden'* ne kadar farklı!..

Vazgeçmeyi önerdikleri nedir?..

Cumhuriyetin *'demokrasileşmesi'*, ne kadar, gizli bir oligarşinin *'çoğulculuk'* gösterisi değilse; o kadar, cumhuriyeti cumhuriyet yapan vasıflardan vazgeçmesi değildir! **Özal** ve ardılları, *'daha az devlet'*le *'küreselleşip özelleştirerek'*, geleceğin toplumu olacağımızı iddia ettiler ya; gerçekte, tam bağımsız, lâik ve sosyal cumhuriyetten vazgeçmemizi öneriyorlardı. Gündemdeki tartışma, temelde budur: **demokrasiye, ulusal demokratik devrimin millete kazandırmış olduğu, yüceltici vasıfları koruyarak mı geçeceğiz; yoksa, ulusal ekonomi ve endüstriden –dolayısıyla ulusal savunmadan– yoksun, 'ılımlı İslâm' ve 'bağımlı' bir media 'çoğulculuğunu' 'demokrasi' mi sayacağız?**

Regis Debray ne güzel söylemiş! İşin aslına bakarsanız, *'daha az devlet, daha çok özgürlük'* ya da *'mütevazı devlet, müteşebbis birey'* demek istiyorlar. **Gazi**'ye düşmanlıkları bundandır: onu yıkmak zor, onu yıkmadan da, cumhuriyeti asla yıkamazlar! **Fransa Cumhuriyeti,** kaç türlü badireden geçti: **Robespierre, Danton, Marat, Babeuf** yıkılabildi mi?

10 Ekim 1997

Kadınların 'önlenemez' yükselişi!

Ne diyorsunuz, plağı değiştirelim mi? Galiba, sırasıdır.

Geçenlerde, televizyonda çalıştığım ekiple bir resim çektirmemiz icabetti; ne kadar ilginç, içlerindeki tek erkek bendim, diğerlerinin tamamı kız! **'Kadın/Egemen Toplum'** diyerek, şakasını yaptık; gülüştük! Şaka bir yana, hangi **media** kuruluşuna adımınızı atsanız –ister radyo, ister televizyon, ister gazete olsun– koridorlardan âdeta uçarak geçenlerin, genç kızlar, genç kadınlar olduğunu görürsünüz. Canım, yalnız **media** kuruluşlarında mı, öğretim kurumlarında, hastahanelerde, hatta adliye koridorlarında, keyfiyet bu! **Türkiye**'de bu dört sektörü –**media, öğretim, sağlık ve adliye**– kadınlar, hiç değilse yarı yarıya, ele geçirmiş gibidir. Diğer sektörlerde **de** –savunma dahil– gün geçtikçe hem sayıları artıyor, hem önemleri! Bu, bir bakıma, cumhuriyetin başarısıdır elbet; bir bakıma da, 60'lı yıllardan itibaren almış yürümüş olan, **'cinsel devrim'**in, ya da **'Kadınların Kurtuluşu Hareketi'nin**!

Gazi'nin o sözünü hatırlar mısınız? Hadi, onun kelimeleriyle, onun ağzından dinleyelim: **"... bir hey'et-i içtimaiye, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan mürekkeptir. Kaabil midir ki, bir kitlenin bir parçasını terakki ettirelim, diğerine müsamaha edelim de, kitlenin hey'et-i umumiyesi mazhar-ı terakki olabilsin? Mümkün müdür ki, bir camianın yarısı topraklara zincirle bağlı kaldıkça, diğer kısmı semalara yükselebilsin? Şüphe yok, terakki adımları iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve saha-i terakki ve teceddütte birlikte kat'ı merahil edilmek lâzımdır. Böyle olursa inkılâp muvaffak olur..."** (Ağustos, 1925, *Söylev ve Demeçleri*, II)

Dikkat ettiniz mi? İnkılâbın başarısını, erkeklerle kadınların çalışma hayatındaki işbirliğine bağlamıştır. Bu yolda, hele şu son çeyrek yüzyıl içinde –bütün aksine cereyanlara rağ-

men– **önemli adımlar atılmıştır.** Böylece **Türkiye**, *'çağdaş uygarlığın'* önemli *'seviyelerinden'* birisine hayli yaklaşmış oluyor: çoğu **Batı** ülkesinde, sosyal hayatta kadınlar, bizim kadınların ulaştıkları oranların gerisindedirler.

İşi karıştıran ekonomik egemenlik mi?

Kadını erkeğe, hem hukuk, hem faaliyet düzeyinde eşit saymak; her iki cinse eşit imkân tanımak, hiç şüphe yok, *'gelişmişliğin'* etkileyici bir göstergesi ama; aynı gelişmişliğin, **–Batı** ülkeleri dahil– bütün dünyada, çok daha karmaşık toplumsal sorunlara yol açacağı, hatta açtığı, bir gerçek. Bunların başında, ekonomik egemenliğine kavuşmuş kadınların, evlilik hayatında çok daha bağımsız davranmaları; bunun da, çoğu erken boşanmalara yol açmaları geliyor. **Hangi ülkede, kadın, sosyal hayata yeterince girmiş, ekonomik bağımsızlığını elde etmişse; bakınız, o ülkede, boşanma yüzdeleri, belirgin bir şekilde yükselmiştir; üstelik, boşanmayı isteyen taraf da, kadın tarafıdır.** Bundan ne çıkar? Ne mi çıkar, şu: liberal burjuva toplumları, prensipte, *'aile birimi'* üzerine kuruludur: oysa boşanmaların artması, kadınların bir başına yaşamaktan artık korkmaması, aileyi içinden vuruyor: tek çocuğunu tek başına büyüten, *'kadın'* doktor, gazeteci, öğretmen ve avukatın, en çok ülkemizde olduğuna, neredeyse yemin edebilirim.

Belki de yazmışımdır, iki savaş arasında *'liberal/kapitalist'* düşünürler, ailenin **SSCB**'de inkâr edildiğini ileri sürüyor; **Batılı** propaganda, **Rusya**'da bu müessesenin ortadan kalktığını yayıyordu. Oysa ne görüyoruz? Totaliter komünizm, **Rusya**'da ne aileyi kaldırmış, ne fuhuşu serbest bırakmış; iş, kadının keyfine bağlı; buna mukabil, **liberal Batı, bir manada kapitalist ekonominin gereğine uyarak, aileyi 'bizzat' dağıtıyor: karıkocaya bir araba, bir buzdolabı, bir** televizyon **yerine; hem karıya hem kocaya, ayrı birer araba, birer buzdolabı, birer televizyon satmak, çok daha kârlı bir hesaptır.** Bu hesap, düzenin, kadının *'yükselişine'* ses çıkarmaması için, geçerli bir neden olamaz mı?

Başka, gizli bir neden daha var: **toplumlar çoğalmanın, zenginliği bölüşmek olduğunu anladıkça, çocuk yapmak, hayatın ideallerinden birisi –belki de birincisi– olmaktan çıkmaktadır.** Gelişmiş toplumların nüfus artışı yerinde sayıyor. Çocuk yapmayacaksan, hayatını tek başına kazanabiliyorsan, evlenmek niye ki? Buna bir de her geçen gün biraz daha, cinselliğin üreme fonksiyonundan koparıldığını ekleyiniz; *'ailenin'* neden dolayı tahribe doğru gittiğini daha iyi anlarsınız: cinsel zevk, yalnız aileden değil, aşktan bile koparılıyor; eşcinselliğin inanılmaz yayılışı, bunlarla bağlantılı olamaz mı?

Kadın hür olmalı, eşi olmamak şartıyla!

Türkiye'de, gelişmişlik eşit paylaşılamadığından olacak, durum çok daha ciddi; sorunlar da, o derece çetrefil: bir tarafta, haftalık 'aktüel' –yoksa 'seksüel' mi demeliyim– dergiler dahil, bütün media bir şehvet histerisi içinde, Allahın günü, cinselliğin propagandasını yaparken; öbür taraftan, feodal/ümmet üstyapısını muhafaza eden erkekler, aileyi, cinselliği, aşkı, eski kriterler içinde değerlendirmeye çalışmakta; bu da iki cins arasındaki uyumu bozmaktadır: erkek, isterse **Amerika'da, Avrupa'da** okumuş olsun; *'kadınların eşitliğine ve serbestliğine taraftardır'* ama, o kadının, karısı olmaması şartıyla!

Zannımca, ülkemizde kadınların *'yükselişini'*, erkekler açısından olumsuz etkileyip, kalkınma ve yükselmedeki işbirliğini bozan faktörlerin başında bu geliyor. Üstelik bu söylediklerim, bir zan ya da tahmin değil, ciddi araştırmaların sonucu! Sıra, onlara göz atmaya da gelecek; işbirliğini, kadınlar açısından bozan faktörlere de!

13 Ekim 1997

Erkek ne 'istiyor', kadın ne 'yapıyor'?

Hey Allahım, kim bu kadınlar? Beş yıldızlı otelin görkemli lobisinde, hem **campari-soda**'sını yudumluyor; hem dizüstü bilgisayarında, bilinmez hangi içinden çıkılmaz hesapların, içinden çıkıyor: giyimi, hayli ciddi bir pantolon/tayyör şıklığı; saçları erke, makyajı kadın; cep telefonuyla İngilizce tartışacak, hesabını kredi kartıyla ödeyecektir.

Ya bir başkası! Gecenin ilerlemiş bir saati, gözde ve güzide, yani anasının nikâhı bir gece kulübümüzde, Amerikan bara ilişmiş, muz bacaklı, mütehakkim sarışın; **duble-viski** ısmarlayıp, **corona** purosunu yakmış; mavimsi duman düğümlerini yukardan aşağıya dökerek, iş bağlayacağı Alman turizmcisini bekliyor; **Boğaz**'da yemeğe çıkacaklar, besbelli, uzun bir gece olacak!

Bu kadınlar, filmden ya da romandan *'kaçmış'* kadınlar değil; o çevrede yaşayanların –*'sosyete'* magazinlerini izleyenlerin– aşina oldukları, *'sahici'* insanlar: bırakınız *'gelişmiş'* ülkelerin kadınını; ülkemizin *'gelişmiş'* yörelerinin kadınları, *'çağdaş erkeğin'* standardını yakalamışlardır; yalnız dikkat, **ekonomik bakımdan bağımsız, cinsel açıdan başına buyruk oldukları için, erkeği 'taklit etmiyorlar'; 'üretime katılmış olmak' nasıl erkeği, bir önceki yüzyılın süsünden püsünden ayıklayıp, bildiğimiz görüntüye taşıdıysa; kadına da aynı şeyi yapıyor:** erkekle aynı işi yapan kadının, eski görüntüsünde kalmasını beklemek, *'abesle iştigal'* değil de, ne?

Bu, son yıllarda boşanma davalarını, neden dolayı daha çok kadınların açtığını açıklıyor: **erkeğin talepleri, hâlâ 'yuvasının kadını' çizgisinde kalmıştır da, ondan!** Her yerde, gidiş bu yönde ama, ülkemizde daha ağır ve çarpıcı hissediliyor, çünkü...

Akla durgunluk veren bir tablo...

... çünkü **Devlet Planlama Teşkilatı**'nın on binlerce kişi arasında gerçekleştirdiği bir araştırmanın sonuçları, **Türkiye**'de erkeğin hâlâ *'feodal/ümmet'* üstyapısında kaldığını gösteriyor; ibret-i âlem için, şöyle bir göz atmak istemez misiniz?

"... erkeklerin ortalama dörtte üçü, eşinin ve kızının dışarıya başörtüsüz, makyajlı, pantolonlu ya da kolsuz elbise ile çıkmasına karşı! Eşinin sokağa pantolon giyerek çıkmasını uygun bulan erkeklerin oranı yüzde 11'de dolaşırken; erkeklerin yüzde 76'sı kadının pantolon giymesine iyi bakmıyor; dahası, yüzde 73'ü kolsuz elbiseyle çıkmasını istemiyor; kısa etek, Türk erkeğinin 'kâbus'u: yüzde 82'si eşinin kısa etekle sokağa çıkmasına muhalif; erkeklerin sadece beşte biri, eşinin sokağa başörtüsüz çıkabileceğini belirtmiş; kırsal kesimde bu oran yüzde 8'e kadar gerilemekteymiş. Makyajlı sokağa çıkmaya gelince, erkeklerimizin ortalama yüzde 70'i karısının böyle bir şey yapmasını tasvip etmiyor..." (*Hürriyet*, 21 Temmuz 1996)

Uzatmak lüzumsuz! 27 il merkezi, 53 ilçe, 194 bucak ve köyde, 18.200 aileyi kapsamış bu araştırmanın, önümüze döktüğü gerçek, çok açık, çok da acı: **'kıyafet devrimi'nden yarım yüzyıl sonra, Türk erkeği –dolayısıyla 'toplumu'– hâlâ Gazi'nin onu bıraktığı yerde 'otlamaktadır.'** Erkeğin tercihleri, düpedüz *'Osmanlı'* erkeğinin tercihleri: soruşturmayı yürütenler, iyi ki *'harem'* ya da *'çokeşlilik'* sorularını sormamışlar!

Bu neyi gösteriyor? Sanırım, şunu: **ekonomik altyapı radikal olarak değişmedikçe, üstyapıyı değiştirmek zordur. Japonya**'da Kıyafet Kanunu yok; sanayiin gelişmesi çok daha geleneğine düşkün Japon kadınını ve erkeğini, bizimkilerden çok daha fazla, çok daha ciddi *'çağdaşlaştırdı.'* Ülkemizde, *'çağdaş'* kadın türünün, en gelişmiş yörelerimizde görünmesi de, bunun kanıtı. Erkeklerin *'feodal/ümmet'* üstyapısında ayak sürümesi, 'media'nın onca cinsel şaklabanlığına rağmen, hiç de etkili olamadığını göstermiyor mu? Yani **iş, ne propaganda işi, ne de eğitim ve öğretim; iş, altyapısal dönüşüm işi!**

Bu nasıl bir akıldır?

İşte böyle, çıplak gerçek, olumsuz; oysa *'yasal gerçek'* hayli olumludur: Türk kadını, savunma ve güvenlik dahil, her alanda çalışabilir; teşebbüste serbesttir; nitekim **Batılı** hemcinslerinden hiçbir konuda aşağı kalmayan, cesur, pervasız, hatta cür'etkâr kadınlarımız, gittikçe çoğalıyor; yasalara inanır, *'çağdaş uygarlık düzeyini'* önemserler; ne var ki *'yalnız'*dırlar, hem de çok! Nasıl olmasınlar ki, feodal/ümmet ortalamasındaki erkeklerle uyuşabilmeleri imkân harici: **evlilik –hatta sadece beraberlik– kısa sürede izzet-i nefis savaşlarına yozlaşıyor; bu savaşlar da, boşanma ya da ayrılmalara!**

Türk *'feminizmi'*nin adamakıllı *'saldırgan'* olmasına şaşacak mıyız? Rakamlara bakarsanız, erkek *'egemenliği'* sıradan bir seksizm gibi görünmüyor, onu çok aşan bir dozdadır; zira, kadının, *'mevzuat'* özgürlüğünü *'kullanmasına'* bile karşı çıkıyor. **Hem 'media'yı kadının her türlü çağdaşlığı benimsemesi için seferber et, hatta buna kışkırt; hem de çarşaf çarşaf reklamını yaptığın giyimi kuşamı, süsü püsü, davranış biçimlerini ayıpla, kına ve yasakla: şimdi akıl mı bu?**

Bu diyalektiğin, modern Türk kadınlarını, gün geçtikçe daha çok *'erkekliğe'* doğru iteceğini düşünmek, acaba yanlış mıdır?

15 Ekim 1997

'Evli bakireler ordusu'

Yaz mevsimi, hemen her gazetenin *'haber mutfağı'*nda, şakası yapılırdı: turizm *'kurbanı'* **Anadolu** taşrasının muhabirleri, deniz kıyısında, hiçbir şeyin farkında olmayan, bol memeli bir ecnebi kadının, mayolu fotoğrafını çeker; altına, onun ağzından bir de haber uydururlar: **"Türk erkeğinin cinsel gücüne hayran olduk!"**

Bilmez değilsiniz ya, oldum bittim, erkeklerimiz *'cinselliklerıyle'* övünürler; şaka gibi görünürse de, değildir; bazıları bu efsaneye gerçekten inanırlar; oysa, ya bu işi hakkıyla hiç yapmamışlardır, ya da sayı bilmiyorlar; ikincisi daha çok ihtimal dahilinde! Sıradan bir kadının orgazm kabiliyeti, değme kabadayı erkeğin üstündedir; bu, biyolojik bir gerçek; çoğu erkeğimiz bunu bilmez; o sebepten, o ihtiyacı hisseden, hissettiğini belli eden kadını *'fahişe'* –eğer biraz mürekkep yalamışsa– *'isterik'* saymaya meyyaldir.

Hiç erkekler arası *'cinsellik'* muhabbeti dinlediniz mi? Avcıların av muhabbetine benzer: mübalağası hakikatinden boldur! Oysa işin gerçeği ne kadar farklı, ne kadar da acı: hangi uzmana başvursanız, söyleyeceği şey aynıdır: *'erkek milleti'*nin cinsel sevişme konusundaki cehaleti, basbayağı kaygılandırıcı; bu elbette, kadınları da etkiliyor! Sevişmenin şipşak bir keyif değil, sürekli bir heyecan, büyüleyici bir tören olması gerektiğini, gel de bunlara anlat!

İşin vahametini artıran, bu cehaletin, erkek milletinin daha önce iliştiğimiz *'maçoluğu'*yla birleşmesi! O zaman, *'taptıklarını'* söyledikleri kadına, hayatı cehenneme çeviriyorlar: **mini etek, yasak; pantolon, yasak; kısa kollu giymek, yasak; boyanıp süslenmek, yasak; öyle vırt zırt, çarşı pazar dolaşmak yok; bütün bunlar yetmezmiş gibi, evlilik yatağını cennete çeviremeyen bir koca!**

Hem kel, hem fodul...

Bunlar, *'kafadan atılmış'* lâflar mı? Hayır, cinsellik bahsinde, hem kel, hem fodul görünmekteyiz; şöyle bakarsan, gazetesi radyosu televizyonu cinsellik fışkıran bir toplum gibiyiz; oysa, sorunu doğru dürüst nasıl koymamız gerektiğini bile kestiremiyoruz. Örnek mi, örnek kolay! Aile sağlığı uzmanı **Emel Aydınalp**, 1981 yılında **Hacettepe Üniversitesi**'nde boşanmalar üzerine *'bilim uzmanlığı tezi'* hazırlamış, 66 örnek olay incelemiş ve sonuca ulaşmış: **"Türkiye'de en birinci boşanma nedeni cinsel uyumsuzluktur."** Şimdi şu satırları okur musunuz lütfen:

"... hemen tez danışmanı hocalarına koşmuş, durumu anlatmış; 'Olmaz' demişler, 'olmaz', 'Türk ailesi hiç cinsellik yüzünden boşanır mı?' Engellemişler, Aydınalp rakamları mahcup bir dille yazıya dökmüş: 'Boşanma nedeni olarak, yüzde 39,39 ile ruhsal uyumsuzluk, ilk sırayı almaktadır; onu yüzde 37,87 ile cinsel uyumsuzluk izlemektedir'."

"... aradan yıllar geçti, şimdi Aydınalp üzülüyor: saptadığı sonucu, kâğıda dökememiş, ondan. Şimdi açıklıyor: 'Gerçek boşanma nedenlerini bulmak için, yazdığım iki nedeni toplayın, yani boşanmaların yüzde 77,26'sını nedeni cinsel uyumsuzluktur'." Sebebini ne siz sorun ne o söylesin, çünkü gelip şu ilginç saptamaya ve sonraki korkunç gözleme dayanıyor:

"Türkiye'de erkeklerin de kadınların da cinsel eğitimleri yetersiz. Özellikle erkekler sevişmeyi bilmiyor. Bir yıllık evli bir çiftin çocukları olmuyordu. Kadının sorunları vardı. Konuştukça ortaya çıktı. Meğer adam, çocuk olması için, cinsel ilişki sonrasında kadını ayaklarından tavana asıyormuş..." (*Hürriyet*, 17 Temmuz 1996)

İyi mi?

Cinsellik 'bilincine' kavuşmadıkça...

*'Gazete mutfakları'*nın bir başka merak konusu, *'zifaf gecesi cinayetleri'* olmamış mıdır? Düğün dernek evlenilmiş, ger-

değe girilmiş: ne oluyorsa oluyor, damat tabancasını çektiği gibi, gelini vuruyor. Niçin? Kimisi –nedense daha çoğu– olayı, gelinin *'bakire'* çıkmamasına bağlardı; kimisi de, erkeğin başarılı olamayışına! Oysa, cinsel beraberliği sadece orgazmdan ibaret sanıp da, aslında *'evli bakireler'*den mürekkep, ne çok insan varmış! Hayır, kafadan atmıyorum, bakar mısınız lütfen:

"... psikolojik nedenlerle cinsel ilişkiye giremeyen kadınlar ve tam birleşme ânında ereksiyon problemi yaşayan erkekler 'gizli bir evli bakireler' ordusu oluşturuyor. Öyle ki bu şikâyetlerle sadece İÜ Çapa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği'ne her yıl en az bin kişi başvuruyor. (...) Henüz problemlerini kimseye anlatamayan çiftlerin varlığı da hesaba katılırsa, evli bakireler ordusu çıkıyor karşımıza. (...) Psikolog Dr. Arşaluys Kayır, kendisine gelen hastalar arasında yirmi, on yedi, on beş ve on dört yıllık evli olanların bulunduğunu belirtiyor..." (*Sabah*, 2 Eylül 1996)

İnsanın ilk aklına gelen, elbette, cinsellik konusundaki eğitim noksanı ama, neredeyse yıllardır yoğun bir seks bombardımanı altında yaşamıyor muyuz? Acaba neden bu bombardıman *'erkek milleti'*ni yeterince uyaramamış? Hâl böyle olunca, kadınların başkaldırmasına şaşmalı mı? Sanırım, erkekler de kadınlar kadar cinsiyet bilincine sahip olmadıkça, bu başkaldırıyı önlemek mümkün olamayacak!

17 Ekim 1997

'Cinsel' çoraklığın çocukları

Cinsellik *'ayıp'*tı, yalnız *'ayıp'* mı, üstelik *'yasak'*tı: orta son sınıfta gecikmiş bir öğrencinin çantasında, *Kaymak Tabağı*'nı bulmuşlar –el yazısıyla çoğaltılmış bir kopyası– cezası tard-ı muvakkat, geçici olarak okuldan kovulma! 1939, **Karşıyaka** (**İzmir**), o eylülün ilk günü **Wehrmacht, Polonya** sınırını aşmış, **İkinci Dünya Savaşı** başlamıştır. Biz, on iki-on üç yaşlarında üç *'velet'*, **'kitapçı' İhsan**'dan –geceliği yüz paraya– roman kiralıyor; hangisinin, hangi sayfasında aşkın cinselliğe dönüştüğünü, birbirimize haber veriyoruz; nedense, iki romanın bu bahiste, âdeta *'yeraltı'* şöhreti var: **Ethem İzzet Bey**'in *Yakılacak Kitap*'ı, bir de **Reşat Enis Bey**'in *Afrodit Buhurdanında Bir Kadın*'ı: *'toplatıldığı'* filân da, söylenirdi!

Savaş yıllarında Hollywood zaten *'püriten'*, neredeyse *'hadım'* bir sinema yaptığından, çiçeği burnunda lise öğrencisi, cinselliğinin, hayal ufuklarını çaresiz romanlarla zenginleştiriyor: **İnsel Yayıncvi**, İtalyan yazarı **Pitigrilli**'yi keşfetmişti; az para kazanmamıştır! Yanılmıyorsam, **Pierre Louys**'nin *Afrodit*'i de epeyce gürültü yaptı. Yıllar sonra **Paris**'te (1950) geriye dönüp baktığım zaman, ne kadar çorak bir cinsellik haritamız olduğunu, biraz da utanarak görmüşümdür. **Burhan Arpad**, nasılsa ve nereden bulsuysa, **Kraftt/Ebing**'in o ünlü *Psycopathologia Sexualis*'ni Türkçeye çevirmeseydi, üç temel beşeri ihtiyaçtan birisi hakkında (üreme, beslenme, barınma) büsbütün *'zırcahil'* kalacakmışız. Haa, Türkçesini bir türlü anlayamadığımız, bir iki **Freud** çevirisini de unutmamak lâzım.

Kampüslerde 'flört yasağı'...

1970'li yılların başında, *Hangi Seks*'i yayımladım; böyle bir *'densizliği'*, hele *'solcu'* geçinen bir yazarın yapması, affedi-

lir şey değildi; birçoğu, hâlâ affetmemiştir. ODTÜ'de bir *'söyleşi'*ye çağrıldığımı hatırlıyorum, çocuklara, gençliklerinin tadını çıkarmalarını söylemiş, hiçbir şeyin gençlik aşklarının yerini tutamayacağını anlatmıştım. Çıkarken, kalabalık arasından bir genç kız, ceketimin üst cebine bir pusula soktu, *"Sonra okuyunuz!"* dedi; dönüş taksisinde şöyle bir göz attım, *'devrimci'* öğrencilerin, ODTÜ kampüsünde kız ve oğlanların, el ele ya da kol kola dolaşmalarını *'yasakladığını'* bildiriyor. Aynı şeyi, başka kampüslerde, *'ülkücü'* gençlerin yaptığını, duymamış olamazsınız!

O yıllar, *'Cinsel Devrim'*in yükseliş yılları! *'Gelişmiş'* Batı'da, bu devrim, gerçekte liberal burjuva ahlâkına karşı bir devrim; ister **Margaret Mead, Kate Millet, Shulamith Firestone** vb. *'feministler'* olsun ister **Reich, Adorno** ya da **Marcuse** gibi eski *'Frankfurt Filozofları'*, kesinlikle burjuvalıkla suçlanamayacak adamlar; savundukları ahlâk, **'sistem'in** ahlâkına uymuyor; oysa **Türkiye**'de solcu/ilerici kesimle, ülkücü/muhafazakâr kesimin, üniversite kampüslerindeki tutumu, aynı: cinsellikten geçtim, yumuşak flörtü bile ayıp sayıyor. Ne var ki, bu *Hangi Seks*'in de, sonradan yayımladığım *Yanlış Kadınlar / Yanlış Erkekler*'in de, geniş okur kesimince ilgiyle karşılanmasına engel olamamıştır: **geride kalan yazar değildi, okur da değildi: geride kalan 'din' ve 'siyaset' yaptığını zanneden 'feodaller'di çünkü!** O günden bugüne, iş handiyse *'ayağa düşürülmüş'*, cinsel bilgilendirme yerine, adinin bayağısı bir porno mantığı **'media'ya** hâkim olmuştur. Daha da kötüsü, aydınlatma niyetiyle yola çıktığını söyleyenler bile, en ciddisi erotizm, en ciddi olmayanı pornografi kışkırtmasından kendini kurtaramıyor.

Bu aynaya bakınca, Türk erkek ve kadının cinsel alandaki bilgisizliği, büsbütün vahamet arzeder. Otuz yılda, cinselliği konuşmaya başlamışız ama, neye yarar, ya konuştuğumuzu dinlemiyoruz ya da anlamıyoruz. Çok da eski sayılamayacak bir araştırmadan şu sözleri okuyabilir misiniz:

"... bugün cinselliği aşırı uçta yaşayanlarla, aşırı uçta yaşayamayanlar arasında bocalayan bir gençlikle karşı karşıya-

yız. Ailede verilen yetersiz eğitim, arkadaşlar arasında anlatılan eksik ve yanlış bilgiler arasında gidip gelen gençler, cinsel ilişkiye girdiklerinde çeşitli sorunlarla boğuşmak durumunda kalıyorlar. İlk âdet kanamasında annesinden tokat yiyen, cinsel ilişkiyi erkekle kadının göbeklerini birbirine sürtmesi olarak algılayan, karısının ördüğü dantel prezervatifi kullananların arasında sorunlar daha da büyüyor..." (*Sabah*, 29 Ağustos 1996)

Dinlemiyoruz ya da anlamıyoruz derken haksız mıymışım? Yine de, artık eskisi kadar *'ayıp'*lı ya da *'yasak'*lı olmadığımız bir gerçek!

Toplumun yarısı için 'geçerli'...

Gerçek dediysem, bu ancak toplam nüfusun yarısı için geçerli; çünkü, yapılan bir araştırmaya bakılırsa, cinsel konuların aile ve toplum içinde konuşulması, erkeklerin ancak yüzde 47'si, kadınların yüzde 43'ü tarafından uygun sayılıyor, yani toplam olarak yüzde 45'lik bir oran, bunu, sorunların çözülmesini kolaylaştıracağı için 'olumlu' buluyor; ama hâlâ yüzde 17'lik bir kesim var ki, onlarca 'ayıp' sürmektedir; yüzde 19 ise, 'doğru değildir, çünkü geleneklere ve ahlâka aykırıdır' demiş, anhası minhası yüzde 36'lık bir insan kalabalığı için, ülkemizde cinselliği yaşamak değil, sadece aile ve toplum içinde konuşmak hem ayıp, hem çirkin! (*Sabah*, 29 Ağustos 1996)

Liberal kapitalist 'sistem'de feodal/ümmet ahlâkına dayanan (onlar Yahudi/Hıristiyan ahlâkı diyor) eski cinsellik anlayışı çökmüştür; bırakın *'düz'* cinselliği, cinsel *'çeşitleme'* ve *'aykırılıklar'* bile, gün geçtikçe *'yasallaşmakta'*, *'mevzuat'* içine alınmaktadır. Belki bu yüzden Avrupa Birliği'ne girmek istediğimizde, bize *'siz hem Müslüman hem de Asyalısınız'* dediler mi, küplere biniyoruz da; *'gelişmiş'* Batı Avrupa ve Amerika'nın cinsel düzeyiyle şu rakamların ifade ettiği *'gerçek'* arasındaki uçurumu, neden ve nasıl görmüyoruz?

20 Ekim 1997

Kör kör parmağım gözüne!

Post-modernizm'in ne sinsi bir sağcılık –hatta gericilik– içerdiğini, YDD'nin *'hızlı'* düşünürlerini izleyerek yakalamak, çok hoş oluyor. Bunlardan birisi, **Fukuyama:** *'mumaileyh'* daha önce *The End of History / Tarihin Sonu* diye bir kitap yayımlayarak, dikkati çekmişti; bu defa *The End of Ordre / Düzenin Sonu* başlıklı bir eser yayımlamış, yine *'şeamet tellâllığı'* yapıyor: basbayağı hayıflanarak *'sonunu'* haber verdiği *'düzen'*, şu bildiğimiz erkek/egemen toplum düzeni! İki sebep göstermiş, biri *'kadının çalışma hayatına girerek, ekonomik özgürlüğünü sağlaması'*; öbürüyse, *'doğum kontrolünün yaygınlaşması'*, yani kadının *'cinsel özgürlüğüne kavuşması'!* Diyor ki **Fukuyama:**

"... doğumun kontrolü ve kürtajın daha kolaylaşmasıyla, cinselliğin ekonomik sonuçları kadınlar için son derece azalmış, bu sayede kadınlar, eşleri konusunda daha az seçici olabilmiştir. Kadın çalıştığı için, bir erkeğin karısını ve çocuklarını terk etmesinin eskisi kadar olumsuz etkileri olmuyor; birçok kadın ekonomik bağımsızlığın getirdiği daha büyük özgürlüğü tadıyor. (...) Hem erkek hem kadının daha fazla bağımsızlık yönünde hareket etmesi ve Batı kültürünün bireyciliği desteklemesi sonucunda, aile kurumunun neden dağılmaya başladığını anlamak kolaylaşıyor..." (*Milliyet*, 4 Ekim 1997)

Fukuyama, kadınları çalışma hayatına sokanın, liberal kapitalist düzen olduğunu unutmuş görünmüyor mu? Hem liberal kapitalist toplumda yaşayacaksın, hem de feodal erkekegemen toplumun değer ölçülerini muhafaza edeceksin, olacak şey mi bu? Aslında, gelişmede önemli olan *'bireycilik'* değil de*'bireysellik'*; yani kadının *'özgürlüğünü'* ve *'özerkliğini'* yaşaması; sosyalizmin öngördüğü *'sivil toplum'* modelinde, onun

ekonomik ve cinsel bağımsızlığının, temeli olarak ortaya çıkmıyor mu?

Fukuyama, ipin ucunu öylesine kaçırmış ki, iddialarına *'yeni sağcılığın'*, ancak hebennekaları ve paragözleri baştan çıkaran cilasını çekmeyi unutmuş; açık açık neredeyse kadını çalışmaktan alıkoymayı, sosyal güvencesini kaldırmayı, hatta –sıkı durun– erkekler açısından çokeşliliğin pekâlâ *'makûl sayılabileceğini'* ileri sürüyor: amaç çok çocuk üretmek ise, *'üreme stratejisi açısından,'* kadınların da, çok erkekle *'çiftleşmesi'*, pekâlâ *'makul'* sayılamazmış gibi!..

Ufukta çok ihtimaller belirmiş iken!..

Oysa önümüzdeki yüzyıl, liberal kapitalist düzenin üzerine oturduğu kavramları –yani kadın-erkek farkı, ailenin önemi, çocuğun bakımı vs.– altüst etmek eğilimindedir; işaretlerini, şimdiden görüp işitiyoruz.

Genetikteki gelişmeler hayalleri aşacak boyuttadır: bugün hayvanı *'kopyalayan'* bilim, yarın insanı *'kopyalamayacak'* mı? Biyolojinin temel işlevi, *'üreme'*; tabii ve alışılmış önemini, kaybetmeyecek mi? Gidiş geliş, belirli cinsten, belirli karakter özelliklerini taşıyan *'beşeri birimler'* bilinmez hangi laboratuvarlara *'ısmarlanabilecek'* gibi görünüyor; böyle bir gelişme sürecinde, *'ailenin'* ne rolü kalır ki, kadının ya da erkeğin özel nitelikleri ya da hakları tartışılsın? Bir bakıma, *'dişilik'* ve *'erkeklik'* bile, alışılmış *'mutlak'* manalarını kaybetmiş olmayacaklar mı? Daha şimdiden, isteyen öteki cinse *'transfer olabiliyor'*, ileriki aşamalarda şu ya da bu cinsiyetin, *'beşeri birim'*in doğrudan *'tercihine bağlı'* bir statü olmayacağını kim garanti edebilir?

Fukuyama'nın, *'düzenin sonuna'* gerekçe gösterdiği, kadının –doğum kontrolüyle– cinselliğini *'üreme'* fonksiyonundan çıkarıp, şehvet özgürlüğüne kaydırması; çocukların nasıl üretileceğinin belli olmadığı geleceğin *'düzeninde'*, *'âdiyattan'* sayılabilir. Genetiğin açtığı bu akla durgunluk veren ihtimallere, sibernetik'in katkısını eklediniz mi, **Fukuyama**'nın

kaybolduğuna hayıflandığı düzenin, Allah bilir tam karşıtı bir düzen ortaya çıkacaktır: biyonik imkânların yaratacağı *'beşeri olmayan birimler'* (**cyborg**'lar, **android**'ler, yani insansılar, insandan farksız robotlar); **Fukuyama**'nın çok beğendiği **Ja**pon, Çin ya da Müslüman *'düzeninin'* kadını *'hizmetçiye' ya da 'kuluçka makinesine'* indirgeyen zihniyetini darmadağın etmeyecek mi?

Kör kör parmağım gözüne!

Alt tarafı 'nostalji' midir?

Sorular *'nâmütenâhi'* çoğaltılabilir, sonuç değişmez! YDD'nin *'yeni sağ'*ın; ideologları, paradoksları ve şaşırtmacalarıyla gizleyerek, gerçekte artık tarihe karışmış *'o iyi zamanların'* iflah etmez *'nostaljisini'* yaşıyorlar: kadın, *'yuvasının kadını'*, *'müşfik anne'*, sadece eş, *'erkeğinin gölgesi'* vs! **Nasıl 'özelleştirme' furyası, son iki yüzyılın 'vahşi liberalliğine' dönüş 'nostaljisi'; nasıl 'küreselleşme', 'üzerinde güneşin asla batmadığı' emperyalist imparatorlukların 'nostaljisi' ise; post-modernizm 'ayaklarına yatıp', kadının 'bireyselliğini' –yani özgürlüğünü ve özerkliğini– eleştirmek de, feodal ümmet toplumundan 'müdevver' eski 'ataerkil' ailenin nostaljisi!..** Ayıptır söylemesi, bunu, YDD liberalliğine postu sermiş, *'dönek'* feministler bile savunamaz!

22 Ekim 1997

'Hücre' yalnızlığının 'basıncı'!..

(İşbu yazı, eski cezaevi halkının ürettiği, ünlü **'Mapusane çeşmesi yandan akıyor yandan / Mapusluk bir şey değil, hasretlik var bir yandan!'** türküsünü, **Ruhi Su**'nun –sesi ve sazıyla– nasıl söylediği hatırlanarak okunacaktır.)

Eğer, çocuk yaşımdayken (16), *'kapatılmak'* gerçeğini yaşamamış olsaydım; **Arthur Koestler**'in o müthiş romanı, beni öyle allak bullak eder miydi, bilemem: *Gün Ortasındaki Karanlık* ya da *Sıfır ve Sonsuz*, *'tecrit'*teki **Rubaçof**'un, *'kapatılmışlığını'* ve *'sorgulanışını'* anlatır; o yıllarda Fransızca bilmediğim halde, **Hachette Kitabevi**'nden Fransızca çevirisini, görür görmez almış; su içer gibi okumuştum; o **dili** öğrendikten sonra, **Paris**'te bir kere daha okudum. **İşçi Üniversitesi**'ndeki, *'direnişçi'* sendikalist *'camarade'* **Paul, Rubaçof**'un gerçekte, **Bukharin**'in ta kendisi olduğunu söylemişti; yani, **Vladimir İliç**'in *'Parti'nin çocuğu'* diye sevdiği, bolşevik lider!

Bilirsiniz, **Stalin**'ci totaliterlik, o dramatik Moskova Davaları döneminde, **Zinovyef, Kamenef, Radek** ve başkalarını nasıl ihanetle suçladıysa, aynı şeyi **Bukharin** için de yapmıştı; onu da bir *'hücreye kapatıp'*, amansızca sorguladıktan sonra, ensesine bir kurşun sıkarak *'infaz ettiler'*. **'Camarade' Paul, Koestler**'in, **Bukharin**'le **Komintern**'den *'arkadaş'* olduğunu söylerdi. **Rubaçof**'un hücre yaşantısını, bütün safhalarıyla, ne kadar çarpıcı anlatmıştır!

Başına gelen bilir!

'Tecrit'e 'alınmak'!..

O tarihte, lisenin ilk sınıfından iki öğrenci, tutuklu ve elleri kelepçeli gelirse, hapishanede gidecekleri yer, belliydi: *'Sıbyan Koğuşu'*: çocuk hükümlülerin, üst üste yattığı yer! Bize de öy-

le yapmışlardı. Sabah, vaziyet vahamet kesbediyor: 141/142 *'sanığı'*nı, öbür çocukların yanına nasıl koyarsınız? *'Behemahal tecrit edilmeli'*, öyle de yapılıyor; eski İzmir Hapishanesi'nin –sonradan nakledileceğimiz– 2. Feranesi'nde, iki kişilik *'odalar' vardıysa da, besbelli bu bizim için fazla 'lüks'* sayıldı; revirin altındaki bodruma kapatılarak, *'tecrit'*e alındık!

Parmaklıklı, camsız iki pencereden, şubat ayazı iliklerimize kadar işlerdi. Genişçe bir yerdi ama, rutubetli, pis ve karanlık; kedi yavrusu iriliğindeki lağım fareleri, ayaklarımızın arasında dolaşıyor; tavandan üzerimize böcekler düşüyordu. Yatak diye, ortalık yere teneşire benzer bir tahta sedir koydular; yatağı yorganı kendimiz sağladık. Mapusane *'tayını'*ndan başka yiyecek vermezlerdi; mapusane *'bakkalından'* helva ya da peynir aldırtabilmemiz, *'meydancıların'* insafına kalmıştı. O kadar genç yani tecrübesiz, dünyadan habersizdik ki, *'tecrit'*e konulduğumuzu, 2. Ferane'ye naklimizden sonra, *'kıdemli'* hükümlüler söyleyince anlamıştık. Ünlü kabadayı **Bayraklılı Fethi**, simsiyah bıyıklarının altından bembeyaz dişleriyle gülerek, demişti ki: "... 'siyasilerin' tecritte tutulması esastır."

Bunlar 1941 Şubatı'ndan itibaren Konak'taki eski İzmir Hapishanesi'nde yaşandı. Sansaryan Hanı'nda (İstanbul), *'tabut'*tan farksız hücrelerde, çok daha sunturlu *'tecrit'*ler yaşanabileceğini henüz bilmiyordum.

O 'kâbus' sarmalı...

'40 Kuşağı'nın önemli bir kesimi, o hücrelerden geçmiştir.

Ancak bir kerevetin sığabileceği daracık bir yer ki, ayakta zor durabilir, ancak yan yan yürüyebilirsin; çoğu penceresiz, kafesli tek ampülle aydınlatılmış; tuvalete çıkmak izne bağlı, sanığın adı hücresinin numarasından ibaret! Sizi kapatır ve unuturlardı. Sadece neden tutuklandığınızı bilmeyişiniz bile, sorgunun başlamasına kadar geçen sürede –bazen bir hafta, bazen birkaç ay– sizi bir kâbus sarmalına dolaştırmaz mı? *'İşkence'*, o ayrı bir bahis; burada sözünü ettiğim, bir romanımda *(Bıçağın Ucu)* ruhsal *'tahribatını'* ucundan kıyısından an-

latmaya çalıştığım, *'tecrit'*in –bizatihi kapatılmış olmanın– halet-i ruhiyeyi nasıl darmadağın ettiğidir.

Öyle tutuklular görülmüştür ki, birkaç haftalık hücre *'yalnızlığının'* basıncı, onu, kendi kendisinin *'müsveddesi'* haline dönüştürür. Bazı geceler, kim olduğunu kestiremediğim birisinin –on beş numara mı, on altı numara mı, hangisi?– gizli hıçkırıklarını duyardım. Bazı geceler de, bir başkası, hücresinin duvarlarını yumruklayıp, bağırırdı: *"Allah! Allahım!"* Ben, kendi kendime konuşmak alışkanlığını, orada edindim; çok bunalınca, ezberimdeki bütün şiirleri, duyabileceğim bir sesle okur, sonra ağız dolusu atar tutardım; kime? Şarkı söylediğim de olmuştur; **"... kara deryalarda bir fenersin / yıldızımız yolumuzda parlar..."** Nöbetçi polis, kapımı vurup fena halde paylar, beni sustururdu.

"Hücre'ye kapatılmış 'tecrit'teki tutuklu, 'meçhule' asılmış bir 'hiç'tir; eziyet, onun 'hiçliğine' boyun eğmesiyle, sona erecektir; bunu hepsi bilir, bilir de, sonraki ömründe aynalara nasıl baksın?..

24 Ekim 1997

'Hücre'ye 'kapatılmış' edebiyat!

Orhan Rahmi, yalnız, **İzmir**'in önemli bir gazetecisi değildi; zamanın ciddi **İstanbul** gazetelerinin –sanırım, bir ara *Cumhuriyet*'in de– **Ege** muhabiriydi; bir tarihte **Zeynel Besim ve Kadızade Bedri** Beylerin (sonuncusu, bizim peder) çıkardığı gazete dolayısıyla, ailecek yakınımız, çünkü **Zeynel Bey**'in *'damadı'!* Yanılmıyorsam, 1939 sonbaharıydı, onun evindeyiz, annem eşiyle lâfa dalmış, ben fırsat bu fırsat, kitaplığını karıştırıyorum; elime o zamana dek görmediğim bir tarzda dizilmiş ve basılmış bir kitap geçti: *Gece Gelen Telgraf*, kapağında **Nâzım Hikmet** adının yazılı olması, altüst olmama yetiyor, çünkü bu şairi, **Balıkesir Lisesi**'ndeki yatılılık serüvenimden beri tanıyorum, yani 38 sonbaharından beri, kitaplarını hangi kitapçıya sorduysam, ters ters baktı. *'Git işine, oğul!'* dedi; şimdi hiç ummadığım bir zamanda ve yerde, onun bir kitabı!..

O şiiri hatırlar mısınız? **"Gece gelen telgraf / dört heceden ibaretti / vefat etti"** diye başlar; beni heyecana garkeden, asıl şu bölümüydü: **"avuçlarımda / ellerinin gölgesi dolaşan adam / demir parmaklıklardan gördü son gündüzünü / mahpusane doktoru / örterek paltosuyla upuzun yatanın yüzünü / '— tamam!' dedi / bunu belki / evvelki akşam dedi / evvelki akşam / ben..."** Sonraları, sadece **Nâzım Hikmet**'in *'tecrit'*ten, *'koğuş'*tan ya da *'havalandırma'*dan (**'Bugün Pazar / bugün beni ilk defa / güneşe çıkardılar...'**) yazdığı mahpusane şiirlerinin, başlı başına bir kitap olabilecek kadar çok olduğunu görmüşümdür. Aklımda yanlış kalmadıysa, bunların ilki **Hopa Mahpusanesi**'nden yazılmıştır (1928), sonuncuları da, **Bursa Hapishanesi**'nde yazdığı, o unutulmaz şiirler: **"sevdalınız komünisttir / on yıldan beri hapistir / yatar bursa kalesinde..."**

Acaba modern Türk edebiyatı kadar, şairleri ve yazarları mahpusane *'çemberinden'* geçmiş, başka bir edebiyat var

mıdır? Düşünüyorum da, ben şiir yazmaya başladığım sırada, **Nâzım Hikmet, Kemal Tahir** ve **Kerim Korcan** hapisteydiler (en ağır mahkûmiyetlerini yaşıyorlar); **Hasan İzzettin Dinamo** sürgündü, **A. Kadir** mahkûm, sürüldü sürülecek! Tuhaf tesadüf, **Aziz Nesin, Mehmet Seyda** ve **Orhan Kemal** de, aynı çileyi çekiyorlardı. Onun için, çağdaş Türk edebiyatı kadar cezaevi şiiri, romanı, hikâyesi olan, başka bir edebiyat yoktur. Bu bakımdan, sanıyorum ki –hele sonraki kuşağı da hesaba katarsak– *'kapatılmak sendromunu'*, ülkemizin **has** edebiyatçılarından daha iyi anlatmış olanını, kolay kolay bulamazsınız...

Kapatılmak 'sendromu'...

Neymiş o *'kapatılmak sendromu'* dediniz mi? Orada durunuz! Psikiyatr **Doç. Dr. Cem Kaptanoğlu**, pek veciz olarak, durumu şöyle özetlemiş:

"... Kanadalı psikolog Zubek'in 'uyarandan yoksun bırakma' deneylerinin de gösterdiği gibi, insanların ruhsal olarak sağlıklı kalabilmeleri için, uyarana ihtiyaç vardır. Uyarandan yoksun kalan insan, gerçeklikten kopmaya başlar. İç dünyasından gelen uyaranlar, dış uyaranlarmış gibi algılanır, algı sapmaları olur. Hayaller, düşler gerçekle karıştırılır. Uyaran yoksunluğunun, saldırgan, kendine zarar verici davranışlara ve ruhsal çöküntülere yol açtığı gözlenmiştir. Bizden haberdar olan, bizi etkileyen, bizim etkileyebildiğimiz diğer insanlara ihtiyaç duyarız; çünkü ancak onların bakışları, sesleri, dokunmaları ile benlik sınırlarımız çizilir. Uzun süre 'öteki'nden (insandan) yoksun kalırsak, ben ile ben olmayan arasındaki sınır bulanıklaşır, benlik parçalanır. Bu parçalanmanın, nasıl ruhsal bir acı verdiğinin en çarpıcı kanıtı, tecrit hücresindeki bazı tutukluların, işkencecilerin bedenlerine vereceği acıyı, hücrelerinde insansız kalmaya tercih etmeleridir..." (*Cumhuriyet Dergi*, 12 Ekim 1997)

Şu *'kendine zarar verici davranışlar'* ibaresi yok mu, beni kaptığı gibi, Nâzım'ın annesi **Celile** Hanım'ın, her okuyuşum-

da tüylerimi diken diken eden mektubuna götürüyor. Belki bilmezsiniz, **Nâzım, Bursa** Cezaevi'nde zaman zaman ciddi *'çöküntüler'* (**dépression**) yaşıyordu; bunların kaygısıyla, annesi, **Vâlâ Nurettin**'e şu satırları yazmıştı:

"... sevgili oğlum Vâlâ, şimdi çocuğun yanından geliyorum. Hastalığı nevrasteniye döndü. Mükemmel melânkoli, nevrasteni nöbetleri içinde çırpınıyor. Bundan bir ay evveli, bir arkadaşı intihar etmesine mani olmuş. Revirden uyku ilacı almış, yatarken bütün tüpü içerken yakalanmış. Fakat çok rica ederim, bunu doktordan başkasına söylemeyiniz, size bunu yazdığımı duyarsa, affetmez. 'Üç senedir maneviyatım düşüyor, kaabil-i yaratışım azalıyor, yazamıyorum, paçavra haline geleceğim, nebata döneceğim, iyisi mi öleyim' diyor. Bu halini kimseye söylemek istemiyor. 'Kimse duymasın, izzet-i nefsime dokunur' diyor. Uyku uyuyamıyor, yiyemiyor. Belki kanı da azaldı. Bana 'bir sıkıntılı günümde intihar edeceğim, kendini buna alıştır diye sana söylüyorum' dedi. 'Doktora söyle' dedim, söylemiyor. 'Gider herkese paçavraya dönmüş bir adam der' diyor. Mükemmel nevrasteni, günün birinde intihar edecek. 'Bu kapalı hayata tahammülüm kalmadı, ölüp kurtulmak istiyorum' diyor..." *(Hangi Sol)*

Dikkat isterim: *'... bu kapalı hayata tahammülüm kalmadı'* demektedir **Nâzım**! Onun gibi yanardağı yürekli bir adamı, bu acıya sürükleyen, tam da işte o *'kapatılmak'* gerçeğidir.

Hasan Basri'nin 'intiharı'...

Daha az yürek yakıcı olmayan başka örnek, Hasan Basri'nin intiharıdır –ki, **'Yasak Sevişmek'** şiirini, onu düşünerek yazmışımdır: gizlenmekte olan **Hasan Basri'yi**, *'siyasi polis'*, gizlice buluşacağı karısını izleyerek yakalamıştı–.

O sabah **Sansaryan Hanı**'ndaki hücrelerde, garip bir hava esiyordu; *'sivil'* polisler gelip, yanımızda bulundurmamıza o güne kadar izin verdikleri su şişelerini, tıraş bıçaklarını ve makinelerini, hatta gözlüklerimizi alıp götürdüler. Bunun ne demek olduğuna karar verememiştim; yoksa yeni bir ezi-

yet usulü mü deniyorlardı? Gerçeği ancak, **Sansaryan Hanı**'ndan çıktıktan sonra öğrenebilecektim: *'tutuklu'* **Hasan Basri,** sorguya çekildiği odanın penceresinden, kendini aşağıya atmıştı. **Sansaryan Hanı**'nda *'Kısm-ı Siyasi'*, o koca binanın en üst katındaydı, bilir misiniz? Söylemeye hacet var mı: Bu *'çekilenleri'* **İnönü Cumhuriyeti**'nin aman vermez *'totaliterliğine'* borçluyuz.

27 Ekim 1997

"Hücre sabır tanımaz!.."

Demirel'in, tekrarlamaktan hoşlandığı o deyime, hiç dikkat ettiniz mi? **Batı**'dan (**'sistem'**) bahsetmesi gerekti mi, nedense *'uygar dünya'* demeyi tercih ediyor: *'uygarlık'* onların malıymış gibi!..

Ne de uygardırlar ya!.. **Türkiye**'de –hele cezaevlerinde– insan haklarına riayet edilmediğini öne süren Almanlar; daha kırk yıl önce, **Dachau, Matthausen** vb. *'temerküz kampları'*nda, hemcinslerini türlü eziyet ve işkence ile öldürenler değil midir? İnsan hakları *'şampiyonu'* Fransızların, kapalı kapılar ardında ne haltlar yediğini, Cezayir'in bağımsızlığı için savaşan **Ebû Tâlib**'e sormalısınız!.. *Abbas Yolcu*'da anlatmıştım: **Paris Emniyet Müdürlüğü**'nde (**La Préfecture**), gözaltına alınmıştım (1950), kaldığım kısa süre içinde, nezarethaneye, dayaktan kan revan içinde bir adam getirdiler: Alman olmaktan başka kabahati yoktu; nasıl ki, kamplardaki *'gaz odası'*nda ölenlerin, *'Yahudi'* olmaktan başka kabahatleri olmamıştır.

'İnsan hakları', öyle mi? En modern, en acımasız sorgulama yöntemlerini, o *'uygar dünya'* geliştirip uygulamıyor mu? En *'şaşmaz'* işkence araçlarını, onlar gerçekleştirmediler mi? Yanlış hatırlamıyorsam, insanın insanı *'kapatmasını'* önce **Batılı** toplumların keşfettiğini **Foucault** yazmıştı; önce cüzzamlıları *'kapatıyorlardı'*, sonra *'delileri'* kapattılar, sıra *'suçluları'* kapatmaya geldi. *'Kapatılmışlığın'* fecaatini, **Soljenitsin** ne yaman anlatmıştır. Oysa sizden olmayan, sizin kafanızla düşünmeyeni *'kapatarak'* hangi ruh huzuruna varılabilir ki? Sanırım **Dostoyevski**'nin lâfıdır: **"... sağduyu sahibi olduğunu kanıtlamanın yolu, bir başkasını kapatmaktan geçmez."**

İnsandan başka hangi yaratık, *'türdeşini'* kapatarak cezalandırıyor? Boşuna **'Homo homini lupus / İnsan insanın kurdudur'** denilmemiştir.

'Hücre'den çıkan, artık 'giren adam' değildir...

'Hücre cezasına' ya doğrudan mahkemece hükmediliyor, ya da *'içerde'* işlenmiş bir suçtan ötürü, cezaevi yönetimince! Dahası, *'siyasiler'* için –gözaltında, tutuklu ya da hükümlü olması fark etmez– oldum olası kullanılan *'özel infaz'* hücreleri vardır; onlardan *'geçen'* bir insanın, oraya girmeden önceki insan olabilmesi, artık mümkün değildir: *'dışardaki'* dünyaya ait olmadığı hissinden uzun, çok uzun bir süre kurtulamayacaktır: hele bir de, el ve ayaklarından *'prangaya vurulmuş'*sa!..

Tutukluyu kahreden bir başka duygu nedir? Daima infazcının, infaz edilene oranla, daha basit, daha az bilgili, daha az görgülü, daha az insaflı olması mı? İnsaflısı hiç mi çıkmaz? Çıkmasına çıkar da, o zaman onun merhametine tahammül taşınmaz yük olur: ne demişler, **"Bir arslan sırtı için en tahammül edilmez yük, merhamettir."** 1941 ilkbaharına doğru, **İzmir Hapishanesi**'nden lisedeki sınıf arkadaşımıza yazdığımız bir mektupta, bu deyişi kullanmıştık: bunu bize ödettiler.

Tartıştığımız ne? Hücre sistemi, yeni cezaevlerinde *'Oda sistemi'* adıyla uygulanacakmış, ona tepki! Çünkü, *"Hücre sabır kabul etmez!"* **Ece Temelkuran**, uzman hukukçulara sormuş, demişler ki: **"... tecrit tecrittir: 1, 4, 6 kişi fark etmez. Yeni sistemde insanları yine 24 saat tecrit edecekler; iste bu, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırıdır; çünkü bu sözleşmelerde kabul edilen standartlara göre, kişiler, ancak günün belli saatlerinde tecrit altında tutulabilirler, diğer saatlerde cezaevindeki toplulukla ilişki kurmakta serbesttirler. Üstelik tutukluların, daha suçu kesinleşmemiş insanların da tecritten payını alması hukuka aykırıdır."** (*Cumhuriyet Dergi*, 12 Ekim 1997)

Onlara katılmamak mümkün mü? Hele bizim kuşağın *'eski tüfekleri'* yürekten katılacaktır: onlar ki aylarca süren *'gözaltı'* süreleri yaşamışlar; bunun çoğunu, **Sansaryan Hanı**'ndaki *'tabutluk'* hücrelerinde geçirmişlerdir.

'insan hakları'ymış!..'

Selahattin Usta'yı, bir daha hiç görmedim, bahsedildiğini de duymadım; oysa ben sözünü ettim, yine edeceğim. Bazen, acaba gerçekten var mıydı diye kuşkulandığım olmuştur; oysa Nuri İyem, Can Boratav, Safa Yurdanur da oradaydılar.

Uzun kış gecesi, *'iyi polis'*i oynayan nöbetçi, *'ısınsınlar'* gerekçesiyle hücreleri açar, ortadaki büyük demir soba çevresinde toplanılmasına göz yumardı. Lâf kapmaya çalıştığı, belli. Selahattin Usta'yı o gecelerin birinde tanımıştım: uysal, yumuşak başlı bir adamdı; ırkçı/turancılar'ın da *'içeriye alındığı'* sıra, hücre mevcutlarını ikiye çıkarmışlar, diyordu ki: "... yanıma kim düşse, iyi: Nihal Adsız! Halden anlar bir adamdı, dertleşirdik; zaman zaman, insan kısmı bunalıp konuşacak birini arıyor!"

O, dediğine göre, on sekiz aydır *'hücredeydi'*; nasıl mı olur, basit: *'Polis Vazife ve Selahiyeti Kanunu'*nun *'madde-i mahsusuna'* göre, İnönü *'Cumhuriyeti'*nde gözaltı süresi üç ya da altı aydı; *'mahalli mülkiamir, icabında uzatmak selahiyetine sahip!'* Selahattin Usta, yüksek sesle konuşmayı unutmuştu, âdeta fısıltıyla konuşuyordu. On dokuz yaşımda filândım, ne kadar etkilendiğimi anlatamam. Hâlâ sıtmalı sarı ampul alacasında, onun incelmiş yüzünü görür gibi olur; adamın iliklerine işleyen fısıltısını işitirim: "... insan kısmı konuşacak birini arıyor!"

*'İnsan hakları'*ymış!.. Sen ne anlatıyorsun, arkadaş? 'Nâzım Hikmet'in Kemal Tahir'e Mektupları'nı olsun, okumadın mı?

29 Ekim 1997

'Festival', demesinler!..

O karanlık 40'lı yıllar!.. *'Festival'* kelimesi, İstanbul öğrenci argosunda, *'gırgır olay'* anlamına gelirdi; *'palas'* kelimesi, *'haybeden sınıf geçilen'* özel bir okul anlamını taşırdı, en ünlü örnek *'Hayriye Palas'; 'festival bir sınıftır'* denildi mi, *'matrak'* bir sınıf anlayacaksın; örnek, yedeksubaylık derdiyle lise diploması ardına düşmüş, haylaz ve tembel öğrencilerin çoğunlukta olduğu sınıflar ki, bunlar keşhane'de (hela) sigara tüttüren; hafta sonlarını **Balıkpazarı**'nda meyhanelere, **Abanoz Sokağı**'nda kerhanelere uğrayarak geçiren, yaşça büyük çocuklardan oluşurdu.

Nereden nereye?.. Ne vakit *'Film Festivali'* deseler; öğrencilik çağrışımlarının etkisiyle mi, nedir; bende **Yeşilçam 'lümpenliği' ile 'entel' bar 'seçkinciliğin' karıştığı, benzer bir 'festival'** izlenimi doğuyor. Elhak! Onlarca yıldır süregiden festivaller zincirinin, her halkası, bu izlenimi tahrip edecek yerde, handiyse pekiştiren öyle olaylara sahne olmuş; *'sinema çetelerimiz', 'ödülleri götürebilmek'* hırsıyla –bazen kulislerde, bazen ortalık yerde– öylesine birbirine girmiştir ki, buna hiç şaşmamak lâzım!

Sinema, seyircisini kaybetmiştir...

'Yeşilçam', iki savaş arası ve sonrası Arap ve İtalyan melodramlarının *'hüdayınâbit'* çocuğu, *'lümpen'* bir sinemaydı; Anadolu'da makineleşen tarımın gecekonduya döktüğü *'lümpen'* seyirciye eldiven gibi uymuştu. Şaşılacak odur ki, **Ertuğrul Muhsin** *'sinemasının'* asla beceremediğini becermiş; **Anadolu**'ya savrulmuş birkaç bin sinemadan, **Hollywood** filmlerini sepetlemişti. Eğer günümüzde de **raiting** hastası özel ekranlarda, eski yazlık sinemalardaki başarısını sürdürebiliyorsa;

sanırım bu, doğru dürüst sanayileşemediği için, kırsalını ve gecekondusunu hâlâ 'lümpenlik'te tutan, alaturka/liberal yönetimlerin gözyaşartıcı bir 'icraatı'dır.

Yeşilçam'daki *'çeteler'*, siyasetteki *'çeteler'*in, benzerleri! Lümpen gençliği, kırsallık –yani feodal/ümmetçi inanç toplumunun *'üstyapısında'* kalmak– nasıl sağda ve solda vur-kır meraklısı bir bölünmeye itmişse; Yeşilçam'ı da aynı şekilde bölmüştü: bir yanda ezan, Kur'an, namaz meraklısı, *'mukaddesatçılar'*; ya da Malkoçoğlu, Kara Murat gibi uçbeyleri; bir yanda, *'tek parti'* köycülüğünü *'solculuk'* –daha da beteri, komünistlik– sanan, CHP *'ilericileri'! İktidarlarımız daha çok merkez sağa yakın olduklarından, 'malı' ilk iki tarifin 'çeteleri'; festivallerdeki 'ödülleri' ise –kulislerde yaman olduklarından– zamanın 'ilericileri' götürmüşlerdir:* ne çok *'ilerici'* rejisörümüzün, hiçbirini kimsenin hatırlamadığı, ne kadar çok *'ödüllü'* filmi vardır, bilir misiniz?

Allah'ın bildiğini, kuldan niye saklamalı: sinema, seyircisini kaybetti: eski Beyoğlu'nun bir sineması, amipler gibi bölünüp bugünkü Beyoğlu'nun üç-beş sineması oluyor, onlar bin kişilikti, dolardı; bunlar birkaç yüz kişilik olsa, iyi; beş-on kişiye oynuyor. O zaman nasıl film üreteceksin? *'Sponsor'*dan yararlanarak! Sponsor, ya devlettir, ya da piyasa ekonomisinin kalesi, herhangi bir holding! Devleti yolabilmenin yolu, iktidardaki kültür bakanının 'sizin taraftan' olmasına bağlı! Sürecin şaşmaz sonucu, filmin maliyetinin, bakanlığa verilen bütçeden hayli düşük olması! Sinemaları ele geçirmiş 'ecnebi sermaye', filminize, iş yapmak fırsatını tanımayacağına göre, 'yolunuzu' başka nasıl bulacaksınız?

İktidarlar, bir başka âlem! Kültür Bakanlığı, yandaş yapımcıya para dağıtıp onu *'besleyeceğine'*, sinemalara konmuş 'ABD *ambargosu'*nu kaldırsa ya: iyi film, nasıl olsa müşterisini bulur! Haddine mi düşmüş? Savaş sonrasında, *'İthalatçı üç-beş şirket, piyasayı tutmuş, bunlar tekel'* diye yakınılırdı; meğer tekel görmemişiz, artık 'tekel' ecnebi firmanın ta kendisidir; merkez/sağ ya da merkez/sol hiçbir iktidar, onun piyasayı istediği gibi 'sömürmesine' gık diyemez: Türk filmi, Türk seyir-

cisinin karşısına çıkabilmek için, ecnebinin şirketinden icazet almak zorundadır!

'Küreselleşme' başka nasıl olur sanıyorsunuz?

Dostlar alışverişte görsün!

Ya bütçe, *'sanatsever'* bir holding ya da bankadan doğrultulmuşsa?.. *'Maliyet'* ile *'prodüksiyon bütçesi'* farkı, aynı kalır, o geçim kapısıdır, değişmez; değişen, *'ambalaj'* olacaktır.

'Seçkin' sanat danışmanlarınca, öyle **post-modernist** filmlere imkân tanınır ki, *'anlatılacak olan'*ı *'anlatması'* gereken *'görüntü'*; artık *'anlatılanın'* kendisi olmuştur: ye iç, görüntü! **Sanatı yıllarca hafife almış 'sermaye', artık onun kendi aleyhine 'işlemesini' önlemek için, 'ruhunu' nasıl satın alabileceğini öğrenmiştir: en başarılı, en evrensel, en post-modern eser; çok şey gösterip, hiçbir şey anlatmamayı başarabilen eserdir, o kadar!**

Başarıyı sağlayacak olan ne, zaten **marketing** değil mi? Yani, aynı holdingin pazarlama örgütü, daha Türkçesi holding 'media'sı! Sponsorluğunu yaptığı eseri öylesine teller pullar, gazetesinde televizyonunda öylesine pompalar şişirir ki, hiçbir şey anlatmasa, sosyal ya da beşeri düzeyde hiçbir *'kıymet-i harbiyesi'* olmasa da, o yılın –ne yılı **be**, o yüzyılın– *'en başarılı eseri'* seçilir, ödüllerin en *'kralını'* alır.

*'Festivaller'*e gelince, *'festival'* işte! Dostlar alışverişte görsün! Kim kimin adamıdır, bilirsen, *'gırgır'* da pek olmuyor.

31 Ekim 1997

Kasım '97

ASIL SORUN: 'ÖRGÜTLENME'

Ya 'seviyeliler', 'seviyesiz' ise?..

Bir akşamüstü, *'Kuğulu Park'*ta zengin bir çocuk kalabalığı; belki mayıs, belki haziran başı: havada, kavak tozları uçuşuyor; yayınevinde oturmuş, **Ruhi Su** ile söyleşiyoruz. Arada, koltuğunda son **long-play**'i, çıkar gelirdi; hep öyle alçak sesle konuşan, hep öyle *'gizli'* acıların adamı, yüreğini tam dökememiş! Nasıl yeri geldiyse, yaşadığımız çok *'saçmalığı'* pek güzel ifade eden, o hiç unutamadığım sözünü söyledi: **"... bizim dramımız ne biliyor musunuz? Bizde, 'seviyeliler' seviyesiz!"**

Neredeyse kırk yıl oluyor, **Metin'le (Erksan) Yeşilçam** *'serüvenimizin'* başlarındayken, **Taksim Gezi**'sindeki **Lilly**'nin *'Çay Bahçesi'*nde, bir yandan insanın içini bayıltan Çigan müziğini dinler, bir yandan da, asıl bizi anlaması lâzım geldiğini sandığımız *'aydın'* sinemacılara, neden derdimizi anlatamadığımızı düşünürdük. Şaka değil, sahiden anlatamıyorduk! *'Pembe dizi'* atmosferiyle, *'gazino kültürü'* arasında bir yerdeydiler; *'egoları'* sosyal *'misyonlarını'* eziyordu. O yüzden, sonraları, **Yılmaz Güney** gibi *'marjinal'* bir *'solcu'*nun, en *'kral'* filmlerinde bile, *'beylik'* **Yeşilçam** *'şablon'*undan çıkmadığını görünce, hiç şaşmamışımdır.

Peki, o *'şablon'*a hiç yüz vermeyen, *'yeni'* Türk sineması nerededir? **Türkiye**'nin –en önemlisi– **Türkiye**'de sinemanın *'gerçeğini'* anladı mı? Sanmıyorum: bunun ilk ve tartışılmaz kanıtı, *'seyircisizlik'*tir ya, katıldıkları *'ulusal'* festivallerle, orada yaşadıkları –argo manasında– *'festivaller', 'yabancılaşmaları'*nın ağırlığını daha güzel gösteriyor.

İki 'kötü', bir 'iyi' etmez!..

Ali Hakan, *'Altın Koza Film Festivali'*nden söz ederken, meselenin vahametini, elle tutulacak kadar somut bir örnekle sergilemiş, âdeta gözümüze sokuyor:

"... festivalin toplam para ödülü dokuz milyar civarında!.. En iyi filme 2,5 milyar, en iyi yönetmene 1 milyar!.. Bu iki ödülü de kazanan *Masumiyet* filminin maliyeti 10 milyardan fazla!.. Festivalin kapanış yemeğinde şarkı söyleyen Sibel Can'a ödendiği söylenen ücret 34 milyar..."

"... Festivalde şarkı söylesin diye bir şarkıcıya ödenen para, o festivalde en büyük ödülü alan filmin maliyetinin üç katı! Türk Sineması'nın halinin, hazin bir işareti!.." (*Yeni Yüzyıl*, 19 Ekim 1997)

Gel de, kavak tozlarının uçuştuğu o bahar öğle sonu, Ruhi Su'nun kahırlanıp içini çekerek, söylediklerini hatırlama! Fikir ve sanatın bütün alanlarında, aynı *'dramı'* yaşamaktayız; yaşamaktayız ya, sanırım, en gözle görülür, elle tutulur şekilde *'yaşadığımız'* alan, *'seyir'* alanı: ya, gazino/Yeşilçam/paparazzi üçgenine hapsolmuşuz, ya da, burnundan kıl aldırmayan *'seçkin'* sinemacının, *'el kesesinden'* beyazperdeye döktürdüğü *'entel'* parabollere! Film festivalleri, bu iki uzlaşmaz –işin kötüsü, ikisi de bir çeşit *'yabancılaşma'* olan– *'uygulama'*nın *'yarıştığı'* alan oluyor; gel gör ki, *'kalite'* iddiasındaki filmlere *'seyirci'* getirebilmek için, gazino/Yeşilçam/paparazzi *'altkültürü'*nün *'starlarına'* muhtacız!

'Seviye' iddiasındaki bir sinemanın, *'seviyesizliğin'* bu mertebesine düşürüldüğü, acaba görülmüş müdür?

O neden 'kullanmasın'?

Paris'te, Neuilly yılları, yani 1960'lı yılların ilk yarısı! Claude'la tartışıyoruz: bir roman yazmış, *'yeni roman'* akımının etkisinde, sık sık, anlatmak istediğini bırakıp, kelime ve cümle parabolleri yapıyor; bunun beni rahatsız ettiğini söylediğim zaman, cevabı şu: "... görsellik, 'mesaj'ı, romanın elinden almıştır; 'ent-

rika'yı da! Edebiyat, artık kelimelere sığınmak zorunda!.." Farkında olmadığı neydi? Hiç kuşkusuz, zamanımızın en büyük romancılarının, hem entrikayı, hem tiplemeyi, hem kurgulamayı *'kullanarak'*, görsellik dozu pekâlâ yüksek, ne güzel romanlar yazdığı!.. Sinema, romanı 'kullanmayı' düşünsün de; niye roman, sinemayı 'kullanmayı' düşünemesin?

'Yeni' Türk Sineması'nı *'yaratan'* genç rejisörlerin, benzer tavırları acaba şu mudur? Televizyon, sinemanın elinden suspence'i, thriller'i, tiplemeyi ve hızlı montajı aldı; sinemaya kalan, sadece görüntüdür; görüntü ile yapabileceğimiz paraboller! Bu da, o kadar yanlış, *'yeni roman'* nasıl okuru edebiyattan soğuttuysa; *'yeni'* Türk Sineması da, aynı maharetle seyirciyi, sinemadan soğutuyor. Neden sinemada, hem hızlı montajı, hem thriller'i, hem suspence'i kullanan, yine de büyük bir beşeri filmler yaratan, sinema devlerini örnek almıyorlar? Televizyon, sinemayı *'kullanmayı'* düşünsün de, sinema, televizyonu 'kullanmayı,' neden düşünemesin?

Estetikte 'seviye', mutlaka 'abes/saçma/absurde' olmak zorunda mıdır? Hadi onlar *'abesle iştigalden'* hoşlanıyorlar, bunu seyirciden de isteyemezler ki!

3 Kasım 1997

Yeşilçam'ın görkemli 'lümpenliği'!..

Çoğu –belki de hepsi– öyle yapardı: filmleri sessiz çekiyorlar! Rivayete bakılırsa, sessiz çekip sonradan seslendirmeyi akıl edip, ilk uygulayan **Faruk Kenç** olmuş, günahı söyleyenin boynuna! Oyunculuk sanatı, **Yeşilçam** sinemasında bu yüzden, jest ve mimikler yaparak, hareketli resim çektirmekten ibarettir; rol ezberlenmez, diyaloğu çekim esnasında bir asistan, avaz avaz *'sufle eder'*; söyleyeceğiniz sözü onun ağzından kapacaksınız; bazıları –hadi adlarını saklı tutayım– rasgele dudaklarını kıpırdatmakla yetinirdi: dublajda, rol gereği söylemesi gerekenleri o *'ağıza'* yerleştirebilirsen yerleştir.

Dublaja gelince!.. Önceleri ünlü **Darülbedâyi** Türkçesine dayanan *'seslendirmenin'*, zamanla nasıl acayip bir soytarılığa dönüştüğünü, bilmeyenimiz yoktur: evlere şenlik bir *'dublaj'* ses tonu, garip bir *'dublaj'* Türkçesi meydana çıkmıştı: *"... n'olamaz! n'ayır!.."* vs...

Bir 'sesli film' sınavından geçseler?..

Acar Film Stüdyosu'nda, **Şâdan Bey** (**Kamil**) bir gün bana, alıştığımızdan daha irice, epeyce farklı bir kamera göstermişti; sesli çekebilen bir kameraymış, **Atlas Film** döneminden kalma: çalıştığı zaman çıt çıkarmıyordu. Şakası da yapılırdı: o kamerayla çalışırsanız, **Yeşilçam** oyuncusu, yönetmen *'kamera'* dedikten sonra da, oyuna başlamıyordu: emektar ve çilekeş **Arifleks** kameraların, çalışırken çıkardığı arı vızıltısını duymadığından, çekim başlamadı sanıyordu.

İnanmamıştım, sonraları *'bizzat'* şahit oldum: **Aydın Arakon / Şâdan Kamil** ekibinin çektiği, *Ver Elini İstanbul*'un stüdyo sahnelerinde, o kamerayla çalışıldı; yapılan şaka, gerçekti, oyuncuları ayrıca uyarmak gerekiyordu. O gün bugün ken-

di kendime sorarım: **Yeşilçam'ın adına destanlar düzülen ünlü yıldızları, ciddi bir sesli film sınavından geçirilselerdi, acaba nasıl dökülürlerdi?**

Kırsaldan kopup, oto tamircisi olmuş *'lümpen'*in, o tavrını bilmez misiniz: motoru kurcalarken, bazı *'aksamı'*, **"... ağbiy, 'gâvur' bunları koymuş ama, bi boka yaramaz"** deyip atar. **Yeşilçam mantığı**, aynı *'lümpen'* düzeyde işliyordu: yoksa yazmış mıydım, yapımcı ve yönetmen **Nevzat Pesen**'e *Devlerin Öfkesi* senaryosunu, uluslararası senaryo standardına uygun olarak yazıp götürmüştüm; pembe yanaklarını al bastı: **"... ne bu be?" dedi, "... böyle senaryo mu olurmuş?"** Şimdi *'meraklısı için not'*: bu senaryo, çekimden önce, bir **Yeşilçam** senaristine *'düzelttirilip'* alışılmış düzene sokulmuştur; başka bir deyişle, *'gâvurun koyduğu işe yaramaz aksam'* atılmıştır. Bu akıbet, **Yeşilçam**'da film olurken kazaya uğramış, on küsur senaryomdan, yalnız *Devlerin Öfkesi*'nin başına gelmiş değildir. Bir başka prodüktör çok beğendiğini söylediği senaryoda *'ufak bir değişiklik yapmayı'* uygun görmüştü: *'bütün gece sahnelerini gündüz çekecekti.'*

Zaman zaman bana, *"O senaryolarınızı, neden adınızla imzalamadınız?"* diye sorarlar da!..

İkisi de 'sokak sineması' ama...

Bendeniz, İtalyan Sineması'nın **neo-realizm** öncesinden seyircisiyim: **Karşıyaka** çocukluğumun sinemalarında, **Vittorio de Sica**'nın *'esas oğlanı'* oynadığı (galiba *Manon Lescault*) filmler oynardı; **Alessandro Balasetti**'nin, **Cecil B. De Mulli** özentisi, figüranı bol, mizanseni büyük tarihi **Roma** filmleri; tenor **Gigli**, bariton **Gobbi**'nin müzikalleri (*Cantere Con Me* vs.) **Mussolini**, sinemanın gücüne inanmasa, **Cine Citta**'yı inşa ettirir miydi? Muazzam bir stüdyo kompleksi, iğneden ipliğe, ne ararsan var; fakat o filmlerde her şey o kadar eğreti, o kadar *'karton'* görünürdü ki, faşizm sonrası İtalyan Sineması kendini sokağa dar atıyor; **Roşsellini, Lattuada, de Sica, Germi, Zavattini**, hatta **Visconti** *(Terra Trema)* yeni-gerçekçiliğin ilk

filmlerini *'dışarıda'* çekmişlerdir; birçoğunda oyunca yerine halkı oynatarak! Aklımda yanlış kalmadıysa, ünlü *Bisiklet Hırsızı*'nın baba ve oğulu, sıradan insanlardı. **Netice: sokağa çıkan, sahici insanlarla sahici mekânda çalışan İtalyanlar, yalnız bir 'ekol' yaratmakla kalmadı; dünya sinema antolojisine şaheserler ekledi.**

Yeşilçam *'sokağa'* o *'lümpen'* yap-satçı kafasıyla çıkmıştır: hepi topu iki buçuk stüdyo, iki uyduruk plato var; dekorlar, anasının nikâhına patlıyor; o zaman gelsin muzayekaya düşmüş eski zenginlerin yalı ve konakları; ya da **Kasımpaşa Zeyrek, Karagümrük** yöresinin ahşap evleri!.. O zaman soru şu: **Yeşilçam Sineması**, tam anlamıyla *'sokak'* sinemasıdır da, acaba neden, İtalyan **neo-realizm**'inin çok, ama çok aşağısında bir düzeyde kalmıştır? Ucuzcu, kolaycı, çürükçü, üstelik birikimsiz, tek kelimeyle *'esnaf'*tır da ondan mı? O yılların **Türkiye** gerçeğine en yaklaştığı sanılan filmler bile düpedüz kopya değilse, taklittir: stüdyo, plato, dekor tantanasından *'sokağa'* çıkan İtalyanlar, ne müthiş bir insan malzemesine sahipmiş, sonradan öğrendik; ayrıca ondan hiç aşağı kalmayan, bir bilgi ve görgü birikimine! **Yeşilçam** yapımcılarının çoğu, günümüzün pop müzik kasetçiliğinin yapımcılarından farksızdır: *"bu işten hem kolay para kazanılıyor, hem de çevrenizden güzel kızlar eksik olmuyor"* diye gelmişlerdi, evet! **Sadri (Alışık)** anlatmıştır: büyük *'fabrikatör'*ün ziyafet sofrası çekilecek; prodüksiyonun, masaya koyabildiği, bakkaldan alınma kutu sardalye ile konserve yaprak sarması; gerisi tabak çanak!

Sinema *'ciddi'* bir iştir, önemli bir *'pazar'*, geniş bir *'faaliyet sahası'*: **Avrupa**'da, hele **Amerika**'da en büyük *'patronları'* Yahudi işadamları; **Türkiye**'de pek çok iş sahasında cirit atıp, at oynatan Yahudi işadamları, acaba neden **Yeşilçam**'a girmediler? Neyi sezmişlerdi: altyapısının olmadığını mı, *'çürüklüğünü'* mü, *'devamlı olamayacağını'* mı?

Hep merak ederim.

5 Kasım 1997

'Sevmek' mi 'anlamak' mı?

Bula bula, ABD'den *'ithal'* o formülü bulmuşlar: **"Atatürk'ü ve demokrasiyi seviyor"**muşuz! Malum, bu sevgimizi, uluslararası çok *'Amerikan'* bir ankette, interneti *'kilitleyen'* bir tehâcüm gösterip, kanıtlamış olduk: 20. yüzyılın en büyük 100 *'şahsiyeti'*nin ve *'kahramanı'*nın başında **Atatürk** geliyor!

Biraz da –biraz da mı?– goygoycu **'media'**mızın, *'gayretkeşliği'* sayesinde! Olaya el koyup, davul zurna duyurmasaydı, acaba *Time* dergisine oy göndermeyi, hangi *'Atatürkçümüz'* akıl edebilirdi? Neticede anlaşıldı ki, **'Atatürk'**ü çok seviyor'muşuz; iyi hoş da, acaba **Gazi Mustafa Kemal Paşa**'yı, sevdiğimiz kadar anlıyor muyuz? Daha da hazini, anlayabildik mi hiç?

Doğrusu, şüphedeyim.

'Uzay mekiği' gibi...

Geçenlerde, televizyonda *'cumhuriyet'* üzerine konuşuyordum (TRT 2, 28 Ekim 1997, 20:10), birden aklıma takıldı: **Mustafa Kemal**, sonradan *'vefasızlık'* hatta *'şahıs tahakkümü'* ile itham edilmiştir ya; böyle bir itham doğru olabilir mi? –Birbirinin içinden çıkmış olsa da– **Ulusal Kurtuluş Savaşı** ile **Ulusal Demokratik Devrim**'in, *'derece'* itibariyle değil, *'mahiyet'* itibariyle *'farklı'* şeyler olduğunu; dolayısıyla *'farklı'* kadrolar gerektirdiğini saptamadan, bu soruya geçerli bir cevap bulamazsınız.

Gazi, daha başından, *'cumhuriyet'*e doğru yola çıktığını bilmekteydi; ama, *'kurtuluş'* süreci, *'inkılâp'* sürecine tekaddüm etmiştir; o halde soru şu: *'Kurtuluş'*un önderleri, aynı zamanda *'cumhuriyet'*in de önderleri miydi? Hayır! O dönemde, üç ayrı *'kadro'*nun bir arada çalıştığı söylenebilir: 1) Muhafaza-

kârlar, 2) Liberaller (serbesti taraftarları), 3) Cumhuriyetçiler (radikal Kemalistler).

1) **Hüseyin Rauf Bey, Kâzım Karabekir Paşa, Refet Bele Paşa** –deyim yerindeyse– *'muhafazakâr kanadı'* oluşturmuştu: **Devlet-i Aliyye** *'müstevliden'* temizlenecek, yeniden **Osmanlı** Hanedanı'na teslim edilecekti; belki **Vahdeddin** tahtından indirilirdi ama, yerine **Abdülmecit** çıkarılır; **Mustafa Kemal Paşa** da *'sadrazam'* olurdu, sen sağ ben selamet! 2) İkinci *'kadro'* –deyim yerindeyse– *'liberal kadro'*dur; ki **Fethi Okyar, Dr. Adnan Adıvar, Hâlide Edip,** bir de –garip şey, Terakkiperver Fırka *'macerası'*nda *'muhafazakâr'* paşaların arasında görünse de– **Ali Fuat Paşa** vb! Bu *'takım'*ın projeksiyonu besbelli *'cumhuriyeti'* içermekteydi ama, aynı zaman ve yerde *'demokrasi'*yle beraber! Derhal *'fırkalar'* teşkil edilmeli, seçimlere gidilmeli, *'demokratik özgürlükler'* uygulamaya geçirilmeliydi, aksini denemek, *'cumhuriyet'*i *'şahıs tahakkümüne'* feda etmek olacaktı: bu *'şahıs'* elbette **Mustafa Kemal'**di. 3) Üçüncü *'kadro', 'radikal cumhuriyetçiler', yani 'jakobenler'*dir; daha işin başından *'hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete bırakılmasından'* yana olanlar; ama, bu işin lâfta değil, *'kuvvetle, kudretle, zorla –yani ihtilâl ve inkılâpla– olacağını'* bilenlerdi: Başta **Mustafa Kemal** olmak üzere, **İsmet Paşa, Fevzi Paşa, Kâzım (Özalp) Paşa, Celal Bayar, Recep Peker, Tevfik Rüştü, Saffet Arıkan, Mustafa Necati, Mahmut Esat, Vâsıf Çınar, Hüsrev Gerede, Mazhar Müfit** vb.

Aralarında elbette **Yunus Nâdi, Fâlih Rıfkı, Yakup Kadri** vb. (**Kadrocu'lar**) *'solcu Kemalistler'*i de katabileceğimiz *'radikal cumhuriyetçiler'* de, içlerinde zamanla bölünecekler; **İnönü, Çakmak, Peker, Saracoğlu, Saydam** *'takımı' handiyse faşizan bir totaliterliğe kayarken;* **Bayar, Aras, Kaya** ve diğerleri daha *'sivil'* ve *'ekonomik'* –dolayısıyla *'demokratik'*– bir burjuva çoğulculuğu arayışını tercih edeceklerdir; aslında **Gazi, 'hedeflere' hızla 'yükselen' bir uzay mekiğinden farksızdı; yolda, 'yakıtı tükenen'i 'atmış', yükselmeye 'ötekisiyle' devam etmiştir; yoksa, İsmet Paşa**'nın başbakanlıktan istifasını isteyişini, nasıl izah edebiliriz?

'Çiçek' değil, 'arı'!..

Falih Rıfkı Bey'in yavuz eseri *Çankaya*'dan, şu çok anlamlı satırları hatırlar mısınız? Gazi'yi tavsif ederken, demiştir ki:

"... Atatürk ne yaptığını, ne yapacağını, kimlere yaptıracağını, kimleri nasıl ve nerede kullanacağını bilir, hesaplı bir adamdı. Yapmış oldukları üzerinde istediğiniz tenkitlerde bulunabilirsiniz, fakat kendi varmak istediğine ulaşmaktan başka bir şey düşünmeyen; dostluklarının, yakınlıklarının, sözde sırdaşlıklarının üstünde, bilhassa 'kendine vefalı' bir lider olduğunu söz götürmez."

Şüphesiz *'kendi kendine vefalıydı'* çünkü *'varmak istediğini'* daha 1919 Temmuzu'nda Mazhar Müfit'e açıklamıştı; "... açıkça söyleyeyim şekl-i hükümet, zamanı gelince cumhuriyet olacaktır." (*Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*, I. cilt, s. 74, Türk Tarih Kurumu, 1966) Diyeceksiniz ki, ya öbürleri? Ya yol boyunca onca emek sarf etmiş, fedakârlıkta bulunmuş, hatta hayatını yitirmiş *'yol arkadaşları'*? Hatıraları aziz olsun, fakat Gazi'nin ulaştığı başarı; Falih Rıfkı Bey'in *Çankaya*'da önümüze koyduğu, şu müthiş tespitte saklıdır:

"... o bal veren bir çiçek değil, her çiçeğin kendine göre balını almasını bilen bir arı idi; her çiçeğin, kovan peteklerinde şüphesiz bir hissesi vardır; fakat çiçeklerden hiçbiri, eğer o olmasaydı, petekteki balı yapabileceğini iddia edemez, ama bu balı zehir sayanlar bulunabilir." (*Çankaya*, I. cilt, s. 7, Dünya Yayınları, 1960)

7 Kasım 1997

'O'nu yalnız bırakacak mıyız?

Ali Fuat Paşa, Enver Paşa'nın, *'muazzez kardeşi'* Mustafa Kemal Paşa'yı *'kıskandığını'* yazmıştır. Zamanın mühim kalemleri, bu *'kıskanmayı'* sık sık belirtmişler; elbette, *'İttihatçı'* takımının Gazi'yi sevmediğini de!.. Falih Rıfkı'yı düşünüyorum; *Çankaya*'da ne demişti: "... 'İttihatçılar'a sorarsanız, o, lüzumundan fazla 'kendici' idi. Gururlu ve tenkidçi olarak tanınmıştı; sevilen veya sakınılan, fakat bir türlü kaygısız kalınamayan, gergin yaya oku takmak gibi, onun hırsını da iktidara yaklaştırmak tehlikeli olan bir adamdı..."

Hâlide Edip, *Türkün Ateşle İmtihanı*'nda, Gazi'nin *'ne kadar uzun dilli olduğunu'* bakınız, nasıl ima etmişti: "... akşam yemekleri uzun geçerdi. At nalı şeklinde bir masanın çevresinde otururduk. İyice konuşulurdu. Özellikle Mustafa Kemal Paşa geçmiş günlerden uzun uzun söz eder, hemen herkesi acı fakat parlak bir biçimde eleştirirdi. Onu dinlerken, memlekete yarayacak hiçbir kimse olup olmadığı hakkında, insanda kuşku uyanırdı..." Enver Paşa, aşağı kalmış mıydı? Hayır! Şu sözler, onun sözleri: "... Mustafa Kemal haristir: ne verseniz az görür, daha fazlasını ister, kolordu kumandanı yaparsanız, ordu kumandanlığı ister; ordu kumandanı yaparsanız, harbiye nazırlığına talip olur."

Tamamiyle yanılmış mıydı? Dürüst olalım: "Mustafa Kemal, İttihatçılar safında Enver'in başdöndürücü yükselişinden etkilenmişti: Harbiye'de aynı düzeyin çocuklarıydılar, oysa Enver rütbeler atlayıp, önce *'paşa'*, arkasından Saray'a *'damat'*, savaş başlayınca da *'başkumandan vekili'* –aslında başkumandan– olmuştu. Gazi'nin o yıllardaki teşebbüsleriyle, paralel bir yükseliş ihtirası görmemek mümkün değildir: Veliaht Vahdeddin'in Almanya yolculuğu refakatinde, ona başkumandanlığı öneriyor, yardımcı olarak da onu seçmesini! Bunu kendi-

si anlatmıştır. **Mütareke**'de Saray'la temas aradığı, bir Sultan Hanım'la izdivacının bahse mevzu olduğu da bilinmektedir. O halde **Mustafa Kemal** de, **Enver**'i kıskanıyordu diyebilir miyiz?

'Muhteris' ama 'hakikatperest'!..

Belki! Çok da şaşılmaz: ikisi de, çok mütevazı ailelerin çocuklarıydı, yoksulluğu tatmış, yalnızlığın ve çaresizliğin ne demek olduğunu anlamışlardı; *'askerlik'* onlara tek *'çıkış yolu'* görünmüştür, öyleydi de! **Mustafa Kemal** başka bir gelişme grafiğinde, sarmalın bir üst halkasında, yalnız başkumandan değil, devlet başkanı da oldu; o halde, pek yanılmıyorlardı.

Ali Fuat Paşa, Mustafa Kemal'in *'ihtirası'*nı, **Enver**'inkinden, ayırıyor: **"... Mustafa Kemal'in ihtirası şahsi değildir, vatana hizmet aşkıdır; ne kadar büyük vazife alırsa, memlekete o kadar büyük hizmet edeceğine kaanidir"; Falih Rıfkı Bey, "... ne İngilizci ne Almancı veya Fransızcı idi"** diyerek bunu doğruluyor; oysa hepimiz biliyoruz ki, **Enver Paşa** *'Almancı'* idi; **Osmanlı**'yı böyle batırdı, sonra **Gazi, Anadolu**'da halkla özdeşleşmeye uğraşırken, o **Rusya**'da inanılmaz kısalıkta bir zaman parçası içinde, hem bolşevik *'sempatizanı'* olabildi, hem bolşevik *'düşmanı'*: ihtirası, bırakın ülkesinin çıkarlarına göre hareket etmeyi; askeri, sosyal ve ekonomik gerçekleri, iyi bir kurmay gibi değerlendirmesini bile engelliyordu: **Türkistan** macerasına, **Kuşçubaşı Eşref Bey**'in --çoğu hayal– raporlarına dayanarak kalkıştığını, **Şevket Süreyya Bey** yazmıştır; **Buhara**'da, aynı toprağın çocuğu başka bir ihtilâlci, **Zeki Velidi (Validof)** onu caydırmaya çalışacak, başaramayacaktır: Enver'in ihtirası, hakikati değil, hayalini seviyordu; o hayal onu gömdü...

Mustafa Kemal belki muhteristi, ama o kadar da *'hakikatperest'*: kazanamadığı eylemini biliyor musunuz? Kazanamayacağına, kalkışmazdı ki! **Lausanne'de, Misâk-ı Milli** sınırları içindeki **Musul'u, Hatay**'ı ve **Oniki Ada**'yı bırakmış göründü; bırakmadığını, **Hatay**'ı alınca anlarsınız: şartların olgun-

laşmasını beklemiştir; nasıl ki daha **Samsun** yolunda *'cumhuriyet'* projeksiyonu içindeydi, fakat uygulama için yıllarca bekledi: hayalini hakikate oturtmasını bilirdi çünkü, *'naçiz vücudu hanidir toprak olduğu halde', 'daima payidar olacak cumhuriyet'* onu bundan yaşatıyor.

Biliyor olmalısınız: 10. Yıl Nutku'nun son cümlesi, ilk yazılışında **"Beni unutmayınız"**dı; kimbilir, belki değiştirmesi, halkının onu unutmayacağını sezdiğindendir.

Aynı halk değil midir?

68 kuşağının *'hızlı'* eylemcileri, büyük fakat yanlış işlere kalkışıp *'tırnaklarını kırdıklarında'*, o talihsiz hükme varmışlardı: **"... bu halk duyarsız, onunla hiçbir şey yapılamaz!"** nerede işitsem, bu söz beni çileden çıkarmıştır; bazen dilimi tutamayıp demişimdir ki: **"... kusuru kendinizde aramalısınız: Mustafa Kemal hem ihtilâli hem inkılabı bu halkla yapmadı mı?"** **Gazi**'nin halk çocuğu olması halkla özdeşleşmesini kolaylaştırıyordu: *'ikbal'* dönemindeki yaşantısına bakınız: öğrencilik yıllarının birahanelerini hayal eder, ağaç dikip yetiştirmeye çalışır. Öyle yemeği diye, ayrana ekmek doğrayıp yiyen, devlet başkanı gördünüz mü siz? En çok sevdiği yemek, kuru fasulye, pilav ve üzüm hoşafı olan?

Yalnızlığı korkunçtu: Kâtib-i Umumi **Hasan Rıza Bey**'e, *'şöyle herkes gibi sokağa çıkamadığından yakınmış'*, bir gün ne demişti: **"... burada (Çankaya) mahpus gibiyim: bıktım usandım!"** Hastalığı ağırlaştıkça, gençlik arkadaşı **Ali Fuat Paşa**'yı yanından ayırmak istemiyordu: **"... Paşa, beni yalnız bırakma!"** diyormuş; o gün bugün, bu cümle, içimde bir rüzgâr gibi uğuldar durur: **"... Paşa, beni yalnız bırakma!"**

Söyle **Türkiye**, onu yalnız bırakacak mıyız?

10 Kasım 1997

'Sosyalist sol'a, 'müdafaa-i hukuk' örneği...

Büyük dedem **Hasan Fehmi Efendi**'nin *'İttihatçı'* olabileceğini, çok yıllar sonra, annem söylemişti: çocukluğundan hatırlar, *'Cemiyet'in Naşir-i efkârı' Tanin* gazetesinin devamlı okuruymuş! O zaman, anlamıştım: **Menemen** katliamında (Mayıs 1919), **Suriye** Cephesi'nden henüz dönmüş oğlu **Esat Efendi**'yle silâha sarılıp, Yunanlıya karşı evini ateşle korumasının, nereden gelebileceğini! *'Silâhlı mukavemet'* suçundan, Yunan *'Divan-i Harb-i Örfisi'*nde yargılanması, böylece, daha derin bir mana kazanıyordu.

'İttihatçı', **İtalya** üzerinden az buçuk *'Carbonari'*, az buçuk **Mason**: yukarı **Balkanlar'dan** epeyce **Narodnik**, bir *'komitacı'* tipidir ki: aktivizmle toplumsal örgütlenmeyi, bireysel terörizmle, toplumsal silâhlı direnişi birbirine karıştırabilir. Fena halde, karıştırmıştır da! **Falih Rıfkı Bey** yazmıştır: **Enver Paşa**'nın herhangi bir emrine, **"Mevzuat müsait değil, Paşam"** itirazı gelince; gözünü kırpmaksızın, **"... yok kanun, yap kanun!"** dermiş! *'Meşruiyet'* umurunda mı?

Ama, yiğide vur, hakkını teslim et: **Anadolu**'da Yunan işgaline ilk direnişin odak noktaları, gizli **İttihat ve Terakki**'nin odak noktalarıydı; bilhassa, Ege'de böyledir. **Mustafa Kemal**'in **Samsun** yolculuğuna paralel uygulanmış, **Hüseyin Rauf Bey**'in **Bandırma** yolculuğu, hemen hemen bütün **Batı Anadolu**'yu içeriyordu. Hele kendisinin, Teşkilat-ı Mahsusa-i Dahiliye'nin eski *'reisi'* olduğu düşünülürse!.. **'Kara' Vâsıf Bey**'in örgütlediği **'Karakol Cemiyeti'**, **Sovyetler'le** –orada bulunan **Enver Paşa** sayesinde– temasa ilk geçmiş, yardım almış *'yeraltı direniş'* örgütümüzdür; başka türlü söylersek, **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** yarı yarıya, belki ondan da fazla *'eski'* İttihatçıydı: **Mustafa Kemal**'in en yakınlarından **Mazhar Müfit Bey**, daha evvel *'İttihatçı'* yemini etmiş olduğundan, **Müda-**

faa-i Hukuk yemini etmemişti; ne var ki bu, Anadolu İhtilâli'nin sadık bir *'rüknü'*, Mustafa Kemal'in *'sadık bir neferi'* olmasına mani olmamıştır.

Galiba önemli nokta burası.

Tarih onları haklı çıkarmıştır...

Bazı *'İttihatçı'* önde gelenleri, hele *'Suikast Davası'*ndan sonra, Anadolu İhtilâli kadrosuna, *'Cemiyet'in İkinci Takımı'* diyordu. Pek yanlış sayılmaz: Mustafa Kemal ve ona inanmış olanlar, İttihat ve Terakki'de *'iç muhalefeti'* temsil ediyorlardı. İyi de, tarih, muhalefeti ve onun görüşlerini haklı çıkardıysa, onların kabahati ne? *'Birinci Takım'*, koca imparatorluğu, on yılda *'batırmış'; 'İkinci Takım'* bu bataktan, yepyeni bir devlet çıkarmanın, yolunu ve yöntemini bulmuştur. İşte önce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nde, bilahare Halk Fırkası'nda, Gazi ile omuz omuza vuruşan bu *'İttihatçılar'*dır ki, ihtilâli ve inkılâbı, ikisinin de mana ve ehemmiyetini layıkıyla kavramış; meşrutiyet ile cumhuriyeti asla karıştırmamışlardır; demek ki bir yerde *'intisap müessesesi'*, yerini, *'davaya sadakat'*e terk edebilmiştir. Ünlü *'Üç Ali'ler Divan-ı Harbi'*, aslında **'Enver Paşa'cılığı'** tasfiye ediyordu.

Aradaki fark, bir uçurumdur; Gazi Mustafa Kemal, *'bizzat'* şöyle tespit etmiş: **"... İttihatçılar Batılılaşmak istedi, biz medeniyetçi olacağız; onlar komitacı kimliğiyle ihtilâlci olmak istedi, biz devrimci olacağız; onlar Osmanlılaşmak istedi, biz milliyetçi olacağız; onlar İslâmlaşmak istedi, biz lâik olacağız. Siyasi mücadelemizin kalıbı budur. İttihatçılar saltanattan meşruiyete geldiler, biz devlette cumhuriyetçiyiz, şeriattan lâikliğe geçeceğiz!.."** (*Milliyet*, 29 Ekim 1997)

Tereddüde mahal var mı?

'Başarı'nın sırrı neydi?

Halk Fırkası nedense sonradan sırrolan Halkçılık Programı'na yaslanmıştı: 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun *'esasını'* bu

program oluşturmuştur: açıkça antiemperyalist, dahası antikapitalist (**Galiyef**'çi mi?) idi; belki de fırka, her sınıftan *'ahaliyi'* o son derece *'umumi' 'Dokuz Umde'* (ilke) etrafında, bu yüzden toplayabilmişti: *'İttihatçılar'*ın önemli bir kısmı, bu pota içinde eriyip, antiemperyalist, lâik ve demokrat *'cumhuriyetçiler'*e dönüşmeyi bildiler. Davranışları, tarihin dinamiğine uygun olduğu için, Türk halkı onları asla unutmayacaktır. Tarih de unutmaz!

Başarının *'sırrı'*, ne miydi? **En başta, 'durum muhakemesi'nin (Ocak 1920) yani 'teşhis'in 'gerçekçi' olması; dahası, 'istiklâl' fikrinin, soyut bir kavram olmaktan çıkarılıp, elle tutulur bir somut amaç haline getirilebilmesi; en önemlisi de, 'uygulanabilirliğinin' halkın aklına yatırılması: Sakarya** Muharebesi'nde **Gazi**'nin ne dediğini hatırlar mısınız? *"Mehmetçik, muharebeyi kabul etti"*; tek başına bu söz bile, daha önce **Osmanlı** Ordusu'nda neden o kadar çok *'asker kaçağı'* olduğunu açıklamaya yetmez mi?

Enver Paşa'nın, *'siyasi mülteci'* olarak bulunduğu *'Sovyet'* **Moskova'sında** hayalini kurduğu *'İhtilâl-i Cihan-ı İslâm'*, hayalden öte, **utopia soyutluğunda bir şeydir; oysa Müdafaa-i Hukuk** ve **Misâk-ı Milli**, yaşamaya azmetmiş bir halkın, tutunabileceği somut iki dal! Bunları, yalnız **Gazi**'nin gerçekçiliğini anlatmak için söylemedim; O'nun, nasıl **farklı geçmişlerin namuslu aydınlarından, birleşik bir ihtilâl ve inkılâp 'cephesi' çıkarabileceğini belirtmeye çalıştım.** Kim bilir, bir türlü *'ortak payda'*yı bulamayan **sosyalist Türk Solu**'na, belki hem somut, hem tarihi bir örnek olur.

Ümit bu ya!..

12 Kasım 1997

Önce 'tarihine' sahip çıkmak!..

Babıali (İstanbul), 1950: sevimsiz bir kış; külrengi bir soğuk kol geziyor: ustura gibi bir ayaz. Eski *'Vakit Yurdu'*nda, **TSP**'nin *'merkez yayın organı' Gerçek* gazetesini çıkarıyoruz. **Soğuk Savaş**'ın merkez/sağı'na göre bu **gazete**, *Pravda*'dır, öyle diyorlar; oysa **Moskova** Radyosu'nun *'yorumcusu'* **Erdem Voldaş**, başka türlü söylüyor: *'Amerikancı'* bir gazeteymiş! Peki, hangisiydi? Ne o, ne o: ***Gerçek*'in kabahati, bağımsız ve özgürlükçü, 'ulusal' bir sosyalizm taraftarı olmasıydı.** Bu düşünce, her iki *'tarafı'* da korkutmuştur. Bir akşam, gazetede **Hasan'la (Tanrıkut)** öyle ağdalı bir tartışmaya dalmışız ki, **Esat Bey'in (Adil Müstecabi) geldiğini duymamışız; o yorgun sesiyle, birden irkildik; diyordu ki: "... siz ne konuşuyorsunuz? Türk sosyalizminin tarihi, beyhude harcanmış adamların tarihidir!.."** Bunları söylerken, o *'adamlardan'* birisinin de kendisi olabileceğini, düşünmüş olabilir mi? Bu ihtimal, o gün bugün, yüreğimi karartmıştır.

Harcanmadı diyebilir miyiz? Onu kim hatırlıyor? 40 karanlığının o belâlı ortamında, her riski göze alarak çıkardığı *Gün*'deki, daha sonra *Gerçek*'teki, sağduyu ve iyiniyet yüklü yazıları, neden bir *'derleyen'* çıkmadı? Türk sosyalistliğini nereye koyduğu, niçin araştırılmıyor? Neden –eğer isteseydi– **Balıkesir**'den ve **Brüksel**'den *'kader ortağı'* **Sıtkı Yırcalı** gibi, pekâlâ **Demokrat Parti**'ye girebileceği; hiç şüphesiz milletvekili, daha sonra da bakan olabileceği; oysa bütün bunları elinin tersiyle itip, Türk sosyalistliği adına, ağır ceza mahkemelerinde 141/142'den sürünmeyi tercih ettiği düşünülmüyor?

Sosyalist sol, yekpare bir platform oluşturmayı düşünüyorsa, bence, her şeyden önce 'tarihinin' böyle 'harcanmış' adamlarına sahip çıkmayı öğrenmelidir.

Sultan Galiyef'in 'hayaleti'

Hâlide Edip, yazmıştır: **Hakkı Behiç Bey**'in, **Milli Mücadele**'nin en ağır, en ümitsiz yıllarında ona hediye olarak gönderdiği köpeğin adı, **'Yoldaş'** imiş! **Hakkı Behiç**'i hatırlayan kaldı mı? Meraklısı, onun adına, hem **'Yeşilordu Cemiyeti'** kurucuları arasında, hem –**Gazi**'nin kurulmasında ısrarlı olduğu– **Türkiye Komünist Fırkası**'nın kurucuları arasında rastlayacaktır. Size **Müdafaa-i Hukuk Ankara**'sından, bazı *'komünist'* isimleri saymamı ister misiniz? Buyurun: **Mahmut Esat (Bozkurt), Tevfik Rüştü (Aras), Yunus Nâdi (Abalıoğlu), 'Baytar' Salih (Hacıoğlu), Doktor Nâzım (Resmor)** vb. Hepsini elbette aynı kaba koyamazsınız, ama çoğunun antiemperyalist ve antikapitalist bir sosyalizm düşündüğünü kim inkâr edebilir? *'Solcu Kemalist'*lerden bahsettiğim zaman, haksız mıyım?

Gazi Mustafa Kemal'in *'denetlediği'* **Türkiye Komünist Fırkası**'nın *'naşir-i efkârı'*, **Yunus Nâdi Bey**'in *Yeni Gün* gazetesi idi; orada **Yunus Nâdi Bey**, *'kurulması öngörülen düzenin ne olduğunu', nasıl anlatıyordu biliyor musunuz?* **SSCB**'nin bir kopyası olmayacaktı, ideal programını, ülkenin koşullarını göz önünde tutarak hazırlayacaktı; İslâmlığın, sosyalizme taban oluşturduğu ileri sürülüyor; bütün dünya yerine yalnız **Türkiye**'yi amaçlayan bir sosyalistlik düşünülüyordu. Fırka beyannamesi, ilginçtir, **SSCB**'den *'farklı'* üstelik *'ulusal'* olmak isteyen bu *'fırka'*ya göre, **'düşman' dışarıda, emperyalizmdir, içeride –sıkı durun– kapitalizm! Nihai gaye ise Türkiye'nin 'Batı kapitalizmi'nden kurtarılması!..**

Bu program, bir manada **Gazi**'nin *'Halkçılık Programı'*dır ya; bir manada, *'yukarıda'* –yani **SSCB**'de– **Mirseyit Sultan Galiyef'in bayraktarlığını yaptığı, MÜSKOM Komünistliğinin, önemli bir 'yansıması' değil midir?** İyi de, **Yeşilordu Cemiyeti**'ne ne buyrulur? *'Yeşil'* o tarihte, *'şeriat'* gericiliğinin değil, Müslüman tabanlı komünistliğin rengi; *'Cemiyet'*, neredeyse aynı isimler tarafından yönetiliyor: **Hakkı Behiç, Yunus Nâdi, Dr. Adnan, Muhittin Baha, Doktor Nâzım, Sırrı (Bellioğlu) Beyler... Eskişehir**'de **Arif Oruç Bey**'in çıkardığı gazetenin

adı, *Yeni Dünya*'dır; hele bakın, **Galiyef**'in **Kırım**'da **Mustafa Suphi**'ye yayımlattığı gazetenin adı değil midir bu? Ya **Türkiye Halk İştirakîyûn Fırkası?** TBMM'deki **'Halk zümresi'** ile **'Yeşilordu'** takımının arasında yer alan bu *'fırka'* da, hemen hemen aynı kuruculara, üstelik *'Müslümanlığın sola yakınlığını'* savunan bir platforma sahipti.

Uyuşmazlık hangi noktada idi?

Üç aşağı, beş yukarı, **Anadolu İhtilâli ve İnkılâbı**'nın, oluşma ve gelişme süreci içinde ortaya çıkmış olan, bu *'sosyalist'* iddialı örgütler; **temelde, antiemperyalist ve antikapitalist**'tirler. Bunu, sinek pislemedik bir yere yazınız! **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin –Gazi Mustafa Kemal'in– onlarla uyuşamadığı nokta aralarından bazılarının, Rusların denetimine ciddi şekilde açık oluşlarıydı.** O, biliyorsunuz, **"Hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir"** diyen bir halk lideridir; **Türkiye**'de sosyalistliğin de, olacaksa, *'hür ve bağımsız'* olmasını istemişti. Bugün, *'hür ve bağımsız'* olmayan, **Rus** denetimine açık *'sosyalizmlerin'*, ülkelerini ne hale getirmiş olduğunu görüyoruz. Dünya Sosyalizm Tarihi'nin **Gazi**'yi haksız çıkardığını söyleyebilir misiniz?

Sosyalist sol, yekpare bir cephe oluşturmayı düşünüyorsa, Türk ve Müslüman ülkelerdeki sosyalist hareketleri, onların liderlerini ve düşüncelerini, 'Rus/Sovyet ipoteğinden' kurtarıp da değerlendirmeyi öğrenmelidir.

14 Kasım 1997

'Metod'da birleşmek, 'ulusal model' yaratmak!

Önce, ister misiniz, peçetelerle havluları, birbirinden ayıralım:

Bizde, *'Batılılaşmak'* (**Batılı**'ya benzemek), aslında Osmanlı *'alafrangalılığının'* tutkusudur. **Tanzimat** sonrasının *'monbey'*leri, *'monşer'*leri, bunun kanıtı; **'Koca' Reşit Paşa'nın İngiltere devlet-i Fehimesi**'nin *'Sefir-i Kebiri'*ne bağımlılığı ise, *'utancı'*; **Ahmet Mithat Efendi** *'Felatun Bey'*i, **Ömer Seyfettin** *'Efruz Bey'*i ile, o mükallit Batılılığı hicvetmişlerdir. **Cumhuriyet**'in tutkusu farklıdır ve başkadır: *'Çağdaşlaşmak'* (muassırlaşmak), yani diyalektik ve değişken! Fark, muazzam!

Osmanlı *'alafrangası'*, devleti ıslah için ne teklif etse, hangi Batılı'nın arabasına binmişse, onun *'türküsüdür'*: **İngiltere**'den ilham alan, *'serbesti'* taraftarı olur, yani liberal; **Almanya**'dan ilham alan, *'meşruti monarşi'*; bu tercihlerine, âdet yerini bulsun diye, pek pek, İslâmi bir *'boya'* ilave eylemişlerdir: hangi sadrazam *'re's-i kâra'* geçerse devletin onun ilham aldığı ecnebiden yana yatması, onun kanıtı: **'İngiliz' Sait Paşa, İngiltere**'ye gık diyemez; **Mahmut Nedim**(of) **Paşa, Rusya**'ya!

Dersaadet, bağımsızlığın ne demek olduğunu, **Ankara**'dan öğrenmedi mi? Payitahtın işgal edildiği gün (16 Mart 1920); **Mustafa Kemal, Anadolu**'nun neresinde İngiliz zabiti varsa, tutuklanmasını emreder. Tutuklarlar da! Oysa, ellerinde, Ankara'yı savunabilecek güçleri yoktur.

Çok mu farklı?

Sosyalist solda *'manzara-i umumiye'* nedir? Çok farklı mı? Hayır! **Selânik**'teki **Benaroya** sosyalistliği, **Jaures**'den mülhemdi; **Osmanlı** Bulgarı sosyalistler, *'Narodnik'!* **'İştirakçi' Hil-**

mi **Bey**, İslâm tabanını hesaba katacak olur, yetersiz kalır. İlk dünya savaşı sonrası sosyalistlerimiz, bilindiği üzere, ya *'Spartakist'* idiler, ya da *'Bolşevik'*; her biri mensup olduğu yanın *'fikriyatını'* yapmış; çoğu, papağan gibi, o ülkenin uygulamasını, *'nihai çözüm'* saymıştır. Daha da ilginci, tabanı Müslüman ve Türk toplumlara özgün sosyalist *'sentez'*, **Osmanlı**'dan değil, **Çarlık Rusyası**'ndaki *'Ceditçi'* Müslüman Türklerden gelir: **Mollanur Vahidof** ve **Mirseyit Sultan Galiyef**, en dikkati çeken iki isim: o kanattan gelişen **Mustafa Suphi / Ethem Nejat / Şevket Süreyya** ve ardıllarının; **Avrupa** *'alafrangası'* **Dr. Şefik Hüsnü** ve *'Spartakistler'*le çokluk yıldızı barışmamıştır.

Aybar'ın **TİP**'i müstesna, 1960 sonrası Türk sosyalistliği, aynı *'yamalı bohça'* izlenimini veriyor: **Moskova** komünisti **TKP**, kısa sürede **Mao**'cu, **Kastro**'cu, hatta **Enver Hoca**'cı *'devrimciler'*in şiddetli eleştirisine uğrar; ama hepsinin Türk halkı için önerdikleri *'sosyalist model'*, mensup oldukları *'fikriyatın'* uygulama modelidir. **Aynen, Tanzimat alafrangalarının yaptığı gibi:** hazin ama gerçek! Sizce anlamı nedir bunun? Ben, yabancı dil öğrenip işin aslını kurcalayıncaya kadar, farkında olmadım; durumu ancak ondan sonra netleştirebildim: **Osmanlı aydınları gibi, Cumhuriyet aydınları da, neticede, eski altyapının ürettiği 'tipler'di; üstyapıları, aynı feodal altyapının eseri: yani 'bilinç aydını' değillerdi bunlar, 'inanç aydını'ydı: 'inanç aydını' ne demek, na's (dogma) aydını demek; oysa bilinç devreye girince, ortaya 'metot aydını' çıkıyor!**

Kim bilir kaç kere söyledim: **Paris**'e gidinceye kadar, başvurduğum hiçbir sosyalist aydınımız, bana *'diyalektik metot'*un ne olduğunu, nasıl kullanılacağını anlatamamıştı; **Paris**'te, sendikalı bir işçi, ayaküstü özetleyiverdi. **Türkiye'de sosyalist sol,** sosyalizmin önce bir metot işi olduğunu; asıl birleştirici unsurun metotta beraberlik olduğunu anlamadıkça (anlatamadıkça); **Osmanlı** *'alafrangalığının'* devamı, o ecnebinin kıçına takılma maskaralığı sürecektir. O yüzden, çeşitli bölünmeler ve ayrılmalar da!

Halkın izzet-i nefsiyle oynamak!..

Anadolu İhtilâli ve İnkılâbı'nın başarısı nerede? Rasyonalist (bilimsel) metotla 'ulusal' bir 'sentez'; halk egemenliğine dayalı 'üniter' bir devlet; oy çoğunluğuyla değişmesi gereken, demokratik ve lâik iktidarlar! Anadolu İnkılâbı'nın önerdiği *'ulusal model'* budur; bunu Türk halkına anlatmış, halk büyük çoğunluğuyla kabul etmiştir. Hâlâ yaşamaktayız.

Türkiye'de sosyalist solun, Türk halkına onun anlayıp benimseyebileceği *'ulusal bir model'* önerdiğini hiç işittiniz mi? Ben işitmedim. Buna mukabil, 50'li yılların başında, TKP'li bir *'yoldaş'* bana, **"... Kızılordu'nun başında, Türkiye'ye girmek!.."**ten söz edebilmişti: bunun *'bağımsızlık'* değil *'bağımlılık'*, *'özgürlük'* değil *'tutsaklık'* olduğunun farkında değildi. SSCB dağıldıktan sonra, acaba anlamış mıdır? Başkaları Çin, Küba ya da Arnavutluk *'modelleri'*ni göklere çıkardılar. Hayrettir, kimse bunun Türk halkının izzet-i nefsiyle oynamak anlamına geldiğini düşünemiyordu; o halk ki, şeref ve haysiyetine uygun bir *'model'* önerisi geldi mi, 1919 koşullarında bile *'ayağa kalkıp'* gerçekleştirebileceğini kanıtlamıştır.

Öyleyse sosyalist solun birleşebilmesi için *'zaruri'* olan **ilk şart, ortaklaşa geçmişine bütünüyle sahip çıkması ise; ikincisi diyalektik metotta mutabakat ve onu uygulayarak 'ulusal' bir 'sosyalist' Türkiye modeli geliştirebilmektir.**

17 Kasım 1997

'İşçi' ile 'özdeşleşmek!..'

Osmanlı'nın elinden çıkmadan önce –Batılı bir araştırmacıya göre– Selânik bir *'Yahudi'* şehridir: nüfusun çoğunluğu onlardaymış! Çok *'levanten'*, çok *'komprador'*, çok da *'kozmopolit'* olduğu, bir gerçek: ilk Osmanlı sosyalizmi orada yeşeriyor; elbette, Josef Nehama'dan *'mülhem'* Yahudi sosyalistleri, (Benaroya ve takımı) başı çekiyorlar: Rumu, Bulgarı, Makedonu, Arnavutu arkadan gelecektir, Türkü en arkadan!

Şimdi George Haupt'un, o sosyalizmi nasıl değerlendirdiğine şöyle bir göz atar mısınız:

"... sosyalizmleri, tartışılmaz bir biçimde *'ithal malı'*dır; örgütlerin yayınları, Alman, Fransız, Anglosakson ve Rus klasiklerinden (Marx, Kautsky, Jaures vd...) alıntılarla dolup taşmaktadır. Osmanlı toplumunun, sorunlarının özelliği konusunda, hiçbir görüş ve tartışma geliştirilmemiştir. (...) Şu açık ki, daha benliğini bulamamış, dışardan gelen itibarlı modelleri taklit etmekle yetinmeyip, onları koşullarına uydurmaya bile çalışmayan bir sosyalizmle karşı karşıyayız... (*Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyalist Hareketler*, s. 38, Gözlem Yayınları, 1978)

Şimdi lütfen, elinizi kalbinize koyunuz ve söyleyiniz: George Haupt'un Osmanlı sosyalizmi hakkındaki *'tespit'*i, Türkiye'nin cumhuriyet sosyalizmi için de doğru mudur, değil midir? Bu, bir! İkincisi, Haupt'un aynı yazısında altını çizdiği, *'kritik'* bir nokta, diyor ki:

"... örneğin din sorunu konusunda, mutlak bir sessizlik sürdürülmüştü; Türk sosyalistlerinde, İslâm dinini ele alan yazılara pek az rastlanmaktadır, (İştirakçi) Hüseyin Hilmi Bey'in İstanbul'da 1911 Şubatı'ndan itibaren çıkardığı gazetelerde, İslâm dini ancak iki ya da üç makalede söz konusu ediliyor." (Aynı eser, aynı sayfa)

Bundan ne mi çıkar? Şu: Osmanlı *'sosyalizmi'* alafrangadır, alafrangalık taslamaktadır; *'komprador'* kültür yapısı dolayısıyla, *'taklit'*tir, öyle olduğu için de, ancak *'komprador'* alafrangası aydınlar nezdinde taraftar bulabilmektedir; asıl *'itici güç'* olan işçi tabanına asla inemez! Yıllar önce yaptığım bu *'tespit'* bana sorarsanız, cumhuriyet sosyalistliği için de geçerli: 1920'li yıllardan bu yana, hiçbir *'tevkifat'*ta, işçilerin çoğunluğu teşkil ettiği görülmemiştir: çoğunluk, daima aydınlarda!..

Tuhaftır, ama...

İşçiler yok muydu? Nasıl olmaz: *'Tornacı'* Şefik'ten *'Tornacı'* Ömer'e, Hüsamettin Özdoğu'dan *'Koca'* Şevket Usta'ya, az mı işçi tanıdık? Açık ve dürüst olalım: hepsi *'istisna'* idiler. Şevket Süreyya, 20'li yıllarda, Moskova'daki İşçi Üniversitesi'ne (KUTV) –Dr. Şefik Hüsnü'nün aksine– amele kısmını gönderirmiş, harekete onlar öncülük edecekti: çoğu mahpushanelerde tahrip edilmiştir; kalan kısmı, hayatının o dönemini, hiç yaşamadım sayar: 1950'de, Nâzım için örgütlenen ünlü *'Çiçek Palas'* toplantısına, kaç işçi gelmişti sanırsınız?

Tuhaftır ama, zamanla şunu fark ettim: sosyalizm tarihimizde, işçi sınıfı ile sosyalist örgütün en yoğun eylem beraberliği, umulmadık bir zamanda, umulmadık şartlarda gerçekleşmiş! *'İştirakçi'* Hilmi Bey'i kim tanımaz, onun Türkiye Sosyalist Fırkası'nı kim bilmez? Ya Mete Tunçay'ın onun hakkında aktardığı şu bilgileri:

"... (bu fıkra) Haliç'te Bahriye Nezareti'ne bağlı tersane ve bazı fabrikalarda çalışan işçilerin isteklerine sözcülük etmiş, bu istekler ekimde 1.300 işçinin katıldığı bir grevle sonuçlanmıştı. 1920 ilkbaharında yürütülmesine yardım ettiği Debbağhane (deri sanayii), Tersane ve Tramvay grevleri, Hilmi Bey'e büyük ün kazandırmıştı; zaferle sonuçlanan bu grevlerin etkisiyle, yüzlerce işçi TSF'na yazılmaya başlamıştır..." (*Türkiye'de Sol Akımlar*, s. 80, Bilgi Yayınevi, 3. basım, 1978)

'İştirakçi' Hilmi Bey, *'fırkasını'*, *'Hürriyet ve İtilaf'*çıların desteğiyle örgütlenmişti; 1920'li yıllar, Kuva-yı Milliye yıl-

ları, oysa o **Ankara** ile pek ilgilenmez; ama işçi sınıfıyla pekâlâ özdeşleşebiliyor: bunun üzerinde durulmamalı mı? O kitabın yeni basımını hazırlarken, **Mete**'yle (**Tunçay**) konuştuklarımızı hatırlar gibiyim (**Ankara, 12 Eylül**'ün eli kulağında, kimse yarın ne olacağını kestiremiyor). **Mütareke'de TSF'nın örgütlendiği grevlerin hemen tamamı, ya** 'ecnebi şirketler'e **karşıydı, ya da** 'işbirlikçi' **hükümete karşı!** Burada bir ders yok mu?

Sonradan, bunun tam tersi olan, fakat aynı şeyi teyit eden başka bir olayın, **Ankara**'da, aynı yıllarda cereyanını *'tespit'* etmiştim: **Sanayi-i Harbiye** *'amelesi'*, **İmalat-ı Harbiye** *'zabitleriyle'* kol kola, omuz omuza, **Kuva-yı Milliye**'ye süngü, top kaması, kılıç ve mızrak imaline çalışıyordu: **aydın**, 'ecnebi'ye **karşı, bağımsızlığı ve yurt bütünlüğünü savundu mu, işçi onunla birlikte oluyor.** Bir ders de burada vardır sanırım. Bunlar, işçi sınıfını anlayabilmek için, yeterli ipuçları sayılmaz mı?

'İtici güç', işçi sınıfı mı, değil mi?

Sosyalist sol'un birleşebilmesi, ülkemizde sosyalizmin *'alafranga'* aydın lâfebeliğinden kurtarılabilmesine; aydınlarla işçi sınıfının, özdeşleşebilmesine bağlıdır; bu da ancak, *'ecnebi'* aleyhtarı yani tam bağımsız, yani antiemperyalist bir platformda olabilir. Sosyalizm, aslında işçilerin işi! **Türkiye** henüz *'sanayileşen'* bir toplum, sanayii emek yoğun; o yüzden sosyalizmin itici gücü, elbette işçi sınıfı olmalı! Bunu sağlayamadınız mı, sosyalistliğimiz, *'marginalliğin harika çocukları'* ile, meyhane sosyalistlerinin, sarhoş heyecanına kalacaktır.

Bilmem yazmış mıydım, 1949'da Fransa'nın en önde gelen partisi iken, **FKP**'nin yönetici kadrosunda (Politbüro) bir tek aydın (**Laurent Casanova**) bulunuyordu; geri kalanı işçiydiler: maden işçisi (**Thorez**), fırın işçisi (**Duclos**), tarım işçisi (**Rochet**) vs...

19 Kasım 1997

... ya 'insan unsuru'?

Öyle üzeri, **Porte d'Orlean**'dan **Cite Universitaire**'e yürüyorum: buz mavisi, açık bir gökyüzü, kampüs yeşilliğinin gözalıcı zenginliği (1950). Etrafta, her milletten öğrenciler, kızlı erkekli, dolaşıyor. Birden, gözlerime inanamadım: az ilerde, etrafında bir seyirci çemberi, iki kişi, alt alta, üstüste dövüşüyordu.

Oralarda yaşayanlar bilecektir: **Batılı**, vücut dalaşını sevmez; o güne değgin, **Paris**'te –Cezayirliler hariç– kimsenin böyle kavga ettiğini görmemiştim, bu ilk olacaktı: olamadı!

Dövüşenler, meğerse iki Türk değil miymiş? Hem de kimler? Toplam üye sayısı, iki elin parmaklarından daha fazla sayılamayacak **İJTB**'deki (**İleri Jöntürk Birliği**), iki ayrı grubun yandaşları!.. Aklıma geldikçe utanırım: hatırlayan çıkacaktır, bu *'birlik* **Türkiye**'deki **sosyalist** solun *'tezlerini'*, savaş sonrası **Avrupası**'ndan dünyaya duyurmak iddiasındaki, ilk gençlik örgütü idi; **'Nâzım Hikmet'i Kurtarma Kampanyası**'nı –**FKP** ile birlikte– o düzenlemiştir, ne var ki, bir avuç *'sosyalist'* öğrenci, aralarında bir türlü geçinemiyorlar; dedikoduların envai, dizboyu; karalama, gündelik vazife!

Meşrutiyet sosyalistliğinden **Komintern** komünistliğine, aynı illet; hemen her devirde, her çevrede mevcuttu; o kadar ki, **Kısm-ı Siyasi**'nin **'Parmaksız' Hamdi** Bey gibi eski kulağı kesikleri, bu *'dedikodu'* ortamını hem beslemeye hem de kullanmaya çalışmıştır. Başarmıştır da!

Nedir söylemek istediğim?..

Aynı sene, *'Kampanya'*nın **Türkiye**'ye intikali için **İstanbul**'a gelmiştim; *'gizliliğin'* türlü çeşit saklambaç oyunundan sonra, **Çemberlitaş**'ta bir sabah *'partili'* sorumluyla buluşuyoruz: saat on buçuk filân, o bulut gibi sarhoş, gözleri kan çanağı;

beni, neler yapılabileceğini konuşmak üzere, en yakındaki *'şarapçıya'* götürüyor. Adı gereksiz, hepimiz uzaktan tanır, saygı duyardık; oysa alkol, onu çoktan tahrip etmişti; söylediklerini dinledikçe, taş taş, yıkılıyordum: dünyadan habersiz biri, küçük ve içine kapalı bir *'yeraltı azınlığının'* türlü çeşit *'yanılsaması'* içinde; onu besbelli akşamki alkol masrafı, Paris'te binbir belâya uğramış çoluk çocuktan, çok daha fazla ilgilendiriyor.

Nedir söylemek istediğim? **Sosyalist solda** *'insan malzemesi'*nin, gerektiğince *'işlenmemiş'* olduğu mu? Bazı hallerde, ciddi şekilde *'kalitesizliği'* mi? Bazı hallerde, *'aşırı şişirilmişliği'* mi? Yönetim kademelerine heves edenlerin –sık sık ve yerli yersiz– bireysel iç hesaplarını; ideolojik ve örgütsel *'zorunluluklar'*mış gibi takdim etmeleri mi? Bu çoğaltılabilecek soruların, ne anlama geldiğini; sağlam ve sağlıklı sosyalist ya da komünist partileri görmüş, bir nebze çevresinde yaşamış olanlar, çoktan anladılar: **Sosyalist Türkiye solu**muz, maalesef, Türk **intelligentsia**'sının *'kusurları'*yla maluldur.

'Tembelliğinden' mi?..

O birisi daima vardır, sözün tam burasında karışıp der ki: **"... sen de söylüyorsun, sosyalist sol faşizan baskıdan nefes alabildi mi ki, adamını, adam gibi yetiştirebilsin?"**

Bunun iki cevabı var: 1) İlki, tokat gibi bir cevaptır ki, **Santiago Carillo** der demez akla gelir: *'mumaileyh'* **Franco İspanyası**'ndaki gizli komünist partisinin lideriydi; öylesine bir örgüt kurmuş, öylesine adamlar yetiştirmişti ki; yeryüzünde sanırım ilk defa yurtdışında, (**İtalya'da**) –hem de bilmem kaç yüz delegenin katılımıyla– bir genel kurul toplantısı yapmayı başarmıştı. Aradaki fark, muazzam; hele **Türkiye**'nin alt tarafı *'faşizan'*, oysa **Franco İspanyası**'nın *'falanjist'*, kısacası *'faşist'* olduğu hesaba katılırsa!..

(İkinci cevap öncesi, bir hatıra; eski **KUTV** nesli, iyi Rusça bilirdi: **'Sarı' Mustafa**'nın, *Gerçek* İdarehanesi'nde **İstanbul**'daki **TASS** Ajansı'ndan bir muhabirle, nasıl Rusça tartıştı-

ğını gözlerimle gördüm, kulağımla işittim; sonradan başımıza türlü iş açan o olayın, yaşayan tek şahidiyim. Tuhaftır, 'Sarı' Mustafa, Rusça öğretmeyi asla düşünmemiştir! TKP'nin *'gizli'* tarihini, belleğim güçlü diye bana günlerce anlatan adam; ne kadar meraklı olduğumu gördüğü halde, Rusça öğretmeyi –nezaket için olsun– teklif etmiyordu. Neden dersiniz?

Tembelliğinden mi?..)

2) Affınızı dilerim, bu *'vasfı'* ben saptamış değilim; ikinci cevap, saptamanın dolaylı olarak **Rasih Nuri Bey** tarafından yapıldığını gösterecek: *Atatürk ve Komünizm* adlı eserinde, o dönemde baskının hafifliğinden söz ederken, demiştir ki:

"... bugün toplattırılan birçok kitap Atatürk zamanında serbestçe satılabiliyordu. Şunu çekinmeden söyleyebiliriz ki, eğer 1930/1938 döneminde bugünkü bollukta sol klasiklerin çevirisi basılmamışsa bunun sorumluluğu rejime ait değil, 'sol yazarlara' aittir. (...) Solcu yazarlar o dönemde klasikleri dikkatlice çevirmedense veya Türkiye'nin sosyal ve tarihsel yapısı hakkında ciddi araştırmalar yapmadansa, sadece sert eleştirilere ve tartışmalara girişmeyi tercih etmekteydiler..." (Rasih Nuri İleri, *Atatürk ve Komünizm*, s. 362-363, Anadolu Yayınları, 1970)

Demek ki, **sosyalist Türkiye solunun adına lâyık olabilmesi, aynı platformda birleşebilmesi; daha önce saydıklarıma, ayrıca 'insan malzemesi'nin sağlıklı ve kaliteli yetiştirilmesine; bunun için de, o işi yapabileceklerin işi tembelliğe vurmamasına; gizli açık 'sidik yarışından' vazgeçebilmesine bağlıdır.**

21 Kasım 1997

Asıl sorun: 'Örgütlenme'!

Hangisindeydi unutmuşum: Malraux'nun bir romanında, sosyalist partide *'örgütlenme sorunu'* konuşulurken, kahramanın biri der ki: **"... öyle bir disiplin olmalı ki, yukarıda birisi tek düğmeye bastı mı, aşağıdaki bütün ampuller yansın!"** Böyle bir *'disiplin'* tarifinin, *'totaliterliğin'* ta kendisi olduğunda, şüphe mi var? Adına **'demokratik merkeziyetçilik / centralisme democratique'** denilmiştir ya, lâftır, *'diktatörlüğün'* hasıdır: Sovyet komünizminin çökmesinde, önemli bir etkisi olduğu muhakkak!

Ne kadar ilginç bulmuştum: kafa yapıları son derece farklı iki düşünür, **Berdiavef** ve **Herbert Marcuse**, *'Sovyet Marksizmi'*ni, *'klasik Marksizm'*den ayırmış, öyle irdelemişlerdir: doğruyu söylüyorlardı! İllegal faaliyette, *'parti'*nin gücünü, yaptığı sanılan, *'gizli'* ve *'topyekûn'* merkeziyetçilik; açık ve legal faaliyette –hele ezkaza iktidar olunursa– zaafını teşkil ediyor. Bolşeviklerin örgütlenmesi, **Rusya**'da *'Nihilistler'*den ve *Narodnikler'*den müdevver, son derece katı ve acımasız kurallara dayandırılmıştı: söz konusu olan, artık *'örgüt'* değil, *'aygıt'*tır (**appareille**); aralarındaki farkı, çeyrek yüzyıl önce, *Hangi Sol*'da anlatmıştım: bunca zaman sonra, bir yazarın, aynı şeyleri söylemek zorunda kalması ne hazin şey!

Ne yaparsınız ki, **Türkiye**'de henüz *'liberal'* ya da *'demokrat'* geçinen merkez sağ partileri bile, *'demokratik'* değildir.

Malraux: 'Önce bilinç, sonra örgüt!'

"... Malraux ne diyor, 'önce bilinç, sonra örgüt.' Gerçekten de, bilinçlenmemiş bir toplumsal ortamda, örgütün yararı olmaz; zaten, yaşayamaz da pek! Bilinç ise, bildiğiniz gibi, işçi hareketi ile sosyalizm arasındaki bağların, siyasal düzeyde kurulmasıdır. Kuruldu mu kuruldu, ondan sonra örgüt çalışması baş-

layacak. İşte burada ben bir ayrım yapıyorum, sosyalizm için gerekli olan, bir örgütün kurulmasıdır, bir aygıtın değil; zira son yetmiş yılın olayları, sosyalist hareketin içinde örgütleşme ile aygıtlaşmanın birbirine karıştığını; oysa aygıtlaşmanın, bürokrasiyi de beraberinde getirdiğini göstermektedir."

"... örgüt (organisation) bir yerde Gramsci'nin anladığı anlamda ve düzeyde, kolektif ve entelektüel özelliği gösteriyorsa, aygıt (appareille) tam tersine, yukarıdan aşağıya hiyerarşik bir komuta zincirlemesine göre düzenlenmiş, kemikleşmiş bir 'hükmetme' yapısı (structure) gösteriyor. Birincisinde demokratik bir yönetim, görevlerin ve yetkilerin demokratik yoldan dağıtılması, eleştiri ve özeleştiri, ne kadar kolay ve geçerliyse; ikincisinde o kadar zor ve geçersiz; zira ikinci durumda aygıt merkeziyetçi bir bürokrasinin belirli kararları ve tedbirleri uygulamaya koymasından öte bir şey istemiyor ve getirmiyor..."

"... kadrolaşma dediğimiz şey, eğer ikinci türden bir aygıtın çeşitli kademeleri için adam yetiştirmekse, meydana çıkacak olan, devrimci, esnek ve diyalektik bir örgüt olmayacaktır; ne olacaktır ya, yukarı kademenin diktasını, hem aygıtın alt kademesine, hem de toplumun bütününe 'empoze eden' bir dikta mekanizması olacaktır..." *(Hangi Sol)*

Bu *'gelişmenin'*, sosyalistliğinin *'ruhuna'* aykırı, iki sonucu vardı ki, sonunda dünya sosyalizmini, başka çözümler aramaya sevketti: 1) Sosyalistlerin nihai amacı, yönetenle yönetilenin arasındaki utanç verici ast/üst ilişkisini kaldırmaktır. 2) Böyle bir aygıtın, yönetime egemen olması, ücretliliği sürdürmekte, bu yüzden de artıkdeğerin bu defa, burjuvazinin değil, 'aygıt bürokrasisinin' cebine girmesine yol açmaktadır.

Bildiğiniz gibi önerilen yeni çözümün adı *'özyönetim'*dir (autogestion).

Türk sosyalistlerinin, en çok unuttuğu...

Türkiye'de sosyalistlerin en çok unuttuğu, sosyalizmin nihai tahlilde bir *'sivil toplum'* projeksiyonu olduğu gerçeğidir: üretimi, dağıtımı ve paylaşımı, öylesine rasyonel ve hakkaniye-

te uygun bir şekilde, üreticinin denetimine vereceksin ki, devletin ağırlığına ihtiyaç kalmayacak! Akdeniz sosyalizminde, hele İtalya ve İspanya'da hayli ağırlığı olan Anarcho-sendikalistler, Tito Yugoslavyası *'özyönetim'*e başvurmadan da, bu savların savunucusuydular.

Dikkat isterim, *'ağırlık'* üreticilerdedir, yani mal, hizmet ya da fikir üretimi yapanlarda! Bu yüzden, gerçekten demokratik yani halkçı, özgürlükçü ve sosyalist olan *'örgüt'*, ağırlığı, üreticilere verecek! O zaman, uzun süre sosyalistliğin ana unsurlarından sayılan *'devletçiliğin'*, hiç de öyle olmadığı, şıp diye meydana çıkıyor; aslolan *'devletçilik'* değil, *'kamusallaştırma'*dır, yani üretimi, üreticiye maletme, onun denetimine bırakma! Sovyetler, geçiş dönemi aracı diye *'devletleştirme'*ye başvurmuş, asla *'kamusallaştırma'*yı gerçekleştirememişti: artıkdeğeri *'cepleyen'* bürokrasi (Nomenklatura) buradan doğdu.

Türkiye'de, antitotaliter sosyalist örgütlenme, elbette *'aygıt'* (appareille) modelini reddedecektir; reddetmelidir ama, yerine koyacağı *'model'* hangisi? Bilirsiniz, Avrupa sosyalist/komünist partileri, ya sendika ağırlıklı partilerdi (Labour Party vb.); ya da, Komintern modeli partiler (FKP, İKP, İS, KP vs.). *'Yeni Dünya Düzeni'* fırtınasıyla, son çeyrek yüzyıl içinde, Batı'dan ısrarla *'kitle partisi'* modeli öneriliyor; acaba sosyalist Türkiye solu için, böyle bir örgütlenme şifa olabilir mi?

Ayrı bir tartışma konusudur.

24 Kasım 1997

'Post-modernist' kitle partisi

'Siyasi parti' kavramı o mertebe *'muhataralı'* addedilirdi ki, **Niyazi Berkes** –40 Karanlığı'nın sonlarına doğru– *Siyasi Partiler* kitabını yayımlayınca, eseri handiyse, *'kışkırtma'* sayılmıştı. Unutulmasın, o yıllar **Avrupa'da**, *'tek partiler'*in saltanat sürdüğü yıllar. Tabii, **Türkiye'de** de!

Arkasından, **Tarık Zafer Bey**'in (**Tunaya**) övgüye değer, titiz çalışması gelmiştir: *Türkiye'de Siyasi Partiler*. Kendi hesabıma, iki şeye, çok şaşırmıştım: meğer **Osmanlı**'da ne geniş bir *'partiler yelpazesi'* varmış! Parti anlayışı, ülkeden ülkeye, nasıl da değişirmiş! Evet, *'siyasi parti'* her yerde, iktidara oynayan bir örgüttür; bu doğru da, meselâ **Amerika**'daki **Cumhuriyetçi Parti**'yi, III. Reich'in **Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi**'yle, ya da **Stalin Rusyası'nın Bolşevik Partisi**'yle, aynı kaba koyabilir misiniz?

'Kitle partisi', üyeleri türdeş, dolayısıyla bütünlüğü 'organik' olmayan, siyasi örgütlere deniyor: eskiden örneği, **Herriot**'nun –sonradan **Daladier**'nin– **Radikal Sosyalist Partisi**'dir: seçimleri yüksek kadrosuyla alırdı, üyesi azdı, taraftarı çok! Böyle bir parti idrakinin, liberal-kapitalist **'sistem**'in ne çok işine yarayacağını, **ABD**'deki *'uygulama'* göstermiştir: parti, *'yönetici çekirdek kadro'*dan ibaret, o, büyük çıkar gruplarına bağlı; halk, göz açtırmayan yoğun bir **media** baskısıyla, partiye oy vermeye zorlanır; bir bakıma, oy isteyen, çıkar gruplarıdır: iktidar değişse de, düzen aynı kalacaktır; düzen aynı kalınca, tabii politika da! Partilerin mevcudiyeti, sert söylevler, televizyonda çatışmalar, kalabalık sokak gösterileri; *'demokrasi', 'eşitlik'* ve *'özgürlük'* masalını sürdürmeye yarıyor. Bunlar, **Tunaya**'nın *'gayr-ı mütecanis'* (türdeş olmayan) dediği, *'kitle partileri'* değil midir?

Tunaya doğru söylememiş mi?

İyi de, *'kitle partisi'* nedir, *'halk cephesi'* ne: onları, birbirinden ne ayırıyor? *'Kitle partisi'* daha çok, siyaset sosyolojisi klasik şemaya uymayan toplumlarda görülüyor: 1946 sonrasında, **Türkiye**, taraftar kalabalığını, *'parti'* sanırdı; siyasi makam muhterisini de, *'parti lideri!' 'Halk cephesi'*, aynı amaca ulaşmak için omuz omuza vermiş *'nüans'* partilerinin örgütlenişidir ki, bunların arasında mahiyet farkı yoktur, sadece derece farkı vardır: sosyalist, komünist vb. gibi.

Tarık Zafer Bey, *'kitle partisi'*ne, bizden iki örnek saymıştı: **'İttihat ve Terakki'**, **'Hürriyet ve İtilâf'**; her ikisini de, *'yıkıcı'* vasıflarıyla öne çıkarmıştır: *'İttihatçılar'*, **Abdülhamid** istibdadını yıkmak için *'birleşmişti'; 'İtilâfçılar', 'İttihatçılar'*ın istibdadını yıkmak için! Düşünüyorum da, *'cepheler'*in onlardan farkı, galiba *'yıkıcı'* vasıfları kadar, *'kurucu'* vasıflarının da, ağır basmasında: pekâlâ bir *'Halk Kurtuluş Cephesi'* sayabileceğimiz **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**, monarşiyi kesinlikle *'yıkacaktı'* ama, *'cumhuriyet'*i kurmak için! Aynı şey, çeşitli **Avrupa** ülkelerindeki halk cepheleri için söylenemez mi? Faşizmi *'yıkmak'* için bir araya geliyorlar: nihai amaç, sosyalist demokrasiyi *'kurmak'!*

Bu farka işaret ettikten sonra, gelecekleri açısından, *'cephe'*nin *'kitle partisi'*nden avantajlı olduğunu belirtmek gerekiyor; **Tunaya**, bunun altını ciddiyetle çizmiştir:

"... türdeş olmayan partiyi doğuran en büyük etken, yapmaktan ziyade yıkmaktır. İktidara karşı duran ne kadar parti, zümre ve birey varsa, hep beraber aynı safta birleşmiş görünmektedirler; deltalaşmış kollar halinde, bir büyük kitle denizine akmaktadırlar. Her an, her türlü doktrin ve ihtiras sebebiyle kabaran ve muhalefet partisi denilen kitlenin türdeş olmasına imkân yoktur. Türdeş olmayan kitle, geniş ve şiddetli hareketlerine rağmen; iç ve dış sarsıntılara dayanıksızdır: muhalifleri zaten içindedir, gayeye varmak müddeti uzayınca, ya da gayeye varılınca kopmalar, bölünmeler başlayacak ve ortaya çeşitli boyutta partiler çıkacaktır (... çünkü bunların) di-

siplinli olmaları zor ve geçicidir: fikir partisi olamazlar, sınıf partisi hiç değillerdir..." (*Türkiye'de Siyasi Partiler*, s. 19, İstanbul, 1952)

Sadece CHP'nin ve DP'nin yakın tarihimizdeki *'yavrulamalarını'* düşünmek bile, Tunaya'nın ne kadar haklı olduğunu göstermez mi?

Hesaplar doğru yapılmalı!..

Sosyalist sol, birçok ülkede *'halk cephesi'*ni denemiştir; dikkat isterim, bu maddede partiler –İspanya'da meselâ cumhuriyetçiler, sosyalistler, komünistler, anarşistler– *'özgül kimliklerini'* kaybetmeksizin *'cephenin'* içindedirler; beraberlik amaçta ve modeldedir. Oysa Yeni Dünya Düzeni, ABD'den yayılan yeni ve post-modernist bir *'kitle partisi' 'modeli'* sunuyor; öncekinin tam karşıtı: *'siyasi eylemi'*, hippy'lerin yumuşak *'çiçek çocuğu'* sokak show'larına; *'siyasi hareketi'*, belkemiksiz, amaçları büyük önemli fakat müphem (belirsiz) hoşnutsuzluk gösterilerine dönüştürüyor: zaten *'sınıfsallık'* vasfı es geçilmiş; hareket, türdeş, üretimde etkili ve örgütlü *'işçi sınıfı'*ndan, *'marginalliği'* ağır basan 'protest' (entel) gruplara kaydırılmıştır: çevreciler, feministler, eşcinseller vs... Tunaya'nın tespitleri göz önünde tutulursa, bu türden *'kitle partilerinin'* sonuç alıcı bir sosyalist mücadeleyi götürüp götüremeyeceği, *'kaabil-i münakaşa'*dır.

Türkiye'de sosyalist sol; böyle dokuması gevşek, organizması türdeş olmayan bir *'kitle partisi'*nin mi; yoksa denenmiş ve başarıları görülmüş: ayrıca halkla özdeş, *'tutarlı'* ve disiplini yerinde; üstelik, *'kolektif entelektüel'* vasfı yüksek bir *'halk cephesi'*nin mi, yakın geleceğine yol açacağını, doğru hesaplamalıdır.

26 Kasım 1997

'Sol liberal cephe'ymiş!..

Post-modernist *'sosyalizm'* fikri **'Soğuk** Savaş'ın işlediği, bir *'propaganda gerçeği'*nden yola çıkıyor: *"sosyalizm = SSCB"* arkasından, YDD'nin bir *'propaganda gerçeği'*, kaçınılmaz *'infazı'* tamamlıyor: *"SSCB çökmüşse, sosyalizm çökmüş demektir!"*

Bir kere, bu kuyruklu bir yalan! Sosyalizm, SSCB'den çok önce de vardı; **I. Enternasyonal** ve **II. Enternasyonal**, bunun somut kanıtı! SSCB'nin var olduğu sürede, 'işçi **muhalefeti**'nden, **'Frankfurt Filozofları'ndan, Troçkistler**'e kadar, birçok sosyalist, onu, *'soldan'* eleştirdi; SSCB dünya sahnesinden çekileli epeyce olduğu halde, sosyalizm dünyanın her yerinde var olmakta devam ediyor.

CIA propagandasının bir başka *'gerçeği'*, **'Soğuk** Savaş' boyunca ısrarla üstüne bastığı, SSCB'deki **'Stalin'ci totaliterlik'** ile **Marks/Engels'in 'proletarya diktatörlüğü'nün** bir ve aynı şey olduğuydu; meraklısı bunun böyle olmadığını hem biliyordu, hem kırk yıldır yazıyordu ya, cahili için şu propaganda formülü son derece geçerli olacaktı: **Stalin'ci totaliterlik** çökertildi mi, **'proletarya diktatörlüğü'** fikri çökertilmiş oluyor, dünya artık, liberal/kapitalist **'sistem'**indir, yani YDD'nin (Yeni Dünya Düzeni)!

Bu 'değişim', hangi 'değişim'?..

Post-modernist *'sosyalizm'*, daha işe başlarken, iki propaganda gerçeğini, sosyal ve ekonomik *'gerçekler'*miş gibi ele alıyor. Dahası var: sibernetik teknolojisinin geliştirilmiş robotlara, hatta **cyborg**'lara (insansılar) yönelmesi, sosyalizmin üzerine kurulduğu *'emek teorisini'* çürüttüğünden, yakın gelecekte ne işçiler kalacakmış, ne de işçi sınıfı; öyleyse, nasıl *'proletarya tabanlı'* bir sosyalizm oluşabilirmiş!

Bu da –meraklısının bildiği, cahilin fark etmediği– sanayi sonrası toplumunun işçi sınıfı üzerindeki, nice çalışmayı yok sayıyor; amaç, *'sosyalizm'* yerine, **'sistem'**e hizmet edebilecek bir **'erzats'** yaratmak olursa, elbette yok sayar. O zaman da, bir zamanlar 68 Kuşağı'nın medar-ı iftiharı bir *'sosyalist'* şöyle cevherler yumurtlayabilir.

"... şu anda, bütün sonuçlarıyla ortada olmayan, ama trendleriyle görebildiğimiz, 'ulus devlet'in ortadan kalktığı ciddi bir 'dönüşüm'den geçiyor dünya; toplumlar yeniden biçimlenirken, bildiğimiz hiyerarşik yapılar çözülüyor, daha üst düzeylerde kontrol odakları kuruluyor..."

"... (böyle bir durumda) **'devrimciliği' koruyabilmek için 'muhafazakâr' pozisyona düşebilirsin; eski pozisyonları savunarak, hayatın dışında kalır; ... 'devrimcilik' adına 'tutuculuk' yapar ve 'değişim'i reddedersin!.."** (*Yeni Yüzyıl*, 9 Haziran 1997)

Ayıptır sorması, burada anlatılan, **'sistem'**in önerdiği **'küreselleşme'** değil midir? *'Daha üst düzeylerdeki kontrol odakları'* hangileridir? *'Ulus devlet'*i yok sayan *'değişim'*, YDD yandaşlarının savunduğu *'değişim'* değil mi? Yani, **'tutuculuk' yapmamak için 'devrimcinin' benimsemesi gereken 'değişim', neticede, Türk halkının pek iyi tanıdığı Turgut Özal'ın 'transformasyon'u, Tansu Çiller'in 'değişim'i olmuyor mu?**

Elbette oluyor, aksi halde, post-modernist *'sosyalizm'*, nasıl kalkar da, *'liberal sol'* bir cephe önerebilir? Yanlış anlaşılmasın: buradaki *'liberal'* özgürlükçü manasına gelmiyor; bildiğimiz, *'üçkâğıtçı'* liberal manasındadır.

Bu nasıl bir gaflet?..

Daha 20'li yıllarda, Bolşevik *'iktidarı'*na karşı **Rusya**'nın içinde *'işçi muhalefeti'* başlamıştı. **Almanya**'da, Sovyet *'muhalifi'* **Almanya Komünist İşçi Partisi**'nin kuruluş tarihi, 1920! **Trotskistler**, 1930'lardan itibaren *'devreye giriyor'*: **Trotsky**'nin ünlü kitabı *İhanete Uğramış Devrim / La Révolution Trahie*, 1936'da yayımlandı. **III. Enternasyonal**'i *'sosyalizmi uygula-*

mamakla' suçlayan, IV. Enternasyonal, bu yıllarda kuruldu. Öbür taraftan, Korsch, Mattick, Pannekoek, Rule ve Wagner gibi fikir ve aksiyon adamları, ABD'de (evet, orada) 'Birleşik İşçi Partisi / United Workers Party' saflarında; onun dergisi, *International Council Correspondence*'ın sütunlarında; harıl harıl, *'totaliter'* Sovyet sosyalistliğinin eleştirisini yapıyorlardı. Sadece bu kadarı bile, CIA'nın *'propaganda gerçeği'*, *'sosyalizm = SSCB'* tezinin palavralığını ortaya koymaz mı?

Ya gelişmiş teknolojinin, *'emeği'*, dolayısıyla *'sosyalizmi'* yok edeceği palavrasına ne demeli? Daha 1970'li yıllarda, bizdeki *'atgözlüklü'* takımına belki yararlı olur diye, Gilles Martinet'nin, *Beş Komünizm / Cinq Communisme* adlı eserini Türkçeye çevirtmiş, yayımlatmıştım (Bilgi Yayınevi). Bu eserin sadece adı, o *'propaganda gerçeği'*nin, lâftan ibaret olduğunu kanıtlar ya; eğer biraz merak edip okusalardı, şimdi *'liberal sol cephe'* öneren eski *'hızlı devrimciler'*i orada, ünlü Çekoslovak düşünür Radovan Richta'nın, *'geleceğin'* yeni *'işçi sınıfı'* üzerindeki tespit ve tahminlerini okur, ipe sapa gelmez lâflar etmezlerdi. (*Beş Komünizm*, s. 216-242, Bilgi Yayınevi, 1975)

Bu satırların yazarı da, 80'li yıllardan itibaren, Türkiye'de, gelişen teknolojinin getirdiği yeni koşullar içerisinde, diyalektik metodun nasıl kullanılması ve uygulanması gerektiğini tartışan, az yazı yazmamıştır. (*Hangi Sol*, *'Sol, Ama...'* bölümü) Sosyalist yazar ve düşünürlerin, genetik ve sibernetikteki gelişmeleri hesaba katmayacaklarını düşünmek, nasıl bir gaflet? Tam tersine, *'değişme'* dedikleri YDD'nin, nasıl bir *'tek ideoloji'* dayatması olduğunu görmüyorlar mı? Ignacio Romanet, babasının hayırına mı, o yazısında, *'ulusal'* olmayan post-modernist devletleri, 'globaliter' olarak adlandırmıştı? (*Le Monde Diplomatique*, Ocak 1997, s. 1)

Ne dersiniz, bu bahisler üzerine biraz yayılalım mı?

28 Kasım 1997

Aralık '97

'MAZLUMLARIN KÜRESELLEŞMESİ'

'Yabancılaşmışlar' cephesi mi?

O süssüz boyasız (gömleği erkek kesimi, kazağı V yakalı) genç kadın; bir öğle sonu, bana hikâyelerini getirmişti: yirmi küsur yıl önce, **Ank**ara: yayınevindeki odamda, hem çay içiyoruz hem konuşuyoruz. *'Solcu'* ve *'ilerici'*ymiş, bu yüzden **'Anadolu'ya sürülmüş'**; hikâyelerinde, oralardan bir şey yazdığını sanırsınız, öyle mi? Hayır! O, Amerikan Kız Koleji *'anıları'*nı yazmıştı; kızlar aralarında nasıl dans eder; gizli gizli, birbirleriyle nasıl flört ederlermiş! **'Anadolu** *halkından'*, gizleyemediği bir *'istikrah'*la bahsediyordu; oysa *'Ne zaman* **Londra***'ya gitse, kendini asıl şehrinde hisseder'*miş! O gün akşam düşünmüştüm: besbelli *'lezbiyen'*, kendini *'solcu'* ve *'ilerici'* sanıyor, oysa herhangi bir sömürgedeki *'komprador aydın'* tipinin, ta kendisi!

Olayı yıllarca sonra, başka bir genç kadın hatırlattı; daha doğrusu, asıl anlamını netleştirdi. Holding basınının *'Amerikan'* dergilerinden birisinde çalışan bir *'gazeteci'*: meğer aralarında, kendilerinden ve kendilerine yakın *'ilerici'* ve *'modern'* kişilerden, *'Beyaz Türkler'* diye söz ederlermiş; yani, *'halk kalabalığı'*na, yukarıdan bakıyorlar; onlar –ne de olsa– *'kara kalabalık'!* Bu genç ve güzel, aklı fikri **'Amerika***'ya gitmek'* olan gazeteci hanım, *'solcu'* değildi elbet; *'liberal'*di, üstelik *'değişimi'* anlamış bir *'liberal'!*

Türkiye'deki *'komprador alafrangası'* bu iki tip ve benzerleri, post-modernist *'liberal sol cephe'*nin dokumasını oluşturacaktır.

Anlattığı 'proleter' değil, 'lümpen'!

Post-modernist *'sosyalizm'*, **Özal**'ın ve **Çiller**'in *'transformasyonu'*na inanıyor; dünya *'değişmiş'*, *'proletarya'* da *'değişmiş'*;

iyi de, nasıl olmuş, ne haldeymiş, merak etmez misiniz? Bakınız, *'liberal sol cephe'*nin *'ideologu'* onu nasıl anlatıyor:

"... bir vida sıkıştıran adamı 'proletarya' olarak kabul edip, 'sen gel kardeşim, diktatörlüğünü kur ve bu memleketi yönet' dediğimiz zaman; herkesten önce, bir kere o adam inanmıyor buna; çünkü hayatta vida sıkmaktan başka iş yapmadığını biliyor, 'sen tarihi değiştirecek motorsun' dediğin zaman da, 'ha bu adam beni seviyor, ama meczup' diyor..."

"... başlangıçta her şeyi üzerine oturtmaya çalıştığımız kol emekçisi, proleter dediğimiz adam, bugün ideolojik bakımdan en gerici kesimlerden biri oldu: ailede dayak, toplumda ırkçılık, hep orada çıkıyor. Sendikalar 'yabancı işçi' gelmesin diye vaveylayı koparıyorlar. Şimdi sen solcu olarak, hem 'insanların kardeşliği' diyeceksin, hem de 'ben ülkemde yabancı istemem' diyeceksin. O adamın kafasıyla iş yapamazsın!.." (*Yeni Yüzyıl*, 9 Haziran 1997)

Farkında mısınız, *'itici güç'* nasıl devre dışı bırakılıyor? Peki çözüm nasıl olacak? Onun cevabı hazır: **"... burjuvazi arasında yaygınlaşmaya başlayan bir 'liberal' görüş var; 'liberalizm'e düşman olmayan bir 'sol' da yaratarak, bu ikisi arasındaki 'asgari müşterekleri' saptamak lâzım!.."** (*Yeni Yüzyıl*, 9 Haziran 1997) İşte bu kadar! *'Kara kalabalık'*tan nefret eden, *'komprador alafranga' 'Beyaz Türkler'* bir araya getirilecek, al sana *'liberal sol cephe'!*

İyi de bu *'cephe'*nin sosyal fonksiyonu, **'sistem'**in ülkeyi *'küreselleştirmesi'*ni, yani ona *'el koyması'*nı kolaylaştırmak olmayacak mı?

Önce bir tespit: *'liberal sol cephe'*nin savunucusu, işçi sınıfını tarif ederken, önce ondan nasıl da nefret ettiğini *'belge'*lemiş; üstelik, *'işçi sınıfı'* diye, *'lümpen proletarya'*yı anlatıyor. Tarif ettiği kalabalık, acaba *'liberal burjuvazi'*nin fabrikalarında, *'metazori'* sendikasız çalıştırılıp *'değer üreten'*ler midir; yoksa **'sistem'**in ve denetlediği *'liberal görüşü yaygınlaşmış'* rant burjuvazisinin, *'ciddi sanayileşmeyi'* ısrarla es geçmesi yüzünden, kırsaldan gecekonduya yığılan *'lümpen'* kalabalığı mıdır? Bu, bir!

İkincisi: işçi yeterince kapsamlı düşünemiyor, ideolojik düzeyde kendini yenileyemiyorsa, bu onun suçu mudur; yoksa lâfebesi *'seçkin'* aydınların *'yabancılaşması'* yüzünden midir? **Türkiye'de** *'siyasi toplum'*, işçilerin sosyalist sendikalaşmasına izin verdi de işçiler mi bundan yararlanmadı? Yoksa, *'alafranga'* ve *'seçkin'* aydınların umursamazlığıyla, siyasi iktidar, sosyalist sendikaları darmadağın edip, *'siyasi toplum'*un uzantısı *'sarı'* bir sendikacılığa mı yol verdi? Post-modernist *'liberal sol cephe'* meraklısı, işçileri sosyalizmin dışına itmek amacıyla yapmadıysa eğer, peçetelerle havluları çok fena birbirine karıştırmış!

Neden yirmi yıl önce sormamıştı?

'Elinden vida sıkmaktan başka iş gelemeyen adam' nasıl *'tarihi değiştirecek güç olabilir'*miş! Bu soruyu neden yirmi yıl önce sormadı? Cevabının ne olacağını bilmiyor muydu: **Marks** ve **Engels'in** döneminde, işçiler, belki *'vida sıkmayı'* bile bilmiyorlardı (**Zola ve Dickens** tanıktır) ama, **1848 Devrimi** ve **Paris Komünü** kimin eseri? Peki ya **I. Enternasyonal** ve **II. Enternasyonal**? Onların arkasında, o *'kara kalabalık'* durmamış mıydı?

Bırakın hepsini, 20. yüzyıl boyunca yerkürenin aşağı yukarı yarısı, proletaryanın sürekli ayaklanışını yaşamadı mı? Birçok yerde, *'vida sıkmasını bilmeyenler'*, inandıkları aydınları iktidara taşımadılar mı? Aydınların ve uygulamanın yozlaşması, metodun doğru olmadığına kanıt sayılamaz ki! **En önemlisi, 'sistem', o 'vida sıkmaktan başka bir şey bilmeyenler'den bu kadar ürkmese, dünyanın her tarafında, onları devre dışı bırakacak post-modernist 'sosyalistler' yaratmaya bu kadar uğraşır mıydı? Bunun için de ülkemizde, komprador aydını 'marginal' alafrangaları, yani 'Beyaz Türkler'i kullanır mıydı?**

Batı proletaryasının, *'yabancı işçiler'*e karşı çıkmasına gelince... Acaba bu onların **chauvin** ve egoist olmalarından mı doğdu? Meseleyi niye doğru koymuyoruz: liberal/kapitalist

'sistem', çevre ülkelerinin sanayileşmesini engelleyerek, onları *'müzmin işsizliğe'* mahkûm etmedi mi? Daha da kötüsü, **'ucuz iş gücü' merakı yüzünden, 'ulusal' işçi sınıfını terbiye etmek için, 'yabancı işçileri', 'bizzat', bilerek ve maksatlı olarak ülkesine çağırmadı mı?**

Sahi yahu, biz **Radovan Richta**'dan bahsetmeyecek miydik?

1 Aralık 1997

Yanlış 'nerede' yapılmıştı?..

'Liberal sol cephe' önerisine bakarsan, sanki sosyalizm *'işçi sınıfı'*nı hiç sorgulamamış; yeni yeni, gündeme alıyor. Halbuki, daha 60'lı yıllarda, kimileri *'devrimi namlunun ucunda'* sanırken; aklı başında sosyalistler, gelişen teknolojinin yeni aşamaları içerisinde, işçilerin *'işlevselliğini'* çoktan tartışıyorlardı.

Önce, işçi kesiminin kapitalist *'ranttan' 'pay edinip'* gittikçe *'yumuşaması'* ele alınmıştı: **Marcuse, 'Batılı Kapitalizm'**de, işçi sınıfının **'sistem'**e karşı olmadığını, tam tersine, ona *'entegre olduğunu'*, ondan *'pay istediğini'* yazmıştır. Daha sonra, **Andre Gorz** ve **Serge Mallet**, evcilleşmiş sendikacılığın, klasik **anarcho-sendikalizmle** mukayesesini denediler: eskilerin talebi, sendikacının *'kâr payı'* talebi değildi; **üretim araçlarının ve üretimin tamamının 'kontrolünü' eline geçirmekti; yeniler, üretim üstünde denetim** mücadelesi yapmıyor, **tüketim toplumundan daha çok yararlanabilmek amacıyla 'pay' talebinde bulunuyor:** bunun adı, **'economisme'** değil de nedir?

Mallet, olayın, işçi sınıfının *'türdeş'* (mütecanisi/**homogene**) olmayışından doğduğunu belirtmişti. **Proudhon**, ta o zaman, *'işçi sınıfı'*ndan değil, *'işçi sınıfları'*ndan söz etmemiş miydi? Geleneksel üretim (inşaat, yol, maden, demir/çelik vs.) işçilerine oranla; endüstri sonrası üretim işçileri (elektrik, elektronik, petrokimya, uzay teknolojisi) çok daha başka nitelikte görünmüyor mu? Daha geniş düşünüyorlar, daha da kapsamlı!

Sanırım Çek düşünürü **Radovan** Richta'nın tezleri, işte burada kendini gösteriyor.

Dubçek 'olayının' arkasındaki adam...

Richta, sosyalist **Çekoslovakya**'da yaşamıştır; bir bakıma, o devirde **'Doğu Bloku'**nu altüst eden **Dubçek** ve **Ota Şik** *'ha-*

reketi'nin *'ruhu'*dur. Yüreğim kanasa da, altını çizerek belirtmek zorundayım, 70'li yıllarda 68 Kuşağı'nın hummalı *'devrimcileri'* bilmem hangi dağda **'foco'** yaratmaya uğraşırken, şu satırları yayımlıyordum:

"... yok mu bir hayır sahibi şu Richta'yı Türk toplumcularına gerektiği gibi tanıtacak? Adı 'Dörtyolun Ağzında' diye Türkçeleştirilebilecek olan önemli kitabının, İngilizcesi de var, Fransızcası da. (...) Toplumcu yayınevleri, koşullar değiştiği için çoğu güncelliğini yitirmiş bir sürü eski metni bulup bulup çevirtiyor, basıp yayıyorlar; bu derece önemli ve güncel olanlarından ya haberleri yok, ya da bilinmez neden, elleri varmıyor..." *(Hangi Sol)*

Affınıza sığınarak, **Richta'nın**, o yıllarda çıkardığım *'özetini'* –tavşanın suyunun suyu– aktaracağım. Önce **'sistem'**in aşırı endüstrileşmişliğine hangi eleştirileri yönelttiğine bir bakalım:

"... bir kere, aşırı iş bölümü! İş bölümü dediğim, işçinin, yaptığı işi bütünüyle kavramaktan çıkıp, ancak bir vidasını sıkıştırır duruma düşmesi (bak hele, bak!). El emekçisi, diyelim ki bütün pabucu yaparmış; şimdi fabrikadaki ayakkabı işçisi, yalnız bağcık deliklerini açıyor. İkincisi, yönetimle uygulamanın, kesinlikle ayrılması: her ikisini, ayrı ayrı insanların yapması, böylelikle birisi vazgeçilmez şekilde elle, öteki kafayla çalışan iki tür insanın belirmesi! Üçüncüsü, bir önceki ayrılıktan giderek toplumsal katmanların, ayrıcalıklı sınıflara dönüşmesi! Dördüncüsü, yığınların tüketim artışının, bir yerde, işgücü düzeyinde tutulması! Beşincisi, endüstriyel üretim sağlayacağım diye doğanın kirletilmesi ve çevrenin doğal koşullarının duman edilmesi..."

Peki, kim çıkıp da bu *'eleştirilere'* yanlış diyebilir?

Yöntem aynı, sakıncalar da aynı...

Radovan Richta'nın, üstüne bastığı bu noktalar, aslında şu son derece gerçekçi gözleme dayanmaktadır:

"... sosyalistim diyen toplumlarda görülen endüstrileşme,

kapitalist toplumlarda görülen endüstrileşmenin yukarıdan beri saydığım bütün sakıncalarını aynen getirmiş, ya da korumuştur; elli şu kadar yıl süren onca uygulamadan sonra, bilinen odur ki, kendilerine sosyalistim diyen endüstrileşmiş ülkelerde de, işin görülmesi, tıpkı kapitalist ülkelerde olduğu gibi, işçiyi ahmaklaştıran küçük birimler halinde yürütülmekte, yöneticilerle uygulayıcılar birbirinden tamamiyle ayrı kategoriden insanları oluşturmakta, bu insanlar arasında basbayağı sınıfsal farklar ve ayrıcalıklar bulunmakta; tüketim artışının işgücü düzeyinde tutulmasına dikkat edilmekte, çevre kirlenmesi sorunları aynen sürmektedir..." *(Hangi Sol)*

Richta, bu *'gözlemi'*ni, şu *'tespiti'* üzerine oturtuyor: Karl Marks'ın tahminleri hilâfına, ilk sosyalizm uygulamaları, henüz endüstrileşememiş ülkelerde gerçekleştirilmek istenmiştir; bunlar da –SSCB dahil– gelişmiş endüstri ülkelerinden *'aldıkları'* yöntemlerle endüstrileşiyorlar; etiketi ister sosyalist, ister kapitalist olsun, aynı yöntem, farklı toplumlarda, aynı süreci doğuruyor; o süreç de aynı sakıncaları yaratıyor. Radovan Richta'ya göre, **"... endüstri kapitalizminin temelini oluşturan 'şey' aşılmadıkça, bu üretimin ana çizgileri sosyalist toplumlarda da aynı kalacaktır."**

Peki, bu *'şey'*, teknolojinin gelişmesiyle, etiketi ne olursa olsun, *'endüstri'* ve *'endüstri sonrası'* toplumlarında, aşılabiliyor mu? Ya da, soruyu başka türlü soralım: üretim teknolojisinin, akla durgunluk veren gelişmeleri; ya da, Richta'nın deyimiyle, *'bilimlerin üretime dolaysız uygulanması'* işçileri nasıl etkiliyor? Onlar, hâlâ, *'vida sıkmaktan'* başka bir işe yaramayan, atgözlüklü bir *'parya'* olarak mı kalıyorlar; yoksa, başka ve yeni bir *'işçi sınıfı'* mı doğuyor? Ona da bir göz atacağız.

Nasıl *'meraklı'* değil mi? Üstelik bunlar, yirmi beş yıl önce söylenmiş lâflar!

3 Aralık 1997

Amaç, 'sosyalizmi işçiden koparmak'!..

Neyi tartışıyorduk? Galiba, hiç hesapta olmayanı, hiç aklımıza gelmeyeni!

Sanayideki gelişmenin dayandığı yer, *'teknokrasi'*dir; yani, üretime egemen olan teknik (bilimsel) bürokrasi; üstelik *'teknokrasi'* münhasıran *'totaliter'* ülkelerde görülen bir *'aşama'*da değil; adı *'liberal'* –aslında *'tekelci'*– kapitalist toplumlarda da meydana çıkıyor: bütçesi devlet bütçesinden büyük, iş hacmi inanılmaz, çokuluslu *'kapitalist tekeller'*de, *'kumanda'* yetkisi hanidir *'teknokrasi'*ye kaymıştır. Başka türlü söylersek, kapitalist *'patentli'* endüstrinin, ulaşacağı son *'aşama'* –ister *'liberal'* ister *'sosyalist'* etiketli olsun– egemen bir teknokrasinin *'saltanatı'!*

Bir manada bu, **Huxley**'in de **Orwell**'in de gelecek *'yeni dünya'* için *'öngördüğü'*, kader: otomasyon, robot teknolojisi, genetik, sibernetik derken, toplumların yaşayacağı bu gelişme sürecinde, acaba *'vida sıkmaktan'* ya da *'ocakta kazma sallamaktan'* başka marifeti olmayan *'kol emekçisi'* ne olacak? Daha da açıkçası, böyle bir *'kol emekçisi'* kalacak mı? O, yeryüzünden silinirse, mevcudiyetini emekçinin *'sömürüsü'* üzerine kurmuş sosyalizm ne olacak?

'Liberal sol cephe' meraklısı, sorunu, sorduğum şu son sorular üzerine bina etmiş, bu arada *'teknokrasi'*nin getireceği diyalektiği atlamış; ya bilmiyor da ondan; ya da işine gelmediğinden! Oysa sorunun püf noktası, gelişme sürecinin dünkü *'kol emekçisini'* yarın nereye getireceğinde; geldiği yerde, *'yeni işçi sınıfı'*nın hangi çelişkide, hangi antitezi oluşturacağında! **Radovan Richta** –o tarihte SSCB'yi eleştirmek arzusu ağır bastığı için– sanayiin ileriki gelişme sürecindeki *'proleter'*i, etiketi *'sosyalist'* olan bir toplumda ele almıştı; ama söy-

ledikleri, sanayiin *'temelindeki'* tutum aynı olduğundan, her iki toplum için geçerlidir.

Peki, ne söylemişti?

İşçinin 'niteliği' değişiyor...

Söylediklerini, o zamanlar, şöyle özetlemişim:

"... sorunu koyarken, bir kere, bilim ve teknolojinin üretim düzenine getirdiği yeniliklerden yola çıkmış. Bu yenilikler derseniz, az buz şeyler değil hani! Önce klasik endüstride, endüstriyel üretimde bilim *'dolaylı'* güç, üretim sürecinde *'dolaysız'* işlevi yok; oysa kimyadaki değişmeler, hammadde kavramını da, kendisini de değiştirmiş; öyle ya, eskiden doğal hammaddelerin belirli ve değişmez yelpazesi içinde çalışırken şimdi insanoğlu, kimyasal hammaddelerin çok daha zengin yelpazesi içinde çalışmaktadır. Elektronik, otomasyonu yaygınlaştırıyor; otomasyon ise, işçi sınıfının niteliğini değiştiriyor. Bilimin *'dolaylı'* üretici güç olduğu aşamada, işçi, aşırı iş bölümüne, yönetici/uygulayıcı ayırımına tabi tutulan emekçi miydi; al bakalım, bu sefer, bilimin üretime *'dolaysız'* katılması yüzünden –ya da onun sayesinde– işi bütünüyle görebilen, yöneticiyle arasındaki pek de o kadar fark kalmayan, uzmanlaşmış, *'entelektüel'* emekçi düzeyine yükseliyor."

"... diyeceksiniz ki bundan ne çıkar? İlahi, ne çıkmaz ki! Klasik endüstri toplumunda endüstri üretiminin aşırı kademeleştirilmiş, kol işçisiyle yönetici ayrılmış bir emek düzeni içinde bulunması, işçileri belirli bir bürokrasi çarkının dişlileri haline sokmakta; iktidar onların eline geçmiş sayılsa bile, gerçekte parti kanalıyla merkeziyetçi bir bürokrasinin ellerinde toplanmaktadır; oysa işçilerin tıpkı kapitalist endüstriyel üretim düzeninde olduğu gibi, atgözlükleriyle daraltılmış bir üretim çerçevesi içinde tutulması, onun siyasal düzeyde geniş görmesini, geniş operasyonlara gitmesini önlemektedir; bu da siyasal iktidara el koymuş bürokratların işine elverir..."

"... bilim işe *'dolaysız'* üretici olarak katılınca, işçinin bilinç düzeyi derhal yükselmekte, yükselince de onun sınıfsal dav-

ranışında olumlu katkısı olmaktadır; olunca ne olur, işçi sınıfının toplumsal tavrı başkalaşır, o zaman da *'yeni işçi sınıfı'* ufukta belirir; buysa, kendine *'toplumcu'* diyen, gerçekte *'bürokrat'* ve *'merkeziyetçi'* olan diktalarda, *'yeni işçi sınıfı'*nın –üretimi nihayet *'dolaysız'* olarak denetimi altında tutabilmesi sayesinde– iktidarı da dolaysız olarak denetleyebilmek, taleplerine yol açacaktır..." *(Hangi Sol)*

Diyalektik, daha sert olarak işler...

Şu basit özet bile, SSCB *'Nomenklatura'*sının, neden dehşete düşüp, **Dubçek Yönetimi**'nin üzerine saldırdığını, gösterir zannederim.

Meselenin can alıcı yeri, eski *'kol emekçisi'*nin teknolojinin yeni aşamasında –ister istemez– *'entelektüel emekçi'* konumuna yükselmesinde; o andan itibaren de, üretimin bütününü denetleyebilecek güce erişmesindedir; zaten bu yüzdendir ki, bırakın *'sosyalist'* geçinenleri; *'liberal'* iddialı –aslında *'tekelci'*– kapitalist toplumlarda da, diyalektik, eskisinden çok daha keskin, çok daha sert olarak işleyecektir: **'mühendis'** düzeyindeki *'işçi'*, *'sömürülmeye'*, *'vida sıkmaktan başka marifeti olmayan' 'kol emekçisinden,'* daha *'elverişli'* olabilir mi sanıyorsunuz? Tam tersi olacaktır!

İşte o zaman sosyalizmi, *'itici gücü'* işçi sınıfından soyutlamak, *'liberal'* burjuvaziyle *'sol cephe'* tasarlamak, **'Yeni Dünya Düzeni'** için *'tek çıkar yol'* sayılır. Tabii, yutturulabilirse!..

Öyle yapmıyorlar mı?

5 Aralık 1997

'Mazlumların küreselleşmesi'!

Eski **İzmir Mapusanesi'nin** 2. Feranesi'nde, soğuk bir mart gecesi; elektrikler söndü sönecek; **'Tornacı' Ömer,** demir kapının yanında durmuş, hatıralarını anlatıyor. Nasıl sırası geldiyse, söz sanatçıya, aydına intikal etti; daha o zaman, **Türk sosyalist solunda,** aydınlarla işçilerin, yekdiğerine, oldum bittim *'eleştirel'* baktığını bilmiyorum; **Ömer** de –**Süleyman Nuri'**nin yaptığı gibi– çoğunu adlı adınca sıralayıp, verdi veriştirdi; sözünü bağlarken de dedi ki: **"... zaten sosyalist sınıf nazariyatı, münevverleri içtimai bir sınıf bile telakki etmemiştir!"**

Henüz bir bacak bok olmama rağmen, kendimi *'münevver'* saydığımdan mı nedir; doğrusu bu lâf dokunmuştu bana; yıllar sonra, **Buhr/Kosing Sözlüğü'**ne bakıp da şunları okuyunca **'Tornacı' Ömer'**i, eski taş mapusanedeki o soğuk mart gecesini, hatırlamaz mıyım? **"... bilim adamları, doktorlar, öğretmenler, sanatçılar, mühendisler vb. meslekleri gereği zihinsel faaliyette bulunanların oluşturduğu, toplumsal katman! Aydınlar, her sosyoekonomik kuruluşta, çeşitli sınıfların üyelerinden oluştuğu ve mevcut üretim sistemi içinde bağımsız bir rol oynamadığı için, bir sınıf değil, toplumsal bir katmandır."** (*Felsefe Sözlüğü*, s. 27, Konuk Yay., 1976)

İyi de, sanayi sonrası toplumunda (bilgi toplumu), bilimlerin üretime *'dolaysız'* katılması yüzünden, işçinin –üretimde düpedüz *'bağımsız'* bir rol oynayabilecek– *'aydın'* kıvamına gelmesi, meseleyi kökünden değiştirir mi, değiştirmez mi? **'Sistem'**, *'Liberal Sol Cephe'* dümeniyle, aydını işçiden ayırıp, kendini güvenceye alacağını zannederken; bu defa, işçinin aydın düzeyine yükselmesi, onu tehdit ediyor. Yani, neresinden bakılırsa bakılsın, diyalektiğin amansız karşıtlığından kurtulmak mümkün değil!

İşçiler için böyle de, *'çeşitli sınıflardan oluşmuş'* aydınlar için de böyle değil mi?

Bilgiye ulaşabilenler ve ulaşamayanlar

Bilgi toplumunda, üretim, neticede, *'informatik'*e yaslanacak; başka türlü söylersek, kim hangi düzeyde en yoğun bilgi sahibiyse, üretimi o denetleyecek; yalnız üretimi mi canım, elbette dağıtımı ve tüketimi de! Bazı şaşkınlar sanıyorlar ki, **internet** türünden uluslararası bilgi ağı –ya da ağları– sayesinde, evinde bilgisayar olan herkes, istediği her türlü bilgiye şıp diye ulaşacaktır. Yağma yok! **'Sistem', daha öğretim/eğitim kademelerinde, 'aydınlar' için inanılmaz bir 'ayıklama' mekanizması oluşturmayı başarıyor:** herkesin gittiği öğretim kurumlarıyla, ancak *'seçkinler'*in gittikleri öğretim kurumları, **'ayıklama'**nın ilk aşaması: halk çocuğu musun, devlet okuluna mı gidiyorsun, senin ulaşabileceğin bilgi de sınırlı ve kısıtlı olacaktır; edindiğin bilgiden yararlanabilme gücün ve yeteneğin de, sınırlı ve kısıtlı olacaktır. Öteki öyle mi ya, **öteki, yani daha başından 'özel' okullara gidip, 'özel' öğretmenlerden ders alan; 'özel' –çoğu vakıf– üniversitelerinde, 'özel' imkânlardan yararlanarak yetişen?** O daha hayata adımını atmadan, **'sistem'**in kumanda kademelerine *'aday'*dır; ona göre eğitilir ve yetiştirilir; omuzlarına sorumluluk yüklendiği zaman da –artık üretimde uzmanlaşmış da olsalar– **işçilerin, 'sistem' için 'tehlikeli' sayılabilecek 'bilgilere' ulaşabilmesini, şayan-ı hayret bir başarıyla önler.** Bilgi Çağı'nın, diyalektiği de bu: **bilgiye ulaşabilenlerle, ulaşamayanların çatışması!**

Hayır, bilimkurgu *'edebiyatı'* değil, şu söylediklerim, hanidir **ABD** ve onu örnek alan **'küreselleşmiş'** ülkelerde, uygulanmaya başladı: yetenekli ve ufku geniş bir çocuk, eğer *'aşağıdan'* geliyorsa; ya *'vakıflar', 'burslar', 'teşvikler'* vs. aracılığıyla, **'sistem'e** uygun, **'sistem'** için yetiştirilecektir; ya da, böyle yetiştirilmiş olanlara karşı, içinde yetiştikleri halk çoğunluğunun –yani milletin– haklarını savunmak için, cedlerinin,

sanayi devriminden bu yana sürdürdükleri mücadeleyi, sürdürecektir. Bunun lamı cimi yok!

Birinci şık gerçekleşirse ne olur, bunu ülkemizde bile görüyoruz: gençliğinin bir döneminde, halkı için elini ateşe sokmaya hazır görünenler; yaşlılığının belirli bir döneminden itibaren, işçileri kaba ve cahil bulup, liberal burjuvazi ile *'cepheleşmeyi'* önerebiliyorlar; **'liberal' burjuvazi ise, zaten 'komprador' olduğu için, çoktan 'küreselleştirilmiş'; 'sistem'in tasarladığı plana göre, Irak kuzeyinde 'Kürdistan'la federasyon da düşünebiliyor; Boğazlar'da, uluslararası kontrol de! 'Misâk-ı Milli' diye tarihi bir gerçek varmış, uğruna nice halk çocuğu ölmüş –adam sen de– onu 'ırgalamıyor'.**

Peki, ya ikinci şık?

Aynı tarihi sorumluluğu taşımak!..

İster 'aşağıdan', halk kalabalığının en yoksul kesiminden gelsin; ister 'yukarıdan', seçkin entellerin güzide topluluğundan; günümüzün aydını –bu artık elbette 'işçi' anlamına da geliyor– en az 1919-1920 yıllarındaki Türkiyeli aydınlar kadar, tarih önünde sorumludur:

Ya, zamanın **İmalat-ı Harbiye** amelesi gibi, ülkesinin tam bağımsızlığı ve özgürlüğü için ter dökecektir; ya da, **Anzavur Ahmed 'Paşa'nın Kuva-yı İnzibatiyesi'nde, Kemal Paşa'ya ve Kuva-yı Milliye'ye** karşı silâh çekecektir! Ya **Yunus Nâdi Bey** gibi, matbaasını sırtlayıp, dağ tepe aşırarak irade-i milliyenin emrine verecek; **Falih Rıfkı Bey** gibi, **Dersaadet'te Ankara'yı** savunmayı sürdürdüğü için, derdest edilecektir; ya da *Alemdar*'cı **Refiî Cevad**, *Peyam-ı Sabah*'çı **Ali Kemal** gibi, bir eli yağda bir eli balda, *'satılmışlığın'* sefasını sürecektir: ama, acaba ne zamana kadar?

Türkiye'de sosyalist sol, tarihinde ilk defa, bütün ipoteklerden arınmış görünüyor; ülkesinin koşulları içinde, halkının çıkarlarını doğru hesaplayarak; ulusal demokratik devrimin 'müktesabatını', hem savunacak, hem son neticelerine ulaştırmaya çalışacaktır; yani, Üç Misâk-ı Milli'yi (toprak bü-

tünlüğü, öğretim birliği, emek beraberliği) sahiden elde tutabilmek için, üretimin gerçek güçleriyle el ele verecektir. Peki ya, sosyalizmin 'enternasyonalliği' derseniz; cevap kolay, ona hayır diyen kim? Yalnız, sosyalizmin enternasyonalliği, 'mazlumların küreselleşmesi'dir, 'zalimlerin' değil!

8 Aralık 1997

Şu 'proletarya diktatörlüğü'

Unutmak mümkün mü, bir akşamüstü **Uğur (Mumcu)**, yanında silâhlı korumasıyla yayınevine uğramış; mavi gözlerinde o her zamanki şakayla karışık hüzünle: **"... ağabey"** demişti, **"... şu ara, yine bazılarının çok fena ayağına basıyorsun!"** Gerçekten o günlerde (70'li yılların ortaları) *'proletarya diktatörlüğü'*nün, hiç de **Stalin** türünden *'despotlar'*ın anladığı manada bir *'totaliterlik'* olmadığını yazmaktaydım; zamanın bazı *'hızlıları'* da buna içerliyordu; şimdi onlardan birisi, şu *'liberal sol cephe'* meraklısı, merakına gerekçe üretirken diyor ki:

"... Marks, 'proletarya iktidarı ele geçirir ve bir süre için diktatörlüğünü kurar' demişti; ama koşullar değişip de sen hâlâ 'proletarya diktatörlüğü'nde ısrar ettiğinde, bu hem seni muhafazakâr yapar; hem eşitlik, kardeşlik, özgürlük amacınla çelişir... Çünkü 'proletarya diktatörlüğü' diye bir şey uygulandı; eşitlik, kardeşlik, özgürlük olmadı..." (*Yeni Yüzyıl*, 9 Haziran 1997)

Farkındasınız ya, burada –bilinçli ya da bilinçsiz– iki *'yanlış'* iç içe geçmiştir. 1) *'Proletarya diktatörlüğü'* terimi, *'sahici'* bir *'dikta rejimi'* olarak algılanıyor. 2) Bu yüzden de, **SSCB, Marks/Engels**'in öne sürdüğü kavramın *'uygulaması'* sayılıyor.

Acaba öyle mi?

'Sosyalizmin babaları' ne diyor?

Önce işin evveliyatı! Daha o zaman –**Uğur**'un deyimiyle– *'bazılarının ayağına çok fena basan'* bir yazımda, *'keyfiyeti'* şöyle açıklamıştım:

"... 1875'te, Almanya'daki iki toplumcu eğilimli kuruluş, Lassale'cı 'Alman Emekçileri Birliği' ile Bebel ve Liebknecht'in

yönettiği 'Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi' birleşecek olurlar. Gotha Programı diye anılan bir programları vardır; daha sonra ikinci bir program düzenlenir ki, o da Erfurt Programı diye anılır; her iki programı, 'sosyalizmin babaları' Marks ve Engels görmüşler, eleştirmişler; eleştirilerini, o dönemin önemli sosyalistleri olan Bracke, Bebel, Kautsky, Sorge vs'yè bildirmişlerdir. Giderek, bu mektuplardan ve eleştirilerden bir kitap düzenlenmiş, adı *Gotha ve Erfurt Programları'nın Eleştirisi* olmuş, bendeki nüshasını 8 Mart 1952'de Paris'te satın almıştım; gerekip de çıkarınca, ilk okuduğum günleri hatırladım; nasıl da üstüne üstüne gidiyordum..."

"... içlerinde bu 'diktatörlük' sorununa değinen 2 önemli mektup dikkati çekiyor; birisi Engels'in Bebel'e yazdığı 18/29 Mart 1875 tarihli mektup; ötekisi, Marks'ın Bracke'ye yazdığı 5 Mayıs 1875 tarihli mektup..."

"... ilkinde diyor ki Engels, 'Devlet' üzerinde bu gevezeliği sürdürüp durmayalım, 'Fransız Komünü' bildiğimiz devletlere benzemeyen bir devletti; zaten devlet, sonunda dağılacak geçici bir kurumdur; bize (yani Marks'la ona) kalsa, biz programda 'devlet' sözcüğünün geçtiği her yere, ya 'topluluk' sözcüğünü koyardık ya da 'komün' sözcüğünü koyardık. Fikrimce Engels'in bu dediklerinden, onun ve Marks'ın 'Proletarya Devleti' ya da 'diktası' denince 'komünü' anladıklarını çıkarmak olasıdır, bir; 'komünü', sonunda dağılacak geçici bir örgüt, üstelik öteki devletlere benzemeyen bir örgüt saydıklarını çıkarmak olasıdır, iki..."

"... Marks ise mektubunda, 'proletarya diktatörlüğü'nden söz ederken, bunun, bildiğimiz kapitalist devletin bulunduğu kapitalist toplumdan, devletin hiç bulunmayacağı sosyalist topluma geçerken işe yarayacak geçici bir dönem olduğunu ve bilinen anlamda bir 'devlet' olmadığını belirtiyor. Her ikisinin de 'Fransız Komünü'nü göz önünde tuttukları besbellidir; ama işi sağlama bağlamak için, bir de Marks'ın *Fransa'da İçsavaş* adlı eserinde, 'komün'ü nasıl nitelediğine bakalım:

"... 'Komün, özüne bakılırsa bir işçi sınıfı yönetimi, üretilenlere el koyan sınıfa karşı, üretici sınıfın mücadelesinin so-

nucu, emeğin özgürlüğünün hangi siyasal biçim ile sağlanabileceğinin ayrıntılı bir açıklamasıydı...' ..." *(Hangi Sol)*

Marks ve Engels'in, daha 1870'li yıllardaki *'proletarya diktatörlüğü'* anlayışının; SSCB'deki Stalin'ci *'proletarya diktatörlüğü'* uygulamasıyla, uzaktan yakından bir ilişkisi olmadığı açıkça görülmüyor mu, Allah aşkına?

'Paris Komünü'nde 'seçim sonuçları'...

Şüpheniz mi var, *'Paris Komünü'* ne yapmış, ona bakacaksınız; ilk işi seçimlere gitmek olur, en geniş özgürlük altında yapılan seçimlerde, Komün Paris'in her mahallesinde (arrondissement) *'çoğunluğu'* sağlar. Kesin sonuçlara göre, 15'i açıkça karşı-devrimci olmak üzere, 6'sı Gambetta ekolünden 21 muhalife karşı, 65 devrimci seçimi kazanmıştır; bu 65 devrimci arasında Fransız sosyalizminin bütün aşamaları temsil edilmişti; birbirleriyle çok mücadele etmişler, birbirleri üzerine asla diktatörlük kurmamışlardır.

Siz bunu *'sahici* bir *'dikta rejimine'* benzetebiliyor musunuz? Hayır mı, öyleyse Stalin'ci *'totaliterliği'* 'Marks/Engels'in ön gördüğü *'proletarya diktatörlüğü'* sayamazsınız; sayamayınca, ne olur? Ne olacak, 'SSCB*'de uygulandı, eşitlik, kardeşlik, özgürlük olmadı'* tespiti, suya düşer; milleti gaza getirmek için, havaya söylenmiş bir lâf olur.

Bilmem anlatabildim mi?

10 Aralık 1997

Nasıl bir 'devrim'?

Sovyet *'deneyi'*nin, neticede bir **bürokrasi (Nomenklatura)**, *'oligarşisi'*ne dönüşmesi; sosyalistlerin, *'devrim'* teorisini de tartışmasına yol açmıştır; hem de ne zaman, daha 30'lu yıllarda! En cahil sosyalist bile, **Trotsky**'nin *'sürekli (dünya) devrim'* teorisi ile, **Stalin**'in *'tek ülkede sosyalizm'* teorisinin, birbirinin karşıtı olduğunu bilir. **İkinci Dünya Savaşı**'ndan sonra ortaya çıkan *'sosyalist'* devrimlerin bir özelliği, sorunun, yeniden gündeme alınmasına ve tartışılmasına yol açmıştı:

Yeni *'devrimler'*, ya (çokluk), antiemperyalist bir kurtuluş savaşıyla beraber, onun sonucunda gerçekleşiyordu: **Yugoslavya, Çin, Vietnam,** hatta **Küba** gibi... Ya da, *'fiilen'* SSCB *'işgali'* altındaki ülkelerde, *'sosyalist'* darbeler yaşanmaktaydı: **Macaristan, Çekoslovakya, Romanya** vs. gibi... İkincilerin, *'sahici'* bir *'devrim'* olup olmadığı çok tartışılmıştır. (Bkz. **François Fejtö,** *Histoire des Democraties Populaires* / Halk Demokrasileri Tarihi, Seuil Yayınevi, 1952) **Ekim Devrimi**'nin de, bir manada, *'bolşevik darbesi'* sayıldığı malumdur, oysa SSCB'nin asıl *'devrimi'*, **General Denikin** ve **Amiral Kolçak**'ın –İngiltere'nin beslediği– *'Beyaz Orduları'*na karşı; **Leon Trotsky**'nin örgütlediği *'düzenli'* **Krasny Army** / Kızılordu'nun zaferinden sonra gerçekleşmişti.

Malraux, Ekim Devrimi'ni, **"19. yüzyılın son devrimi"** sayıyor; neden?.. Ondan sonra, o türde bir ayaklanmayla, iktidar olma şansının kalmadığı, 1936'daki **İspanya İç savaşı** ile kanıtlanmıştır da ondan: hava kuvvetlerinin ve zırhlı birliklerin *'devreye girmesi'*, sorunu, altüst etmişti!

Sosyalizmin değil, Moskova'nın yanlışı!

Paris, 1951. Gauloise kokusu, kırmızı şarap tadı, pırıltılı akordeon melodileri; Quartier Latin'deki öğrenci kahvelerinde, bazı 'dogmatique' komünistlerle, handiyse boğaz boğaza gelirdik; dediğim şuydu: *'gerçek sosyalist devrimlerin,* –Ekim Devrimi dahil– ecnebiye karşı yürütülen, *'düzenli'* halk kurtuluş ordularıyla gerçekleşebilmesi, *'iktidar sorununun'* yeni baştan tartışılmasını gerektirmiyor mu? Hem, 'silâhlı kalkışmanın' işe yarayıp yaramadığı, hem asıl büyük çelişkinin, 'zalimler'le 'mazlumlar' arasında olup olmadığı açısından!

Üstelik, sosyalizm için başka başarı yolları da, niye düşünülemesindi? Bunu söylerken, elbette, göz önünde tuttuğum, son derece somut bir gerçek vardı ki, o da, savaş sonrası Fransa'sı ve İtalya'sında, komünist partilerin kesinlikle iktidara yürüyen partiler olmalarıdır; Moskova, ne olursa olsun, kendi politikasını desteklemeye mecbur ettiği için, *'iktidar şansını'* elleriyle boğdular: Thorez, 'Soğuk Savaş'ın en katmerli günlerinde, Fransız Meclis kürsüsünden, *'... savaş çıkarsa Fransız komünistleri,* Fransa*'ya karşı* Kızılordu*'yla, birlikte savaşacaktır'* dediği gün, partisini, sonradan içine düştüğü *'hacâlete'* ve çaresizliğe mahkûm etmişti: bu, sosyalizmin değil, Moskova'nın yanlışıdır.

Sonradan, Marksizm'in *'klasiklerinde'* bile, ele alındığını görmüş, sorunu *'dogmatik'* hale dönüştürenin, *'Sovyet ipoteği'* olduğunu, bir kere daha fark etmiştim. Şimdi size, sahibini çok merak edeceğiniz, öğrenince de şaşıracağınız bazı sözler nakledeceğim. Önce şu:

"... Enternasyonal'in kuruluşu sırasında, mücadelemizin sloganını da açıkladık: işçi sınıfının kurtarılması, bizzat kendisinin eseri olacaktır. Öyleyse işçilerin kendi kendilerini kurtarmak için çok cahil olduklarını ve yukarıdan kurtarılmalarının gerektiğini açıkça söyleyen kişilerle ortak bir yol izleyemeyiz."

İkincisi de, şu: "... bilinçsiz kitlelerin, başındaki küçük azınlıkların iktidarı aniden ele geçirilmesiyle başarılan devrim-

lerin zamanı geçmiştir. Durum toplumsal düzenin, baştan aşağı değiştirilmesini gerektirir gerektirmez, kitleler bu işe doğrudan doğruya katılmalı, neye oynandığını, neyin kazanılması gerektiğini bilmelidirler. Son yarım yüzyılın tarihinin bize öğrettiği budur..."

Nasıl, güzel mi? Bu sözlerden ilki **Karl Marx**'ın ağzından çıkmıştır, ikincisi **Friedrich Engels**'in ağzından! Fakat asıl, Marx'ın, **Bracke**'ye yazdığı (17 Eylül 1879) mektupta söyledikleri, *'devrim teorisini' 'ayaklanmaya'* başlamış olanların bütün hayallerini yıkacak güçte görünüyor:

"... işçiler, emeğin yeni örgütlenmesini kurmak için bir gün mutlaka siyasi iktidarı ele geçirmelidirler. (...) Ama bu amaca ulaşmanın yolunun her yerde aynı olacağını iddia etmiyoruz. Çeşitli ülkelerin kurumlarının âdet ve geleneklerinin dikkate alınması gerektiğini biliyoruz. Ve İngiltere ve Amerika gibi (içinde bulunduğunuz düzeni daha iyi anlasaydım, buna Hollanda'yı da ekleyebilirdim) işçilerin bu amaca barışçı yollarla ulaşabilecekleri ülkelerin olduğunu inkâr etmiyoruz..."

Bunu söyleyen Karl Marx...

Dikkat isterim: 'işçilerin bu amaca barışçı yollarla ulaşabileceklerinden' bahsediyor; bunu söyleyen, **Karl Marx**; 1970'li yıllarda aktaran da, bu satırların yazarı! Düşünebiliyor musunuz, şimdi *'liberal sol cephe'*yi tek çıkar yol sayan *'hızlı devrimciler', o yıllarda 'silâhlı eylem'*i tek yöntem sayarken, **Marx**'ın –diyalektik düşüncenin doğal sonucu olarak– mücadelenin barışçı yollardan da pekâlâ verilebileceğine dair söyledikleri, Türkçede bile vardı.

Vardı da, elbette bu, *'liberal sol cephe'* yapın anlamına gelmiyordu.

12 Aralık 1997

'Sıçan sidiği denize fayda!..'

Aa elbette, hatırlamaz olur muyum canım: 30'lu yıllarda; mobilyalı gramofonda, **Seyyan Hanım**, o bir daha benzeri gelmeyen sesiyle, ünlü şarkısını söylüyordu: **"... gün battı, sular kararda gönlümde!"** Mimozalar açmıştı, ağaçları uzaktan kanarya sarısı görünüyor, ağız mızıkamla, nihayet *'Çıktık açık alınla...'*yı çalmayı başardım; yoksa Cumhuriyet'in 10. yıldönümü mü? Demek ilkokul üçüncü sınıftayım.

Zamanın beğenilen *'salon dergisi' Yedigün* evimize alınırdı; kalitesini mi sordunuz, birkaç yazar adı vermek kâfi: **Hüseyin Cahit, Hâlide Edip, Peyami Safa, Alaadin Gövsa** vb. Nasıl, bugün öyle bir *'salon dergisi'* çıkıyor mu? Derginin, çocukları ilgilendiren sayfalarında, çarpıldığım bölüm *'gölge oyunları'*, yazık ki devamlı değil, ara sıra! Büyük dayım **Esat Bey**, ellerine şekiller verir, ışığın önüne tutardı; duvara yansıyan gölgeleri, büyüleyici: ya bir kartal, ya bir kuğu, ya bir köpek, ya da bir keçi gölgesi! Deneyip başaramamak beni kahrediyor; *Yedigün*'deki sayfalar, kahrımı sevince dönüştürecektir; çünkü –hem de çizilmiş şekillerle– ellerinizi nasıl kullanırsanız, hangi görüntüyü elde edeceksiniz, açıkça gösterilmiş; ne kadar keyiflenmiş, kaç gece, ellerimle duvarda yarattığım gölgeler yüzünden, kendimi nasıl da sihirbaz saymıştım!

Bütün bu lâflar niye? Hanidir söylemek istediğim, bir şey var: biliyorsunuz **MHP** takımı –'ülkücüler'in çoğu– elleriyle bir işaret yapıyorlar; son kurultaylarında da, hepsinin elleri, o işaretle havadaydı; onu hangi aklıevvel *'bozkurt'* işareti diye gösterdiyse, besbelli hiç *'gölge oyunları'* ile ilgilenmemiş; o işaret, *'kurt'* işareti değildir, *'keçi'* işaretidir; inanmayan, elini o şekle sokup ışığın önüne tutsun, duvara baksın: göreceği kurt değil, keçi gölgesi olacaktır.

Bence hemen değiştirmelidirler.

Tarif yanlıştı, bir kere...

Siyasi hiçbir hareket, tek başına *'olumsuzluk'* ya da *'karşıtlık'* üzerine kurulamaz, geliştirilemez; Milliyetçi Hareket epeydir bunun dramını yaşıyor; **Türkeş**'in ölümü, onu izleyen fırtınalı kurultaylar, bu dramın varlığını, *'taraflar'*ın birkaç parçaya bölünmesiyle *'netleştirdi'*; aslında *'hareket'*, o eski *'baba'* Türkçüler'in antiemperyalist, lâik ve ulusal demokratik başlangıcından çok saptırılmış; önce **III. Reich**'ın Nazi *'ırkçılığı-na'*, daha sonra **CIA**'nın **antikomünizm** histerisine dayandırılmıştı; böylece, *'olumsuzluk'* ve *'karşıtlık'* üzerine, âdeta yeniden inşa edilmişti:

40'lı yıllardan bu yana, ne yazık ki *'Türkçü'* deyimi bile kaybolmuştur; önce **'kandaş'** ('ırkçı/turancı'). Sonra **'ülküdaş'** *('ülkücü')* oldular; tarifleri bir *'karşıtlığa'* sığdırılmıştı: komünizme karşı olmak! **Berlin** de, **Washington** da, onları böylece *'avlamıştı'*, ama bunlar bu iki emperyalizmin **'Turan Hayali'**nin gerçekleşmesini, Türkçüler'e bırakacaklarını sanıyorlardı, yanlış olan buydu. Çünkü **Hitler**, **SSCB** çökertilebilirse, Türk bölgelerini Türklere bırakmayı kesinlikle düşünmüyordu; bunu **Von Papen** de yazmıştır. **Von Ribbentrop** da!.. (Bkz. *Alman Dışişleri Dairesi Belgeleri / Türkiye'deki Alman Politikası, 1941-1943*, Havas Yayınları, 1977) **Washington'a** gelince, onun *'ülkücüler'*i **Orta Asya** içlerine **'Turan'** için değil, kendi çıkarına ve **'Truva Atı'** olarak göndermek niyetinde olduğu, bugün elle tutulacak kadar somut olarak görünmektedir: yani, **'Her ırkın üstünde, Türk ırkı' olmayacak: 'Türk ırkının üstünde, ABD çıkarı' olacak!** Bu kadar basit.

Türkçüleri bir anda şaşkına döndüren, artık kesin olarak *'kime karşı olacağını'* kestiremeyişi! İtiyatlarının kafesinden çıkamayanlar, hâlâ handiyse paranoyak bir tepkiyle her türlü *'sol'* alerjisi içindedir; bir kısmı, anti-Slav, anti-Rus kılıçlar kuşanmaktadır, **böylece Lord Palmerstone'un ruhunu şâdediyor; 'müteveffa', Avrupa'yı ikisi de 'barbar' olan bu iki kavimden kurtarmak için, en iyi çarenin, ikisini birbiriyle çarpıştırmak**

olduğunu keşfetmemiş miydi: bu sayede 'geleneksel' Türk/Rus düşmanlığı icatedilmiş oldu. Buna mukabil, bazı ülkücüler, bu işlerin hort zort etmekle, elini keçi işareti yaparak havaya kaldırmakla halledilemeyeceğini görüp, *'hareket'*le ve *'evveliyatı'* ile ilgili, ciddi bir hesaplaşma ve özeleştiri yoluna girdiler: doğrusunu yapıyorlar.

Çıkar yol budur.

Aklımızı başımıza toplayalım!

Önce Türkçülük hareketinin çıkış noktası doğru saptanmalıdır: Osmanlı'daki çıkış *'halkçılık'*tır. (Bkz. Niyazi Berkes); Rusya'daki Cedit'ler de hem lâik, hem *'halkçı'*ydı (Narodnik), ne var ki pan-Slavizm'e başkaldırmışlardı, ulusal kurtuluş projeksiyonu içindeydiler. Sevres Muahedesi'nden itibaren, iki *'Türkçülük birleşmiştir'*, çünkü Anadolu Türkçülüğü de, Batılı emperyalizme karşı bir ulusal kurtuluş savaşı projeksiyonu içindeydi: artık ikisi de, antiemperyalist idi, ikisi de lâik ve halkçı, ikisi de özgürlükçü! Yoksa iki Türkçülük başlangıcının iki 'mühim' adamı, Ziya Gökalp ve Yusuf Akçura, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın niye yanındaydı ki?

Şimdi bakın, SSCB *'hipoteği'*, Türkiye'de sosyalist solu nasıl kötü etkilediyse; Türkiye ve Asya Türkçülüğü'nü de öyle kötü etkilemişti; Türkçülüğün, Rusya'ya dost ya da düşman olmakla bir alıp vereceği olmadığı gibi; sosyalist solun da böyle bir alıp vereceği yoktur; o 'karşıtlık' ya da 'yandaşlık' 'soğuk savaş'ın bir hınzırlığı! İki tarafa da düşen görev, o 'hipoteğin' artık kalktığını asla unutmamak, birbirlerine olduğu kadar, tarihlerine de objektif bakmayı bilebilmektir: eski defterleri karıştırmak, ancak o eski hesapları yapanların işine yarar; yani Batılı ve Rus emperyalizmlerinin!

Sosyalistler arasında olduğu kadar, Türkçüler arasında da bir *'intibah'* görülüyor: bir-ikisi gözüme ilişti, ilişeyim diyorum; malum ya, *'Sıçan sidiği denize fayda'* denilmiştir.

15 Aralık 1997

'Türkçü'den ABD'ye sert tepki!

Eksusia adındaki Yunan gazetesinde, **Stavros Ligeros** imzasıyla bir yazı yayımlanıyor; başlığı şayan-ı dikkattir: **"Ege'den sonra Boğazlar konusu da uluslararası platforma getirilecek"**; yazının özünde, söylenen şu:

"... ABD'nin bölgedeki politikasının dolaylı ve kademeli bir şekilde Ege'de ve Boğazlar'da yeni bir uluslararası statü uygulamasını öngördüğü biliniyor; bu gelişme, yeni bir enerji hatları oluşturulmasıyla ve Hazar Denizi'nden Batı'ya açılacak petrol boru hattının kontrolüyle bağlantılıdır."

Daha çarpıcı olan nokta şurası: "... geçmiş yıllarda Batı, Boğazlar'ın Türkiye'nin kontrolünde olmasının, eski SSCB'nin Akdeniz'e inmesine bir engel oluşturduğuna inanıyordu; şimdi Batı'nın çıkarları değişik olduğundan, Rusya ve Batı arasında Boğazlar konusunun uluslararası platforma getirilmesini sağlayacak bir anlaşmaya varılabilir." (*Eksusia*, 27 Mayıs 1997)

Aradan birkaç ay geçiyor, bu defa Türkiye'de çok ünlü bir işadamı, gazetenin birine önemli bir beyanat veriyor; başlığı çarpıcı, çünkü **"Boğaz'a Özerklik"**; içeriği daha da çarpıcı sayılabilir, çünkü âdeta *Eksusia*'nın İstanbul'dan yankılanışını andırıyor:

"... Boğazlar'ın bugünkü statüsü değiştirilip, Türkiye bunlar üzerindeki egemenliğini özerk bir kuruma devretmelidir. (...) Bu kurum da anonim bir şirket olabilir. Bu şirket yalnızca Boğazlar'dan geçişi düzenlemekle kalmaz, iyi bir işletmecilikle geçişlerden büyük ölçüde para bile kazanabilir. Her yerde Boğazlar'ın geçişi özel yönetimlerin denetimi altındadır: Panama ve Süveyş kanalları örnekleri ortadadır. Türkiye'nin de bugün yapması gereken budur. (...) Bir kanunla bu değişiklik gerçekleştirilir. Biz de şu anda bu düzenlemeyle il-

gili bir kanun tasarısı üzerinde çalışıyoruz, yakında hükümete sunacağız." (*Milliyet*, 3 Ekim 1997)

Nasıl iyi mi? *'Tıpkısının, aynısı.'*

Daha açık nasıl söylesin?

Hayal kurmadığımız nereden belli? Ya da uydurmadığımız? Şuradan belli ki, çok geçmeden –bu defa *Cumhuriyet*'te– bir haber başlığı aynı şeyi açıklıyor: **"Boğazlar'da Egemenlik Deliniyor"**, haberi hatırlayınız:

"... Türkiye'ye Boğazlar'da egemenlik hakkı veren 1936 tarihli Montreux Sözleşmesi, ABD ve Rusya'nın girişimleriyle by-pass edilmeye çalışılıyor: ABD, Hazar Havzası petrollerinin Boğazlar'dan geçişinin sağlanması için uluslararası bir mekanizmaya gereksinim olduğunu bildirdi. Londra'da çalışmalarını sürdüren Uluslararası Denizcilik Örgütü'nde (IMO) Rusya'nın verdiği karar tasarısı ile Boğazlar Tüzüğü ulusal olmaktan çıkarılıp uluslararası niteliğe bürünüyor..." (*Cumhuriyet*, 27 Kasım 1997)

Türkiye'nin *'büyük dostu, sadık müttefiki'* ABD, IMO toplantısında, Rusya'nın teklifini onaylamakla kalmamış; ayrıca ABD Ticaret Bakanlığı Danışmanı **Jan Kalicki**, 19 Kasım 1997'de **Washington**'da düzenlenen **'Hazar Havzası Petrol Boru Hatları'** konulu konferansta, bu konuda fikrinin, ilkbaharda *Eksusia* adındaki Yunan gazetesinin öngördüğü şekilde olduğunu açıklamış: **"Boğazlar'dan geçişlere gerçekçi sınırlamalar getirilmesi gerekmektedir: IMO çevresinde Boğazlar için bir uluslararası mekanizmaya ihtiyaç olacaktır."**

Adam daha açık nasıl söylesin, değil mi?

"Sevres'in ayak sesleri!.."

Diyeceksiniz ki, **Boğazlar** meselesi de nereden çıktı; bu adam bize, **Türkiye**'deki bazı ülkücülerin nasıl intibaha geldiklerini göstermeyecek miydi? Aslında yapmaya çalıştığım o, yukarıda ortaya serilen rezalet çoğu siyasi gazete ya da televizyon-

da sükûtla geçiştirilirken, *Yeni Hayat* adındaki *'ülkücü'* derginin kapak konusu yapılmıştır; başlığı da, aynen şudur: **"Sevres'in Ayak Sesleri"**; yazının tonu hakkında bir fikir edinmek isterseniz, ilk birkaç satırı aktarayım: **"... Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi cumhurbaşkanının 'Batı, Sevres peşinde!' biçimindeki açık ifadesinden çok fazla zaman geçmedi. Türkiye'nin bağrında beslenen, Batılı emperyalistlerin yerli uşakları tarafından, Sevres açıktan dillendirilmeye başlandı bile!"**

Bu ağır suçlama, **'Boğazlar'***ın uluslararası Kontrolü'* önerisinin –hay Allah, ne tesadüf– **Sevres Anlaşması'nın** Boğazlar Rejimi maddelerine, tıpatıp benzemesinden kaynaklanıyor. Diyormuş ki o madde:

"... Sevres Anlaşması'nın 37/61 maddeleri Boğazlar rejimi ile ilgilidir; bu rejim, Süveyş Kanalı için öngörülen rejime benzer; 37. maddeye göre, Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı'nda barış zamanında ve savaş zamanında bütün devletlerin ticaret ve savaş gemilerine ve uçaklarına geçiş serbestisi tanınacaktır. (...) Boğazlar'dan geçişi düzenleme ve bu düzeni uygulama yetkisi, Türkiye'nin temsil edilmediği bir milletlerarası komisyona tanınmıştır... (*Yeni Hayat*, Ekim 1997, s. 3)

Anadolu İhtilâli ve İnkılâbı ile gerçekleştirilmiş **Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılı** emperyalistlerden söke söke aldığı hükümranlık haklarını, günümüzün işbirlikçi komprador burjuvazisi, yine onlara peşkeş çekiyor, siz bu yolda *'liberal sol cephe'*den herhangi bir tepki gördünüz mü? Gördüyseniz bile, daha düne kadar, CIA'nın antikomünist histerisi içinde sanılan, genç ülkücülerin bu antiemperyalist refleksi –Kemalist olduğu kadar– ilginç ve düşündürücü değil midir?

17 Aralık 1997

'Türkçü'nün 'ülkücü'ye tepkisi

Sanırım konuşmuştuk: *'Türkçü'*nün tabanı **Rusya**'daki *'Cedit'* hareketidir; yani en baştaki *'Türkçüler'!..* **Gaspıralı İsmail Bey** (**Gaspirinskiy**), daha o zaman, Türkçülüğü, Çarlık istibdadı ve emperyalizmi ile işbirliği yapan, **Buhara** *'irticaı'*na karşı antiemperyalist, lâik ve ulusal bir zemine oturtmamış mıdır: dilde, işte ve kültürde, Türklerarası bir *'cephe'*den yanaydı.

Bu tarih gerçeğinden, hemen iki önemli sonuç çıkar: 1) Osmanlı döneminde *'ittihatçı'* **Enver Paşa**'nın, **Wilhelmstrasse** (**Kayzer**'in Dışişleri Bakanlığı) kökenli İslâmcı Pantürkizm'inin, Türkçülük'le alâkası çok tartışmalıdır. 2) Buhran döneminin gerçek Türkçüleri, 1919'da, **Enver Paşa**'dan yana değil, **Mustafa Kemal Paşa**'dan yana çıkmışlardır; çünkü, o da Türkçüydü, hem de gerçeği!

Örnek kolay: **Yusuf Akçura da, Ziya Gökalp de, Müdafaa-i Hukuk**'un baş destekleyicisi olmuşlardı; **Mustafa Kemal** milliyetçiliği, bu ikisinin fikir sentezidir. Daha ilginci, Cihan İslâm İhtilâli için, Basmacılarla **Türkistan**'da ihtilâl yapmaya giden, **Enver Paşa**'yı, yanılmıyorsam, **Buhara**'da bir başka Türkçü, **Zeki Velidi Togan** (**Validof**) bulmuş, konuşmuş, caydırmaya çalışmıştır. Gerçekte, Türkçülük, **Gaspirinskiy**'den **Molla Nur Vahidof**'a, **Validof**'dan **Sultan Galiyef**'e, **Mustafa Kemal**'den **Ziya Gökalp**'e, **Mustafa Suphi**'den **Şevket Süreyya**'ya, Türklerin *'tam bağımsızlık'*çı antiemperyalist halk cephesiydi. Bunu böyle saptamadıkça, *'Türkçülüğü'*, çıkarları için kullanmak isteyen *'ecnebi'*nin tuzağına düşülür.

Düşülmüştür de!

'Cumhuriyet'e ve lâikliğe sahip çıkmak!..'

Bu yüzden, *Yeni Hayat* dergisinde ileri sürülen fikirler, her bakımdan ilginç; *'ülkücü'* kesimindeki *'intibahı'* tescil ettiği için de, anlamı ve önemi, büyük! Dergi, bir yazısında, **Enver Paşa** *'Turancılığı'* ile **Mustafa Kemal** *'Türkçülüğü'* arasında, kesin ve net tercihini, ikinciden yana yapıyor:

"... bizim yolumuz, Yusuf Akçura, Ziya Gökalp ve Atatürk'ün yoludur. Bunun için cumhuriyete, lâikliğe sahip çıkmak, emperyalizme karşı savaşmak, akıl, mantık ve bilimsellikten sapmadan, gerçekçilikten uzaklaşmadan ama cesur adımlar atmak zamanı gelmiştir..."

"... bugünün Türkçüleri de, tıpkı Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp ve Atatürk gibi gerçekçi, akılcı, mantıklı ve bilimsel çizgiden sapmadan, en az onlar kadar cesur olmak ve tabii ki yerlerini iyi tayin etmek zorundadırlar..." (*Yeni Hayat*, Ekim 1997, s. 21)

Aynı yazıda, Enver Paşa'yla ilgili olarak şu satırlar dikkati çekiyor:

"... Enver Paşa'nın 'Türkçü' olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine aynı şekilde, 'Turancı' olduğunu söylemek de mümkün değildir. Enver Paşa ihtiraslı bir insandı. Yükselmek ve hükmetmek onun başlıca ihtirasıydı. (...) Almanya Enver Paşa'nın bu ihtirasını iyi değerlendirmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında savaşa girişimiz, Enver Paşa'nın Almanların direktifini uygulamaktan ibaret olan şahsi kararı ile olmuştur. (...) Savaşa girişimiz ile birlikte 'Kutsal Cihat' ilân edilmiş, bütün Müslümanlar Halife'nin sancağı altında Osmanlı Devleti yanında İngilizlere karşı savaşa çağrılmıştır. (...) Ne var ki İslâmcılıktan umduğunu bulamayan Enver Paşa, 1917 Ekim Devrimi ile Rusya'daki Türklere bağımsızlık yolu da açılınca Turancılık söylemini ve stratejisini öne çıkarmıştır. Görülüyor ki Enver Paşa'nın oturmuş bir fikir yapısı, ideolojik tutarlılığı yoktur. (...) Şimdi Paşa Türkistan'a gitti, Basmacılara katıldı ve şehit oldu diye Turancı olarak nitelendirmek mümkün değildir, tıpkı, Moskova günlerinde Bol-

şevik nutuklar attığı için komünist diyemeyeceğimiz gibi..." (*Yeni Hayat*, Ekim 1997, s. 18-19)

İbret verici bir 'intibah tablosu'...

Sanırım asıl önemli mesaj, **Yeni Hayat**'ın, **'Soğuk Savaş'** döneminden bu yana, belki de ilk defa, MHP ve yandaşlarını Türkçülük Tarihi içinde doğru *'tanımlama'* çabasıyla verilmektedir; çünkü bu Türkçü dergiye göre, MHP ve yandaşlarının çoğu, **'Enver Paşa kafasında bir milliyetçilik'** yapmaktadır.

O da açık ve seçik olarak, beyaz üstünde siyah, şöyle belirtilmiş: "... **Bugün de milliyetçi olduğunu iddia eden gerek MHP olsun, gerekse pek çok vakıf, dernek vs. olsun, Enver Paşa kafasında milliyetçidir; yani akıl ve mantık dışı, gerçekçilik ve bilimsellikten uzak, ihtiraslı ve çıkarcı! Tabii ki gerek partinin tabanı, gerekse söz konusu vakıf derneklerin boğaz tokluğuna çalışan gönüllülerini kastetmiyorum. Kastettiğim bunların ihtiraslı yöneticileri ve yönetimlere talip olanlarıdır. Ve de bu camianın kimisi akademik unvan sahibi de olan sözde aydınlarıdır...**"

Daha da çarpıcı olanı, MHP'de **Türkeş**'in ölümünü müteakip yaşanmakta olan envai çeşit çalkantı ve dalgalanmanın, asıl sebebi konusunda ortaya atılan *'teşhis'* ve bu *'teşhis'*in getirdiği *'mücadele platformu'* ile ilgili sözler; açık ve seçik –beyaz üstünde siyah– deniliyor ki:

"... **senelerdir devlet ve millet adını kullanarak, hem devlet hazinesinden hem örtülü ödeneklerden, hem de temiz ve saf Türk insanının gönlünden koparak verdiği bağış paralarıyla servet üstüne servet yapan, milliyetçilikten geçinen Enver Paşa kafalı sahte milliyetçilerin maskesini bir bir indirmek, gerçek Türkçülerin görevidir...**" (*Yeni Hayat*, Ekim 1997, s. 21)

Hayır, bu satırlar *'Marksist'* ve *'solcu'* bir dergiden alınmadı; zaten uzun uzun aktarmamın sebebi de budur; **İkinci Dünya Savaşı**'ndaki *'Irkçı/Turancı'* –**'Soğuk Savaş'**taki *'ülkücü'*– görüntünün, SSCB hipoteğinin kalkmasından sonra, savunulamaz hale dönüşmesi, **Türkiye**'deki gerçek Türkçüleri,

Türkçülüğün tabanını ve temellerini aramaya itmiş, bu da ümit verici bir *'intibah tablosu'* ortaya çıkarmıştır.

Bunu her şeyden ve herkesten önce, antiemperyalist, lâik ve tam bağımsız Kemalistlerin ve sosyalistlerin değerlendirmesi gerekir; çünkü onlar da, *'akıldan, mantıktan ve bilimsellikten'* yanadırlar; aynen **Gaspıralı İsmail Bey, Yusuf Akçura, Ziya Gökalp, Molla Nur Vahidof, Sultan Galiyef, Mustafa Suphi** ve **Şevket Süreyya Bey** gibi!..

19 Aralık 1997

'Türkçülüğün' yeri 'solda' mı?

Mayıs 1975, **Ankara. Niyazi Berkes, Londra**'dan gelmiş; *'Batı sorunu'* üzerine bir kitabını yayımlamıştık ya, üzerinde konuşuyoruz; daha 50'li yıllarda, **Osmanlı**'daki Türkçülük hareketinin, düpedüz antiemperyalist bir *'savunma'* hareketi olduğunu bulup çıkarmışım ama, doğrusu *'halkçı'* bir hareket olduğunu, onun kaleminden öğrenmiştim; hatırlar mısınız, bunu nasıl belirtmiştir:

"... ilk defa olarak Tanzimatçı, yeni Osmanlıcı ve İslâmcı çeşitten olmayan bir Batı anlayışı, Meşrutiyet'le ortaya çıkan 'halkçı' aydınlar arasında belirmiştir. Bugün bizde hangi edebiyat kitabını açsanız, orada Meşrutiyet'le birlikte bir 'Milliyetçilik' ve 'Milli Edebiyat' akımı başladığı iddiasını görürsünüz. 'Halkçılık' ve 'Toplumculuk' akımından ise hiç söz etmezler. Halbuki gerçek olan şudur: 'Milli Edebiyat' akımı ve 'Milliyetçilik', 'Halkçılık' hareketinden sonra ve hücumlar karşısında aldığı şekil olarak doğmuştur..."

"... Peykçi Batıcılar, Osmanlıcılar, İslâmcılar, yani bütün 'alafranga' aydınlar, 'Halkçılara' hakaret ya da alay etmek için 'Türkçü' adını taktılar. (Türk o zaman, kaba cahil halk demekti. Osmanlıcılarla İslâmcılar okumuş kibar kişiler olduklarından, kendilerini Türk saymazlardı.) Halkçılık, yavaş yavaş Türkçülük –milliyetçilik/kavmiyetçilik– olarak tanınmaya başladı..." (*Türk Düşününde Batı Sorunu*, s. 233-235, Bilgi Yayınevi, 1975)

Daha da şaşırtıcı olanı, **Berkes**'in **Türkiye**'de meydana çıkan *'Halkçılık'* hareketinin, aslında, eski **Rusya**'da gelişmiş **'Narodniçetstvo'** (1870-1890) Halkçılığı'nın, **Balkanlar** üzerinden **Osmanlı**'ya yansımış bir şekli olduğuna işaret etmesidir. **Plekhanov**'un eleştirileri dolayısıyla, üstünde epey kafa yorduğum o hareketin, aslında ülkemizde Türkçülük *'ateşinin'* ilk

kıvılcımlarından birisi olduğunu işitmek, beni heyecanlandırmıştı. Neden derseniz, nedeni belli: Türkçülüğün sonradan **Naziler** tarafından **Irkçı/Turancı**, ABD tarafından **Ülkücü** vb. etiketlerle, nasıl soldan sağa çekildiğini fark etmek kolaylaşıyor.

Bunu **İkinci Dünya Savaşı** ve **'Soğuk Savaş'** boyunca, hayli acı çekmiş Türkçülerin anlamaya başlaması, bu açıdan da, son derece önemli sayılmalıdır.

Düşündürücü bir alıntı yapmak!..

Şimdi izninizle, Türkçülük üzerine düşünen bir dergiden, bir alıntı yapmak istiyorum; hem solcularımız için, hem sağcılarımız için, yeterince düşündürücü olacak, bir alıntıdır bu; bakınız ne diyor:

"... 'sağ' ve 'sol' kavramları, tarihimiz açısından, bize hiçbir şey ifade etmezler. Doğdukları toprakta, büyük doğum sancılarıyla dünyaya geldiler ve zihinlerde silinmez izler bıraktılar. Her doğan canlı gibi bir ilişkinin sonucuydular. Bir sepet içerisinde kapımıza bırakılana kadar, onlarla iş görmüyorduk ve daha çok 'biz'dik..."

"... bu kavramların bizde tabanı olmadığı için, onlara egemen olamıyoruz; onlar bizi yönetiyorlar. 'Milliyetçilik sağdır', ya da 'sağcılık milliyetçiliktir.' Bundan daha büyük bir saçmalık düşünemiyorum. Ben Türkçülüğü anlamak için bu kavramlara hiç başvurmuyorum. Batı'daki anlamlarıyla onlara başvursaydım, bakın ne çıkardı..."

"... biz pek çok şey gibi, onları da Fransa'dan aldık. Ama ben her işi bildiğini iddia eden gibi, Fransa'nın İhtilâl Meclisi'ne gitmeyeceğim. Fransız Aydınlanması ve İhtilâli aslında İngiliz düşüncesinin kıt'a Avrupa'sına dikilmiş bayrağıdır; onu anlamamız için; İngiliz 'amprizmini' ve 'akıl dini'ni anlamamız gerekir. Bu 'sağ' bizim milliyetçiliğimizle, toplumculuğumuzla hiç bağdaşmaz. Bu 'sağ' İngiliz sermayecilik ve ferdiyetçilik temeline dayanan 'sağ'dır. Onların muhafazakârlığı da, bunları 'muhafaza' eder. Bu 'sağ'ın sütanalığını 'sömürgecilik' yapmıştır..."

"... işin hem ilginç, hem de komik (aslında trajikomik) ta-

rafı: onlarla iş göremeyiz, ama görebileceğimizi varsaysak bile, şu gerçekle karşılaşırız: tarihimize sinen anlayış 'sağ'dan çok 'sol'a yakındır..." (*Türk/Diplomatik*, Haziran 1997, s. 24)

Peki, handiyse çeyrek yüzyıldır, biz ne diyorduk?

Kapitalizmin yüzü eskidi

Diyebilirsiniz ki, herhangi bir yazıdan rasgele alınmış bir pasaj, ne ifade eder? Bunu söylemeden önce, aynı yazının başka bir pasajına da göz atmanızı rica edeceğim; çünkü, Türkçü düşüncenin *'propaganda'*nın dışında çağın anlamını nasıl kavramaya başladığını, pek güzel, gözlerin önüne seriyor:

"... kapitalizmin yüzü çok eskidi. Hakkında şayialar aldı yürüdü. Yine sömürgecilik böyle usta bir oyuncuyu kolay gözden çıkaramazdı. Çağdaş Batı medeniyeti ona yeni kostümler dikti ve giydirdi. 'Küreselleşme', 'post-modernizm', 'serbest pazar ekonomisi' vs. Bunlar insanlığın tercihi değil. Bunlar doğa kanunu da değil. Bunları kimin niye ve neye karşı dayattığını bilmek zorundayız. Elbette, Batı'dan gelen her şey gibi, onları da ağzı açık karşılayan budalalar, onlarla iş görmek isteyecektir. Onlar 'biz'den değillerdir. Birileri, bütün bu kavramları her şeyle bağdaştırabilir, ancak, bunların bağdaşamayacağı tek şey varsa, o da 'milliyetçilik'tir..." (*Türk/Diplomatik*, Haziran 1997, s. 24)

Ne buyrulur? Elbette, *'milliyetçinin'* konumu ayrıdır, *'sosyalistin'* konumu ayrı; elbette, ikisinin aynı çerçeve içinde ele alınması –hele ülkemizde– kimsenin aklına gelmemiş bir konu; nitekim, bu yazıda da, *'Marksizmle bağdaşılamayacağının'* altı çiziliyor; çiziliyor da, acaba doğru mu yapılıyor: **Yusuf Akçura**'nın, bütün tahlillerinin, diyalektik tahlil metoduyla yapıldığını, unutmuş olmuyorlar mı? Bırakalım **Akçura**'yı, peki ya **Molla Nur Vahidof**, ya **Mirseyit Sultan Galiyef**? Onlar Türkçü değiller miydi? Fikirleri ve eylemleriyle, bırakın **Asya** Türklüğünü, **Anadolu** Türklüğüne bile, çıkar yolu göstermiyorlar mı?

22 Aralık 1997

Avrasya'da dolaşan hayalet: 'Galiyef'!

Yıl, 1920: **Ankara!.. Gazi**'nin **Türkiye Komünist Fırkası**, henüz kurulmuş; bu *'fırka'*, **Moskova** yandaşlarına yıllarca ters gelen –oysa olayların ve tarihin sonradan doğruladığı– bir *'tespit'*e dayandırılmış: **Sovyetler**'deki Bolşeviklik başkadır, **Türkiye**'deki komünistlik başka; ilki **Rusya**'ya mahsus, oradaki şartların mahsulüdür (Bkz. **Berdiayef, Marcuse, Bettelheim, Martinet**); ikincisi **Türkiye**'de, oradaki şartlara mahsus, o şartların mahsulü olmalıdır.

TKF'nın *'nâşir-i efkârı' Yenigün* gazetesinde, **Yunus Nâdi Bey** –ki fırkanın da kurucusuydu– **Sovyet Bolşevik Fırkası**'nın *'Nizamnamesini'* tefrika ediyor: fakat **Türkiye**'deki komünistliğin, **Türkiye**'ye mahsus olmasında ısrarlı görünüyordu. Acaba kulağına su kaçıran bir şey mi vardı? Bilmem ama, siz yine de 1921 tarihli **SSCB-İngiltere Ticaret Anlaşması**'ndaki şu *'madde-i mahsus'*a bir göz atınız, bakalım haksız mıymış?

"... özel olarak Rus Sovyet hükümeti –başta Hindistan ve Afganistan bağımsız hükümeti olmak üzere– Asya halklarını, askeri, diplomatik veya herhangi bir eylem ve propaganda biçimiyle, İngiliz çıkarlarına veya İngiliz İmparatorluğu'na karşı, düşmanca eylemlere teşvik etme girişimlerinden, imtina eder (çekinir)..." (*Ulusal*, Güz 1997, s. 99)

Moskova, 'Mazlum Milletler'i, daha o zaman *'satmıştı'*; o yüzden 1920'li yıllarda **Ankara**'nın tutumu, daha çok *'Mazlumlar Enternasyonali'*ni savunan **Sultan Galiyef**'in tutumuna yakındı: yeryüzündeki büyük sosyal/ekonomik çelişki, (Batılı: liberal/kapitalist) zalimlerle (Doğulu: sömürge, yarı ya da gizli sömürge) mazlumlar arasındadır! 20. yüzyılın, –tahminler hilafına– bir sosyalist dünya devrimi yüzyılı değil; üst üste ulusal kurtuluş savaşları yüzyılı olması; **Sultan Galiyef**'i

olduğu kadar, bunu öngörmüş olan **Mustafa Kemal**'i de haklı çıkarmamış mıdır?

Yarım yüzyıl önce –komünistler dahil– ülkemizde ne **Sultan Galiyef** bilinirdi, ne de onun *'Mazlumlar Enternasyonali'* teşebbüsü! Kimse **Anadolu İhtilâli**'nin tezleriyle, **Galiyef**'in tezleri arasındaki şaşırtıcı benzerliğe dikkat etmemişti; *Kadro* dergisinin ve *'Kadroculuğun'* düpedüz **Galiyef**'çi bir platforma oturduğu fark edilmemiş; **Gazi**'nin **Sovyetler** karşısındaki tavrının, tam da **Moskova**'nın **Galiyef**'i temizlemeye kalkıştığı yıllara denk geldiği hesaba katılmamıştı: **Mustafa Kemal, Moskova**'nın *'Mazlum Milletler'e verdiği sözü tutmadığından'* şikâyetçi olmuştur: aslında bu şikâyet, **Galiyef**'in şikâyetidir.

'Soğuk Savaş' Türkiye'si Batı'ya teslim olmuştu: **Bandung Konferansı**'nda, **'sistem'**den yana çıkar; **Cezayir** Kurtuluş Savaşı'nda *'sömürgeci'* **Fransa**'nın yanındadır; **Kore**'de ABD için kan döker; ümidi, *'küçük* **Amerika'** olabilmek!.. Gerçekte *'aslını'* yani **Anadolu İhtilâli ve İnkılâbı**'nın evrensel ilkelerini inkâr ediyordu, bu vahim inkâr, onu elbette *'küçük* **Amerika'** yapamayacaktır: **Avrupa** *'kapısının'* onca tavize rağmen suratına çarpılmasını da önleyemez! Kim bilir, sağdan olsun, soldan olsun, bir hayli Türk aydınının **'Avrasya** Gerçeği'ne ciddi ciddi eğilmeye başlaması, belki de bu yüzdendir.

Ulusal dergisinin, **'Avrasya'** sayısı, bence buna güzel bir kanıt.

'Çıkar yol' 'ulusal toplumculuk' mudur?

Evet, Türkçüler nihayet *'solda'* olmaları gerektiğini anlayabiliyorlar (zaten *'babaları'* oradaydı): ama *'solun neresinde'?* Bu ciddi ve önemli soruyu gündeme getiren, yurdun ve bölgenin koşullarına uygun bir sentez araştıran *Ulusal* dergisi: **'Avrasya'** sayısını, **Sultan Galiyef** ve çevresinde odaklaştırmıştır. Yanlış mı yapmış, hiç sanmıyorum: bir kere, SSCB *'hipoteği'* her türlü sosyalistliğin üzerinden kalkmıştır, onun için; ikincisi ve daha önemlisi, **'Doğu Bloku**'nun **'sistem'**e entegrasyonundan

sonra, yeryüzündeki temel diyalektik çelişki, **kuzey/güney çelişkisi** (yine zalimler ve mazlumlar) biçimine dönüşmüştür, onun için! Şurası bir gerçek ki, **Sultan Galiyef**'in kanrevan içindeki hayaleti, *'mazlum'* halklar arasında dolaşıyor, en çok da **Avrasya**'da!

Ulusal'ın **Avrasya** sayısını okumalısınız: *'çıkar yol*'un *'ulusal solculuk'* (toplumculuk) mu olacağını araştırıyor; çoğu kalem, sentezin **Galiyevizm/Kemalizm** bileşkesinde olabileceğine işaret etmiş; **Mehmet Gürsan Şenalp** de onlardan birisi, diyor ki:

"... bu noktada yalın, net ve işlevsel yaklaşımlara sahip olan M. Kemal ve Sultan Galiyef'in değerlendirilmesi gerekir; aynı dönemde yaşamış bu iki devrimci/tarihsel kişiliğin fikirlerinin 'Avrasya Projesi'nin yol göstericisi olması zorunludur. Kemalist hareket, antiemperyalist ulusal kurtuluş mücadelelerinin ilki ve zaferle sonuçlandırılanı olup, pek çok 'mazlum' ulusun kurtuluş ideolojisi olmuş tarihi bir yaklaşımdır; Batı'nın tahammülsüzlüğünü gizlemediği bir teori/pratik bütünüdür. Sultan Galiyef ise aynı dönemde, yaşadığı toplumu Rusya'daki devrim sürecine katabilmek için, Müslümanlığın, Türklüğün ve sosyalizmin müthiş sentezini yaparak, hepsinin ortak noktasını antisömürgecilik olarak saptamıştır..." (*Ulusal*, Güz 1997, s. 72)

'Soğuk savaş' enkazı siyaset arenası...

'Yeni Dünya Düzeni', 'özelleştirme' ve **'küreselleşme'** yoluyla, *'gezegeni'* ufak parsellere bölünmüş, yeni ve büyük bir *'sömürge'*ye dönüştürmek çabası içindedir; burası, belli! Sosyalistlerin *'ulusallığı'*, Türkçüler'in ise antiemperyalist ve lâik *'sosyalistliği'* yeniden keşfetmiş olmaları; **Soğuk Savaş**'ın enkazı halindeki **Türkiye** siyaset arenasında, yeni bir imkânlar ve çözümler ufku açmıyor mu?

'Ulusal solculuğa' ve *'ulusal toplumculara'* dikkat!

24 Aralık 1997

Türkçü/devrimci diyaloğu

Bütün bir gençlik kuşağının dramını, *'karşıt'* iki *'kutuptan'* artık orta yaşa gelmiş, iki Türk aydını, birbirine karşı birer cümleyle özetleyivermiş; okuyup da, insanın yüreğinin burkulmaması, mümkün değil. *Ortadoğu Gazetesi*'nin Genel Yayın Yönetmeni **Arslan Bulut**, diyor ki: **"... Deniz Gezmiş'in Balgat Amerikan tesislerini basması, tamamen Amerikalıların bir senaryosuydu; bunu biliyorum ve kanıtlarım!"** Konuştuğu, **İşçi Partisi** Genel Başkanı **Doğu Perinçek**, verdiği cevap da şu: **"... ama bu, Abdullah Çatlı'larınki tamamen CIA kontrolündedir: İsviçre'de hapse düştüğünde, CIA çıkardı!"**

Dramı görüyor musunuz? Dramdan da öte, bir tragedya bu, yazarını arayan bir tragedya; her iki taraf da, *'kullanılan'* gençlerin, kuşaklarının en akıllı, en dirayetli çocukları olduğunu kabul ediyor; ama kör bir talih, inanılmaz bir karmaşıklık içerisinde, onları birbirinin karşısına dikmiş; birisi *'devrim yaptığını'*, öbürü *'Türkleri kurtardığını'* zannederek, **Kemalist Cumhuriyet'i** hırpalıyorlar; fakülte kapılarında, eli ayağı kan, yere yığılmış öğrenci cesetleri; otomobili kendisine tabut gazeteciler; kahve sohbetinde Azrail'le buluşan halk çocukları; daha neler, neler, neler!.. O dağdağalı yıllarda, bunları hep sezdik; yazı olarak da yazdık, şiir olarak da! Sırası düştü, şimdi o şiirimi hatırlıyorum, başlığı **'Ağır Kan Kaybı'**dır, o karanlık dönemde, o kuşağın iki gencinin şimdi anlattığı *'çıkmazı'* duyurmak için yazılmıştı; son kıtasını okumak ister miydiniz:

"... ne kadar korkmuştuk, elimizden tutmadılar / doğrudur, kendi içimizde daraldığımız / kim neyi savundu, bilinmez; nereye kadar / biz, yani erdoğan, ayşenur, ali ve ahmet / başka bir yalnızlıkta boğulduk, havasızlıktan / sanki bir tesbih koptu, tane tane savrulduk / köy köy, bucak bucak, memleket memleket / ne solculuğumuz solculuktu, ne sağcılığımız /

karanlık bir kapı olup üstümüze kapandılar / kimse bizi sevmedi: ağır kan kaybıyız!" *(Korkunun Krallığı)*

Belki o yüzden, *Ortadoğu* gazetesinin, **Doğu Perinçek**'le **Arslan Bulut**'un diyaloğunu (10, 11, 12 Aralık 1997) gerçekleştirmesi de, yayımlaması da, bana son derece anlamlı göründü; anlamlı çünkü...

Halbuki, eskiden...

... tam da, şu günlerde burada tartıştığımız sorun üzerinde söyleşmişler; Türkçülüğün halkçılığı, başlangıçtaki devrimci karakteri, neden dolayı *'milliyetçiliğinin'*, antiemperyalist, lâik ve demokratik olması gerektiği; **Anadolu İhtilâl ve İnkılâbı**'nın *'halkçı'* dolayısıyla *'Türkçü'* vasıfları vs... Üstelik bu söyleşi, yirmi beş yıl önceki *'olumsuzluk'* ve *'aykırılık'* içinde geçmiyor; iki taraf da, gelişen olayların verdiği acı dersleri hazmetmiş, geleceği yeniden ve çok daha objektif şartlar altında tasarlamak istiyor...

Bir başka hatırladığım da, Türkçü ile devrimcinin taa o zaman, **Bakû Doğu Halkları Kurultayı sırasında gerçekleştirdikleri**, *'işbirliği'!* Belki bilirsiniz, bu kurultay, **Sultan Galiyef**'in dürtüsüyle toplanıyordu, bir **'Mazlum Milletler Kurultayı'** idi; hemen her ülkeden her çeşit murahhas gelmişti; bunların arasında, **Türkiye Komünist Fırkası** Başkanı **Mustafa Suphi** de bulunuyor, o **Sultan Galiyef**'in **'sol kolu'**, eski bir **'Türk Ocağı'** aydını; buna mukabil, **Sovyet** Çeka'sının (Gizli Siyasi Polis) harıl harıl aradığı, **Sultan Galiyef**'in eski dostu Türkçü **Zeki Validof (Zeki Velidi Togan)** da orada, üstelik zor durumda, ona kim yardım etmiş, toplantı ve müzakerelerini gerçekleştirmek imkânını kim sağlamış dersiniz, **Mustafa Suphi**'nin ta kendisi!

Bu sizi çok mu şaşırttı, beni şaşırtmıyor, çünkü **Zeki Velidi**'nin kaleminden beyaz üstüne siyah yazılmıştır, buyrun okuyun:

"... yukarıda adı geçen Bakû Kongresi'nin eylülde Bakû'de akdine müsaade edip, o münasebetle biz de gizlice Bakû'ye gel-

dik. Burada Mustafa Suphi siyaseti altında bulunan 'Türk Komünist Fırkası'nın iç daireleri ve daha diğer bir resmi hükümet dairesi, bize Türkistan'ın gizli teşkilat meselelerini ve bu kongrede bahis mevzu meseleleri müzakere için merkez oldu. Şüpheden âri olarak bu dairelerde müzakerelerimizi yaptık..." (*Bugünkü Türkili ve Yakın Tarihi*, s. 402)

Dahası, sonradan Stalin'in *'Tasfiyesine'* karar verdiği Sultan Galiyef hakkında iddianame yazılırken, onun *'emperyalistlerin ajanı* Zeki Validof*'la temasta bulunduğu'* kayıt düşülüyor; bunun ortaya çıkardığı nedir, Bakû'de Mustafa Suphi'nin *'devlet dairelerini'* Zeki Velidi Bey'e *'açtırmasından'*, Sultan Galiyef'in haberdar olması mı? Galiyef hakkındaki bu suçlamanın, zamanın *Pravda* ve *İzvestia* gazetelerinde yayımlandığını, Zeki Velidi Togan *'Hatıralar'*ında yazmıştır. (s. 289)

Yeteri kadar açık değil mi?

Ülkemizdeki devrimciler de, ülkücüler de, bugün, Galiyef'in o dönemdeki yandaşlarından Hanefi Muzaffer'in, o tarihte şu yazdıkları üzerinde, bence derin derin düşünmelidirler:

"... Müslüman halk, yani sömürge halkı, Rus sömürgeciliğinin altında proletaryadır; çünkü Ruslar tarafından gerçekten ezilen bir halktır; bundan dolayı Müslüman Türk ülkelerindeki milliyetçi hareketler gerçek sosyal devrim hareketleri niteliğini taşımaktadır..." (*Znamiye Revolutsii*, 1918)

Yeteri kadar açık değil mi?

26 Aralık 1997

'Mutluyum, demiryolcuyum!..'

Düşünüyorum; o fark notu, beni neden o kadar duygulandırdı? 30'lu yılların ikinci yarısında, **Basmane/Afyon** demiryolundaki bütün istasyonları, ezbere sayacak kadar çok o yollarda gidip geldiğimden mi? Yoksa o bunaltıcı *'40 Karanlığı'*nda, en düşük rötarı (o zamanlar *'tehir'* denirdi) –*'ahval-i hâzıra'* dolayısıyla– iki saatten aşağı düşmeyen **Toros Ekspresi'nin,** müdavimi olduğumdan mı?

Haydarpaşa'dan biner, iki gün iki gece giderdik; **Eskişehir, Ankara, Kayseri, Adana** garları, ışıklı medeniyet konakları olarak geçer; tıklım tıklım dolu, bagaj filelerinde uyku çekilen 3. mevki kompartımanların pencerelerinde, **'Gazi' Anadolu** yanık bir *'uzun hava'* gibi uzayıp giderdi. Ben de bir *'kara tren'* çocuğuyum; bununla hep iftihar ettim; yalnız onunla mı, *'erken'* cumhuriyet döneminin, camları ayyıldızlı, yolcuları tahta bavullu ve sepetli, istasyonları seyrek ve tenha, *'posta'* katarlarıyla da!

O delikanlı, bana geçtiği faks notunda diyordu ki: **"... ben, Çukurova Kilikya Cephesi kumandanlarından İstiklâl Harbi Gazisi Hilmi torunu, Mustafa Ruhi oğlu, Adana 1954 doğumlu Akhan Hilmi Çamurdan, mutluyum çünkü demiryolcuyum! Demiryollarımızın 'özelleştirilmesi'ne karşıyım; Türkiye'nin ulaşım sorununun otoyollarla değil, demiryollarının iyileştirilmesiyle çözülebileceği konusunda kamunun dikkatini çekmek için, Edirne'den Adana'ya yürüyeceğim!"**

Akhan Hilmi Çamurdan haklıdır, bilir misiniz ki *'genç'* **Cumhuriyet** de **Anadolu**'nun ulaşım sorununun demiryollarıyla çözüleceği kanaatindeydi, öyle de yapmıştı!

İsmet Paşa'nın hakkını İsmet Paşa'ya!..

Falih Rıfkı Atay –ki, lâfını sakınmaz, doğru bildiğini söyler bir adamdır– *Çankaya*'da sırası gelince, **İsmet Paşa**'yı *'sıradan bir bürokrat'* görür, *'ileri bir tanzimatçı'* olarak vasıflandırır ama, iş Gazi'nin başvekilliğini yaptığı o ilk yıllara gelince, hakkını teslim eder:

"... İnönü, yeni devletin kuruluşunda ve hükümet işlerinin yürütülmesinde belli başlı amil olmuştur. Demiryolu politikası onundur. Bütçe denkliği onundur. Yabancı şirketleri millileştirmek ve imtiyazları tasfiye etmek, sonra devletleştirme gayretlerine girişmek gibi hatıra gelebilecek birçok teşebbüsler onundur..." (*Çankaya*, II. cilt, s. 472, Dünya Yayınları, 1960)

İsmet Paşa, *Hatıralar*'ında, o bahse şöyle dokunmuştur. **"... Demiryolu üzerindeki münakaşa kısa sürdü. Harpten çok kararlı çıkmış olduğumuz ve memleketin bütünlüğünü buna bağlı gördüğümüz için işin peşini bırakmadık. Ve hakikaten demiryollarımızı kendi mühendislerimizle, dışarıya borçlanmadan yaptık."**

"... darlık ve dış âlemle her türlü mali münasebetin kesik olduğu bir bekleme devrinde, Ankara'dan kalkmış Sivas'a gitmiştik. 1930'da ben, Sivas demiryolunun açış nutkunu söylemiştim. Ulukışla'dan iki taraflı olarak, Akdeniz'le Karadeniz'i birbirine bağlayacak inşaat devam ediyordu. 1930'dan sonra Erzurum istikametine ilerledik. En nihayet Sarıkamış civarına varmış olarak iktidarı devrettik. Biz zannederim Horasan istasyonunda kalmıştık. Bizden sonra Horasan'dan Sarıkamış'a çıkmak, beş sene sürmüştür." (*Hatıralar*, II. cilt, s. 264-265, Bilgi Yayınevi, 2. basım, 1992)

'Harpten niçin kararlı çıkmışlardı? 'Hiç merak etmez misiniz? **'Seferberlik'te de, İstiklâl Harbi'nde de, doğudan batıya, batıdan doğuya *'takviye'* asker göndermek icabetse, *'mecburi yürüyüş'*ten başka çare bulunamıyordu. Nitekim, İkinci Dünya Savaşı** boyunca, yedek parça, iç ve dış lastik, en önemlisi petrol ve benzin sıkıntısı başlayınca, ülkenin bütün

otobüsleri, kamyonları ve otomobilleri muattal kalmış, Türkiye'yi, şimdi handiyse varlığından utandıkları o cefakeş, o zahmetkeş, o vefakâr demiryolları sırtında taşımıştı.

Yarın, başka türlü mü olacak sanıyorlar? Sanayi dışa bağımlı lisans sanayiidir, petrol şunun bunun elindedir, iş zora bindi mi, elin oğlu senin gözünün yaşına bakmaz; bizim neslimiz, artık ecnebisi ithal edilemediği için, ilk sakal tıraşını ilk *'yerli'* jiletlerle yapıp, eli yüzü kanrevan içinde kalan nesildir; o zalim kış soğuklarında, tenha ve uğultulu istasyonlarda *'tehirli'* trenleri beklerken, kendi kendime sorardım: ya demiryolları yapılmamış olsaydı?

Nankörlüğün bu kadarı görülmüş müdür?

Türk'ün aklı hep geç mi gelir?

Hele hatırlayınız: 50'li yıllar, ABD'den ülkemize bir *'uzmanlar'* akınını başlatmıştır. İşin tuhafı, üç aşağı beş yukarı, hepsi aynı *'şarkıyı'* söyler bunların. **Dünya Bankası Raporu, Celal Bayar'a** *'sanayie değil, tarıma önem vermek gerektiğini, devleti ekonomiden çekmek gerektiğini'* telkin ededursun; **Baker Raporu, 'Türkiye'**nin ihtiyacının fabrikalar değil, limanların genişletilmesi, havaalanlarının inşaı ve geniş bir karayolu şebekesinin kurulması' olduğunu belirtir; demiryollarını, es geçer. **Randall Raporu** ise, *'ecnebi sermayeye hürriyet, yerli sermaye karşısında eşitlik, kâr transferinde serbestlik'* önerecektir. Aslında, yalnız demiryollarımızın değil, ulusal **'cumhuriyet'** ekonomisinin idam hükmü o tarihte veriliyordu.

Demirel, 2. Ulusal Demiryolu Kongresi'ne ulaştırdığı mesajda, ne demiş: **"... yeni bir demiryolculuk dönemi açılmaktadır, kendimizi ona uydurmalıyız."** İlahi **Demirel**, demiryolculuk dönemi **Türkiye**'den başka hiçbir yerde kapanmadı ki! **Türkiye**'de kapandığı yıllarda siz de başbakandınız! O tarihlerde ne yapıldığını, Ulaştırma Bakanı **Menzir**, zaten açıkça anlatmış: **"... demiryollarımızın ikinci plana itilerek, yeterli ödenekten mahrum bırakılması, maalesef bugünkü acı tab-**

lonun ortaya çıkmasına ortam hazırladı. Karayolunun lehinde, demiryolunun aleyhinde değişen ve bozulan bu tabloda ne yazık ki hazin bir resim görüyoruz. Tüm dünyanın dediği gibi, yeniden demiryolu demeliyiz."

'Türk'ün aklı geç gelir' meseli boşuna söylenmemiştir.

29 Aralık 1997

'... vatanı, vatan içinde, bir daha kurtarmak!..'

O ekspresin adı, eskiden PLM (**Paris/Lyon/Marsilya**) imiş; 1950'li yılların başında, St-Charles Garı'ndan (**Marsilya**) her akşam hemen hemen yarım saatte bir, **Lyon Garı'na** (**Paris**) bir katarın hareket ettiğini öğrenince şaşkına dönmüştük: SNCF (Fransa'nın TCDD'si) **Marsilya/Paris** arasını *'komşu kapısı'* yapmıştı: tren sadece üç istasyonda (**Lyon, Avignon, Dijon**) duruyor; akşam **Paris'**ten aldığı yolcuyu, sabah **Marsilya'ya** indiriyordu; çünkü, karşılıklıdır. Hiç unutmam, **Ankaralı** olan **Mırç** –o yılların arkadaşı– *"Darısı* **Anadolu Ekspresi***'nin başına"* demişti.

Fransızlar, *'demiryolcu'*dur: 1960'lı yıllarda, SNCF şebekesini ve trenlerini nasıl daha modern bir hale dönüştürebileceğini tartışıyordu. O günün tasarıları, bugün gerçektir: aerodinamik elektrik lokomotiflerinin çektiği konforlu vagonlar, yolcuyu, kaşla göz arasında *'menzil-i maksudu'*na uçurur: ucuzluğu, kaza riskinin azlığı, rahatlığı ayrı avantaj! Demiryollarında ulaşılan hız yüzyılın son çeyreğinde, başdöndürücü bir mertebeye ulaşmıştır: Japonlar, saatte 600 kilometre yapabilen lokomotif çalıştırıyorlar; bildiğiniz gibi, çok uçağın hızı ya bu kadardır, ya daha az! *'Demiryolu modası geçmiştir'* diyen şaşkınlara ithaf olunur.

'Sistem'e angaje olduktan sonra (1950'li yıllar) ulaşım politikasında **Türkiye**'nin oyuna getirildiği tartışılır mı? Rakamlar ortada: **Orta sağ / orta sol'un 'Soğuk Savaş'** iktidarları, olanca güçleriyle, kaza riski yüksek, pahalı ve rahatsız karayollarına yüklenmişler; demiryollarını –bu arada elbette denizyollarını da– feci şekilde, ihmal etmişlerdir: bu *'ihmal'*in bedelini, her yıl trafik kazalarında **Sakarya Savaşı** kadar *'şehit'*; bilinmez kaç trilyon lira maddi zararla ödemekteyiz. Eskiler, *'Kılavuzu karga olanın, burnu boktan kurtulmaz'* demişler-

di; tuhaftır, o *kılavuz*' –şimdi **orta sağ / orta sol** *'koalisyon'* iktidarının da onca umut bağladığı– **Dünya Bankası** ve **Para Fonu** (IMF) idi.

'Erken' **Cumhuriyet** döneminde öyle miydi ya?

Kılavuz karga böyle istemişti!

Bakın nasıldı: 9 Eylül 1929 tarihli bir haber başlığı: *"Bir Umran Eseri / Fevzipaşa/Malatya Demiryolu Bugün açılıyor!"* Haberden birkaç satır okumak istemez misiniz?

"... iktisat ve terakkimizin müjdecisi olan şimendiferler, milli hükümete kadar, memleketimizde pek ziyade ihmal edilmiştir. Büyük Gazimiz ve azimkâr başvekilimiz İsmet Paşa Hazretleri, yurdumuzu canlandıracak kudreti şimendiferlerde buldular. Memleketin demir ağlarla örülmesine, dört elle sarıldılar ve vatanı, vatan içinde, bir daha kurtardılar..."

Dikkat isterim: bu haber, 1929 yılının haberidir; dünyayı altüst eden, ünlü *'buhran yılı'*nın! **Türkiye Cumhuriyeti**, *'demir ağlar politikası'*nda yeni bir merhaleye varmış, orada durmuş mudur; ne münasebet, haberin nasıl bittiğine bakmalısınız:

"... memleketin her tarafında, hummalı bir faaliyetle yeni hatların inşaasına devam ediliyor. Erzurum/Daday yolunda da ray döşemesi çok ilerlemiştir. Balıkesir/Zonguldak/Filyos hatları üzerinde gayretle çalışılmaktadır..." (*Cumhuriyet*, 9 Eylül 1929)

Peki sonuç? Onu günümüzün bir haberinden öğreniyoruz: **"... Demiryollarının uzunluğu Cumhuriyetin kuruluşundan İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen 22 yılda, yüzde 100'e yakın bir artışla 3.756 kilometreden 7.381 kilometreye çıkmıştı. Ancak bundan sonra geçen 50 yılı aşkın sürede, hatlardaki uzunluk, yalnızca yüzde 12 civarında artırılabilmişti. 8.600 km..."**

Neden mi, nedeni belli: **"... 1950 yılında Bayındırlık Bakanlığı'na karayolu ve demiryolu için verilen ödeneklerden ka-**

rayoluna ayrılan pay, demiryoluna ayrılan paydan üç kat fazlaydı. Bu oran 1976 yılında 34 katına çıkmıştı. 1995 yılında ise karayolu için yüzde 70, demiryolu için ise yüzde 10'luk pay ayrılmıştı..." (*Cumhuriyet*, 5 Mayıs 1997)

'Kılavuz karga' böyle istiyordu da, ondan!

Yürümesin de ne etsin?

... Derken, geçen gün okuduğumuz o haber; *'eskilere'*, o *'şanslı ve muzaffer demiryolu günlerinin, heyecanını yaşatan'* bir haber: "... bundan yaklaşık 50 yıl önce planlanan, ancak geçen süre içerisinde –zaman zaman gündeme getirilmesine karşın– yaşama geçirilemeyen Ballışeyh/Yozgat/Yıldızeli demiryolu projesi, yeniden Türkiye'nin gündemine taşındı..."

"... Ballışeyh'den başlayıp, sırasıyla Delice, Derebağ, Büyüknefes köylerinden geçerek Yozgat'a ulaşacak demiryolu hattı, Sorgun, İzibüyük, Şeyhhalil'den geçip Yıldızeli'ne ulaşacak. Demiryolunun devreye girmesiyle birlikte, Sivas/Ankara demiryolu ulaşımı daha kısa sürede sağlanabilecek." (*Cumhuriyet*, 22 Aralık 1997)

Şu istasyon adlarının, o eski iyi günlerde olduğu gibi, birbirinin ardınca sıralanması yok mu; dakikasında, güneşte parıldayan çifte ray üzerinde, o çelik yüreğin dev solumasını, narin asma köprüleri, derin tünelleri ve büyük garlara yaklaşırken, ufuktan ufuğa pırıltılı kılıçlar gibi uzanan, tren düdüklerini çağrıştırır. TCDD demek, bir manada, **Türkiye Cumhuriyeti** demektir; onu ihmal etmek, onu ele güne muhtaç etmek, **Türkiye Cumhuriyeti**'ni ele güne muhtaç etmek anlamına gelir. *'Özelleştirme'* furyasıyla, devletin TCDD sübvansiyonlarını kaldırması, handiyse ileri bir hamle gibi takdim edilmiştir; oysa hep biliyoruz, çoğu ülkede bu sübvansiyonlar, demiryollarının toplam gelirlerinin yüzde 50/60'ı civarında iken, **Türkiye**'de yüzde 25'te seyrediyor. *'Teşvikler'* kime, ne maksadla gidiyor dersiniz?

"... Kilikya Cephesi kumandanlarından İstiklâl Harbi ga-

zisi Hilmi torunu, Mustafa Ruhi oğlu, Adana 1954 doğumlu **Akhan Hilmi Çamurdan...**" Edirne'den Adana'ya, yayan yapıldak yürümesin de, ne etsin?

31 Aralık 1997

Ocak '98

'AVRASYA, AVRASYALININ!..'

O 'ay/yıldızı' sildirtecek miyiz?

Gazi Mustafa Kemal, TBMM'nin 2. İçtimaını açarken (1 Mart 1338-1922) irad ettiği nutukta, açık ve seçik olarak söylemiştir:

"... efendiler! Bugünkü mücahedatımızın gayesi istiklâl-i tamdır. İstiklâlin tamamiyeti ise ancak istiklâl-i mali ile mümkündür. Bir devletin maliyesi istikbalden mahrum olunca, o devletin bütün şuabat-ı hayatiyesinde istiklâl mefluçtur; çünkü her uzv-u devlet ancak kuvve-i maliye ile yaşar..." (*Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri 1*, s. 222, İstanbul, 1945)

Aynı konuşmasında, **Gazi**, savaşın henüz sürdüğü o aylarda, demiryollarından bahsetmek lüzumunu duyuyor, diyor ki:

"... filhakika mevcut demiryolları muvaffakiyetle işletilerek, münakalat ve sevkiyat-ı askeriye temin edilmektedir. Harekât-ı askeriye esnasında düşman tarafından tahrip edilmiş olan bir kısım demiryolları ile ve imalat-ı sınaiye tamir ve yeniden tesis edilmiştir..." (Aynı eser, aynı konuşma, s. 221)

Ankara Hükümeti'nin, daha **1. İnönü Savaşı** sırasında, demiryollarına nasıl ihtimam gösterdiğine, bir başka şahit, **Hâlide Edib Hanım; Eskişehir** yolculuğunu anlatırken diyor ki:

"... şimendiferin durumu dokuz ay öncekinden çok başkaydı. Artık başıbozuklar pencerelerden ateş etmiyor, bağıra bağıra şarkı söylemiyorlardı. Her şey bir disiplin altına girmişti. Eski zamanlarda önde başıbozuklar görünürdü. Şimdiyse, makineli tüfekleriyle, mahmuzlarını şıkırdatarak, düzenli ordu kişileriyle karşı karşıyaydım..." (*Türkün Ateşle İmtihanı*, s. 156, İnkilap Kitabevi, 5. basım, 1979)

İşte böyle: **TCDD**, taaa oralardan geliyor!

'Küreselleştirilmiş' olanı 'ulusallaştırmıştık'

'Genç' Cumhuriyet, demiryolu sahasında *"istiklâl-i tam"*ını, iki yoldan gerçekleştirmeyi tasarlamıştı:

Birincisi, giderilememiş yerleri, ulaşılamamış vatan köşelerini, *'demirbağlar'*la birbirine bağlamaktır bunun; İsmet Paşa, bu işi önce nasıl ecnebi şirketlerle başarmayı denediklerini, fakat onlardan anlayış görmeyince, nasıl kendimize güvenerek yapmayı tercih ettiklerini anlatır:

"... bu müzakereler esnasında, 'O halde biz, kendi kaynaklarımız ve kendi vasıtalarımızla yapmaya çalışacağız' dediğimiz zaman hayretle gözlerini açıp, bize bakıyorlardı; ve içimizdeki tecrübeli siyaset adamları, aklımızın muvazenesi yerinde olup olmadığını, ara sıra yoklamaya çalışırlardı..." (*'Hatıralar'*, I. cilt, s. 264, Bilgi Yayınevi, 2. basım, 1992)

İşe *'ecnebi'*yle başlanmış, *'yerli'*yle yürütülmüş; yani Cumhuriyet, evvelce 'küreselleşmiş'i, 'ulusallaştırıyor'.

"Malatya hattı için, İsveç ve Danimarka, muhtelit bir şirketle mukavele yapmıştık. Şirket sermayesiyle gelip hatta başlayacak ve biz bundan istifade edeceğiz. İşte bu ümitle başladık; bu iki senelik çalışmadan sonra, gördük ve anladık ki, adam bu sene sarf ettiğini, gelecek sene içinde bizden mutlaka alıyor..."

"... bu hatta çalışan mühendislerimiz, hiçbir yabancı mühendisin bulunmadığı istikametlerde, kendi başlarına, hatları yapacak hale gelmişlerdi. Mühendislerimiz ilk tecrübeleri kazandıktan sonra, zamanla daha iyi eserler vücuda getiriyorlardı. Erzincan'a kadar olan demiryolu, demiryolu inşaatında hakikaten en arızalı istikametlerden biridir ve kâmilen Türk mühendislerinin eseridir..." (Aynı eser, s. 256)

Başvurulan ikinci yol, aynen demiryolu yapımında olduğu gibi, daha evvel ecnebiye verilmiş olan imtiyazların geri alınmasıdır: yani, Osmanlı'nın *'ecnebi'*ye yaptırdığı demiryolları, **'ulusallaştırılır'**; biz ki Cumhuriyet'in ilk kuşağıyız, trene binecek yaşa geldiğimiz zaman, yurdun dört bir yanında, demiryollarımızın tamamı *'istiklâl-i tam'* içindedir. Hadi, 'özelleş-

tirme' ve 'küreselleşme' meraklıları için, o şanlı 'ulusallaştırmaların' dökümünü verelim:

"... 1) Anadolu Mersin/Tarsus/Adana demiryolları ve Haydarpaşa Liman şirketlerinin satın alınması: 31 Ocak 1931. 2) Mudanya/Bursa demiryolu şirketinin satın alınması: 30 Mayıs 1931. 3) İzmir/Kasaba ve Temdidi (İzmir/Afyon ve Manisa/Bandırma) hatlarının satın alınması: 31 Mayıs 1934. 4) Aydın demiryolu şirketinin satın alınması: 30 Mayıs 1935. 5) Zonguldak/Çatalağzı demiryolu hattının satın alınması: 31 Mart 1937. 6) Şark Demiryolları Şirketi'nin satın alınması: 26 Nisan 1937. 7) Ilıca, İskele/Palamutluk demiryolu'nun satın alınması: 22 Eylül 1941..." (Doğan Avcıoğlu, *Türkiye'nin Düzeni*, 1. basım, s. 216, Bilgi Yayınevi, 1968)

Bize yakışır mı?

Bilmem Gazi döneminin, *'demiryolu'* politikasıyla, sonrakilerin demiryolu politikası arasındaki *'uçurum'* görülebiliyor mu? Onlar, karış karış 'ulusal' demiryolu döşüyorlar; daha önce 'ecnebi'ye döşetilmiş olanı, kuruş kuruş, geri alıyorlar; bunlar ise, 'ulusal' demiryolu şebekesini, neredeyse 'taammüden' inkıraza bırakıp, geri kalanını da 'küreselleştirme'yi tasarlıyorlar.

Allah aşkına söyleyin, bırakacak mıyız? O yollar bizim değil midir: dağ istasyonlarının, ağustosböceği tenhalığında, görünmez akarsuların şırıltısını dinlemiş; Gâvurdağları'nın inanılmaz rampalarında, karanlık uğuldarken, küçük bir samanyolu gibi yolcu trenlerinin, ışıl ışıl, Çukurova'ya aktığını görmüşüzdür: oğullarımızı askere o götürmüş, gelinlerimizi gurbetten o getirmiştir; vagon pencerelerine o ay/yıldız, niye işlenmiştir sanırsınız? O ay/yıldızı, o pencerelerden sildirtmek, bize yakışır mı?

Ben size bir şey söyleyeyim mi: utançtan, Gazi'nin resimlerine bile bakamayız, yüzümüz olmaz!

2 Ocak 1998

Hadi, konuşsana İsmet Paşa!..

Başvekil **İsmet Paşa** için, 1920'li yıllarda, Türkiye'nin *'demiryolu politikası'* şöyle görünüyordu: "... her sene devlet bütçesinden, ne kadar mütevazı olursa olsun, bir tahsisat ayırarak, memleketi bir ucundan öbür ucuna kadar, yıldan yıla ilerleyen bir demiryolu şebekesine kavuşturmak mümkündür. Tam bir inançla bütçede buna başladık. Hatta Milli Mücadele esnasındaki daha mütevazı bütçe ile bile, Ankara'dan Sakarya boyuna kadar demiryolunu ilerletmeye gayret etmiştik. Harpten sonra, demiryolu yapabilmek için her çareye başvurduk." (*Hatıralar*, I. cilt, s. 263, Bilgi Yayınevi, 2. basım, 1993)

Oysa 1997'yi bitirmek üzere iken, gazetenizde yayımlanan şu habere bir bakın: "... 1980 yılında hazırlanan Ulaştırma Ana Planı'na göre, 1993 yılına kadar demiryollarımızın taşımacılık alanındaki payı 'yüzde 20'ye çıkartılacak, karayollarının payı ise yüzde 36'ya düşürülecekti; oysa bu plan hedefleri için, ciddi hiçbir girişimde bulunulmadığı gibi, tam tersine, aynı plana aykırı olarak 'otoyol hamleleri' başlatıldı." (*Cumhuriyet*, 22 Aralık 1997)

Oysa Türk halkı öylesine *'demiryolcu'* bir halktır ki, *'kara tren'* yalnız halk türkülerine girmekle kalmamış; en güçlü şairlerimizin şiirlerinde baş yeri almıştır. **Nâzım Hikmet**, onlardan birisi. İster misiniz, mahvolmaya terk ettiğimiz o demiryolu evrenini, bir de **Nâzım**'ın, pırıltılı merceğinden görelim?

'Bembeyaz karanlıkta parlayan raylar'

1932'de, şöyle bir istasyon resmi çizivermiştir: "Camların üstünde gece ve kar / Bembeyaz karanlıkta parlayan raylar / uzaklaşıp kavuşulmamayı hatırlatıyor. / İstasyonun / üçüncü mevki bekleme salonunda / çıplak ayaklı bir kadın yatıyor / Ben

dolaşıyorum. / Gece ve kar –pencerelerde– / Bir şarkı söylüyorlar içerde..." (*Bütün Eserleri*, I. cilt, s. 257, Narodna Prosveta, Sofya 1967)

Fakat asıl, *Memleketimden İnsan Manzaraları!*... Eserin bütünü, **Anadolu Ekspresi**'nin seferi boyunca yürütülmüştür; çarpıcı flash/back'lerle Cumhuriyet **Türkiye**'sinden –kuruluşundan bu yana– çarpıcı *'insan manzaraları'* veriliyor. "... kalktı Pendik'ten 15:45 katarı / Lokomotif / Makinist Alaeddin / çözdü mavi tulumunun göğsünü bir düğme daha / başını dışarı çıkarıp / baktı arkaya. / Furgon / ve beş tane binek vagonu / –yataklı, yemekli dahil– / ve altı tane marşandiz / birbiri peşinde sallanarak / geliyorlar / Ne zaman böyle arkaya baksa Alaeddin / –bilhassa rampalarda– / bir halata bağlayıp vagonları / kendi omuzunda çekiyormuş gibi olur. / Ve inişlerde / korkunç ağırlığını arkadan itilmenin / küreklerinin ortasında duyar / Vagonlar geliyorlar sallanarak / Eskişehir-Haydarpaşa, Haydarpaşa-Eskişehir / 28'den beri, / yolcular iner biner / makinalar değişir / Alaeddin yerinde / Alaeddin değişmez!.."

Bir de, insanı bilinmez hangi yolculuğun kahredici çağrışımlarına götüren, şu bölümü okur musunuz lütfen: "... Ay ışığında / karanlık bir istasyona girdi / karanlık bir tren / Siyah elbiselerin sarışını baktı pencereden: mavi camdan bakılınca bu karanlık istasyon / ışıksız insanlar / hazin ve telaşlıydılar bir kat daha / Orda sanki fısıltılarla bir şeyler konuşuluyor: ölüm için, ayrılık için, sabahsız geceler için / Ve havada şıkır şıkır ay ışığı olduğu halde / yerde rayların pırıltısı yoktu / ancak beş on adım görünüp kayboluyordular / Yalnız iki direkte elektrik yanıyordu / arka yola çekilmiş açık yük vagonlarının üzerinde / (ve bunların mühimmat yüklü olduğu belliydi brandalarından) / İstasyon yapısı ve müştemilatı / öyle yığınla simsiyah karmakarışıktı ki / yolcular vagonlarını ve birbirlerini kaybederek / koşuyordu peronda / Bir kadın çığlığı geldi yemekli vagona kadar / — Hatice kız nerdesin?" (Aynı eser, s. 190)

Söyler misiniz, hangimiz o ay ışığı istasyonlarının ürkütücü telaşını yaşamamış; hangimiz, aralık *'kara vagon'* kapıla-

rından, bacaklarını boşluğa sallamış, cigara içen *'Mehmetçikler'*i görüp, içlenmemiştir? Bazı bazı, üstü açık vagonlarda, branda ile örtülü topları görür, irkilirdik; içimizden, kim olduğunu bilmediğimiz birileri, kederli bir sesle, *"Trakya'ya gidiyorlar"* derdi. *"... Naziler, hududa dayandı!"*; o zaman, el yazması kopyalarından ezberlediğimiz, o mısralar gelirdi dudaklarımıza: **"... gece gündüz cephelere sevkıyat gider / Nerede başlayıp nerede biter / Ocağında çam ağacı yakan trenler / Hat boyları yanmış odun kokusu / Askeriye'de hat boyunun tapusu / Memetçik Memet / Memetçik Memet / dört cephe içinde koptu kıyamet!.."** (Aynı eser, s. 62-64)

O demiryolları ki hayatımızdır...

Anadolu'da demiryolu bir efsanedir: bunu çok iyi kavramış olan **Nâzım**, *Manzaralar*'da öyle bir örgü dokumuştur ki, içi sıra **Kuva-yı Milliye**'nin atlılarından, **Şoför Ahmet**'ten, **Arhavili İsmail**'den; **40 Karanlığı**'nın elleri kelepçeli trene bindirilen *'siyaileri'*ne, gittikçe palazlanan *'milli'* burjuvazinin şampanya kadehlerine kadar, her şeyi bulabilirsiniz. Hiç unutmam, bilinmez kaçıncı defa okuduğum bir akşam, heyecan içinde düşünmüştüm: böyle müthiş bir metin elde iken, acaba niçin televizyon yapımcılarımız, incir çekirdeği doldurmaz lüzumsuzlukları *'dizi'* yapacağım diye vakit, emek ve para sarf ederler?

Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan, adına layık bir dizi, hem **Anadolu**'nun ve **Anadolu insanının** hem de demiryollarının *'destanı'* olurdu. O demiryolları ki, kırmızı/yeşil bayraklı yorgun makasçıları; tünelleri ve asma köprüleri bekleyen münzevi nöbetçileri; kırmızı şapkalı hareket memurları, vakûr şeftrenleri ve ay/yıldızlı vagon pencerelerinden hiç eksik olmayan, çıplak kavakları, narin salkım söğütleri, kederli çınarlarıyla –hiç çıkmamak üzere– hayatımıza girmiştir, zaten hayatımızdır; nasıl gaflete düşer de onları içten içe çürümeye, dağılmaya, yok olmaya terk ederiz?

Hadi, konuşsana **İsmet Paşa**?

5 Ocak 1998

Madalyonun arka yüzü

İsmet Paşa'nın *'demiryolu politikası'*nı, bir de, madalyonun arka yüzünü çevirerek, irdelemekte fayda yok mudur? Aslında bu, *'erken'* **Cumhuriyet** dönemi iktisat politikasının, mercek altına alınması demek; o politika, **Gazi**'nin şu sözlerinde mündemiç sayılabilir:

"... yeni devletimizin, yeni hükümetimizin bütün esasları, bütün programları 'iktisat programı'ndan çıkmalıdır. Binaenaleyh evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o surette ilim ve irfan vermeliyiz ki, âlem-i ticaret, ziraat ve sanatta ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar." (Enver Ziya Karal, *Atatürk'den Düşünceler*, s. 101, İş Bankası Kültür Yayınları, 1956)

Bu düşüncenin nereden geldiğini anlamak için, **Gazi**'nin bir başka tespitine göz atmak gerekiyor; **onun 'fikr-i sabiti', ekonomiyi, dolayısıyla ticareti ve sanayii 'ağyar'ın elinden kurtarmak, yani 'millileştirmek'ti;** yarı yarıya sömürge olan **Devlet-i Aliyye**'nin *'ulusal'* bir ekonomisi yoktu, oysa **Mustafa Kemal** *'ulusal demokratik bir devrim'*in lideriydi; ekonomide, tam bağımsızlıktan ve kendi içinde tutarlılıktan yanaydı. Demiştir ki:

"... ticarette düşüneceğimiz şey, ihracat ve ithalatımıza tavassut vazifesini gören ticareti ağyar elinden kurtarmaktır. Mateessüf bu ticaret artık kendi elimizde değildi. Milli ticaret müesseseleri birer birer elimizden çıkmıştı. Artık halkımızın tüccar sınıfını zengin edebilmek için, ticaretin hariç ellerde bulunmasına mani tedabiri ittihaz etmek mecburiyetindeyiz..." (Aynı eser, s. 195)

Tadına vardınız mı? Günümüzdeki *'küreselleşme'* meraklılarını çatlatmak istermişcesine, *'tüccarı zengin edebilmek için*

ticaretin hariç ellerde bulunmasını önleyecek *önlemleri almak zorundayız*' demiş! İşte, '*demiryolları politikası*'nın, ülkemizde '*devlet eliyle burjuvazi oluşturma*' teşebbüsü, bu noktadan hareket etmiştir.

Haksız mıydı? O tartışılabilir, ama gerçek budur...

İlk milyonerler nasıl yetişmişti?

Zaten **İsmet Paşa**, o bahis açılınca ne demişti hatırlayınız: **"... bu hatta çalışan mühendislerimiz, hiçbir yabancı mühendisin bulunmadığı istikametlerde, kendi başlarına, hatları yapacak hale gelmişlerdi. Mühendislerimiz ilk tecrübeleri kazandıktan sonra, zamanla daha iyi eserler vücuda getiriyorlardı."** (*Hatıralar*, I. cilt, s. 256, Bilgi Yayınevi, 2. basım, 1992) Öyleydi de, acaba yalnız mühendislerimiz mi, tecrübe kazanmış, en çetrefil arazide, en müşkül hatları döşer olmuşlardı? İşin içinde '*yerli*' müteahhitler de yok muydu? Elbette vardı! Şimdi isterseniz, **Doğan Avcıoğlu**'nun, söylediklerine bir kulak verelim:

"... bu (demiryolculuk) politika, yerli kapitalistlerin yetişmesini sağlamıştır: Ankara/Ereğli, Kütahya/Balıkesir, Keller/Diyarbakır hatlarının inşaı The Swedish Co. Julius Berger gibi yabancı firmalara verilmiştir. İnşaatçılık konusunda yerli müteahhitler de kendi başlarına iş almaya koyulmuşlar, Samsun/Turhal, Kayseri/Sivas, Turhal/Sivas hatlarını yapmışlardır. Meselâ Nemlioğlu Galip Bey'in Samsun inşaatına talip olması, Gazi'yi coşturmuş ve 'Efendiler, Merkezi Anadolu'nun iskelesi olan Samsun'u Sivas'a bağlayacak demiryoluna başlarken, Nemlioğlu'ların hakiki programa fiilen tevessülleri ve kıymetli misal olmuştur' diye onu övmüştür." (*Türkiye'nin Düzeni*, s. 13, Bilgi Yayınevi, 1968)

Daha da ilginci, ünlü (**Limancı**) **Ahmet Hamdi Bey'e (Başar)** göre, ilk milyonerlerimizi demiryollarının yaratmış olması. *Barış Dünyası* dergisinin 63. sayısında demiş ki:

"... biz henüz kendi adamlarımızla ve kendi paramızla demiryolu yapamayacağımızı bildiğimizden, bu işleri başlangıç-

ta bir İsveç grubuna vermiştik. Fakat aradan bir iki yıl geçince, bu grubun emrinde çalışan Türk taşeronları yetişmiş ve devletten, doğruca müteahhit olarak, işleri onlar üzerine almaya başlamıştı. En çok ve en çabuk ray döşeyen, hadsiz hesapsız para kazanıyordu. Vahit fiyat üzerine işi taahhüt edenler, bu fiyata esas olan işçi kazması yerine ekskavatör kullanınca maliyetler üç dört misli azalıyor, kârlar da o ölçüde çoğalıyordu. İlk milyonerlerimiz böyle doğdu."

Nasıl, beğendiniz mi? Mustafa Kemal'in, *'Sa'y Misâk-ı Millisi'* ile tasarladığı, *'ulusal'* ve *'bağımsız'* ekonomi politikası; daha *'demiryolu politikası'*, uygulamada *'yerlileşmeye'* başlar başlamaz; sonraki oligarşinin (bürokrasi + burjuvazi), öteki ayağını 'yaratmaya' koyulmuştu. Bu 'ikinci ayak', zamanla, günümüzdeki Dr. Frankenstein'ın yarattığı 'canavar' haline dönüşecek, 'bürokrasi'ye kök söktürecekti.

İki devrimin ortak talihsizliği

Demiryolu bahsini kapatmadan, o eski tartışmaya değinmek isterim: Sovyet Devrimi ile Anadolu Devrimi, ortak bir talihsizliği paylaşırlar; ikisinin de 'tabanlarında', onları yaratması gereken 'sosyal sınıfları' yoktur; ne Rusya'da çok gelişmiş ve kalabalık bir işçi sınıfı vardır, ne Anadolu'da çıkarını bilip ulusal pazarı ecnebiye bırakmak istemeyen bir ulusal burjuvazi!

Her iki devrimi de, sonunda talihsiz bir merkeziyetçi bürokrasi diktasına dönüştüren bu olmamış mıdır? Ruslar, sanayileşme ve elektrifikasyon politikalarıyla, işçi sınıflarını 'serada' yetiştirmeye kalkıştılar; biz, 'demiryolu politikası'yla başlayarak, ulusal burjuvazimizi 'serada' yetiştirmeye kalkıştık; ne onların işçi sınıfı, klasik şemaya, gelişmiş ülkelerdeki işçi sınıfına benzedi, ne bizde burjuvazi, aynı şemaya göre gelişmiş ülkelerdeki burjuvaziye!

Şu içinde debelendiğimiz başıboşluğun altında bu yatıyor olmasın?

7 Ocak 1998

Hollywood'un intikamı...

Aksini kim söyleyebilir: **Türkiye**'de **Yeşilçam Sineması** *'hüdây-ı nâbit'* büyümüştür; yani, devletin yardımıyla değil, devlete rağmen!

Sansür'ün o en şiddetli, o 'yandım Allah' döneminde, öyle havsalaya sığmaz nedenlerden, *'yerli filmler'* haşat ediliyordu ki, *'ulusal iktidarlar'*ın, sinemaya düşman olduğunu sanmak bile mümkündü. 50'li yıllar, **'Welcome Missouri'** dönemi; ünlü Amerikan uçak gemisi, **Washington Büyükelçimiz Ertegün**'ün na'şını **İstanbul**'a getiriyor; gerçekte bu bir bahane, Sovyetler'e **Türkiye**'yi yalnız bırakmayacağının ilk işareti; o sıraları, **Türkiye'de bilmem kaç sinemanın tamamı, Made in** Hollyood filmler göstermektedir; ithalatçı film şirketçileri, *'malı götürüyor'*, çok değil on yıl sonra, 60'lı yıllara doğru, **Yeşilçam Sineması Türkiye** sinema pazarını Hollywood'un elinden alacak, Amerikan filmleri, birkaç büyük şehrin *'alafranga'* sinemalarında *'sığıntı'* gibi kalacaktır. *'Yerli filmler'* iyidir kötüdür, o ayrı bahis; **Yeşilçam Sineması**'nın **Türkiye**'de **Hollywood'u knouck-out** ettiği bir gerçektir.

Fil ile serçenin 'eşitliği'

Hani şu yapımcı, yönetmen, oyuncu, sinema halkını sokağa döken karar yok mu; buna rahatlıkla Hollywood'un intikamı diyebilirsiniz; bu intikam, önce, yerli film ithalatçılarını devredışı bırakmakla *'alınmaya'* başlamıştı: hanidir, Amerikalılar kendi filmlerini **Türkiye**'de kendileri dağıtıyorlardı; sinemalara el koydular, istedikleri gibi at oynatıyor; kazandıklarını da, istedikleri gibi transfer ediyorlar. Hiç değilse kârın bir kısmını **Türkiye**'de alıkoymaya kalkan, o **Kültür Bakanı**'nın başına gelenleri, o çevreden herkes bilir!

Gel gör ki, bir tarihte nasılsa Türk filmlerine tanınmış olan bir rüsum farkı, Hollywood'u tedirgin ediyordu. Her şeyin 'küreselleştiği' bir dönemde, **'küreselleşme'ye** abone **Türkiye** gibi bir ülkede, böyle bir *'rezalet'* sürebilir miydi? Ne münasebet! Yabancı filmlerden alınan rüsum yüzde 25'ten yüzde 10'a indirilirken, rüsum alınmayan yerli filmler yüzde 10 rüsuma bağlanarak eşitlik sağlanmış oldu: sen sağ ben selamet! Bir ülke *'küreselleşti'* mi böyle **'küreselleşmeli'**!

Bu eşitlik, insana ister istemez bazı şeyleri hatırlatıyor, meselâ neyi? O **'Welcome Missouri'** döneminde (1953), **Washington**'la **Ankara** arasında ABD heyetlerinin biri gidip biri gelirken, bir de, ABD **Temsilciler Meclisi** Dış Ekonomik İlişkiler Komisyonu Başkanı **Clarence Randall** gelmişti; *'mumaileyh'* açık sözlü bir adamdı, **Türkiye**'nin *'serbest ticaretin aydınlık ufuklarında gelişebilmesi için'*, *'özelleştirme'*nin yanı sıra *'küreselleşme'*yi daha o tarihte gündeme koymuştu, diyordu ki, **"... yabancı sermaye faaliyetlerine sınır koymayınız, yabancı sermaye ile yerli sermayeyi eşit tutunuz, yabancı sermayenin kâr transferlerini serbest bırakınız, vs..."** tadına vardığınızdan eminim: sinema piyasasında, ilk ve son tavsiyeler çoktan yerine getirilmişti de, nasılsa ikinci tavsiye (eşit tutulma) unutulmuştu; işte, o da oldu!

Şimdi diyeceksiniz ki, *'bu biraz fil ile serçenin eşitliğine benziyor'*; doğrudur, doğrudur ya, zaten *'karşılıklı bağımlılık'* teorisi de, böyle bir benzerliği *'hakkaniyet'* diye yutturmadı mı? Filin serçeye *'bağımlılığı'* ne ise, sinema pazarında serçenin file *'eşitliği'* de o: zaten belini doğrultamayan Türk filmciliği, ağır bir darbe yiyecekmiş; hanidir, **Yeşilçam**'ın yetişmiş, pratik ve işbilir kadroları işsizlikten kıvranıyormuş, ne gam! **Post-modern** bir iktidar olarak, *'tarafeyni'* eşitlersin olur biter!

Meğer işi kim 'dürtüklemiş'...

İşin *'alengirli'* tarafı, sonradan aydınlanıyor; şimdi lütfen şu haberi, okumak lütfunda bulunur musunuz?

"... dünya sinemasının merkezi Hollywood, ABD **Ticaret**

Bakanlığı'na, Türkiye'de yerli filmlere belediyelerin, eğlence vergisi uygulamadığını, buna karşılık yabancı filmlere yüzde 25 oranındaki vergiyle haksız rekabet yarattığını iletti. 1995 yılı Aralık ayındaki bu başvuru üzerine Amerikan Ticaret Bakanlığı da, Ocak 1996'da elindeki belgelerle Dünya Ticaret Örgütü'ne şikâyette bulunarak bu haksız rekabetin ortadan kaldırılmasını istedi. Dünya Ticaret Örgütü, ABD Ticaret Bakanlığı'nın başvurusu üzerine Türkiye'yi uyarıp, yerli ve yabancı filmler arasındaki rekabetin ortadan kaldırılmasını istedi..." (*Hürriyet*, 31 Aralık 1997)

'Filmin' sonunu biliyorsunuz: *'bağımsız'* **Türkiye Cumhuriyeti**'nin *'bağımsız'* koalisyon hükümeti, *'bağımsız'* bir karar vererek, –bir tarihte Osmanlı hükümetlerinin uluslararası **Düyun-u Umumiye**'nin taleplerine yaptıkları gibi– *'yerli'* yapımların aleyhinde olduğu su götürmez bu kararı aldı. Artık gönlümüz ve vicdanımız rahattır: **Türkiye,** serbest rekabetin bütün kurallarıyla işlediği bir ülke, **Hollywood**'un milyonlarca dolar sarf ederek çevirdiği uyduruk kaydırık filmlerle, bizim yapımcılarımızın kırk sponsorun kapısını çalıp zar zor ortaya çıkarabildiği filmler, eşit muamele görecek! Bunun ne anlama geldiğini, SESAM Genel Başkanı **Kadri Yurdatap** şöyle anlatmaya çalışmış:

"... Türk Sineması yeni bir darbe ile karşı karşıyadır. Bir ülkenin kültürünü anlatmada, ülkeye yönelik önyargıları kırmada, önemli bir rol üstlenen; önemli bir iletişim aracı olan sinemanın daha ileriye gidebilmesini sağlayacak olan önlemlerin alınması gerekirken, tam tersi bir uygulamaya başvurulmuştur." (*Cumhuriyet*, 24 Aralık 1997)

Hadi gelin de, bu *'tespit'*e haksız deyin! Hele, **Hollywood**'un *'dayattığı'* filmlerin, her geçen gün biraz daha *'yersiz yurtsuzlaştırıcı'*, biraz daha *'kimliksizleştirici'*, kısacası **'post-modern'** olduğu düşünülürse!..

9 Ocak 1998

'Film çöplüğü...'

Aksi gibi, **'Wellcome Missouri'** yıllarında, *Vatan*'ın sinema eleştirmeniydim; işim gücüm, **Beyoğlu**'nda seans kovalayıp, film izlemek: iyi kötü ayırmayıp, hepsine gidiyorum; ayıptır söylemesi, hepsi de **Hollywood**'un en sıradan, en kötü filmlerine bile (altı kısımlık C serisi) ekranlarımızda yer hazır. Halime bakar mısınız?

Ben ki, toplumcu gerçekçiyim; her eserin, insan/toplum/doğa üçgenini ve bunların, kendileriyle ve birbirleriyle münasebetlerini –diyalektik yöntemle– işlemesini savunuyorum; bütün *'meselesi'*, gişe hasılatı olan (**Box Office**) **Hollywood** filmlerini, neresinden tutabilir, nasıl değerlendirebilirim: o dönem **'Şişli sosyetesi'**nin ağzı açık seyrettiği pek çok filmi –bunlara **Rita Hayworth**'ın *Gilda*'sı dahil– yermişimdir; haklıydım da!.. Hele savaş ertesi Sovyet, Japon ve İtalyan sineması ile kıyaslanırsa, **Hollywood** süslü ve zavallılık içindeydi: tipik bir *'şablon'* sineması yapıyordu; *'iş yapan reçeteler'* belli, bütün mesele, bu reçeteleri, *'iş yapan'* hangi yıldızla gerçekleştirebileceğinde! *'Amerikan rüyası'* en çok işlenen konu, o da bir masal; filme yoksul ve zengin iki ayrı ve zıt karakterle başlar, film boyunca çatıştırır, sonunda ikisini evlendirip **'happy end'e** bağlarsın! Onlar erdi muradına, biz çıkalım...

Hollywood sinemasının ana fikri, her ne kadar onlar 'eğlendirmek' derse de seyirciyi 'düşündürmemek'tir; bir de elbet, başka halkları Made in USA hayat tarzına ve 'mallarına' alıştırmak! Bu konudaki başarı derecesini ölçmek için, çevrenizdeki gençlere bakmanız yetmiyor mu?

'Techno' birer masal!..

Bilgisayar teknolojisinin kullanılmaya başlaması –biraz televizyonun da zorlamasıyla– Hollywood'u başka bir arayışa itti: artık, anlattıkları, 'techno' birer masal; başka türlü söylersek, filmde anlatılan –yani konu– önemini büsbütün kaybetti; aslolan, *'özel efektler'*, bunların mümkün mertebe aklın alamayacağı türden olması: bu manada, **post-modernizm,** yani **'Yeni Dünya Düzeni'** sacayağının üçüncü ayağı, öteki sanat dallarında yaptığını, sinemada da yapıyor; film kahramanları **'kimliklerini' ve 'aidiyetlerini' bütünüyle yitirip, neredeyse bir rakam, bir harf düzeyine iniyorlar:** *'Karakterler'*, eski *'şablon'*dan ya da hayatın içinden, *'tanıdık'* tipler olmaktan çıkıp, sırasına göre ya *'yaratık'* uzaylılar, ya *'mitologya'* tanrıları, ya dinozor veya benzeri *'canavarlar'*, ya da geleceğin yarı insan yarı robot cyborg'ları olmadılar mı? Ezkaza, ayakları yere değecek olsa, dakikasında işi bazen korku filmlerine, bazen de biçim inceliklerine döküp, *'seyirciyi düşündürmekten'*, yine de vebadan kaçar gibi kaçmıyorlar mı? Hem niye ben konuşuyorum canım, günümüzün sinema yazarlarından birisi, geçtiğimiz sinema yılını değerlendirirken, benzer bir *'tespit'* yapmış!

"... her alandaki tercihlerimizden zevklerimize kadar hayatımızı belirleyen modaların, modellerin ve mitosların kaynağı olan Amerikan filmlerinin evrensel kültüre vurduğu damganın iyice yoğunlaştığı bir yılı daha tamamladık yedinci sanatta!.."

"... modern Amerikan toplumuna özgü ahlâki standartların ve geçerli değerlerin dümen suyundaki Hollywood filmleri, çoğu önceden denenmiş, tutmuş, sakızlaşmış konu ve temalarıyla kalıplaşmış iyi kötü kahramanların çevresinde gelişen, beylik heyecan/gerilim öyküleriyle, çoğu kez aklımızı, gönlümüzü çekmese de, onca zamanımızı ve paramızı aldı yine, belleğimizdeki film çöplüğünü çoğaltarak!.." (Sungu Çapan, 2 Ocak 1998, *Cumhuriyet*)

Dikkat isterim, ne diyor: *'film çöplüğü'*! Tam kelimesi budur!

Meselenin 'bam teli!'

Geldik mi, meselenin bam teline!

1997 yılı boyunca, *Haftalık Sinema Gazetesi*'nin verdiği rakamlara göre, 150-160 kadar 'yabancı' film gösterime girerken, afişe çıkabilen 'yerli' filmlerin sayısı 14'te kalmış; yıl boyunca gösterilen filmlerin yüzde 81'i (evet, seksen biri) Amerikan, yüzde 13'ü (evet, on üçü) Türk, yüzde 6'sı da Avrupa (ve Latin Amerika) filmiymiş!.. Rakamların yeterince açıkladığı bu vahim durum, gerçekte, sizce neyi gösteriyor?

Bir kere, ülkemizde kültür politikasını yönetenlerin ne kadar *'sorumsuz'* davrandığını! Amerikan Sineması, Türkiye film piyasasını silindir gibi ezip geçerken, iktidar, bu sinemanın ödediği yüzde 25 rüsumu yüzde 10'a indirerek, yüzde 10 rüsum ödemek mecburiyetine soktuğu Türk filmleriyle *'eşitliyor'*: hakseverlik bunu gerektirirmiş de ondan!

Oysa geçen günkü, *'fil ile serçe'* benzetmesi, bu *'eşitlik'*in kime çalışacağını yeterince aydınlatmadıysa; 1997 yılı sinema mevsimi içindeki 'yüzdeler', kime yaradığını açık ve seçik göstermiyor mu? Hesapça, ecnebi filmler, Türk filmleriyle gösterime girmekte 'eşit' ama ne olmuş, ödediği rüsum yüzde 25 olduğu halde sinemalardan Türk filmlerini silmiş süpürmüş; Türkiye beyazperdeleri üzerindeki mutlak egemenliğini ilân etmiş! *'Fil ile serçe'*ye *'eşitlik'* tanıdın mı, sonucun ne olacağı, kör kör parmağım gözüne!.. Bu yetmezmiş gibi, *'eşitlik'* vergi alanında da olsun diye, Türkiye'ye, *'ecnebi'* filmlerinden alınan rüsumun indirilmesi, Türk filmlerinden de rüsum alınması dayatılıyor; *'Atatürk'*çü, lâik ve *'alafranga'* koalisyon sayesinde, başarı da kazanılıyor: *'fil ile serçe'*ye *'dayatılmış'* bu yeni *'eşitliğin'* getireceği sonuçlar, bana kalırsa, belleklerimizdeki *'film çöplüğünü'*, iyice genişletmekten başka bir işe yaramayacaktır.

12 Ocak 1998

Sinema, en tehlikeli silâh!..

Acem'in çayhanesinden, Laleli'ye doğru, sanırım bir-iki dükkân öndeydi: Beyazıt'ta, Meydan'a bakan, bir öğrenci lokantası; bir ara, oraya dadanmıştım: 1950'li yıllar mı, ne! Yemek listesini ne zaman elime alsam, köfte ve kebap çeşitlerinin bolluğu, beni şaşırtırdı: en az on, on iki çeşit köfte sıralanmış!.. Yıllar sonra, *'keyfiyeti'* Türk Mutfağı'nı iyi bilen bir dostuma nakletmiştim; hınzırca güldü, dedi ki: *"Bizim mutfağımızda, köfte çeşidi, hakikatte yirminin üstündedir!"* Oysa biliyoruz, şu anda milletçe, *'hamburger'* denilen sevimsiz ve tektip *'Amerikan köftesi'*ne, âdeta mahkûmuz!

Kebap bahsi, daha az *'hicran'*lı değil! İşinin ehli bir kebapçı, size bir çırpıda inanılmaz kebap çeşitleri sayabilir; üstelik hangi içecekle yenileceğini de söyleyerek! 40'lı yılların **Sirkeci**'deki meşhur kebapçısında, içecek diye münhasıran *'ayran'* servisi yapılırdı; çünkü **Anadolu**, kebabın *'yakışığı' olarak 'ayranı'* seçmiştir; en azından, bin yıllık bir gelenek! Şimdi biliyorsunuz, en *'haysiyetli'* kebapçılarımızda, en *'meraklı'* kebap müşterilerinin birinciye gelen içeceği, *'ayran'* değil; ya ne, *'kola'*! Bu da başka bir *'mahkûmiyet'!*

'Erken' **Cumhuriyet dönemi**, ne *'kola'* bilirdi, ne de *'hamburger'*; bilse *'tenezzül eder miydi,'* o ayrı bahis! Peki, bu acayip –hatta utandırıcı düşkünlük– nereden çıktı dersiniz? Bu sorunun, tek ve şaşmaz bir cevabı vardır: *sinema*dan! Daha doğrusu, yarım yüzyıldır, belleğimizi esir alan, **Hollywood** filmlerinden! Yeni nesilleri *'Klark çekmek'*ten *'Marilyn öpüşmesi'*ne, *'hamburger'*den *'kola'*ya –galiba *'pizza'*ya da– kadar, her türlü *'yabancılaşma'*ya –hadi korkmayın *'yozlaşmaya'* deyin– kaydıran **Hollywood** olmuştur: işin gelenek ve görenekle ilgili yanı bu; bu da, bir de ekonomiyle ilgili yanı var; milletimizin, aslında köftecimizin, şerbetçi, ayrancı ve pidecimizin

cebine girmesi gereken paracıkları, tıpış tıpış Amerika yolunu tutmakta, neticede Yankee'lerin cebine girmektedir.

Hollywood lehine *'rüsum eşitliği'* kararı veren yönetim, bunu görmeyecek kadar kör müdür? Anlamayacak kadar safderûn mu?

Daha o zaman 'kârlılığa' geçmişlermiş!

Sinema, tıpkı İngilizce öğretim veren *'mission'* okulları gibi, ABD'nin en tehlikeli *'silâhı'*; kültür emperyalizmi, asıl emperyalizme onlarla *'zemin'* hazırlıyor. Şimdi, *'... hoppala, bu da nereden çıktı'* mı diyeceksiniz; nereden çıktığını, vaktiyle işaretlemişim (3 Ekim 1977); lütfedip bakar mısınız:

"... American Board of Mission adına bir açıklama yapmış olan Mr. *H.O. Dwight*'ı dinleyelim (yıl: 1895): '... biz bu bölge (Anadolu) halkını, yalnız bizim sattıklarımızı almaları için değil, gelecekte kurulacak tesisleri geliştirip yaşatabilecek bir düzeye gelmeleri için eğitiyoruz. Bu yoldan Amerikan yatırımlarına yeni alanlar açmak umudundayız (...) Amerikalılar Asya Türkiye'sinde daha şimdiden kârlılığa geçen bir iş kurmuşlardır. Bu durum bütün bölge halkının bizim müşterimiz olacağına dair umudumuzu gerçekleştirmektedir'."

Adam nasıl da bilmiş, âdeta kâhin! Ama o yalnız değil, **E. Mead Earle** adlı bir **Amerikalı** yazar da *American Missions in Near East* adlı eserinde şunları demiş:

"... mission'ların temel işlevi, ticarete uygun bir ortam hazırlamaktır. İnsanda yarattıkları ruhsal heyecan ve benzeri duygularla, yerli ırkın, Batılı uygarlığa eğilim duyması sonucunu vermektedir. Dünya ve Batı uygarlığını yakından tanımaları, oralardaki halklar gibi yaşama isteğini artırmakta ve bunun doğal sonucu olarak da ticari faaliyet artmaktadır."

Nasıl iyi mi? *(Batı'nın Deli Gömleği)*

Hollywood, 20'li yıllardan itibaren, *'mission'*a takviye gelmiş, görselliğin ona verdiği güçle, Amerikan malları hayranlığını çok daha büyük çapta *'yaratmıştır'*: kapağı **Amerika**'ya

atan on Türkten beşi, kesinlikle *'beynini* **Hollywood***'un yıkadığı'* bir gençtir; geri kalanlar ya televizyonun esiridir, ya da İngilizce öğretim yapan *'mission'* okullarının!

Hakseverliğin böylesi nerede görülmüş?

İşin sosyal ve kültürel yanı, bu mertebe mühim, hatta vahim; ya ekonomik yanı? Acaba **Hollywood** filmlerinin *'rüsumunu'* Türk filmleriyle *'eşitleyerek'*, hakseverliğe uygun davrandığını zanneden safderûn yönetim, aslında kimi kiminle *'eşitlediğinin'* farkında mı? İyisi mi, şundan bundan sponsorluk *'dilenilerek'* çevrilmiş olan Türk filmlerinin, karşısındaki ekonomik güç meğerse neymiş, hadi bir bakalım:

"... 1997 yılında uluslararası sinema piyasasında ABD menşeli yedi büyük şirket (Sony, Bueno Vista, Paramount, Universal, Warner Bros... Fox Dreamworks) toplam olarak, dört milyar dolara yakın gişe geliri (yaklaşık 985 trilyon TL) elde etmişlerdir." (*Hürriyet*, 1 Ocak 1998)

Eskiler demiş ya, *'teşbihte hata olmaz'*, haklıdırlar: bizim *'serçe'* kadar canı olan filmciliğimiz karşısında, Amerikan sinema tekellerinin gücü, fillerin gücünden hiç aşağı kalmıyor. Ve görevi, **Türkiye**'nin devletin ve halkın menfaatlerini muhafaza ve müdafaa etmek olan; üstelik *'lâik'* ve *'alafranga'* bir koalisyon: görevini, bu filin karşısındaki serçeye –vaktiyle nasılsa sağlanmış– yüzde 25'lik bir rüsum *'kalkanını'* bir çırpıda kaldırarak yapmış oluyor: ne yaparsın, hakseverlik, başa dert!

Ne bekliyorlar, bir de bizden *'aferin'* mi? Onu **Hollywood** demiştir.

14 Ocak 1998

Gorbaçof, tutarsız mıdır?

Mihayil Sergeyeviç Gorbaçof, son bir konuşmasında iki önemli noktaya dikkati çekmiş:

1) "SSCB, komünizm yandaşlığını 'kullanarak, dünya egemenliğini ele geçirmeye kalkıştığı zaman, nasıl vahim bir yanılgı içinde idiyse; ABD, liberalizm yandaşlığını 'kullanarak' dünya egemenliğini ele geçirmeye kalkıştığı için, o kadar vahim bir yanılgı içindedir..."

2) "... sosyalist değerler, yani liberalizm, demokrasi ve hümanizm sanırım artık pek kalmadı; bu değerlere hepimizin ihtiyacı var!.." (*Milliyet*, 7 Ocak 1998)

Neresinden bakılsa, bu iki noktadan ilki, antiemperyalist tavır koymaktır; ikincisi, *'özgürlükçü'* (demokratik) sosyalistliğin, *'olmazsa olmaz'* şartı: **'Yoldaş' Gorbaçof**, bana kalırsa, kendi kendisiyle mutabık görünüyor: **Nomeklatura** komünistliğine karşı çıkarken, programı aynı program değil miydi? Önce **'glasnost/açıklık,'** sonra **'perestroika/yeniden yapılanma'**, gerçekleşecekti: *'açıklık'* yani özgürlük içinde *'yeniden yapılanma'*, *'demokratik ve yeni'* bir *'sosyalizm'*in inşaı idi ki, yanılmıyorsam, **Washington**'ın kulağına kar suyunu kaçıran da bu olmuştu: sosyalizmin *'totaliteriyle'* zor belâ baş edebiliyordu; başına *'demokratik'* olanını çıkarırlarsa, onunla nasıl baş edebilecekti ki?

O yüzden, ısrarla ve inatla yayılmak istenilen propagandanın tersine; ABD, **'Yoldaş' Gorbaçof**'dan *'rahatsızdı'*, kafası onun aleyhine işliyordu: bu gerçek, hem söylenmiş, hem yazılmıştır; ister misiniz, şöyle bir değinelim?

'O başkan, Washington D.C.'de oturmaktadır'

New York Times, SSCB dağıldıktan sonra, bir **Wolfowitz Raporu**'ndan söz etmişti (8 Mart 1992); ezbere konuşanların,

gözlerini fal taşı gibi açabilecek bir rapordu bu, meselâ diyordu ki:

"... açıkça anlaşılıyor ki, Körfez Savaşı sırasında desteğini sağlamak; ya da nükleer ve konvansiyonel silâhsızlanma anlaşmalarını gerçekleştirip, uygulamasına geçebilmek niyetiyle, davranışını zaman zaman yumuşatmış olması bir kenara bırakılırsa ABD, SSCB'nin 'çöküşünü' amaçlamıştı..."

"Öyle ki, Sovyetler'de merkezi bir iktidarın, mevcudiyeti, Birleşik Amerika'nın siyasal ve stratejik çıkarları bakımından yararsız sayıldığı anda; SSCB'nin dağılışı gündeme gelmiş; bunun ilk işaretleri, Amerikalı yetkililerin çoğunluğu tarafından fark edilir edilmez de, temel stratejik amaç bu olmuştur..." (*Le Monde Diplomatique*, Nisan 1992)

*'Operasyon'*un nasıl gerçekleştirildiğini, **Gorbaçof**'un önce yandaşı, sonra karşıtı olan **'Yoldaş' İgor Ligaçef** dürüstçe açıklamıştır.

"... Rusya Devlet Başkanı Yeltsin, Ukrayna Devlet Başkanı Kravçuk, Beyaz Rusya Devlet Başkanı Sosliyeviç, SSCB'yi yok ettiler. (...) Bu oluşumdan Gorbaçof'un, gerçekten, sonradan haberi oldu. BDT'nin kuruluşu ve SSCB'nin dağılışıyla ilgili olarak, ona hiçbir bilgi vermediler..."

"Gorbaçof, SSCB'nin dağılmasına sonuna kadar karşı çıktı, dağılmayı içtenlikle istemiyordu; onun istediği yeni ve konfederatif bir SSCB idi: daha 'demokratik' bir ülke istiyordu. Buna karşılık Yeltsin, Kravçuk, arkadan iş yaparak, kendi cumhurbaşkanlarına değil, başka bir ülkenin cumhurbaşkanına yeni oluşumu haber verdiler..." (*Cumhuriyet*, 19 Ocak 1992)

Söylemeye hacet var mı? O *'başka ülkenin cumhurbaşkanı'*, elbette **Washington D.C.**'de oturmaktaydı!..

Sosyalizmin 'farklı yolları' vardır!..

'Sistem', işine öylesi geldiği için, *'sosyalizm'*le **Stalin**'ci bolşevik *'totaliterliği'*ni, daima tek ve aynı şey saymıştır. **Mihayil Gorbaçof**, *'farklı'* ve *'beşeri'* bir sosyalizm projeksiyonu geliştiriyordu; bana kalırsa, hatası –gerçekte, *'sevabı'*– bu oldu, çün-

kü –kusuru kendisinde olmayan, çeviri bozukluğunun kusuruna bakılmazsa– demiştir ki:

"... ben inanmış bir sosyalistim, sosyalizm yüzyıllardır var olan, yüzyıllardır kendine yol açan bir düşünce; sosyalizmi savunanlar, bu savunanların arasında, birçok ülkede iktidara gelenler var; sosyalist hareketin farklı yolları var, çünkü toplumu zorla kabul ettirilebilecek bir model değil! (...) Sosyalizmi lanetlemek, modern tarzda bir dini savaştan, bir Haçlı Seferi'nden başka bir şey değildir..." (*Hürriyet*, 31 Ekim 1991)

Kısacası 'Yoldaş' Gorbaçof iktidarda iken, kendinden önceki Sovyet yöneticileri gibi, komünistliği *'kullanıp'* Rusya'nın dünya egemenliği peşinde koşmuyordu; onun derdi, glasnost ve perestroika üzerinden, özgür ve demokrat yeni bir Sovyetler Birliği projeksiyonunu gerçekleştirebilmek; onun için de, ABD'yi liberalliği 'kullanıp' 'globaliter' yani 'küreselleştirilmiş' uydu ülkelerle, dünya egemenliğini tesise kalkıştığı için, rahatlıkla eleştirebilir; ona karşı çıkabilir, çünkü zaten çizgisi budur. *'Sosyalist değerlerin, yani liberalizmin, demokrasi ve hümanizmin artık pek kalmadığına'* gelince, o konuda söyledikleri, bazı *'tatlısu'* sosyalistlerince, *'çelişik'* zannedildi; o da yanlış, 'Yoldaş' Gorbaçof bence o tespitinde de, hem kendi kendisiyle tutarlıdır, hem de diyalektiğin yasaları içindedir; nedenini nasılını, isterseniz, sonra tartışırız.

16 Ocak 1998

Gorbaçof'un 'gerekçesi'

'**Soğuk** Savaş' yetiştirmesi aydın kişinin –sağcısı solcusu fark etmez– basit idraki şudur: **ABD**, *'liberal'* bir güçtür, **SSCB** ise *'sosyalist'* bir güç; bu iki güç, kedi köpek gibi birbirine düşman olduğuna göre, *'liberallik'* ile *'sosyalistlik'* birbiriyle asla bağdaşamaz, çünkü *'karşıttır'*; o halde, **'Yoldaş' Gorbaçof** saçmalıyor, *'liberalizm'*, demokrasi ya da hümanizm gibi, *'sosyalist'* bir *'değer'* sayılamaz; zaten o, bu türden paradokslarıyla, **SSCB**'yi batırmadı mı, filân festekiz!

Acaba iş bu kadar basit mi? Dikkat edilirse, ne görülüyor: **'Yoldaş' Gorbaçof**, *'sosyalist'* değerler arasında, *'demokrasi'*yi saymış, *'hümanizm'*i saymış, *'liberalizm'*i onlara eklemiş; iyi de, dibini biraz karıştırırsanız, liberallik gibi, demokratlık ve hümanistliğin de, dünyaya *'Aydınlanma Çağı'*nın getirdiği değerler olduğunu görmez misiniz? Başka türlü söylersek, **rasyonalizm (akılcılık) 'aydınlanma'yı oluşturmuştur; onun 'çocuğu' 'pozitivizm'dir; liberalizm** ile **sosyalizm de, 'düşman kardeşler'i!**

Hem canım, kim hatırlamaz: **Labour Party**'den önce (**İşçi Partisi**) **İngiltere**'de, *'Muhafazakârlar'* (**Tory**'ler) karşısındaki *'Solcular'* *'liberaller'*di (*Vigg*'ler); Marksist ekonominin üzerine kurulduğu temel kavramlardan pek çoğu, daha önce liberal ekonominin (**Adam Smith, Ricardo** vs.) kullandığı ve tarif ettiği kavramlardır; o halde, *'liberallik'* ile *'sosyalistlik'*, bir yerde, birbirinin tersi ve yüzü; bu manada, *'karşıtı'*!

Şimdi bunu sinek pislemedik bir yere yazınız!

Karşıtların birliği yasası...

Yarım yüzyılı aşkın yazı hayatımda, diyalektik mantığın nasıl işlediğini doğru dürüst anlatabilen, ya beş *'solcu'* aydına rast-

ladım, ya on; neresinden baksanız, iki elin parmaklarını geçmez: **bizde 'sosyalistlik' bir çeşit 'Tanzimat Alafrangalığı' sayıldığından, 'ecnebi' uygulamaların 'bülbüllüğünü' yapmak 'Marksistlik' zannedilmiş; kimse metotla ve işleyişle etraflıca ilgilenmemiştir;** *'liberalliğin'*, aslında *'sosyalistliğin'* içindeki değerlerden biri olduğuna karşı, yükselen itirazlara o yüzden, şaşmamak lâzım!

Halbuki... diyalektik mantığın, en çarpıcı ifadesi, yanılmıyorsam şöyledir: A, A ise B, A'nın **'karşıtı' ise, A, B'yi 'içerir':** evet, aynen böyle! Gece, A ise, gündüz B ise, bunların ikisi birbirini 'içerir'; gün ağardığı anda, gerçekte, gece olmaya başlamıştır; hayatla ölüm, birbirinin kesinlikle karşıtıdır ama, ikisi birbirini içerir, çünkü doğduğumuz andan itibaren ufak ufak ölmek sürecine girmişizdir vs... Sosyalizm ile liberalizm de öyle; ikisi birbirinin 'karşıtı'dır, ama ikisi birbirini 'içerir'. Biliyorum, şimdi, 'Nasıl ama?' diyeceksiniz; hadi bir izah deneyelim.

Ulusal demokratik devrim *('hukuki özgürlük, hukuki eşitlik, hukuki kardeşlik')*, liberal burjuva devrimidir; demokrasi ve lâiklik, bir manada hukuk devleti onunla gelir; feodal/ümmet döneminin hem alt hem üstyapısı, onunla tasfiye olur; ama, yeni yapılanma içinde, liberal ticaret ve sanayi burjuvazisi, işçi sınıfını yeni bir itici güce dönüştüreceğinden, **ulusal demokratik devrim**, gerçekleştiği andan başlayarak, *'karşıtını'* yani **sosyalist devrimi** *'içerir'*; yani neyi, *'ekonomik özgürlüğü, ekonomik eşitliği ve ekonomik kardeşliği'!*

Sosyalist devrim, ulusal ve liberal burjuva demokrasisi içinden yükselecektir; burası bir gerçek, ortaya çıkacak düzen de, klasik gelişme şemasına göre, ister istemez, önceki devrimin müktesabatını (kazanımlarını) içinde taşıyacaktır; daha açık söylersek, **sosyalist toplum düzeni içinde, önceki devrimin getirdiği toplumsal kazanç mevcuttur, sürer gider; yeni düzenin getirdiği yeni kazançlar, yani ekonomik eşitlik, ekonomik özgürlük, ekonomik kardeşlik vs.; daha önceki devrimin getirdiği hukuki özgürlük, hukuki eşitlik, hukuki kardeşlik üstüne yükselir.** Hâl böyle olunca, sosyalist değerler arasında –hele hukuki düzeyde kesinlikle– liberalliğin bulunmasına şaşma-

lı mı? Bu ada layık gerçek bir sosyalizmde, bireyler sadece ekonomik düzeyde özgür, eşit ve kardeş olmayacaklardır, hukuki düzeyde de olacaklardır; diyalektiğin, karşıtların birliği yasası, bunu böyle yazar.

Sovyetler Birliği neden 'çürüdü'?

Gorbaçof da, o yüzden gözünü kırpmadan söyler, çünkü o, klasik şemayı izlemeyen sosyalist iddialı bir toplumun, ne çetin bir dikta ve totaliterlik düzeni olduğunu, bizzat yaşamış bir halkın çocuğudur: Sovyet devrimi, ideolojik düzeyde, Fransız Devrimi'nin ve Komün'ün 'devamı' olmak iddiasındaydı ama; onların topluma getirdiği kazançları, uygulamada şiddetle reddetmişti. Duruma, hele Ovsif Visaryanoviç Stalin egemen olduktan sonra, Sovyetler Birliği'nde, Aydınlanma Çağı'nın insanlığa kazandırdığı hukuki özgürlük, eşitlik ve kardeşlik 'külliyen' reddedildiği gibi; insan hakları ve benzeri kavramlar, toptan çöpe atılmıştır; ekonomik düzeyde sağlanabilecek özgürlük, eşitlik ve kardeşliğin yeterli olacağı iddia ediliyor; aslında, hukuki özgürlük ve hukuk devleti ortadan kaldırıldığı için, düzen sosyalist olamadığı gibi, içinden çürüyordu.

Şimdi anlaşılıyor mu, Gorbaçof'un neden 'glasnost/açıklık' ve 'perestroika/yeniden yapılanma' programlarına başvurduğu? Neden, ufak ufak, o katı ve mengeneye kıstırılmış yaşayan Sovyet toplumunu, daha özgür ve hukuka dayanan bir hayata götürmek istediği? Zira, hukuki düzeyde eşitlik, özgürlük ve kardeşlik (onun deyimiyle, 'liberalizm, demokrasi ve hümanizm') olmadı mı, ekonomik düzeydeki özgürlük, eşitlik ve kardeşlik sağlanamaz! O kadar ümitle başlayan Sovyet Devrimi'nin, dönüp dolaşıp, Nomenklatura Oligarşisi'ne ve Parti Aristokrasisi'ne gelip dayanması, bu acı gerçeği hepimizin gözüne soktu.

Sokmamış zahir, baksanıza neler saçmalıyorlar!

19 Ocak 1998

'Sovyet parantezi!

Nizan'ı tanıyanlar parmak kaldırsın! 30'lu yıllar, Almanya'da Nazilik, İtalya'da faşistlik *'hükümran'*; İspanya'da **Frente Popular** (Halk Cephesi), **General Franco**'nun Falanjistleri'ne yenildi yeniliyor; o sırada, Fransa'daki Halk Cephesi'nin (Front Populaire), komünist aydınları arasında, en ünlü iki isimden birisi **Malraux**, öbürü **Paul Nizan!**

Peki, **Nizan**'ın akıbeti? **İkinci Dünya Savaşı** başlamıştır, SSCB, yani yeryüzüne **'mazlum milletler**'in kurtuluşunu ve *'zahmetkeş'* halklara *'şarkı söyleyen yarınları'* müjdeleyen, *'sosyalist'* ülke; inanılmayacak bir şekilde, **Hitler Almanya**'sı ile (**Ribbentrop/Molotof**) anlaşıp, **Polonya**'yı *'kardeş payı'* bölüşüyor; o arada, **Baltık** kıyısındaki küçük cumhuriyetlerin de, *'duası okunmuştur.'* Olaylara kim serinkanlı bakabilirse, bundan iki sonuç çıkaracaktır: **1) 'Sosyalist' Moskova, yayılmacı Çarlık Rusya'sı gibi davranmıştır; 2) bu davranış biçimi, sosyalizmin temel ilkeleriyle bağdaşamaz!**

Gerçi **Rusya** daha 1920'li yıllarda, **Asyalı 'mazlum milletleri' İngiltere'ye** satarak 'komünizmi' **Rus**ya'nın çıkarları için *'kullanacağını'* belli etmişti ama, olay iyice gizli kalmıştı; ayrıca *'faşizmle el ele verip ülke paylaşmak'* mertebesinde bir rezalet, milletin gözü önünde gerçekleştirilmemişti. İşte **Paul Nizan**, FKP içinde, SSCB'nin yaptığını, *'resmen ve alenen takbih ve tel'in eden'*, yürekli ve haysiyetli bir komünist aydındı ki, edebiyat ve siyaset uğraşını bırakıp, gönüllü askere gitti, Naziler'le –elde silâh– savaşırken, cephede vurularak öldü; toprağı bol olsun!..

Allah Allah, **'Yoldaş' Gorbaçof**'dan bahsederken, **Paul Nizan**'ı hatırlamak niye?

Sıradan 'taraftar'ın 'formel' mantığı

Efendim, basit: mide bulandırıcı sinek türünden, küçük ama ters bir sebebe bağlı olarak! Hâlâ **Mihayil Sergeyeviç Gorbaçof**'u –yalnız onu mu, daha nice sosyalist olayı ve kişiyi– **Moskova** *'Kilisesi'* tutum ve mantığı ile yargılamak isteyenler var; bunlar, yaşanılan tarihe ne **cosmique** olarak bakabiliyorlar, ne de diyalektiğin başdöndürücü sarmalında, **tez/antitez/sentez** sürecini, yerli yerine koyabiliyorlar; zira kafaları, iddialarına rağmen, diyalektik değil, sıradan *'taraftar'*ın **'formel'** mantığına göre çalışıyor; nasıl mı, galiba şöyle: **a) Liberal kapitalist** ABD **kötü ise, b) sosyalist** SSCB **iyi ise, c)** SSCB, ABD **değildir; sonuç,** SSCB **iyidir!**

Sizce atladıkları bir gerçek yok mu?

O da şu: insanlık tarihinin akış süreci içinde, **Sovyet Devrimi** ve SSCB, tıpkı **Paris Komünü, Macaristan İhtilâli, Kanton** ve **Yemen** deneyleri gibi, sosyalizmin pratikteki *'tezahür'* şekillerinden birisidir: sosyalizmin yeryüzündeki kaderini ve geleceğini, o değil; onun kaderini ve geleceğini, içinde geliştiği konjonktür, o konjonktürün koşullarından süzebileceği *'kendi'* sentezi tayin eder. **Sentez'in** aksadığı malum: **Marksist sosyalizm, gelişmiş sanayi toplumunda sanayi ötesi bir projeksiyon; sen kalkıp onu, kırsal ve yarı-feodal bir ülkede, 'tepeden indirerek' uygulamaya heveslenirsen; belki bir sanayileşme modeli oluşturursun ama; işçilerin (halkın) iktidarını kurmak yerine, işçilerin ve halkın üstünde 'totaliter' 'seçkinler'in iktidarını kurarak!**

Akıbetinin, *'totaliter'* iktidarlardan farklı olması mümkün mü? Değildi, öyle de oldu.

O halde **Sovyet Rejimi,** SSCB, sosyalizmin uzun tarihinde, bir *'parantez'* sayılabilir; 1917'de **Kışlık Saray**'a yapılan hücumla açılmış; **Yeltsin** ve iki kafadar arkadaşının, *'birliği'* ABD*'ye 'satması'* ile kapanmış bir *'parantez'*...

O meşhur 'aforoz' silâhı...

Yalnız, bir dakika! Nasıl **Paris Komünü**'nün, **Macar İhtilâli**'nin ya da **Kanton Yönetimi**'nin *'çökmesi'*, sosyalizmin sonu anlamına gelmiyorsa; **üç çeyrek yüzyıl gibi uzun bir zaman yaşayan, üstelik o kırsal ve yarı-feodal toplumu, dünyanın ikinci büyük süper gücüne dönüştürebilen, 'Sovyet Parantezi' –şu ya da bu şekilde– 'kapanmış' da olsa, sosyalizmin bittiği anlamına gelmez.** Günümüzün ve geleceğin sosyalistleri, Sovyet halklarının nice kan, gözyaşı, ter ve kahır pahasına yaşadıkları o büyük tecrübeden, elbette, önemli dersler ve sonuçlar çıkaracaklardır.

Çıkarmaya başlamışlardır bile.

Bunların ilki, bence, herkesin **'Sovyet hipoteğinden'** kurtulmayı öğrenmesi olmalı; SSCB'nin, daha doğusu **'Sovyet** *Kilisesi*'nin mevcudiyeti, dünya sosyalizmini hem bölmüştü, hem de o kilisenin papazları eline tehlikeli bir *'aforoz silâhı'* vermişti; yanılmıyorsam, belki de bilinçaltı bir dürtüyle, şimdi **'Yoldaş' Gorbaçof'a** da bu *'silâh'* kullanılmak isteniyor; oysa kilise çökmüş, **'ol saltanatın yeller eser-şimdi yerinde'**; o vahim yanlışı düzeltmeye kalkışan adam ise, onun mantığına göre yargılanacak!

Olur mu böyle şey? Olsa da, fark etmez: vaktiyle aforoza uğramış nicesi ve nicesi, o **Galiyef'ler, Trotsky'ler, Bukharin'ler, İmre Nagy'ler, Aleksandr Dubçek'ler, Josip Broz Tito'lar, Mao Zedong**'lar, zamanla nasıl *'aklandılarsa'*; günün birinde, **'Yoldaş' Gorbaçof** da, öyle *'aklanacaktır'*:

Çiğ yemedi ki, karnı ağrısın!

21 Ocak 1998

Avrasya, dünyanın merkezi!

Adam ünlü: Başkan Carter'ın *'ulusal güvenlik danışmanı'* idi; son röportajında, *Le Nouvel Observateur* dergisi, onu *'kompleksiz emperyalist'* diye vasıflandırmış; zira *'strateji uzmanı'* Zbigniev Brzezinski, *Amerika ve Dünyanın Geri Kalanı* başlıklı eserinde, gezegende, *'hâkimiyetin'* ABD'nin elinde olduğunu iddia ediyor; kimseyi *'taktığı yok'*, açıkça demiş ki:

"... ABD dört kilit alanda üstünlüğü ele geçirdi: askeri alan, ekonomi, teknoloji ve kültür. (...) Dünyadaki ekonominin 'itici gücü' ABD ekonomisi; bilgi teknolojisinde, hatırı sayılır avantajı var; ABD kültürü ise, sinema ve televizyon açısından, kim ne derse desin, müthiş çekim gücüne sahip..." (*Milliyet*, 14 Ocak 1998)

Yalnız bir noktaya dikkati çekiyor, eğer ABD bu *'hâkimiyeti'* muhafaza etmek istiyorsa, *'her şeyden önce* Avrasya *kıt'asını gözetmeli'* imiş; neden derseniz, bakın neden:

"... çünkü Avrasya, yeni Avrupa/Rusya/Asya eksenindeki muazzam alan, dünyanın merkezi: bu bölgeyi kontrol eden, gezegeni kontrol eder. 'Soğuk Savaş' biteli beri, Avrasya'da üstünlük ABD'nin elinde ama, bu ne zamana kadar sürer?" (*Milliyet*, 14 Ocak 1998)

Acaba diyorum sırası mı: şuracıkta, sizinle 'Avrasya' bahsinde konuştuklarımızı hatırlamanın? Türkiye'nin Avrasya'yla ilgili, sağlam ve istikrarlı bir siyaset projeksiyonu yapmasının, 'zorunluluğu' hakkında söylediklerimi, düşünmenin?

ABD jeo-stratejisi için 'öncelikli bölge'

Brzezinski, Avrasya'nın büyük öneminin neden kaynaklandığı konusunda, hiç de hayalperest değil, son derece gerçekçi; diyor ki:

"... ABD jeo-stratejik politikasının en öncelikli bölgesi Avrasya olmalı, bunun birbirine bağlı iki nedeni var: birincisi malum, bu bölge muazzam doğalgaz ve petrol rezervleri içermektedir ve dünya enerji tüketimi başdöndürücü bir hızla artıyor; ikincisi (şimdi, buraya dikkat), bu 'Avrasya Balkanları' büyük bir istikrarsızlığa hatta kargaşaya gebe denilebilir; çünkü Rusya, İran ve Türkiye gibi 'bölgesel güçler', bu alanın kontrolü için çatışabilirler..."

"... böyle bir çatışmayı engellemek ve bunlardan herhangi birinin bölgede liderliği 'kapmasını' önlemek için, ABD'nin buraya güçlü bir şekilde müdahalesi şarttı. Tabii ki bu alanın anahtar ülkeleri olan Kazakistan, Özbekistan ve Azerbaycan'a mümkün olduğu kadar yardım ederek!.." (*Milliyet*, 14 Ocak 1998)

Brzezinski'nin görüşü şöyle özetlenemez mi? 1) Avrasya, ABD'nin *'kontrolündedir'*, öyle kalmalıdır. 2) Bölgesel güçler –Rusya, Türkiye ve İran– bölge egemenliği için çatışabilirler, bu önlenmelidir. 3) Kilit ülkeler –Kazakistan, Özbekistan ve Azerbaycan– desteklenmelidir. Bana sorarsanız, bu özetin Türkçesi şöyle anlaşılmalıdır: Avrasya, ABD'nindir; öyle kalmalıdır, bunun için de, gerekirse hem Rusya, Türkiye ve İran'ın 'kontrol teşebbüsleri', icabı halinde bunları 'çatıştırarak' önlenmeli; hem de Kazakistan, Özbekistan ve Azerbaycan 'desteklenerek', onlardan ayrı ve 'uzak' tutulmalıdır.

Zbigniev Brzezinski'nin bu içinden pazarlıklı, *'böl ve yönet'* planına, geçerli ve gerçekçi tek *'direniş'* planı: Rusya, Türkiye ve İran'ın, öteki bölge ülkeleriyle el ele vererek, ABD'den bağımsız bir Avrasya Birliği'ni gerçekleştirmesidir ki, Washington'ı ürküten, aslında yapılması gereken de budur. Neden derseniz, 20. yüzyıl sonlarında ABD açısından elde edilmiş görünen *'hâkimiyet'* tasarımının kökü eskilere, taa yüzyılın başlarına uzanıyor da, ondan!

ABD Ortadoğu politikasının kökeni

Meraklısı, **Laurence Evans**'ın *Türkiye'nin Paylaşılması / United States Policy and the Partition of Turkey* kitabını elbette okumuştur; orada, **ABD Ortadoğu** politikasının kökeni açıklanıyor; hareket noktası da, çok ilginç:

"... ABD Dışişleri Bakanlığı, 31 Mayıs 1919'da yeryüzündeki bütün elçilik ve konsolosluklarına bir genelge gönderip, petrol bulunan, bulunabilmesi olanağı olan her yerde, oralardaki petrol kaynakları üzerindeki denetim (kontrol) durumunu, gelişme umutlarını ve bu alanlardaki petrol üretimine Amerika'nın karışabilme olanaklarının bildirilmesini istiyor." (*Türkiye'nin Paylaşılması*, s. 293, Milliyet Yayınları, 1972)

Açıkça görülüyor ki, daha o zaman **Birleşik Amerika**'nın kulağına kar suyu kaçmıştır, elçiliklerini uyarıyor; sebebi de, **Osmanlı**'nın yenilgisi üzerine, galip ülkelerce paylaşılacak eski **Osmanlı Mezopotamyası**'ndaki petrollerin, (**Musul, Basra** vs.) **İngiltere** ile **Fransa** arasında bölüşüldüğünün, duyulması! **Washington** derhal *'devreye girmek'* telaşındadır; **Londra** ile aralarında o tarihte öyle bir *'nota alıp verme savaşı'* yaşanmıştır ki, izlemek lâzım.

Laurence Evans, hiçbir tereddüde mahal vermeyecek bir açıklıkla, temel gerçeği belirliyor:

"... Türkiye ile yapılacak barış, daha genel olarak 'Şark meselesi'ne verilecek yeni şekil söz konusu oldu mu, Amerika'nın üzerinde durduğu çıkar savunması; başlıca 'açık kapı' ilkesinin korunması ABD'nin Osmanlı toprakları üzerindeki hak ve ayrıcalıklarının devamını sağlamaktı. (Şimdi şuraya dikkat) **Bu toprakların Türk yönetiminde kalması ya da başka bir devletin yönetimine geçmiş bulunması bu amacın elde edilmesine engel olmamalıydı..."** (*Türkiye'nin Paylaşılması*, s. 186, Milliyet Yayınları, 1972)

Dikkat isterim: bilhassa son cümle, adamakıllı uyarıcı ve uyandırıcıdır: hem **Avrasya** konusunda **Türkiye**'nin muhtemel niyetlerine ciddi bir uyarı mahiyeti taşıyor; hem de **Me-**

zopotamya petrollerinin bugünkü sahibi **Irak**'ın başına gelenlerin derin sebebini açıklayıp, sorunu aydınlatıyor: dikta, insan hakları, zart zurt, bunlar lâf; adam o petrole daha yüzyıl önce göz koymuş!

23 Ocak 1998

Avrasya, Avrasyalının!..

O tarihte hangimizin aklına gelirdi?

Halbuki insan düşündükçe, bazı şeyleri zaman içinde, çok daha çabuk ve kolay kavrayabiliyor: **'Soğuk Savaş'**ın son yıllarında, **Türkiye** ile **Sovyetler**'de, iki benzer olay yaşandığını, hangimiz fark etmiştir? İki ülkede de birer *'askerî müdahale'* yaşandı her iki müdahaleden sonra, iki ülkede de siyaset sahnesinde yeni bir yıldız parladı: **Gorbaçof**'a karşı tertiplenen *'müdahale'*nin önleyici *'sivil'* yıldızı **Boris Yeltsin**'di: **Mihayil Gorbaçof**'u *'tasfiye edebilmek'* için, önce onu *'askerlerin elinden'* kurtarması planlanmıştı; **Türkiye**'de ise **12 Eylül** *'müdahelesi'*nin *'işbirlikçisi'* **Turgut Özal**, *'demokrasiye geçerken'*, birden *'sivil toplumcu'* ve *'demokrat'* kesilerek, ülkenin siyaset göğünde bir yıldız olarak parladı: TRT'deki açıkoturumda, yumruğunu masaya vuruşunu kim hatırlamaz?

Oysa **Yeltsin** de, **Özal** da, aynı yoğurdu yiyen siyasetçilerdi; ikisi de **Washington**'ın **'Soğuk Savaş'** sonrası tasarımında, önemli roller oynamaya namzettiler: oynadılar da! Cumhurbaşkanlığı *'hevesi'*, **Özal**'ı kısa sürede devre dışına çıkardıysa da, **Türkiye**'de aynı çizgiyi, **Tansu Çiller** bir süre başarıyla yürüttü; **Yeltsin**, hastalığına ve sarhoşluğuna rağmen, son seçimlerini açık bir ABD desteğiyle kazanmıştı, o günden bugüne, siyasal tutumu **Washington**'ın gizli taleplerine pek aykırı düşmüyor; **Türkiye**'de, her ne kadar, **Çiller** devre dışı bırakılmış görünmekteyse de, AB'nin nobranlığı, **Ankara**'yı **Washington**'ın planladığı gibi, **İsrail**'le buluşturmuştur; **Rusya** ile **Türkiye**, **Çernomırdin**'in ziyaretinden sonra, şöyle bir bakarsanız, canciğer kuzu sarması!

O zaman anlaşılamayacak şey şudur: ünlü strateji uzmanı **Zbigniev Brzezinski**, **Avrasya**'dan bahsederken, niye bazı endişeler ileriye sürüyor?

'Karadelik' yalnız Rusya mı?

Rusya'yı *'karadelik'* olarak saymaktadır. ABD'nin 'Avrasya'yı *'kontrol edebilmesi'*nin şartı olarak, neyi gördüğünü derseniz, şöyle açıklamış:

"... Rusların uzun tarihsel krizi bir koşulla biter, o da Kremlin'deki yöneticilerin ve seçkinlerin, imparatorluk döneminin kesinlikle sona erdiğini kabul etmeleri. Halbuki hâlâ emperyalist düşler görüyorlar ve bu da Rusya'da modern ve demokratik bir sistemin yerleşmesini geciktiriyor. Tehlikeli hırsların gemlenmesini ve yeni Rusya'nın doğmasını teşvik etmeliyiz..."

"... bu da her türlü macerayı imkânsız hale getirmekle olur: Rusya'nın başka ülkelere ve özellikle kendi eski uydularına yönelik bütün emelleri engellenmeli. Bu nedenle NATO'nun gelişmesi ve Baltık ülkelerini dahi içine alması bence elzem. ABD eski Sovyet cumhuriyetlerini kuvvetle destekleyerek, Rusya'ya buralarda eskisi gibi at oynatamayacağını göstermeli..." (*Milliyet*, 14 Ocak 1998)

Ne kadar *'çarpıcı'* değil mi? 'YDD'de, Amerika'nın ilk *'korkusu'* yine Rusya, bu açıkça görünüyor; yalnız ilginç olan, Rusya'yı, *'emperyalist düşler görmemesi için'* uyaran Brzezinski, çözüm olarak, eski Sovyet cumhuriyetlerini, ABD'nin *'kuvvetle desteklemesini'* önermiş... Bu *'desteklemenin'* ne anlama geldiğini, en iyi Türkiye bilir. 'Soğuk Savaş' süresince, SSCB *'baskısına'* karşı, ABD, Türkiye'yi *'kuvvetle desteklemişti'*: Özal türünden yeni 'Damat' Ferid Paşaları o sayede ürettik! Şayan-ı dikkat olan nokta, ünlü strateji uzmanını, Rusya'dan ve İran'dan, Avrasya bölgesinde, ortalığı karıştırıcı unsurlar olarak söz ettiği halde, Türkiye'ye şöyle bir dokunup geçmesi!.. Üstünde durmamış: acaba o nasıl olsa bizden diye düşündüğü için mi, yoksa Türkiye'nin iğrapta mahalli yok mu?

Yoğunlaşan iki nostalji...

Olmaz olur mu? Türkiye bugün, Avrasya'da en büyük rolü oynayabilecek bir stratejik konuma, elverişli bir geçmişe, en

önemlisi dinamik bir gelişmeye sahip: **Balkanlar**'da, **Kafkaslar**'da, ülkelerin çoğu, yüzünü **Ankara**'ya dönmüştür; **Orta Asya** ülkelerinde, daha şimdiden, **Türkiye**'nin yaptıkları, yapabileceklerinin ipuçlarını veriyor. Bunlara bir de **Karadeniz Ekonomik İşbirliği Topluluğu** ve **Ekonomik İşbirliği** çerçevesi içinde, dikey ve yatay olarak, bölge ülkeleriyle geliştirebileceği siyasal ve ekonomik ilişkileri ekleyiniz; 21. yüzyıl *'güçlü'* **Türkiye**'sinin boyutları, ufukta teressüm edecektir.

Rusya açısından da durum, ABD için fazla parlak sayılmaz: halkın SSCB nostaljisi, en az Türk halkının **Kemalizm** nostaljisi kadar yoğun; **Türkiye**'de nasıl yeni bir Kemalist dalga yükseliyorsa, **Rusya**'da da öyle bir komünist dalga yükseliyor; geçen seçimi önde bitiren **Komünist Partisi**'nin ileride ne yapacağı belli mi? Onlar iktidar oldukları zaman ne olacak? **Rusya**'yı NATO'nun, **Türkiye**'yi AB'nin *'dışında bırakmak'* bunu halleder mi? Bir bakıma, **Zbigniev Brzezinski**'nin **Avrasya**'nın önemine işaret ederken, endişelere kapılması haksız değil: **Avrasya** ancak **Rusya, İran** ve **Türkiye** sıkı sıkı ABD *'kontrolünde'* tutulursa, **Washington**'ın kontrolünde kalabilir; **İran,** kontrol dışındadır; **Türkiye**'de ve **Rusya**'da, o kontrole karşı tepki gittikçe yükseliyor; bu da belki, **Avrasya Politikası**'nın, bölge ülkeleri tarafından elbirliğiyle kurulması, geliştirilmesi, işletilmesi bahsinde, bir şans sayılabilir.

Avrasya ülkelerinin gerçekleştireceği siyasal ve ekonomik Avrasya Kutbu, hem ABD'nin hem AB'nin hem de Uzakdoğu Kaplanları'nın 'petrol heveslerini' kursaklarında bırakacak; bölgeye ait petrolün, bölgenin kalkınması için kullanılmasını sağlayacaktır.

Zaten korktukları da bu değil mi?

26 Ocak 1998

Söylesene, Fevzi Paşa!..

Zbigniev Brzezinski'nin '**Avrasya**' kavramı, **İran**'ı ve **Irak**'ı –dolayısıyla **Ortadoğu**'yu– içeriyor; galiba, doğrusu da, budur; ona göre, **ABD**'nin günümüzde **İran** politikası *'tam bir aptallık'*, **Irak** politikası ise, *'akılsızca'*; neden derseniz, petrol *'sebebi'* yalnız yukarı **Avrasya Kuşağı** için geçerli değil ki; daha 70'li yıllarda (Mayıs 1978) **Jacques Couland, 'sistem'in Ortadoğu**'ya aşırı ilgi duymasındaki gerekçeyi şöyle veriyordu:

"... **bu bölgedeki ham petrol üretimine bakılırsa, Ortadoğu için yüzde 34,4, Arap dünyası için yüzde 35,9, Ortadoğu/Kuzey Afrika'nın tamamı için yüzde 44,7 rakamları çıkar. Ortadoğu petrolünün, emperyalistlerin ulusal üretimleri dışında, kapitalist 'sistem' içindeki payı nedir sorusunun cevabı ise şöyledir: yüzde 54 Ortadoğu, yüzde 56,6 Arap dünyası, yüzde 70,5 Ortadoğu/Kuzey Afrika'nın tamamı! Demek ki, tekelci sermayelerin Üçüncü Dünya ülkelerinden elde ettikleri, ham petrolün yarısı Ortadoğu'dan gelmektedir; bu gerçek, tek başına bile çok şeyi açıklamaya yeter!"** *(Sağım Solum Sobe)*

Bu gerçeğe, aynı bölgelerdeki petrol rezervlerinin, dünya rezervlerinin yüzde 70'i civarında olduğu gerçeğini katınız; **'sistem'**in neden dolayı –**Doğu Bloku** dağılalı– ısrarla iki noktayı vurguladığı meydana çıkar: 1) Müslümanlık, çünkü **Avrasya**'da çoğunluk Müslüman halklardadır; 2) **'Özelleştirme'** ve **'Küreselleşme'** çünkü **Avrasya** ülkelerinin handiyse tamamı feodal dönemi –yani ümmet/devletini– aşmış, *'ulusal devlet'* aşamasına ulaşmıştır.

Yeni Dünya Düzeni'nin ulaştığı sonuç, biliniyor: 1) Hoşgörüsü engin, son derece ılımlı –açıkçası **'sistem'in** denetiminde– uysal bir Müslümanlık; 2) Ekonomisi **'özelleştirilmiş'** ve

'küreselleştirilmiş' –açıkçası devlet olma niteliklerini kaybetmiş– 'post-modern' devlet önerisi! Çünkü, eğer bu reçeteyi Avrasya'da hilafsız uygulayabilirlerse, *'malı'* onlar *'götürecektir;'* bize *'kaktırmaya'* uğraştıkları, (elhak) epeyce başarılı oldukları reçete de budur: sağınıza solunuza baksanıza, *'hınk deyicisinden'* geçilmiyor...

Doymaz mı, bu adamlar?

Ünlü *The Economist*'te (20 Aralık 1997) Robert Cooper, Yeni Dünya Düzeni'nin *'devlet sınıflandırmasını'* yapmıştı; görülmeye değer beyim, çok yeni şeyler söylüyormuş gibi, klasik feodal dönem ümmet devleti, burjuva dönemi ulusal devleti diyecek yerde; mumaileyh, 'pre-modern devlet', 'modern devlet' diyor; canlarını iyice sıkan, işte bu sonuncusudur; verdiği tarif şu:

"... modern devletler: bunlarda otorite sağlanmıştır, ulusal egemenliğe inanç güçlü; devletlerin, birbirinin içişlerine karışmasını hoş görmüyorlar; örneklerin çoğu Ortadoğu'da, Güneydoğu Asya'da ve Latin Amerika'da: 19. yüzyıl Avrupa devletlerine benzedikleri kesin: kuvvetle 'milliyetçi', ulusal çıkarları için rahatça kuvvete başvurabilir; ne kadar örgütlü, kendilerine güvenli ise, o kadar tehlikeli..."

İki şeye dikkat isterim: ilki, insanın yüreğini burkan bir şey, adam sanki 'Kemalist Cumhuriyeti' tarif etmiş! Öyle değil mi? İkincisi derseniz, Brzezinski'ye göre, Avrasya üzerindeki ABD hegemonyasına gölge düşüren faktör, işte bu: bölgedeki ülkelerin, temel yapılarıyla, modern (ulusal) devlet modeline uymaları: Rusya böyle, Türkiye böyle, İran böyle; hangisi böyle değil ki? Irak mı, Suriye mi, Azerbaycan mı? Bilmem, Yeni Dünya Düzeni'nin inatla 'modern' (ulusal) devleti modası geçmiş diye çöpe atmak istemesindeki, aşırı gayretin; arkasında yatan acayip iştahı görebiliyor musunuz: bir devleti, devlet yapan temel kurumları –savunma, elektrik, elektronik, biokimya, genel olarak savunma ve demir-çelik endüstrilerini– önce 'özelleştirecek' sonra 'küreselleştirip' 'sistem'in çoku-

luslu *'tekellerinin'* denetimine vereceksin ki, *'çağdaş'* (!) yani **'post-modern'** bir **'uşak-devlet'** olasın! O da bu sayede, Avrasya'nın hem kuzey hem güney kuşağındaki olanca petrolün üzerine oturabilsin!

Doymaz mı bu adamlar? Doymaz, beyim: 16. yüzyıldan bu yana gezegeni talan etmişlerdir; sarı, siyah, kızıl dinlemez, aralıksız medeniyet yıkarlar; çıkardıkları dünya savaşlarıyla, gezegeni bitirmişlerdir; insanlığı yok edebilecek bir tahrip teknolojisi yaratmışlardır; buna rağmen, acaba durumları çok mu berbat, onun için mi gözlerini Avrasya'ya dikiyorlar?

Bize ait olan ne varsa, hepsini...

Boşversenize, siz! **'Sistem'** şu anda bile, gezegeni düpedüz *'yemektedir'*: Ankara'da üç genç ilim adamı işin dibini kurcalamışlar; rakama vurdukları çıplak ve acı gerçeklerin, bazılarına şöyle bir bakar mısınız:

"... dünya nüfusunun yüzde 5'ine sahip ABD, yeryüzündeki hammadde kaynaklarının yüzde 40'ını; enerjinin yüzde 25'ini tüketmektedir. Yeryüzü sularının yalnızca yüzde 3'ünden azı içme suyu olarak kullanılabiliyor: dünya nüfusunun yüzde 13'ünün sağlıklı içme suyu yok! Bu yoksunların oranı, 1990'da yüzde 64 iken, 1996'da yüzde 67'ye yükseldi. Her yıl 10-14 milyon hektar orman yok oluyor. Dünya balık avlaklarının yüzde 64'ü tüketilme aşamasına ulaştı. Gezegendeki 1,1 milyar insan, günde 1,1 dolardan daha az parayla geçinmeye mahkûm." (*Cumhuriyet*, 5 Kasım 1997)

Manzara-i umumiye budur, ve bu **'sistem'**in yani o yere göğe koyamadıkları *'vahşi'* liberalliğin utanç verici eseridir; ülkemiz, hâlâ başımızda gezdirdiğimiz siyasi *'kadrolar'* tarafından, **'Soğuk Savaş'** sırasında, bu çarkın dişlileri arasına sokulmuştur; **'Soğuk Savaş'** bitti, ciddi olarak ve *'ulusal çıkarları'* hesabına bir türlü **'Avrasya alternatifi'**ni gündemine alamıyor; tam tersine, bizi, bize ait olan ne varsa hepsini –yani *'Milli İktisat politikasını', Milli Maarif politikasını ve Tevhid-i Ted-*

risat Kanunu'nu, yani İktisadi Devlet Teşekküllerini vb.– Yeni Dünya Düzeni'ne –yani Düvel-i Muazzama'ya– 'satmaya' kalkışıyor.

İyi de, bunun için mi harbetmiştik; söylesene Fevzi Paşa!

28 Ocak 1998

'Önce Türkiye!..'

O *'ülkücü'* aydın, 70'li yılların kanlı dağdağasından geliyor; büyük acılar, ağır kinler, kahredici öfkeler yaşamış; aynen, akranı herhangi bir *'devrimci'* aydın gibi; o bunalım yıllarında, çatışmanın diyalektiğini tam kavrayamasa da, *'çektiklerini'* sadece duygusallığında, kin, öfke, düşmanlık vs. diye biriktirmemiş; besbelli, *'kafası çalışıyor'*; objektif *'tespitleri'* var, tarih biliyor, yurt bilinci açık; yoksa, Türkçü/Devrimci Diyaloğu üzerine konuşurken, en *'hayati sorunu'* şöyle sormazdı:

"... iyi güzel de, Türkçüler'in ve Devrimciler'in, o yıllardan içlerinde birikmiş, handiyse içgüdüsel, onca karşıtlığın bu diyaloğu engellemesini nasıl önleyebileceğiz?"

Dikkat isterim; *'Türkçü ile Devrimci arasında diyalog mu, bu imkânsız bir şey, böyle bir şeyi nasıl düşünebilirsiniz?'* diye daha başlarken, bütün kapıları kapamıyor; dedim ya, hem tarih, hem yurt bilinci gelişmiş, böyle bir diyaloğun olabileceğine *'aklı'* yatıyor, kafasının takıldığı, geçmişten kalan ağır ve yıpratıcı *'duygusal'* yük! İyi de, aydın diye kime diyoruz: duygusallığının ardından koşana mı, yoksa duygusallığını aklının süzgecinden geçirene mi?

Son elli yıl boyunca yaşadığımız –yalnız ülkücü/devrimci karşıtlığının değil– bütün karşıtlıkların, sonuçta, kimlerin işine yaradığını sorduğunuz zaman, aklın vereceği cevap, o *'duygusal yükün'* aşılması zorunluluğunu en güzel ifade eden cevaptır: Türkiye'yi batırmak, en azından, bölmek isteyenlerin! Ne yapılması gerektiğinin örneği, yakın tarihimizde var, hem de başarılı bir örnek: **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**, cumhuriyetçisinden meşrutiyetçisine, Türkçüsünden komünistine, dindarından lâikine, liberalinden devletçisine, *'Önce Türkiye'* diyen herkesi bir araya getirmemiş miydi?

Durum, çok mu farklıdır sanıyorsunuz?

Avrasya, *'petrol coğrafyası'* ama, neresinden bakılsa, hem *'Türk coğrafyası,'* hem *'İslâm coğrafyası';* o coğrafyada, zamanında Selçuklu/Osmanlı medeniyet *'sentezini'* yaratmış olan Türklerin; feodal/ümmet aşamasından gösterdikleri bu alâkayı; burjuva/millet aşamasına yükselince, göstermemelerine doğrusu çok şaşılırdı. Göstermişlerdir: Avrasya'nın güney kuşağında, Anadolu Türkleri, Müdafaa-i Hukuk platformunda, o coğrafyayı savunurken; kuzey kuşağında, Sovyet Türkleri aynı coğrafya için savaş veriyorlardı; üstelik, her ikisi de, hem iç düşmana karşı, hem dış düşmana karşı.

Brzezinski, 'Avrasya'yı ABD *'dünya egemenliğinin'* kilidi saymış, dediğine bakarsanız, Avrasya kimdeyse, dünya onun! 20'li yıllarda –toprakları üzerinden güneşin asla batmadığı– İngiltere İmparatorluğu böyle düşünmüyor muydu? Avrasya'yı *'kontrolünde'* tutabilmek için, çevirdiği dolapları bir hatırlayınız:

A) Avrasya güney kuşağını ele geçirebilmek için, Arapla Osmanlı'yı birbirine düşürmüş (Lawrence / Mekke Şerifi Hüseyin ve oğlu Faysal) böylece, Ortadoğu petrol gölgesine *'oturmuştu.'*

B) İran ve Azerbaycan'ı işgal etmişti; böylece, hem Anadolu ile Sovyetler arasında 'Kafkas Seddi'ni çekiyor, hem de Azerbaycan petrolüne *'oturmuş'* oluyordu.

C) Sovyet İnkılâbı'nı yıkmak için, *'beyaz orduları'* (Denikin, Kolçak, Vrangel) örgütlemiş; Anadolu İnkılâbı'nı yıkmak için, Kuva-yı Muhammediye'yi (Hilâfet Ordusu) Ankara'nın üzerine saldırtmıştı.

Avrasya Türkleri, bu oyunu –her iki yörede de– bozmuşlardır: A) Anadolu'da, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Ankara TBMM Hükümeti'ne dönüşünce, Kuva-yı Milliye, TBMM ordularına dönüşür: İngiltere'nin piyonu Yunanistan'ı Sakarya'da durdurur, Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nde perişan eder. B) Kuzeyde, Vahidof ve Galiyef'in Müslüman Komünist Partisi'ne (Müskom) bağlı *'Müslüman'* Kızılordu, Ka-

zan önlerinde, *'beyaz orduları'* yenilgiye uğratmıştır; **Karadeniz**'e doğru sürüyor.

O zaman soru şu: aynı yurt ve millet bilinci, aynı antiemperyalist tepki, bu paralelliği bugün neden sağlayamasın? Üstelik bilir misiniz, **Sultan Galiyef** ve yandaşlarının, 1923'te tasarladıkları **'Turan Sosyalist Cumhuriyeti'**nin coğrafyası, **Avrasya** kuzey kuşağının sınırları ile, santimi santimine çakışıyordu.

Geleceğimiz buna bağlıdır!..

Türkçü/Devrimci diyaloğu olacaksa, *'bileşkesi'* **Mustafa Kemal / Sultan Galiyef**'tir demiştik; kamu *'vicdanı'* başka türlü düşünmüyor olsa gerek; hemen her gün, her iki kesimin gazetelerinde, dergilerinde, **Sultan Galiyef** üzerine, yazılar, yorumlar, tartışmalar... Bunlardan birisi, nedense çok iyi duyurulamamış bir kitap; **Alexandre A. Benningsen** ile **S. Enders Wimbush**'un hazırladıkları araştırma/inceleme: *Sultan Galiyef ve Sovyetler Birliği'nde Milli Komünizm.* İşte size kitaptan, yukarıda söylediğim *'çakışmayı'* doğrulayan, bir paragraf:

"... (1923'ten sonra Galiyef ve yandaşları, Stalin tarafından) **Orta Asya'nın 1924'te beş 'milli' cumhuriyete bölünmesine karşı çıktılar (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan). Onun yerine Müslüman/Türk dünyasının Tataristan, Başkurdistan ve Türk ama Hıristiyan Çuvaş Cumhuriyeti gibi Orta/Volga topraklarının, Kuzey Kafkasya, Azerbaycan ve Dağıstan'ın eklenmesiyle yekpare bir Türkistan içinde birleştirilmesinde ısrar ettiler. Bu toplum biçiminde nüfus yüzde 75 Türk ve yaklaşık yüzde 80 Müslüman olacaktı; cumhuriyetin önerdiği, tek/yapılı ve yüksek derecede merkezileşmiş bir partiye, emanet edilecekti. (Parti için düşünülen adlar: 'Doğu İşçi ve Köylüleri Sosyalist Partisi' ya da 'Doğulu Sosyalistler Partisi'...**" (Adı geçen eser, s. 89, Anahtar Kitaplar, 1995, İstanbul)

Farkında mısınız, çizilen sınırlar **Avrasya** kuzey kuşağının sınırlarıdır: **Turan Sosyalist Cumhuriyeti**, içişlerinde bağım-

sız, partisi özerk, Kızılordusu kendisinin, büyük bir Türk cumhuriyeti olacak, SSCB'ye Ukrayna ya da Beyaz Rusya Sovyet cumhuriyetleri gibi, *'büyük ortak'* kimliğiyle katılacaktı; zaten, Vahidof ve Galiyef'in, önceden Lenin ve Trotsky ile yaptıkları anlaşma bunu gerektiriyordu. Süreci, Stalin tersine çevirmiştir: hem *'dünya devrimi'* tezine karşı düpedüz milliyetçi *'tek ülkede sosyalizm'* tezini ortaya atıyor, hem de Türklerin *'tek ülkede sosyalizm'*i gerçekleştirmelerini istemiyordu: Rusya denetiminde bir Avrasya hayali güden, gizli bir pan Slavistti çünkü.

İster Türkçü ya da ülkücü olsun, ister devrimci ya da sosyalist; –hatta, 'Önce Türkiye' diye düşünen herhangi bir yurttaş da olabilirsiniz– bence bu sorunları, *'duygusal yükler'*den arınarak, aklın ışığında ve bilimsel yöntemle ele almayı, mutlaka denemelisiniz: geleceğimiz buna bağlıdır.

30 Ocak 1998

Şubat '98

'SOĞUK SAVAŞ KİRLİLİĞİ'

Yıldız Sertel'in 'tanıklığı'!..

TBMM Hükümeti'nin Hariciye Vekilliği'ni yapmış **Yusuf Kemal Bey,** Meclis'in 16 Ekim 1336 (1920) tarihli *'hafi/gizli'* celsesinde, şu ilginç sözleri söylemişti:

"... bunu da arzedeyim ki, Rusya'da çok esirimiz varmış: bunlardan bir kısmı Rus Kızılordusu'nda hizmet etmiş. Rus İnkılâbı'nın husûlünde büyük kahramanlıklar yapmışlardır. Rus Kızılordusu'nda yüksek mevkiler tutmuş birçok onbaşı ve çavuşlarımız vardır." (Erol Kaymak, *Sultan Galiyef ve Sömürgeler Enternasyonali*, s. 204, İrfan Yayınevi, 1993)

Yanılmıyorsam, **'Sarı' Mustafa** (Börklüce), bu *'çavuşlarımız'*dan birisiydi; eski **Mecidiyeköyü**'nün dut ve incir ağaçları arasındaki çay bahçelerinde, nedense bunu ona, asla söyletemedim; piposunun dumanına dalıp, sadece **"Mustafa Suphi***'nin neferiyim"* diyor, başka bir şey demiyordu ama, hissim budur; ondan dinlediğime göre, **Ovsif Visaryanoiç Stalin,** Türkleri ne sever ne de güvenirmiş; rivayete göre, **Şerif Manatof, Mustafa Suphi**'yi **"Türkiye***'deki adamımız"* diye kendisine takdim edince, işi şakaya vurarak demiş ki: **"... eski bir zabit, daima milliyetçidir, hele bu bir Türk, ya da İranlı zabit ise!" 'Sarı' Mustafa,** yanlış bilmiyorsam, *'komünist'* öldü, ama daima, **Mustafa Suphi**'ye, sadık kaldı; ki o da, **Stalin**'in zannı hilafına subay değildi, ama **Sultan Galiyef**'e bağlıydı.

Oysa Stalin'in Türklere düşmanlığı çok açıktır; **Rusya Komünist (Bolşevik) Partisi** Merkez Komitesi'nin, Milli Cumhuriyetler ve Bölgeler Sorumlu İşçileriyle 4. Konferansı'nda, söz almış *'delegat'*, **Sovyet** Türklerinin, hemen hepsine verip veriştirir: **Riskolof, Enbayef, Firdevs** *'fırçalanmaktan'* kurtulamazlar; güya *'beğendiği'* **Hocanof** ile **İkramof**'a gelince, onların besbelli *'haklı'* bir *'tespit'*inden, fevkalade rahatsız olmuştur; çünkü, demişlerdir ki, **"Sovyet Türkistanı ile Çarlık Tür-**

kistanı arasında hiçbir fark yoktur, yalnızca tabela değişmiştir: Türkistan, Çarlık zamanında ne idiyse, öyle kalmıştır"; Stalin, sözde beğendiği bu *'delegat'*a, "Niye 'Basmacı' olmuyorsunuz?" diye soruyor. Ya Sultan Galiyef'e yönelttiği suçlama: o, 'Türk Büyükelçisini, Parti'nin Merkez Komitesi'ne tercih ediyor'muş! (Benningsen/Wimbush, *Sovyetler'de Milli Komünizm*, Anahtar Kitaplar, s. 187 vd., 1995)

Oysa, 30 Nisan 1990'da aldığı bir kararda, SSCB Yüksek Mahkemesi '76 yoldaşıyla birlikte karşı-devrimci örgüt kurmakla suçlanarak, baş düşman ilân edilen Sultan Galiyef ve arkadaşları hakkında' şöyle demektedir: "... komisyon incelemeler sonucu, böyle bir organizasyonun gerçek olmadığı ve olayın GPU (zamanın gizli servisi) tarafından uydurulduğunu tespit ederek, Mahkeme Heyeti Sultan Galiyef'in beraatine karar vermiştir / SSCB Yüksek Mahkemesi Savcısı: Aleksiy Yakolef."

İşte Stalin/Brejnef çizgisi, SSCB'yi böyle bir sosyal *'şizofreni'* sarmalına sokmuştu; 'Sovyet', *'halk şûrası'* anlamına geliyordu öyle mi, nasıl *'ayrıcalıklı'* bir nomenklatura yarattığını, dünya âlem biliyor; ama meraklısı, Mihayil Voslenskiy'in kitabını alsın okusun; o *'ayrıcalıklılar'*dan birisi, *'durumu'* açıkça anlatıyor. (*La Nomenklatura / Les Prevlégiés en URSS*, Belfond, 1980)

Mihayil Sergeyeviç Gorbaçof ise, *'inkılâb'*ı gerçek rayına oturtarak, onu kurtarmaya –deyim yerinde ise– yeni bir *'inkılâp'* gerçekleştirmeye uğraşıyordu. Geçenlerde değindiğim soruna, Yıldız Sertel de gönderdiği faks mesajı ile değerli *'tanıklığını'* katmış oldu.

Lütfen bakar mısınız?

Devlet, toplumun 'elinde' değilse...

"... Attilâ İlhan, Gorbaçof hakkındaki görüşlerinize katılıyorum. Hem diyalektiği, hem de Sovyet Tarihi'ni incelemiş; üstelik, uzun süre o ülkede yaşayarak, durumu içerden görmüş bir insan olarak, bazı noktaları da belirtmek istiyorum..."

"... teorik açıdan, bir tarihi sürecin ötekinin devamı olduğu, zıtların bir arada yaşadığı elbette ki doğru! Bu görüşünüze, şunu da eklemek gerek: Marks ile Engels, üretim araçlarının sosyalleştirilmesi gerektiğini ileri sürdükleri vakit, bunların toplumun malı olması gerektiğini düşünmüşlerdi. Üretim araçlarının toplumun elinde olması için de, devletin toplumun elinde –en azından kontrolünde– olması gerekir. Bu nedenle sosyalist ekonominin, halka dayanan demokratik bir mekanizma içerisinde gerçekleşmesi gerekir: sosyalizm, 'totaliter devletçilik' anlamına gelmez!.."

"... Rusya'da, zaten daha burjuva demokratik (liberal) süreç yaşanmadan, yarıfeodal bir düzenden 'sosyalizm'e geçiş deneyi yapıldı. Henüz proletaryanın idaresini kurabilecek bir işçi sınıfı dahi oluşmamıştı. Sonunda, değişik iç ve dış baskılar yüzünden; ve de, Stalin'in idaresinde, rejim, 'kanlı bir diktatörlüğe' dönüştü. Sosyalizmle hiçbir ilgisi olmayan bir düzen kuruldu..."

"... bu gerçek, 1950'lerde, Huruşçof'un iktidarda olduğu sırada ortaya çıktı. Ben o sırada o ülkedeydim, çevremdeki bütün aydınlar (yazar, gazeteci, araştırmacı, profesör vb.) Gorbaçof gibi düşünüyorlardı. Yani 'Sovyet Devrimi', rayından çıkmıştı; onu 'rayına oturtmak' için yeni bir devrim gerekiyordu. İşte Gorbaçof'un yapmak istediği de buydu. Kanımca hatası, başarısız 'totaliter devletçiliği' liberalleştirmekte, fazla acele etmesi; 'Batı' yardımlarından fazla medet ummasıydı. Bu da, geçmişte uygulanan 'devlet kapitalizmi'nin halka yüklediği ağır ekonomik sıkıntıların, baskının tepkisiydi..."

O akşam, bir kere daha düşündüm...

O akşam, yıldızların avuç avuç savrulduğu, açık bir kış akşamı; bilinmez kaç defa düşündüğüm gibi, bir kere daha düşündüm: neden –sağcı ya da solcu– Türk aydınının kafası, daima *'totaliter'* olana yatar da, *'demokratik'* olana yan çizer? Sosyalist solda, ya *'liberal sol cephe'* meraklısı *'alafranga'* takımına bol rastlarsınız; ya da, Stalin'e takılmış kalmış, *'alaturka'*

totaliterlik heveslilerine! Neden böyle oluyor? *'Meşrûti'* **Çarlık Rusya**'sında da böyleydi, *'meşrûti'* **Devlet-i Aliyye**'de de, *'devrim'*den sonra, her iki ülkede de, durum pek değişmedi; **her ikisi de, kırsal yarısömürge, feodal/ümmet toplumlarıydı**, acaba ondan mı?

Ne denilmiştir? **Altyapı** kolay değişmez! **Altyapı** değişse de, **üstyapı ona uymakta gecikebilir!**

2 Şubat 1998

Bu belâ, sağ/sol çatışması değildir!

Taha Akyol (eski *'ülkücü'*), **Asaf Savaş**'a (eski TİP'li) televizyonda söyleşirken (NTV) sordu: **"... o dönemde biz, kendimizi yüzde yüz haklı sayar, solcuların yüzde bir nisbetinde dahi haklı olabileceğini, hiç aklımıza getirmezdik. Solda, siz de öyle miydiniz?" Taha**'nın *'tarif ettiği'*, **Türkiye**'nin başına musallat olmuş –*'bilinç'* değil– bir *'inanç aydını'* tipidir ki –sağda olduğu kadar solda da– olayları ve insanları ısrarla, *'futbol taraftarı'* mantığıyla değerlendiriyordu; yani *'kör bir duygusallıkla'*! O gün bugün, kendime sorarım: böyle *'yetişmeleri'* acaba *'bilhassa'* istenmemiş midir?

O yıllar, *'Komünizmle Mücadele Dernekleri'*nin, mevhum **Moskova** Ajanları'nın peşine düştüğü yıllar; **sosyalist sol**da yükselen siyasi hareket ise, TİP! Bu partinin **Türkiye'ye, Türkiye**'nin kendine mahsus şartlarına uygun bir sosyalizm öngördüğü malum; şu halde, *'mücadele edilecek'* o *'hain'* komünist ortada yok: sosyalist gençler FKF'de örgütlenmiş, yöneldikleri sosyalizm, TİP'in sosyalizmi: bunu **Asaf Savaş** belirtti, o yıllarda *'keyfiyeti'* CHP'nin *'ağırtopu'* **Feyzioğlu**'nun ağzından, ben de *'bizzat'* duymuştum: **"... gençler CHP'yi terk etti, TİP'e gidiyorlar,"** demişti: o zaman, sağda komünizme karşı *'bilenen'* gençler, kiminle çatışacak?

Her şey herkesin gözü önünde cereyan etmiştir: FKF bölünür, nereden çıktığı anlaşılamayan *'silâhlı eylem'* teori ve propagandası iyice yayılır; sosyalist gençlerin bir kısmı, TİP'e karşı *'tavır koyacak'*, şehir ya da dağ *'gerillası'* ile *'devrim'*e yürümeyi tercih edecektir; çünkü *'devrim, namlının ucundadır'*: öyle diyorlardı. Gerçekten öyle miydi, orası şüpheli, şüphesiz olan *'mücadele edeceği* **Moskova** *ajanı komünist'* arayan, Komünizmle Mücadele Dernekleri'ne, iyice çatışabilecekleri bir *'hasım'* yaratıldığıdır.

Şapkanızı önünüze koyup, kendi kendinize o soruyu sorunuz: o çatışma ortamı yaratılmasaydı, **12 Mart** ve **12 Eylül** *'darbeleri'* kendilerini haklı çıkaracak, *'gerekçe'* bulabilir miydi? Daha da beteri, o iki *'darbe'*nin *'Kemalist'* **Türkiye Cumhuriyeti**'ni taşıdığı yer: **bürokrasi + burjuvazi** oligarşisi, sacayağı olabilmek için, üçüncü ayağı bu sayede bulmadı mı: **Mafia!**

Yarayı 'kaşımanın' sırası mıdır?

MHP'li bir il başkanı, demiş ki: **"... artık sağcı/solcu kavramları önemini kaybetmiştir. (...) Türkiye, enteresan bir noktaya gidiyor: milli güçlerle gayr-ı milli güçler adı konulmamış bir çatışma içindeler. Gayr-ı milli güçler, azınlık oldukları için ve şuur altındaki suçluluk duygularından dolayı, aralarında gizli bir ittifak içindeler; her konuda bir araya gelip, yumruğu bir anda indirebiliyorlar."** (*Ortadoğu*, 28 Ocak 1998)

Yalan mı söylüyor, hayır: fakat hem *'yanlış'* söylüyor, hem de *'gecikerek'*; bu satırların yazarı, **'Bu Belâ Sağ/Sol Çatışması Değildir'** başlığını, ilk defa 60'lı yıllarda kullanmıştı; yirmi yıl önce (*Dünya*, 23 Temmuz 1978) aynı başlıkla kaleme aldığı bir yazıda diyordu ki: **"... yapılan psikolojik bir savaştır, bir Beşinci Kol etkinliği: kalabalık arasında yılgınlık yaymak, hükümete karşı isyan duygularını bilemek istiyorlar: bu, açık. (...) Zira bunların işi, şu ya da bu toplumsal sınıfla, şu ya da bu siyasal partiyle değil: bunların işi Türkiye Cumhuriyeti ile: onu sarsmak, güçten düşürmek, muhtaç kılmak, hem de bastırmak istiyorlar. İster muhalefet olsun, ister iktidar, bir kere bu saptamayı yapmalı, tehlikenin büyüklüğünü ve niteliğini görmeli; inatçı keçiler gibi, uçurumun üstündeki kalasta tokuşup durmaktan vazgeçmeli!.."** *(Sağım Solum Sobe)*

Ne iktidar görebildi, ne muhalefet! İktidar(lar)ın *'görmediği'*, **Susurluk** dosyasını, çığ ve çıplak siyasette *'kullanmak'* niyetinden belli! Üstelik göremezdi de: çünkü belâ **'Soğuk Sa-**

vaş' kökenli bir belâ; 'Soğuk Savaş' kökenli politikacıların, ya da partilerin, bunu görebilmesi, MHP il başkanının, *'doğru'* koyduğu sorunu, *'yanlış'* değerlendirmesinden anlaşılıyor: Ağzını açar açmaz *'dünyada solun ideoloji olmaktan bile çıktığını'* ileri sürmüş; *'üniversitedeki olaylar tamamen solun provokasyonuna dayanıyor'*muş; hele şu sözlere bir bakar mısınız: **"... Türkiye'de sol adına ortaya çıkanlar genelde bölücü, mezhepçi, ahlâksız ve Allah'sız bir çizgiyi savunuyor: genel çizgi bu!"** (*Ortadoğu*, 28 Ocak 1998)

Peki, bu, *'kapanması'* istenilen bir *'yarayı kaşımak'* değil midir? Birisi, bu il başkanını uyandırmalı: **'Soğuk Savaş'** bitti!

O 'teşhis' yeni konulmuyor...

Türkiye'nin altını *'oyuyorlar'*, doğru! İyi de, bu *'oyulmayı'* başlatanlar, ülkeyi bilerek bilmeyerek **'sistem'**in kucağına oturtanlar olmadı mı? Kimdir peki bunlar? Besbelli –zaman zaman koalisyonlarına MHP ve MSP'nin de ortak olduğu– **merkez sağ / merkez sol** iktidarlar! Başka türlü söylersek, o *'çatışmalara'* göz yumarak, demokrasiyi *'darbeler'*e ve *'ara rejimler'*e, sonuç itibariyle, bugün içinde bulunduğu *'çıkmaz'*a getirenler! Burada, suçlansa suçlansa, *'kullanılarak'* bu *'yozlaşma'* sürecine alet olduğu için –her iki taraftan– *'ateşle oynayanlar'*, yani aktivist eylemci *'azınlıklar'* suçlanabilir. Bunlar da hep biliyoruz –sağda da, solda da– 2. Cumhuriyetçi liberal platforma iltihak etmişlerdir. Bugün, Türkiye'nin altını *'oyanlar'*a hınk deyicilik ediyorlar: kendi bilecekleri iş!

Türkiye'nin gerçek **sosyalist sol**'u TSP'den TİP'den beri –ben ne söylüyorum be, **Mustafa Suphi**'den, hatta **Sultan Galiyef**'den beri– ulusal, tam bağımsız ve özgürlükçü bir sosyalizmi savunmaktadır. Dahası, Türkçü sağcıları değerlendirirken, *'Bunların alayı faşist!'* türünden bir *'toptancılığa'* da tenezzül etmiyor. Eğer Türkiye, *'bir mandacılık dönemine sürükleniyorsa,'* bu *'teşhisi'* daha 1940'lı yıllarda, o **sosyalist sol**

(Esad Adil, Mehmet Ali Aybar) koymuştu; *'tedavi'* için önerilen *'çare'* de, beyaz üstünde siyah yazılıdır: **Müdafaa-i Hukuk** Cemiyeti'nde olduğu gibi, Türkçüsünü, komünistini, dindarını, milliyetçisini, liberalini, demokratını içeren, antiemperyalist yani *'istiklâl-i tam'* taraftarı, *'milli'* bir platform!

4 Şubat 1998

... halbuki, ne alâkası var?

(Söylemedi demeyin, şu iki söyleşi, bir *'hınzırlık'* içeriyor; yol boyunca, hiç şüphesiz *'meraklısı'* anlayacaktır; geri kalanına, nasıl olsa *'kabahatimi'* itiraf edeceğim.)

Millet **Kutlu Savaş**'ın, herkesin bildiği *'sırlarla dolu'*, raporunu tartışıyor; o akşam, *'raporun'* basına intikal eden bölümlerini okurken (puslu bir akşamdı, sokak ışıkları henüz yanmış, soğuk camlarda buğulanıyor; paltolarının içinde kaybolmuş ilkokul çocukları, okullarından çıkmış, evlerine dağılıyorlar; uzaktan, **Marmara** üzerinde bir vapur, ışıktan duyargasıyla etrafı yokluyor), nedense, yirmi yıl önce yazdığım bir yazıdan, şu paragrafı hatırladım.

"... sosyalizmi Güney Amerika ya da Vietnam türü bir eylemcilikle gerçekleştirebileceğini sanan hareketlerin, giderek 'örtülü' bir Kürtçülüğe, tehlikeli ve yanlış bir 'bölgeciliğe' kaydığı açıkça görülüyor. Türkiye'de ister şeriat paravanası altında, ister sosyalizm paravanası altında; ister milliyetçilik paravanası altında olsun, iş Kürtçülüğe ya da bölgeciliğe döküldü mü, arkasında mutlaka emperyalizmi arayınız..." (*Dünya*, 21 Ağustos 1977)

Dizilirken, yazı, mürettibin azizliğine uğramış *'milliyetçilik'* kısmı *'atlanmıştı'*, solcu dostlar iğneleyip durdular; şimdi hazin hazin hatırlıyorum; lâf rapordan açıldı ya, hatırladığım bir başka rapor da ünlü **Bissel Raporu**; doğrusu, oldu mu, rapor böyle olmalı!

Halbuki ne alâkası var?

'Sızma tekniği' acaba nedir?

Richard Bissel, CIA'in bir tarihteki *'Gizli Hizmetler Direktörü'*, raporunu, *'Haberalma ve Dış Politikayı Görüşmek Ama-*

cıyla Kurulan Tartışma Grubu'nun 3. Toplantısı'nda, 8 Ocak 1968'de, **Harold Pratt Sarayı**'nda, saat 17'de okumuş! Bizi ilgilendiren bölümlerine, bir göz gezdirelim mi. Önce *'mumaileyhin'* görevi çevresine giren *'gizli faaliyetleri'* nasıl sınıflandırdığını aktarayım da, tadına varın:

"... gizli faaliyetlerin amaçları şunlardır: 1. Siyasal tavsiye ve danışmanlık, 2. Bir kişiye yardım, 3. Siyasal partilere maddi ve teknik yardım, 4. İşçi sendikaları, işyerleri, kooperatifler dahil özel örgütlenmeleri desteklemek, 5. Gizli propaganda, 6. Kişilerin özel olarak eğitilmesi ve insan takası, 7. Ekonomik operasyonlar, 8. Bir rejimi desteklemek ya da devirmek için girişilen askeri ya da siyasal operasyonlar..."

Nasıl, sevdiniz mi? Yalnız **Bissel**'e göre, gelişmiş ülkelerde, maalesef *'meslek ölmüştür'*; buna karşılık, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu alanda geniş olanaklar taşımaktadır. Hadi ondan dinleyelim.

"... kalkınmamış dünyada gizli haberalma için daha çok fırsat vardır. Zira, oradaki hükümetler o kadar bilgili ve kurnaz değildir, güvenliğe o kadar önem vermezler ve merkez hükümetin dışında kalan partiler, örgütler ve yurttaşlar arasında yayılmak daha kolaydır. Bu bölgelerdeki casusluğun başlıca amacı Washington'a iç kuvvet dengesi (iktidarla muhalefetin durumu) hakkında zamanında bilgi vermektir. Bu haberalma çeşidinin taktik önemi fazladır."

Bilmem **Bissel**'in dediklerinden sonra, şiddet hareketleri konusunda, **İtalya** ve **Fransa** ile **Türkiye** arasında görülen davranış farkının esaslı bir nedeni meydana çıkmış olmuyor mu? İyi ama insan merak ediyor, az gelişmiş ülkedeki faaliyetlerde hangi yöntemi kullanıyor bunlar? Cevap şu:

"... bu bölgelerde gerçekten yapılacak çok iş vardır. Kullanılan teknik 'sızma' (nüfuz) tekniğidir. Bu arada gizli operasyonların hep aynı klasik biçimde yürütülmesini savunanlar, 'sızma' taktiğinden dehşete düşmektedirler, çünkü bu taktiğin uygulanmasında standartlara ve ajan seçme kurallarına uyulmamaktadır. 'Sızma' için herhangi bir kimseyi aylıkla çalıştırma yöntemine başvurulmuyor, daha çok yakın ve dost-

ça ilişkiler kuruluyor: bu ilişkileri geliştirmek için, para, bazen teklif ediliyor, bazen edilmiyor..."

Tekniği anladık, peki amaç nedir?

'Yönetmek' değil, 'yönlendirmek...'

Onu da öğrenelim: "... iç kuvvet dengesine müdahale etmenin amacı (kibarca, iktidarı değiştirmek demek istiyor) gizli operasyonlar yoluyla daha etkili, daha kudretli ve belki de daha akıllı müttefikler edinmektir. Genellikle bu yöresel müttefikler *('adamlarımız'* demenin kibarcası*)*, yardımın geldiği kaynağı bilirler ama ne onlar, ne Birleşik Amerika bunu kamuoyuna açıklayamaz. Gizli propaganda ve belirli ekonomik faaliyetlerde kullanılacak ajanlar, paralı görevliler olabilirler. Ama daha büyük ve önemli müdahaleler için müttefiklerimiz, (buraya, dikkat) kendi ideoloji ve amaçlarına bağlı olmalıdırlar..."

"... kuruluş (CIA) bu biçim çalışmalarda kullanabileceği kişi ve araçları bulmakta şaşılacak derecede başarılı olmuştur. Yöresel bir müttefiki, inanmadığı bir amaç uğrunda çalışmaya zorlamak, bütün operasyonun etkisini azaltabilir, hatta tamamen mahvedebilir. Öğrenci, işçi ve kültür topluluklarına yapılan yardımların amacı, onların faaliyetlerini yönetmek değil de, belirli bir tarafa doğru yöneltmek, onları daha kuvvetlendirmek ve daha etkili hale getirmektir..."

Son birkaç cümleyi biraz açalım mı? Diyelim ki iktidar sağcı, CIA bunu değiştirmek istiyor, 'öğrenci, işçi ve kültür topluluklarından' yararlanacak; bu toplulukların sağcı, solcu, komünist, Trotskist, goşist vs. olup olmadıklarına bakmıyor; 'faaliyetlerini yönetmek, işlerine karışmak istemiyor'; istediği ne, peki; 'sadece faaliyetlerini belirli bir tarafa yöneltmek, onları güçlendirmek, etkili hale getirmek'! Goşist bir örgüt sağcı iktidara elbet karşıdır, elbet onu devirmek ister, CIA onun goşistliğine, komünistliğine karışmaz, sadece 'yöneltir', güçlendirir, etkili kılar; istediği 'müdahale' gerçekleşince, hem istemediği iktidarı defetmiş olur, hem de gelecek iktidar aracı-

lığıyla kullandığı 'gençlik, işçi ya da kültür topluluğunu' duman eder.

(Komünist, Trotskist, goşist, Maocu, ülkücü, İslâmcı, Kürtçü vs. bütün 'örgütlerin'; bütün sendikaların, konfederasyonların, çeşitli kültür ve sanat derneklerinin ve 'aidiyeti dolayısıyla' İçişleri Bakanlığı'nın ve Ulusal Güvenlik Kurulu'nun dikkatine sunulur.)

6 Şubat 1998

Su gibi kolay bulmaca

Sıra geldi *'sağcılar'*a!.. Gelişmekte olan ülkeleri, 'sistem'in çıkarına uygun bir denetim altında tutabilmek için, *'iç kuvvet dengesini'* gönlüne göre ayarlamakta *'solcu'* (goşist, Maocu, komünist) örgütleri kullanmayı beceren CIA; aynı ülkelerdeki *'sağcı'* (dinci, ırkçı, milliyetçi) örgütleri *'kullanmayı'* beceremez mi?

Ötesine bile geçer!

Yani, o ülke halkından!..

CIA Gizli Hizmetler Direktörü **Richard Bissel**, sözünü ettiğimiz raporunda konuya eğilmiş, hayli ilginç açıklamalar yapmıştır. Soruna nasıl yanaşıyor, hele bir bakın:

"... Örgüt'ün (CIA'nın) dış memleketlerdeki operasyonları sorunu, Devlet Bakanlığı'nı ilgilendirir. Bu ülkelerdeki müttefiklerimiz, (Amerika hesabına çalışanları anlayın) hep bir Amerikalı, hatta resmi görevli bir Amerikalıyla iş gördükleri bir gerçektir. Bunun nedeni, gizli ajanın, hemen daima bir Amerikan hükümeti görevlisi olmasıdır..."

"... diğer taraftan, zor ve zaman gerektiren bir çalışma olmakla beraber, bu ülkelerde resmi olmayan bir gizli operasyon servisi kurmamız, hem mümkün, hem de faydalıdır. Bunun gerçekleşmesi için özel örgütlerden yararlanmalı, ya da böyle örgütler kurulmalıdır. Bu kuruluşların personeli Amerikalı olamayacağından, o toplumlara daha fazla karışabilecekler; Birleşik Amerika'nın adı, faaliyetlere resmen karışmamış olacaktır..."

"... Birleşik Amerika, doktrine inandırılan ve eğitilen, o ülkenin yurttaşlarından daha fazla yararlanmalıdır. Bu kimseler zamanla, Amerikalı personel kadar güvenilir ve sadık ola-

bilir. Latin Amerika, Asya ve Afrika ülkelerine eğildiğimiz bu sıralarda, oradaki Amerikan yurttaşlarının faaliyetlerinin sınırlı olduğunu unutmamalıyız. Önerilen ilk değişiklik, oralarda resmi olmayan bir gizli faaliyet sistemi kurmaktır. Sonra yabancı uyruklu yurttaşlardan (yani o ülke halkından) ne kadar yararlanabileceğimizi denemeliyiz. CIA yabancı yurttaşları, casusluk mesleğinde eğitmeyi başarabilir. Bu kimseler, sadece bir operasyon, ya da kısa bir süre için kullanılan ajanlarla; devamlı çalışan, casusluğu meslek olarak benimsemiş görevliler arasında, bir sınıf oluşturabilirler..."

"... profesyonel ajanlar birçok operasyonlarda görev alır, örgütün olanakları üzerinde bilgi edinir. Yabancı ülkelerin yurttaşlarına ideallerimiz anlatılarak, eğitilerek ve devamlı bir iş önerilerek, casusluğa atılmaları için özendirilebilirler. Amerika'ya sadık kalmaları sağlanmalıdır. Ancak gayesi kendi ülkelerinin çıkarlarıyla çarpışan operasyonlarda asla kullanılmamalıdır. Yine de bu kimselerden yararlanabileceğimiz operasyonlar çoktur. Özellikle Latin Amerika, Asya ve Afrika'da, Amerikan yurttaşları hep yakından izlendiği ve hareketleri sınırlandığı için, mahalli ajanlar kullanmak şart olmuştur..."

'Bir bulmacam var çocuklar...'

Şimdi kafanızı bir soru kurcalıyor, biliyorum; o ülkelerde, kendi amaçlarına kazanacak adamları nasıl bulurlar? Bunu da isterseniz, eski CIA ajanı Marchetti ve Marks'ın kitabından aktarayım:

"... bu gizli hareketlerde CIA ile beraber çalışacak olanları ayırmak nazik bir iştir; bunlar, kuruluşla aynı gayeye inanan kimseler olmalıdır ya da bu amaca inanmış yönetilebilir insanlar olmalıdır. CIA yönetici subayları, kuruluşla beraber çalışacak kimseler hakkında, sağlam kanaat sahibi olmalıdır. Yetenekli bir yönetici subay, bir ajan sağlamak için, el altındaki bütün kaynaklardan yararlanır. (Buraya dikkat) Onun yurt ve milliyet sevgisinin kapısını çalar, onu şımartarak an-

tikomünist (komünizm düşmanı) düşüncelerini kamçılar, ya da para ve kudret ile onu besler..."

Sözü isterseniz, yine Richard Bissel'e bırakayım, o pek güzel anlatıyor, *'sağcı'*ları Amerikan çıkarları için nasıl kullandıklarını:

"... başlıca görevimiz 'müttefik' bulmak –hem kişi, hem örgüt– onlarla ilişki kurmak, aynı ilkeler için çalışmalarını sağlamaktadır. Gizli operasyonların, her ülkede, ayrı ayrı planlanması, durumu daha da iyileştirecektir. Gizli müdahale, birbirini destekleyen ve tamamlayan birkaç operasyona birden girişildiği vakit, daha başarılı sonuçlar verir. Gizlice para yardımı yapılan bazı programlar ise, aslında açıkça gerçekleştirilebilirler. Gizliliğin şart olmadığı olaylarda bile, daha çabuk ve resmi olmayan bir şekilde başlatılacağı için, bazı operasyonlar CIA kanalıyla gerçekleştirilmiştir..."

"... bunun bir örneği, ilerde ülkesinde etkili bir siyasi lider olacağı tahmin edilen politikacıları saptayıp, Amerika'yı tanımaları için uygulanan programlardır. (Liderlerin geçmişlerini şöyle bir düşünün bakalım.) Ancak böyle masum programlar bile, ABD hükümeti tarafından değil de, resmi olmayan kuruluşlarca yürütüldüğü vakit, daha başarılı olabilmektedir..."

Şimdi bulmacamız şu: Türkiye'de CIA'nın ülkülerini benimsemiş örgütler var mıdır, yok mudur? CIA, Amerikan yurttaşı görevlileriyle yaptıramadığı bazı *'marifetleri'*, Türk yurttaşı kişi ve örgütlerle gerçekleştirmeyi deneyebilir mi, deneyemez mi? Ne suratınızı buruşturuyorsunuz canım, su gibi kolay bir bulmaca bu!

Yirmi yıl 'önce', yirmi yıl 'sonra'...

Önceki yazımın başlığında, *'Ne alâkası var'* demiştim ya, haklıyım, zira, şu son iki *'söyleşi'*nin Kutlu Savaş'ın *'raporu'* ile uzaktan yakından bir ilgisi yok, şuradan belli ki, yirmi yıl (evet, yirmi) önce yazılmış ve yayımlanmış, bu yazılar! (*Dünya*, 27-28 Ağustos 1978) Yani, o zaman (70'li yıllar) Türkiye'yi ne-

yin karıştırabileceğini araştırıyoruz; *'devrimciler'*le ülkücüler, birbirlerine giriyorlardı ya!.. Onun için!

Şimdi diyeceksiniz ki, günümüzde yaşadıklarımızın kökleri, birçok bakımdan, taa o günlere uzanmıyor mu? Orası sizin bileceğiniz iş, artık nasıl isterseniz, öyle değerlendirin!..

MERAKLISI İÇİN NOT

'Sistem'in, azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde çevirdiği *'dolapları,' Batı'nın Deli Gömleği* başlıklı kitabım iyice irdelemiştir. Bu iki yazıyı da, daha geniş ve ayrıntılı olarak onları tamamlayan başkalarını da, o kitabın **'Bissel Raporu'** başlıklı bölümünde bulabilirsiniz (s. 77-96).

9 Şubat 1998

'Soğuk Savaş kirliliği'

Uyduruyorum sanmayın, olay yaşanmıştır.

İlkokul öğrencisi, kara kafalı iki oğlan, televizyonun önüne çökmüş, film seyrediyorlar; merak ve heyecandan, ne sesleri çıkıyor, ne solukları! Savaş filmi olmalı: Sahra toplarının uğultusu, mitralyözlerin takırtısı, çığlıklar vs. Gazeteci baba, kulak misafiri olunca, çocukları arasında şöyle bir muhavereyi yakalayacaktır. "... *neyse,* 'bizimkiler' *yitişti*", "... 'bizimkiler' *kazanıyor*". İçine bir kurt düşer, kimmiş bu *'bizimkiler'* diye, ekrana şöyle bir göz atar, ne görse iyi: oğlanların ekranda *'bizimkiler'* dediği birlik, bir ABD Deniz Piyadesi birliği!

Şimdi bakınız: eğer ilkokul öğrencisi iki Türk çocuğu, *'ecnebi'* bir ordunun askerlerinden, *'bizimkiler'* diye söz ediyorsa, o ülkede **'Soğuk Savaş kirliliği'** had safhada demektir.

'Soğuk Savaş', son iki yüzyıldır üstümüzden atamadığımız *'kültür emperyalizmi'*nin, propaganda düzeyine inip, sivrileşip keskinleşmesidir ki en belirgin, en rahatsız edici *'sendromu'*, yurttaşın, *'ecnebi'*yi kendisine, yurttaşından daha yakın sayabilmesidir, öyle davranabilmesi: yani **Moskova** *'komünisti' Türk için, 'milliyetçi'* bir Türk ne kadar *'düşman'*sa; *'Komünizmle Mücadele Derneği'* üyesi *'milliyetçi'* Türk için, CIA'nın **'Ortadoğu** *İstasyon Şefi'* o kadar *'dost'*tur.

Başka türlü söylemeyi deneyelim: **'Soğuk Savaş'** mahiyeti itibariyle *'bölücüdür'*; zaten **Richard Bissel**, neden böyle olduğunu –hatta olması gerektiğini– pek güzel anlatmamış mı?

'Bölücülüğün' kaç türlüsü?

Şimdi bakalım, ben ne demişim?

"... ulusal güvenlik örgütlerimiz, 'Soğuk Savaş' döneminde Amerikalılardan öğrendikleri 'önleyici savaş stratejisi' için-

dedirler; tutumları, tepeden tırnağa, yanlıştır. Anayasaya aykırıdır. (...) Fikrim odur ki, Türkiye, önce Anayasa'nın 'demokratik ve sosyal' olarak tanımladığı Türk devletinde, güvenlik anlayışının da 'demokratik ve sosyal' olması gerektiğini anlamalı; sonra, modası geçmiş Amerikancı 'Soğuk Savaş' yöntemleriyle ülkeyi 'sivil savaş' ortamına sürükleyecek yerde, ulusal ve yasal bir disiplinle, şiddet heveslilerinin –o da yasaların yasak saydığı hallerde– davranışlarını önlemeye çalışmalıdır." (*Dünya*, 23 Ağustos 1977)

Güvenlik güçlerimizin 20 yıldır ne yaptığı, ortada: söylediklerimin, tam karşıtıdır; peki ya bunun sonuçları? 1) Üniversitede anarşi; yükseköğretimde 'yapay' bir 'bölücülük'; devrimci/ülkücü çatışması (sivil savaş ortamı). 2) PKK'nin palazlanması; 'etnik bölücülük'; Türk/Kürt çatışması (sivil savaş ortamı). 3) İrticanın palazlanması; 'dinsel bölücülük'; lâik/antilâik çatışması (sivil savaş ortamı). 4) İstihbaratta anarşi; güvenlik güçlerinde 'yapay' bir bölücülük; MİT/emniyet çatışması (sivil savaş ortamı). Bu listeyi, uzatabilmek mümkündür, ama ülkede 'Soğuk Savaş kirliliği' olmadığını iddia edebilmek, mümkün değildir. *'Kemalist* cumhuriyet, 'sistem'e tutsak edilmeden önce, bu belâların hiçbirisi yoktu; hayatımıza hepsi, 'Soğuk Savaş'la beraber girmiştir.

Çünkü –hay Allah onu da mı söylemişim– "... Türkiye'nin kalkınma anlayışı, savunma anlayışı, 'emperyalist sistem' tarafından 'sistem'in çıkarlarına göre nasıl çarpıtılmışsa, güvenlik anlayışı da öyle çarpıtılmıştır da ondan! 'Demokrasi'den söz ederiz, demokrasimiz 'sünnetlidir': ne sağı vardır, ne solu; sağ ve sol etiketlerini taşıyanlar, gerçekte, aynı kumaşın tersi ve yüzü gibidirler, o kumaş da Amerikan kumaşıdır; hele 'sistem' iktidardaki partiyi tutmuyorsa, iyice karışmış siyasal durumu –tedhiş hareketlerini el altından fiştekleyerek– daha da karıştırır, bu da sonunda, 'asayiş sorununun' içinden çıkılmaz hale gelmesine, yeter de artar bile!" (*Dünya*, 24 Ağustos 1977)

'Sistem' her defasında *'ara rejimi'* çözüm diye sunmuş; her *'ara rejim'* ülke içinde yurttaş kapışmasını daha keskinleştir-

miştir. 12 Eylül'ün üzerinden yıllar geçti, **'Soğuk Savaş'**ın beyinlerimize yerleştirdiği *'kalıplar'* hâlâ *'yargılarımızı'* şekillendirmiyor mu?

'Avrasya alternatifi' derken...

Örnek ister miydiniz? **Türkiye** kamuoyu –holding basını dışında– **Avrasya 'alternatifini'** gündemine almıştır: **Brzezinski**'nin konuyla ilgili *'tahminlerini'* burada tartışmıştık; *'ancak* **Rusya/Türkiye/İran** sacayağı üzerine oturtulabilirse, **Avrasya alternatifinin** gerçekleşme şansının olabileceğini' belirtmiştim. **'Soğuk Savaş kirlisi'** ülkücü yazar, bunu nasıl değerlendirir sanırsınız? Bu **'standart solcu kafası'**nın bir ürünüymüş, **'solun, hem sadece başı da değil; ayakları bulutlarda gezen hayalciliğine emsalsiz bir örnek'** imiş! **'Ortaya yeni bir SSCB versiyonu çıkarmak'** düşüncesiymiş! (*Ortadoğu*, 2 Şubat 1998)

Şimdi lütfen şu satırlara göz atar mısınız. **"... Rusya'nın Türkiye ve İran'la dostane ilişkiler kurduğunu, bir defa tasavvur edin... Rusya'nın güney sınırlarının emniyeti, Müslüman krallıklarla uzun bir anlaşma ile Rusya'nın Batı'da ve Uzakdoğu'daki kudreti hiç şüphesiz destek bulmuş demektir. Arkasında Türkiye ve İran olursa, Rusya bütün Doğulu Müslümanlarla akraba olacak ve hiç şüphesiz İngiltere'nin daima tecrübe ettiği Müslüman milletlerinin ve uygarlıklarının başı olarak kalacaktır..."** (Sergey A. Zenkovskiy, *Rusya'da Pantürkizm ve Müslümanlık*, s. 30, Üçdal Neşriyat, 1983)

Benim söylediklerimi, gölgede bırakan bir metin, değil mi bu? Hiç şüphesiz öyle! Baksanıza, açık açık, **Rusya**'yı **Avrasya**'nın *'hamisi'* yerine koymuş! Öyle ise sıkı durun, bu metin Türkçülüğün *'babası'* **İsmail Bey Gaspirinskiy**'in (**Gaspıralı**), yüzyıl başlarında **'Avrasya alternatifini'**, gündeme getirme çabasını yansıtıyor.

Şimdi soru şu: acaba **Gaspıralı İsmail Bey** de mi, *'standart solcu kafası'* ile düşünmüş?.. Onun da *'sadece başı değil, ayakları da bulutlar arasında geziyor'*muş, o da mı **'SSCB'***yi yeniden diriltmek'* istiyormuş? Hiçbiri değil! **Büyük 'alternatifler'**

büyük 'gerçekçilikler' üzerine kurulur: Türkiye ile **Rusya'yı** iki yüzyıldır *'çarpıştıran'*, **Lord Palmerstone'ın, "... Avrupa'yı bu iki 'barbar' kavimden kurtarmak için, ikisini birbirine kırdırmak..."** politikası idi. **Vladimir İliç Lenin ve Gazi Mustafa Kemal Paşa,** ünlü *'gerçekçilikleri'* ile bunu görmüşlerdir: **'sistem'e** kök söktürdüler. Onlar gibisini, ara ki, bulasın!

İşte böyle: **'Soğuk Savaş kirliliği',** gözümüze giren tarih gerçeklerini, görülmez hale getirebiliyor; Türk *'aydını'*, ne yapıp yapıp, bu *'kirlilikten'* arındırmalıyız.

11 Şubat 1998

Hem üzümü yer, hem bağcıyı döver!

Osmanlı Meclis-i Meb'usanı'nın, olaylı son *'içtimaı'*ndan, **'Misâk-ı Milli'** çıkmıştı; yani, **'Anadolu'**nun toprak bütünlüğü! İngiltere'nin buna cevabı, **İstanbul'**un işgali olmuştur: 16 Mart 1920! İngiliz bahriye silâhendazları *'calib-i şüphe'* her yeri –**Harbiye Nezareti** dahil– işgal ediyorlar. Direniş göstermedikleri halde, birkaç Türk neferi şehit edilmiştir. **Mustafa Fevzi Paşa** (Çakmak), göğsüne süngü dayatılarak makamından çıkartılır. Netice malum: *'tehlikeli'* meb'uslar, derdest olunarak, önce **Bekirağa Bölüğü**'ne tıkılırlar, sonrası **Malta** sürgünü!..

Devlet-i Aliyye, bu İngiliz *'nobranlığına'*, aşağı perdeden –el oğuşturarak– mırıldanıyordu. **Ankara**'da, **Ziraat Mektebi**'ndeki karargâhında, fiili sıfatı ve askeri gücü olmayan **Mustafa Kemal Paşa**'nın *'tepkisini'* hatırlar mısınız? İlk tepki, **Meclis**'in yeniden ve **Ankara**'da toplanması kararıdır; ayrıca, ulaşabildiği her yere telgrafla aynı emri verir: İngiliz zabitlerini gördüğünüz yerde, tevkif ediniz! **Erzurum**'da bulunan –ünlü *'Kürt* **Lawrence**'i– **Miralay Rawlinson** bile, **Karabekir Paşa** tarafından, *'evinde ikamete'* mecbur edilmiştir.

İyi de bu çağrışım niye? **Körfez**'deki **ABD** *'zorbalığı'* üzerine, **Ankara** sesini biraz yükseltecek olsa, trak Başkan **Clinton**'dan o mektup; bir kere daha, *'aba altından sopa'* gösterisi! Buna, başımızdaki *'lâik'* ve *'alafranga'* koalisyonun *'tepkisi'*, size *'hangisini'* hatırlatıyor?

Alavere dalavere, petrol 'sistem'e...

Körfez *'senaryosu'*nun, iki temel gerekçesi var: birisi, **'sistem'**in **Ortadoğu-Avrasya**'nın güney kuşağı üzerindeki geleneksel *'petrol'* yaklaşımı! İkincisi, Yeni Dünya Projeksiyonu'nda **Washington**'ın kendisine yakıştırdığı rol. Önce ilkine bir göz

atabilir miyiz? Daha geçen gün, **Avrasya** *'coğrafyası'*nın, aynı zamanda *'petrol coğrafyası'* olduğunu yazmıştım; geçen yüzyılın sonu, bu yüzyılın başı, **'sistem'**in bu *'coğrafya'*yı ele geçirme teşebbüsleriyle yüklüdür: **'Şark Meselesi'**, elbette, **Devlet-i Aliyye**'yi *'paylaşmak'* meselesiydi ama; *'paylaşmak'* istenilmesinin nedeni, petrol *'coğrafyası'* olmasıdır; biz bunları, o dağdağalı 70'li yılların bunaltıcı **Ankara**'sında **Uğur**'la (**Mumcu**) konuşurduk; ciddi araştırmaları vardı, daha da önemlisi sorunun *'güncel'* yansımalarını yakalıyordu. Bakınız, daha sonra, ne yazmıştır:

"... Ortadoğu, 16 Mayıs 1916 günü Sykes/Picot Anlaşması ile İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmış; 24 Nisan 1920 günü, 'San Remo Anlaşması' ile de Irak, Ürdün ve Filistin İngiltere'ye Lübnan ve Suriye de Fransız 'mandası'na bırakılmıştı. 10 Ağustos 1920 tarihli Sevres Anlaşması ile de Ortadoğu'daki Osmanlı egemenliğine son verilmiş: Musul ve Kerkük petrol kaynaklarını da içine alan bölgede, 'özerk' bir Kürt devleti kurulması kararlaştırılmıştı..."

"... O tarihte Osmanlı toprakları arasında bulunan Arap Yarımadası'nda Mekke Şerifi Hüseyin, İngiltere'nin Mısır'daki Yüksek Komiseri McMohon'dan aldığı destekle ayaklanarak, 'Hicaz Krallığı'nı kurmuştu. Şerif Hüseyin'in krallığı çok sürmemiş, Necd Sultanı Abdülaziz'e yenik düşünce, bugünkü Suudi Krallığı'nın oluşumuna yol açan süreç başlamıştı: açıklanan bu süreç içinde 1933 ve 1936 yıllarında yapılan anlaşmalarda, Amerika, Suudi petrollerinde söz sahibi olmuştur..." (*Cumhuriyet*, 7 Ekim 1992)

Ortadoğu petrollerinin bu, *'birinci ayağı'* üzerindeki ABD gölgesidir; şimdi ister misiniz, *'ikinci ayağın'* üzerine bu gölgenin nasıl düştüğüne, bir göz atalım. **Uğur Mumcu**, sadece *'olayları sıralayarak'*, bunu *'ibret-i âlem'* olacak şekilde anlatmıştır:

"... Musul ve Kerkük petrolleri üzerindeki pazarlıklar, Lausanne Konferansı'nda yapılmıştı. İsmet Paşa, tartışmalar sırasında Musul konusunda plebisit yapılmasını önermiş; bu öneri, Lord Curzon tarafından 'Kürtlerin plebisitin anlamını

bile bilmedikleri' ileri sürülerek reddedilmişti. Lausanne Anlaşması, Musul sorununu çözememiş, çözümü Cemiyet-i Akvam'a bırakmıştı, Cemiyet-i Akvam, Macar, Belçika ve İsveç temsilcilerinden kurulu bir komisyonu görevlendirdi: Komisyon, 16 Ocak 1924 günü kararını verdi. 1928 yılında bitecek, İngiliz mandasının uzatılması ve Kürtlere özerklik verilmesi..."

Şimdi, o tarihlerde birbirini izleyen olaylar zincirine –hak ettiği dikkatle– bir göz atar mısınız:

"... o günlerde Nasturi Ayaklanması başlamıştı: 12 Eylül 1924 günü başlayan bu ayaklanma, aynı ayın 28'inde bastırıldı. Komisyon kararını 16 Ocak 1925 günü vermişti. Şeyh Sait Ayaklanması, 13 Şubat 1925 günü başladı. Şeyh Sait Ayaklanması'nı, 9 Ağustos 1925 günü Raçkotan Ayaklanması izledi, bu ayaklanmayı, 16 Mayıs 1926 günü 1. Ağrı Ayaklanması! Türkiye bu ayaklanmaları bastırdı, ancak Musul'dan vazgeçmek zorunda kaldı. 5 Haziran 1926 tarihli anlaşma ile Musul petrolleri, İngilizlere terk edildi..."

Uğur'un (Mumcu) yazısını bağladığı sonuç, 'sistem'in –bu arada tabii ABD'nin– Ortadoğu'ya geleneksel yaklaşımını netleştiriyor.

"... 'Körfez Savaşı' sonrasında, Kuzey Irak'ta Amerikalılar ve öteki Batılı devletlerin destekleri ile oluşan Kürt devleti, Batılı petrol şirketlerine Musul ve Kerkük petrollerini açacak. Bütün amaç bu değil miydi?.." (*Cumhuriyet*, 7 Ekim 1992)

Amaç aynı, her yol geçerli!

Besbelli, amaç hâlâ odur ve aynıdır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin garip talihi var, sanırım bir kere daha yazmıştım: Üçüncü Dünya'da hangi lideri *'tutsa'*, o lider, kısa sürede devrilir: Çankayşek, Van Tiyö, Şah Rıza Pehlevi, Ziyaülhak vb... Buna mukabil, hangi lideri *'indirmeyi'* kafasına koysa, o lider sürüp gider: işte Fidel Castro, işte Muammer Kaddafi, işte Saddam Hüseyin! Körfez Savaşı'nın ilk patırtısına rağmen, Saddam Hüseyin yıkılmadığı gibi, Irak

istenildiği gibi parçalanamadı; **Kuzey Irak**'ta *'özlenen'* Kürt devleti kurulamadı: aynı filmi ondan görüyoruz.

Saddam Hüseyin'in, merkeziyetçi bir bürokrasi diktasının, *'totaliter'* diktatörü olduğu doğrudur; ama, bu ne kadar doğruysa, Irak demokratik ve insan haklarına saygılı bir cumhuriyet de olsa, petroller **'sistem'**e açılmadıkça, başının yine aynı belâya çatacağı da, o kadar doğrudur: hep hatırlamıyor muyuz, demokratik seçimlerle iktidar olmuş, **Dr. Musaddık, İran** petrollerini *'ulusallaştırdığı'* için, askeri bir darbe ile, yerinden alınarak, koltuğa **Şah Rıza Pehlevi** oturtulmamış mıydı?

Maksat açık: hem üzüm yemek, hem bağcıyı dövmek!

13 Şubat 1998

Bu 'filmi' daha çok görürüz...

Herkes biliyor: 'Körfez Savaşı', ilk versiyonu *'mutlu son'*la (happy end) bitirilememiş bir filmin, yeni bir kopyası. *'Mutlu son'*, iki önemli *'koşul'* içeriyor: a) ABD'nin *'gizli'* iki rakibinin (Japonya ve AB) can suyu Mezopotamya petrollerine, Washington'ın *'el koyması'*! b) Bu vesileyle Saddam Hüseyin ve *'totaliter'* merkeziyetçi diktasının *'devrilmesi'*!

Filmin ilk çekilişinde –belki de Ortadoğu'daki Amerikan *mevcudiyetini'* bu bahaneyle daha artırabilmek için– iki *'koşul'* da gerçekleşememişti: petrol kısmen denetim altına alındıysa da, Saddam yerinde kaldı: film, bu sebepten tekrar çekilmek isteniyor, nedeni de pek açık: o petroller Saddam'ın denetiminde kaldıkça, ABD ne Avrasya'nın alt kuşağını kontrol edebilir; ne de 'Soğuk Savaş'ın asıl *'galipleri'* olan Japonya ve Almanya üzerinde, istediği kadar baskı kurabilir.

Neden baskı kurmak istesin? Bu sorunun cevabı, Washington'ın kendisine *'biçtiği'* rolde saklıdır. Acaba hatırlayabilecek misiniz, geçen yıl bu zamanlar, ABD konusundaki iki *'raporu'* tartışmıştık: Volwofitz Raporu ile Jeremiah Raporu'nu; gerçekte bu iki rapor, daha önceki Bissel Raporu'nu tamamladığı gibi, Zbigniev Brzezinski'nin ABD Dünya Egemenliği'ne dair söyledikleriyle de çakışmaktadır; işte bu *'uyum'* bence *'yeni'* Körfez senaryosunun da, sonraki bilinmez hangi senaryoların da, ikinci gerekçesidir.

Çünkü...

Kendine biçtiği 'başrolün' asıl anlamı...

New York Times'da yayımlanmış olan (8 Mart 1992) Volwofitz Raporu, özetinin özeti, ABD'ye YDD çerçevesi içinde şu *'başrolü'* uygun görüyor:

"... a) Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, ABD'nin ele geçirdiği 'tek' süper güç olma imtiyazını ve statüsünü muhafaza etmek, başlıca amaçtır. b) Bu hegemonya (egemenlik) dünyanın neresinden gelirse gelsin, onu tehlikeye düşürebilecek yeni ve üstün güç merkezi oluşturma teşebbüslerine karşı korunmalı; muhtemel rakipler, daha büyük roller oynamaya heveslenmeden caydırılmalıdır. c) Bunu sağlamak için 'tek' süper güç statüsü, yapıcı bir davranış biçimi, ayrıca ABD'nin üstünlüğüne kafa tutabilecek herhangi bir milleti ya da milletler grubunu caydırmaya yeterli askeri güçle sürdürülmelidir. d) ABD onun önderliğine karşı çıkmasınlar, yerleşik ekonomik ve siyasi düzeni değiştirmeye kalkmasınlar diye, gelişmiş endüstri ülkelerinin çıkarlarını da yeterince hesaba katmalıdır." (*Le Monde Diplomatique*, Nisan 1997)

International Herald Tribune'de açıklanan (18 Şubat 1991) Jeremiah Raporu, daha da ilginçti: ABD'nin gelecekte karşı karşıya kalabileceği *'çatışma senaryoları'* uzmanlarca tasarlanmıştı; bunlardan iki senaryo ABD ile Sovyetler Birliği'nin çatışmasını (gel de Yeltsin'in son çıkışını hatırlama!); bir senaryo, Irak'la çatışmayı öngörüyor (bu *'film'* gündemdedir), bir başkasıyla Kuzey Kore ile ya da ikisiyle birden!

Bunlara Başkan Clinton'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Anthony Lake'in John Hopkins Üniversitesi'nde (Washington D.C.) açık açık söylediklerini, lütfen ekler misiniz?

"... artık (ABD) için mevcut pazarları muhafaza etmek söz konusu değildir; onları genişletmek ve pekiştirmek söz konusudur. (...) İdeallerimiz ve çıkarlarımız yalnızca angaje olmamızı değil, yönetmemizi de zorunlu kılıyor. (Elbette) dünyada pazar ekonomisini ve demokrasiyi yayıp geliştirmek amacıyla olacak bu! Çünkü bizim güvenliğimizi ve çıkarlarımızı bu korur, çünkü bu aynı zamanda evrensel ve Amerikan olan değerlerin yansımasıdır..."

"... güvenliğimizden sorumlu her kişi için, Birleşik Devletler'in davranışının tek yanlı mı, çok yanlı mı olacağını belirlemede bir tek kriter geçerli olacaktır: Amerika'nın çıkarları! Çıkarlarımıza öylesi hizmet ettiği zaman çok yanlı; ama-

cımıza böylesi hizmet ettiği zaman tek yanlı hareket etmeliyiz!" (*Le Monde Diplomatique*, Kasım 1993)

Kartlar açık oynanmıyor mu?

Ne diyorsunuz, ABD kartlarını açık oynamıyor mu?

O kadar açık ki, bu yüzden **Mihayil Sergeyeviç Gorbaçof**, şöfle bir *'tespit'* yaptığı zaman, yerden göğe haklı oluyor: "SSCB'nin, komünizmi Rusya'nın dünya egemenliği için kullanması ne kadar yanlış ve kötü idi ise; ABD'nin 'pazar ekonomisini ve demokrasi'yi ABD'nin dünya egemenliği için kullanması da o kadar yanlış ve kötüdür"! (*Milliyet*, 7 Ocak 1998)

Yapılanın farklı bir şey olduğunu sanıyorsanız, şu yazdıklarımı bir kere daha okuyunuz; özellikle, **Anthony Lake**'in yumurtladığı cevherleri! Ne demiş baksanıza, 'kendi çıkarlarını muhafaza etmek amacıyla, dünyada pazar ekonomisini ve demokrasiyi yayıp geliştirecekler'miş! 'Pazar ekonomisi ve demokrasi' klişeleri yerine, 'güdümlü ekonomi ve komünizm' klişelerini koyunuz, durum aynı!

MERAKLISI İÇİN NOTLAR

1) Aranızda bazıları, **Bissel Raporu**'nu nereden ve nasıl *'ele geçirdiğimi'* merak etmiş, soruyor. Çok basit ve kolay oldu: **Ankara**'da bir gün, **Zafer Çarşısı**'na dalıp, kitapçıların birinden o kitabı aldım: *CIA* (The CIA and the Cult of Intelligentce), **Victor Machetti** ve **John D. Marks**, (s. 55 ve sonrası; ayrıca, *'rapor ve müzakereler'*, s. 364 ve sonrası) Nebioğlu Yayınevi, 1974, İstanbul.

2) **Yıldız Sertel**'den bir *'tanıklık'* daha: 1960'lı yıllarda, **Moskova**'da **Asya** halkları üzerinde çalışırken, hocası **Prof. Anatol Filipoviç Miller**, ona demiş ki: "... Lenin zamanında Türk devrimi'ne antiemperyalist bir burjuva devrimi olarak bakılıyordu; antiemperyalist niteliğinden ötürü, Mustafa Kemal ve Ankara Hükümeti destekleniyordu: iyi bir dostluk ku-

rulmuştu. Stalin zamanında ise, Kemalizm 'faşizm' olarak nitelendirildi; onu öven bilgiler ve diplomatlar aforoz edildi. Ben de çok uzun süre, ne ders verebildim, ne de kitaplar yayımlayabildim: taaa Huruşçof döneminde, Stalin'in cinayetleri meydana çıkıncaya kadar..."

16 Şubat 1998

Ne 'alaturka', ne 'alafranga'!..

O genç kız, ne kadar da *'havalı!'* Nasıl olmasın canım, *'alafrangalık'* standartlarımıza göre, neresinden baksanız, *'kusursuz'* yetiştirilmiş: koleji de, fakülteyi de, *'İngilizce'* okumuştur; **Londra**'da, **New York**'da (bir teşehhüt miktarı da olsa) bulunmuş; halen ünlü bir Amerikan dergisinin, Türkçe *'kopyasını'* çıkarıyor; **Houston**'da (Texas), Türk asıllı Amerikan bir de *'sevgilisi'* var. İyi de, niye mutsuz?

Ne vakit iki satır konuşacak olsak, yakınır: şikâyetleri uzun, özetlersek, sanırım şunu demeye getiriyor: **"... biz, ne yeteneksiz bir halkız, bir türlü post-modern çağın gereklerine uyamıyoruz!"**

Bir akşam, mahzun sonbahar, uzak yıldızlardan gizli ışık tozları üstümüze başımıza dökülüyor; yakın evlerden birinden, dokunaklı bir piyano, galiba **Chopin**; o **Boğaz**'da, lacivert yaldızlı karanlığın içinden, süzülerek **Marmara**'ya geçen, dev bir tankere dalarak demişti ki: **"... daha iyisi, onlar yapıyorsa, biz de onlar gibi yapmalıyız!"**

İyi de, sizce bu, *'ulusal kimlik'* iddiası bizim neyimize, kimin borusu ötüyorsa, onun davuluna oynayalım, anlamına gelmez mi?

O genç adam, başka bir *'havadan'* çalıyor: kişiliğini, *'alaturka'* standartlarımıza uygun geliştirmiş; şöyle bakıyorsun, konfeksiyon sanayiimizin **Batılı** kılıkları içinde, ama üzerinden *'kırsallık'* akmaktadır; bıyıklarını, *'sünnet-i şerif'* üzerine kırkmış; kravatı, kravat değil panayır; ağzını açmasın, iki lâfının birisi, ya *'hamdolsun!'* ya da *'Allahın rızası!'* Müslümanlığından geçilmiyor, burası doğru. Namazını niyazını yerine getirdiği belli, Müslümanlığın 20. yüzyıl dini olacağına inancı tam, gel gör ki, Müslümanların bu işi ancak yeryüzüne egemen tek *'süper güç'*ün *'rızasıyla'*, yapabileceğini sa-

vunur; ona karşı çıkılarak *'muvaffakiyet'* mümkün olabilir miymiş? Dümen suyundan gidilirse, bundan Türklük de kârlı çıkarmış, Müslümanlık da!

İyi de, sizce bu, bizim *'ulusal'* dini bir *'kimliğimiz'* yoktur, kim nasıl isterse dini hüviyetimizi ona göre değiştiririz, anlamına gelmez mi?

Medianın her günkü curcunası içinde, karşılıklı dudak büküp, burun kıvırarak birbirine atıp tutan, bu sözde 'karşıt' iki tipin ikisi de, Cumhuriyetle birlikte tasfiye ettiğimizi sandığımız, 'komprador', dolayısıyla 'teslimiyetçi' Meşrutiyet aydını tipinin, ta kendisidir; yani aynı kumaşın, tersi ve yüzü! Birisini 'alafranga' diye, 'ilerici'; ötekisini 'alaturka' diye 'gerici' saymak kadar, vahim bir yanlış olamaz!

'Tezyif sath-ı mâilinde'...

'Alafranga' kelimesini, *'tezyif sath-ı mâilinde'* kullandığım doğrudur. Alafranga, bildiğiniz üzere İtalyanca (**alla Franca** / Frenk usülü), **Osmanlı'nın** yanlış ve karanlık yıllarından kalma bir deyim, aslında *'komprador Batıcılığını'* ifade ediyor: yani hem *'Mason'* hem *'Bektaşi'* –ya da *'halveti'*– devlet *'ricalini'; 'halife'* olmalarına rağmen, *'Hıristiyan'* tebaaya *'ayrıcalıklar'* tanıyan, *'padişahları'* filân!

Devlet-i Aliyye'yi, bunlar batırmıştır: **Abdülhamid** dahil (tamburi **Cemil Bey**'den nefret ediyor, buna mukabil, sarayında **La Tosca** ya da **La Traviata** dinlemeyi marifet sayıyordu) bütün o *'alafranga'* padişahlar; **'Koca' Reşit Paşa, Mithat Paşa** dahil, *'alafranga'* **Tanzimat** sadrazamları; **Talât Paşa, Enver Paşa** dahil, *'terakkiperver'* **Meşrutiyet** paşaları ve benzerleri!

'Alaturka' kelimesini de, *'tezyif sath-ı mâilinde'* kullanıyorum; bildiğiniz üzere aslı İtalyancadır (**alla Turca** / Türk usulü), o da **Osmanlı'nın** yanlış ve karanlık yıllarından kalma bir deyim; zira ifade ettiği, gerçek anlamda Türklük ya da onun temsil ettiği kimlik değil, **Devlet-i Aliyye'nin** *'gizli'* –ya da yarı– sömürge dönemindeki *'komprador'* Şarklılığı!

Devlet-i Aliyye'yi bu *'alaturkalar'* batırmıştır: çünkü, din-î

mübin'e, şeriata ve hilâfete ağırlık vermiş görünür; ham sofuluğu kimselere vermez, mahallede hovarda basar; **ama öbür taraftan ekonomisi, hukuku, ahlâkı ve kültürüyle, koskoca Selçuklu/Osmanlı Sentezi'ni 'gâvura' peşkeş çekerler;** tek ama okkalı bir örnek vereceğim: **Mütareke** yıllarında, **Mehmet Vahdeddin, 'halifeliğinin bütün İslâm âlemi üzerinde 'manevi nüfuzunu' kabul etmesi şartıyla, İngiltere Devlet-i fehimesine, Osmanlı 'mülkünü', on beş yıl müddetle müstemleke olarak vermeyi'** teklif etmiştir! Maliye, iktisat, tamamiyle onlara teslim edilecekti; *'manevi nüfuzun'* ne olduğu da, meçhul! (Sina Akşin, *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele*)

Peki, bu hengâmede, *'Kemalist'* nerededir?

'Çağdaş' ve 'ulusal' bir sentez!

İzmir'in *'istirdadını'* müteakip, **Uşakizade Muammer Bey'in Göztepe'deki köşkünde, Lâtife Hanım** bir *'kurtuluş'* daveti verir; o davette, **Gazi Mustafa Kemal Paşa,** *'harmandalı zeybeği'* oynamıştır, hem de güzel oynamıştır! **Falih Rıfkı Bey,** diyor ki:

"... iyi vals ettiğini sonraları gördüm. O akşam zeybek oynadı. Oyunu efekâri ve kibardı. Bazı jestleri hiç yapmazdı. Bu bir 'alafranga' değil bir 'garplı', bir 'alaturka' değil bir 'Türk' idi." (*Çankaya*, I. cilt, s. 210, Dünya Yayınları, 1960)

Bakar mısınız, ne diyor? **'Garplı' ve 'Türk', bu Osmanlı'nın mezcetmeyi asla düşünemediği iki kelimedir ki, başka türlü söylenirse, 'çağdaş' ve 'ulusal' anlamına gelir.** Cumhuriyetin *'Kemalist'* aydını, sonradan bir kısım şaşkınların sandığı gibi, *'alafranga'* değildi; asla olmadı, çünkü *'alafranga'* olmak, **'Koca' Reşit Paşa,** değilse **Keçecizade Fuat Paşa,** değilse **'Damat' Ferid Paşa** olmaktı! Oysa *'Kemalizm', 'çağdaş'* bir **ulusallık** sentezidir, Levanten *'alafrangalığına'* özenmek değil! Bunu bir kenara yazınız.

Bir de şunu: **İnönü Cumhuriyeti'nden** itibaren, aydınlarımızın önemli bir kısmı, **cumhuriyet modernliğini 'alafranga-**

lık' sanmışlardır: ne vahim bir yanılgı! Bu yanılgı, tepki olarak, o dönemin *'alaturkalığını'* hortlatacaktı: üç çeyrek yüzyıl sonra, Türkiye Cumhuriyeti, yeniden 'komprador' alafrangalığı ile 'Tanzimat' alaturkalığı arasına sıkıştırılmıştır; çünkü –dikkat isterim– ne *'lâiklik'* diye kıçını yırtan –*'alafrangamız'*, *'çağdaş bir ulusal sentez'* peşindedir, ne de *'şeriat'* diye yırtınan *'muhafazakârımız'*; baksanıza, kavgaları sadece birbiriyle; iki taraf da, Düvel-i Muazzama'nın ('sistem'in) kuyruğuna takılmış, *'karşılıklı'* bağımlı, 'özelleştirilmiş' dolayısıyla 'küreselleştirilmiş' *'gizli'* sömürge bir 'Türkiye'den rahatsızlık duymuyorlar.

Oysa, başlangıçta o vardı, 'Hürriyet ve İstiklâl benim karakterim,' demişti: *'hür ve müstakil'* bir kimlik, 'alafrangalığa' ya da 'alaturkalığa' sığar mı?

18 Şubat 1998

Al birini, vur birine!..

Ali Efendi'nin evi, *'alaturka'* bir evdi: düzayak, çok odalı; döşenişi minder, sedir, kandil iskemlesi; bahçesi küpeçiçeği, aslanağzı, hercai menekşe, bir ev! En çok, çalar saatlerine şaşırırdım: *'ezanî saate'* ayarlıydılar, yani *'alaturka'* saat. Ev, elektriğe küstü, 1940'larda bile, 10 numara lambayla aydınlatıldı; varlıklı olmasına rağmen, yer yatağından, yer sofrasından vazgeçmeyen bir tutum! *'Yunan zamanı'*, işgalden çok çekmişlerdi; Gazi'ye *'istirdat'* için müteşekkirdiler; ne var ki, bu evde ben Cumhuriyet lehine tek kelime duymamışımdır.

Lâf eski *'gâvur'* İzmir'den açılmayagörsün, göklere çıkarırlardı: şu kavanoz, *'Löprentan Mağazası'*ndan, şu vazo *'Orozdibak Mağazası'*ndan alınmış da, şu esvabı terzi Despina dikmişti, manifaturacı Hayim gibisini artık bulamıyorlardı; mefruşat için derseniz, o en alâsı Vanzetti Biraderler'di vs. Hem o zamanlar, bereket varmış canım, para kıymetliymiş! Tepeden tırnağa *'alaturka'* bu aile, Osmanlı'nın *'gâvur'* –gerçekte *'komprador'*– İzmir'ini, Cumhuriyet'in *'tam bağımsız'* İzmir'ine tercih ediyordu: bizim İzmir'imize: **"... yerli malı, yurdun malı / her Türk onu kullanmalı!"**

Tanzimat'tan 'müdevver'...

Ziya Bey de eski İzmir'lidir: uzun yıllar, *'ecnebi'* kumpanyalarında çalışmış, iyi Fransızca, biraz İtalyanca biliyor; İzmir'deki gazetecilik yıllarımda tanımıştım, 'Cumhuriyet'in İzmir'i öldürdüğünü söylerdi; geçmişe daldı mı, gözleri parlıyor; kordondaki kahveler, Cenyo, Pozeydon, Krammerpalas; sonra efendim, İtalyan opera heykelleri ki, *Figaro'nun Düğünü*'nü temsil eder; yaylı çalgılar orkestrası ki, Albinoni çalar, Sima-

roza çalar; **Buca**'daki, **Bornova**'daki, **Karşıyaka**'daki yalı ve köşklerin, ilk gramofonlarında **Enrico Caruso**, avaz avaz, aria'lar söylemekteydi; gardenpartilerde, su gibi şampanya içilirdi. '**İstirdat**'ta sevinmişti ama, ne yalan söylemeli, o kozmopolit, ecnebinin ahkâm kestiği, yerli halkı sömürdüğü, *'gâvur'* **İzmir**'i arıyordu. **Ziya Bey**, *'alafranga'* bir adamdı: sor, hangi peynirle hangi beyaz şarap içilir; neden dolayı, yemek öncesinde **cognac** *'alınmaz'*, hemen anlatsın; zaten, bir *'ecnebi'* kadınla evlidir.

Bu iki *'yaşanmış'* örnek, *'alafranga'* ile *'alaturka'*nın; **Düvel-i Muazzama** ('**sistem**') tarafından, **Osmanlı**'ya dayatılmış komprador/levanten yaşantısının (**Tanzimat**), üstyapısına ait bir gerçek olduğunu, göstermiyor mu?

Buldukları çare, aynı: 'teslimiyetçilik!'

Daha insafsız da olabilirim: alaturkası alafrangası fark etmez, **Kurtuluş Savaşı** yıllarında **Osmanlı** *'münevverinin' 'müstevliye'* karşı davranışı da aynıdır. İster misiniz, yine örneklere başvurayım; **Osmanlı** *'alaturkası'* **Refiî Cevad Bey**, **Mütareke** karanlığında, tek çıkış yolunu şöyle gösteriyordu:

"... istiklâl, bizim gibi idare bilmeyen ellerde milleti harp ile, ihtilâl ile, zulm ile mahvetmek için, veba gibi tahrip edici bir kuvvet oldu. Güzel memleketimizin, bundan sonra, elimizde kalan kısmını korumak için, tecrübe görmüş bir hocaya ihtiyacımız vardır. (...) İstiklâlimizi temin edebilmek için kuvvetli bir devletin müzaheretine muhtacız, o devlet ki İngiltere'dir ve İngiltere olması lâzımdır, bizi elimizden tutmalı ve para sarf edilmesi lâzım gelen yerleri bize göstererek, yaşamaya layık bir kuvvet halinde, bizi muhafaza etmelidir." (*Alemdar*, 1 Eylül 1919)

Aynı **Mütareke** karanlığının dehlizlerinde yolunu şaşırmış alafranga **Osmanlı** *'münevveri'*, daha farklı bir perspektif öneremiyordu; aynı eylül ayı içinde, 1919'da **Ahmet Emin Bey**'in yazdıkları da ünlüdür:

"... yararlı ve pratik bir siyaset yolu aramayarak sadece

beklemeyi ve bu sırada bağımsızlık isteriz diye bağırmayı meslek edinenlerle, memleketin sayısız dertlerine pratik çare arayanlar arasındaki fark, bir tarafın teoriler üzerine uzanıp yatmasından ve diğer tarafın büyük maddi ve manevi mesuliyetten korkmayarak ve kaçmayarak pratik bir yol aramasından ibarettir. (...) Birçokları, bizimle insanlık amacıyla ilgilenecek, sonra da kendi kendine çekilecek bir devlet bulunamaz, bu bir hayaldir diyorlar; biz iddia ediyoruz ki, böyle bir devlet vardır ve Amerika'dır..." (*Vakit*)

'Çağdaş', 'ulusal' ve 'bağımsız'!..

Kısacası, *'alaturka' 'İngiliz himayesi'* istiyor, *'alafranga'* ise *'Amerikan mandası!'* Neticede, ikisi de *'teslimiyetçi'*dir bunların, Cumhuriyet'in 75. yılında, ülkede, bu türden *'alaturkalık'* ve *'alafrangalık'* belirmişse, aynı tehdit, aynı tehlike belirmiş demektir. Çünkü, Kemalist'in o 1919 sonbaharındaki tavrı, hiç de bunlara benzemiyordu: taban tabana zıttı!

"... hasis menfaatlarını kutsal duygulara tercih edip, gücünü halktan almayan 'resmi' bir kuvvetle, bunun gücünden yararlanan çıkarcı, duyguları bakımından yozlaşmış bir azınlığın dışında, bütün millet ve memleket, Anadolu'nun sinesinden verilen bir işaret üzerine, yığın halinde kıyam etmiş, birleşmiştir. İşte 'hareket-i milliye', bugünün en büyük sorunu olan, ulusal bütünlüğü ve tam bağımsızlığı korumak için, bütün milletin azim ve imanından doğdu..."

"... bu ayaklanma, yalnız hamiyetsiz bir iktidarı bulunduğu yerden düşürmek değil, memleketin mukadderatını belirlemede ulusal iradeyi egemen ve 'milleti âmil' kılmak; ve şu anda, dışarıdan da varlığımıza yöneltilecek saldırıları, red, iptal ve sonsuz olarak halk egemenliğini sağlamak gibi, üç cephe li bir sahnede, mücadeleyi göze almıştır..." (*İrade-i Milliye*, 2 Teşrinievvel 1919)

Demiştim size, 'Kemalist' ne 'alaturka'dır, ne 'alafranga', o 'çağdaş'tır, 'ulusal'dır, 'tam bağımsız'dır; işte örneği! *İrade-i*

Milliye'de bu yazı, Sivas Kongresi günlerinde, imzasız olarak çıkmıştı ama, kulaktan kulağa, yazarının adı fısıldanıyordu: Mustafa Kemal!

20 Şubat 1998

'Doğru' zaman, 'doğru' yer, 'doğru' seçim!..

Dersaadet'te Sabah Ezanları'nı yazdığım sıralardı; şimdi hatırlayamadığım bir belgede okumuştum: zamanın Mason Locaları Maşrık-ı Azâmı (**Maliyeci**) **Câvit Bey** –ki İttihatçı'dır– bu önemli makamı, **'Feylesof' Rıza Tevfik Bey'e** –ki İtilâfçı'dır– bırakmıştı: **Mütareke** yıllarıdır, **İttihat ve Terakki** *'iktidarı'* kaybetmiş, *'İtilâfçılar'* yeni iktidarı oluşturmuş! O döneme göre, *'İttihatçılar'* hakikatte *'alafranga'* sayılıyorlar, *'İtilâfçılar'* sa, *'alaturka'*; aralarında pek de fark olmadığının, güzel bir işareti, şu makam değiştokuşu sayılamaz mı?

'İttihatçı' neden *'alafranga'*; çünkü, komprador kozmopolitliği tarafından beslenmiş; *'İtilâfçı'* neden *'alaturka'*; çünkü o, bu kozmopolitliğe karşı gibi görünüyor; ne tatlı bir hayal, **Enver/Talat/ Cemal** üçgenine, **'Berlin'** el koymuştu; **'İtilâf'ın** gerisindeki hayalet, 'Londra'dır; Halife'nin, dolayısıyla Müslüman kanadın, *'alaturkalığının'* ne anlama geldiğini saptamak için, İngiltere Yüksek Komiser Yardımcısı **Webb**'in **Londra**'ya yazdığı şu vesikaya bir göz atmalı:

"... memleketi işgal etmediğimiz halde, şimdi valilerini atıyor, ya da görevden uzaklaştırıyoruz; polisleri yönetiyor, basınlarını denetliyor, zindanlarına girerek Rum ve Ermenileri işledikleri suçlara aldırmaksızın, serbest bırakıyoruz. (Şuraya dikkat) **Halife elimizde bulundukça, İslâm Dünyası üzerinde ek bir denetleme aracına sahibiz. Bildiğiniz gibi Padişah bizi buraya yerleştirmek istiyor..."** (Şeref Turan, *Türk Devrim Tarihi*, I. cilt, s. 137, Bilgi Yayınevi, 1991)

Bundan iyisi can sağlığı!

'Sistem', yalnız Halife'yi *'kullanmakla'* kalır mı? Onun ve **'Damat' Ferid Paşa**'nın *'dürtüsü'* ile sahneye hem bir *'molla'*, hem

de bir *'cemiyet'* sokacaktır. Mollanın kim olduğu belli, *'medrese'* kökenli ama *'ılımlı'* bir Müslüman, her fikre –özellikle de **İngiliz Intelligence Service**'inin *'telkinlerine'*– açık; **Sait Molla**; *'cemiyet'*e gelince, hiç de hoş olmayan bir şöhreti vardır: **'Türkiye İngiliz Muhipleri Cemiyeti'** (20 Mayıs 1919). İşe bakın, *'cemiyet'* **Gazi**'nin **Samsun**'a ulaştığından bir gün sonra kuruluyor; bir gün sonra da, **Refiî Cevad Bey**'in *Alemdar*'daki ünlü makalesi yayımlanıyor: **"İngilizleri istiyoruz!"** (21 Mayıs 1919)

Sait Molla'nın ılımlı *'alaturkalığı'*, onu Hıristiyan rahipleriyle teşrik-i mesaiye götürecektir, o kadar geniş ve hoşgörülü! Rahibin adı da çok ünlüdür, **Dr. Frew, İskoç Presbyterien Kilisesi**'nden biri, **Dersaadet'te** iki önemli *'arkası'* var: **Dahiliye Vekili**, aynı zamanda *Peyam-ı Sabah* gazetesi sermuharriri **Ali Kemal Bey** ve **Halife-i Rû-yi Zemîn Mehmet Vahüddeddin Han!**

Bundan iyisi can sağlığı!

Ne söylüyor, ne yapıyor?

Gazi Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı *'alaturkası'* bu *'ılımlı'* **Molla**'nın, **İstiklâl Harbi**'nde, **Rahip Frew** vasıtasıyla, doğrudan doğruya İngiliz İstihbaratı'na çalıştığını, **Mim Mim Teşkilatı**'nın ele geçirdiği mektupları *Nutuk*'ta açıklayarak kanıtlamıştır. (*Nutuk*, I. cilt 1, s. 292 ve sonrası, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1954) **Osmanlı** *'alaturka'*sı bir kafanın, *'milli ve manevi değerlerimizi'* nasıl *'koruduğu'*(!), bu mektuplarda açık ve seçik görünüyor: **Rahip Dr. Frew**'dan yüksek meblağlar alınıp, taşradaki *'ajanlara'* ulaştırılmıştır; elleri altındaki çeteler, Rumlara tecavüz ettirilerek, kabahat, **Kuva-yı Milliye**'ye yıkılacaktır; böylelikle, İngiliz matbuatında **Kuva-yı Milliye** aleyhindeki neşriyata temel sağlanacak vs. vs...

İki din adamının, el ele vererek, kurdukları ve yürüttükleri bu cemiyet, kültür sahasında neler yapacağını, bilhassa öne çıkarmıştı; amaçlarını sıralarken, âdeta bir *'öğretim müfredatı'* sunarak, diyor ki: **"... uygar ulusların, özellikle soylu İn-**

giliz kavminin bilimsel, yazınsal, toplumsal, ekonomik gelişmelerinden Osmanlılar yararlandırılacak ve Osmanlıları da, İngilizlere ve öteki uygar uluslara tanıtacak yayınlar yapılacak, gerekli araçlar kullanılacaktır." (Aynı eser, s. 140)

Sina Akşin, aynı konuda şunları yazmıştır: "... M. Kemal'in Cemiyet üzerindeki görüşlerini dikkatle incelememiz gerekir. Ona göre 'bu bedbahtların' İngiltere'nin bir bütün halinde Osmanlı Devleti'ni muhafaza edip korumak emeli olup olmadığını, bir kez düşünüp düşünmedikleri sorulabilirdi. Gerçekten de, Osmanlı Devleti'ni parçalamaya ve ezmeye kararlı bir İngiltere karşısında, Cemiyet'in içten olan çabaları –var idiyse– gülünç duruma düşüyordu..." *(İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele)*

Ulusal ve çağdaş olabilmek!..

İşin püf noktası neresi, şurası mı: 'Alafrangalık' ya da 'alaturkalık' kavramları; klasik gelişme şemasının oluşturduğu 'ulusal' toplumlarda yok; ancak kültür emperyalizminin etkilediği 'azgelişmiş', 'feodal', yarı –ya da gizli– 'sömürge', ümmet toplumlarında görülüyor; yani nerede *'komprador kapitalizmi'*, varsa, orada; görüldüğü yerde de *'alafranga'* ya da *'alaturka'*, *'ecnebi'* sermayenin *'oyuncağı'*!

Bu bakımdan, benzer bir toplum dokusu gösteren, yüzyılın başındaki Anadolu'da, 'Kemalist' Türkiye'nin seçimi *'doğru'* zamanda, *'doğru'* yerde, *'doğru'* seçimdi: 'Alafrangalık' ya da 'alaturkalık' yerine: 'çağdaşlık' ve 'ulusallık'! Türkiye'nin dramı, doğru çözümü bulduğu halde, yeniden o eski çarkın dişlileri arasında, ufalanmaya başlaması! Bu *'facianın'* sorumluları, kimlerdir dersiniz?

Kısadan hisse: ülkemizde hayli kalabalık bir *'alafranga'* kesimi vardır ki, kendisini *'Atatürkçü'* sayar: alâkası yoktur: bunlar Mustafa Kemal'i, III. Selim Han sanıyorlar; 'Maliyeci' Câvit Bey'den, 'Feylesof' Rıza Tevfik'ten farkları; tercihlerinin İngiltere ya da Fransa değil, Amerika olması! Aynı şeyi, dinlerarası yakınlaşma taraflısı *'alaturka'* kesimi için de söylemek

mümkün: yani 'Sait Molla'lar, dünyanın yeni konjonktürüne uygun, yeni Rahip Dr. Frew'lar buluyorlar, hepsi bu!

Çağdaş ve ulusal olabilmek; 'ıslâhatçı' değil, 'inkılâpçı' olabilmek demektir; yani, milletin 'çağdaş' kültür sentezini, 'ulusallığından' üretebilmek; üstelik, yalnız ve sadece kendi gücüne güvenip, dayanarak!..

23 Şubat 1998

Kapitalist 'totaliterliğin' anayasası...

Büyük dedem **Hasan Fehmi Efendi,** Şam Vilayetinde Mektupçu imiş. **Şam** Vilayeti dediği, **Suriye** idi; O devirde **Irak, Bağdad** Vilayetidir; **Osmanlı**'nın o son nesli, yani **İstiklâl Harbi**'ni ve **Cumhuriyet**'i gören nesli, bahtiyar ölmüştür; çünkü uçsuz bucaksız bir ülkenin, adı **'imtiyâzât-ı ecnebiyye'** olan (yabancı ayrıcalıkları) bir ahtapotun kolları arasında nasıl can çekiştiğini yaşamamışlardı: **'imtiyâzât-ı ecnebiyye', 'küreselleşme'**nin, o zamanki adı, uygulamasının ne biçim olduğunu merak mı ediyorsunuz, alın size bir örnek!

Meşrutiyet nazırlarından birisi, *'hâtıratı'*nda, **'Fransa'**dan yapılan istikraza ait müzakereleri hikâye ederken, Suriye'ye çoktan beri göz dikmiş olan Fransızların, para vermek için koydukları şartları sıralar:

"... 1) Hicaz Demiryolu İdaresi tarafından, bademâ, Suriye ve Filistin dahilinde hiçbir şimendifer yapılmayacak! (...) **5) Gerek Şam/Medine şimendiferlerinden ve gerek Riyak/Halep hattından itibaren Şarka doğru bademâ yapılacak şimendiferlerin imtiyazları münhasıran Fransızlara ait olacak! 6) Yafa, Hayfa, Trablusşam gibi limanların, münhasıran, Fransız sermayedarları tarafından inşâına müsaade olunacak!** (...) **8) Samsun/Sivas imtiyazı Fransızlara verilecek. 9) Miktarları pek çok olan Fransız mektupları ile manastırlarına ve hastahane, eytamhane vesaire gibi birçok müessesâta ait mebâni ve emlâk ve akarat her türlü vergiden muaf tutulacak. 10) Fransa'dan istikrâz olunan para ile yapılacak siparişler yalnız Fransa'ya yapılacak vs. vs."** (*Ülkü* dergisi, Şubat 1933)

Yanardöner *'liberal'*in bu örneğe itirazı nedir? *'O eskidendi'*! Bu lâfı ne çok kullanıyorlar, insan hayrete düşüyor; halbuki, *'hâdisat'*, şimdi de **'küreselleşme'**nin başka türlü işlemediğini göstermektedir. Bunun da örneği var.

Hangimiz biliyor? OECD bünyesinde, Paris'te, 1995'ten beri, *'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'* tartışılıyormuş: Dünya Ticaret Teşkilatı Başkanı Renato Ruggiero, demiş ki: **"Birleşmiş dünya ekonomisinin anayasasını kaleme alıyoruz."** o kadar mühim! Mahiyeti hakkında, bir fikir edinmek isterseniz, Public Citizen's Global Watch (Washington D.C.) Direktörü Lori M. Wallch'ın şu satırlarını okuyunuz:

"... çokuluslu şirketlerin ve yatırımcıların, ulusal hükümetlerin uygulayacakları politikalar dolayısıyla uğrayacakları kâr kayıplarından dolayı, o hükümetler aleyhine doğrudan zarar ziyan ve tazminat davası açabilmelerine imkân sağlayacak bir ticaret anlaşması düşünebilir misiniz? Yok, yok, bu kapitalizmin 'totaliter' geleceği konusunda tasarlanmış bir bilim kurgu romanının entrika örgüsü değildi; imzaya açılmak üzere olan, fakat kimsenin aslını astarını bilmediği bir ticaret anlaşmasının hükümlerinden sadece bir tanesi..."

"... uluslararası diğer birçok anlaşma gibi, 'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması' da bir dizi haklar ve yükümlülükler dağıtmakta ise de diğer anlaşmalarla temel bir ayrılığı var; çünkü bu anlaşmada haklar, çokuluslu müteşebbis ve yatırımcılara tanınıyor, yükümlülükler ise hükümetlerin üzerine yıkılmış; bu yetmezmiş gibi evvelce hiç rastlanmamış bir de yenilik getirilmiş: gelişmekte olan bir ülke, bir kere Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'na girdi mi istese de istemese de yirmi yıl boyunca oraya bağlı kalıyor; gerçi beş yıl sonra ayrılmak istediğini bildirmek hakkını tanımışlar, ama bu, geriye kalan on beş yıl boyunca bağımlı kalmasını ortadan kaldırmıyor..." (Lori M. Wallach, *Le Monde Diplomatique*, Şubat 1998)

Sizce geçen yüzyılda Osmanlı'ya dayatılan **'imtiyâzât-ı ecnebiyye'ye** nazaran, çokuluslu yatırım şirketlerinin koştuğu bu şartlar daha mı hafif? Eğer öyle olsa 67 ülkede, 600 sivil toplum kuruluşu, anlaşmanın imzalanmasını engellemek amacıyla, ortak eyleme geçer miydi? Eğer öyle olsa, The Guardian gibi *'serbestlik'* taraflısı bir gazete, haberi şu başlıkla verir miy-

di: "Buyrun size Dünya Hükümeti! Peki, demokrasiye ne oldu?"

Hâkimiyeti nasıl tahrip eder?

Tahribat, demokrasiyle sınırlı değildir, hâkimiyeti de tehdit eder; Cumhuriyet hükümetlerinin, bunu ülkenin yakın tarihinden bilmesi gerekmez mi? Bırakın yakın tarihi, Mustafa Kemal Paşa'nın ünlü İzmir İktisat Kongresi'ni açarken irad ettiği nutku da mı okumamışlar? O nutukta, Gazi, *'Çokyönlü Yatırım Anlaşması'* gibi anlaşmaların, bir devleti nereye sürükleyeceğini, pek açık ve selis bir şekilde anlatmıştır:

"... son tevakkuf ettiği noktada, Osmanlı Devleti, hakikatte ve fiilen, mahrûm-ı istiklâl bir hale getirilmişti. Filhakika bir devlet ki kendi tebaasına va'z ettiği bir vergiyi ecnebilere va'z edemez. Gümrük muamelâtını, rüsumunu, memleketin ve milletin ihtiyâcâtına göre tanzim etmekten memnûdur. Ve bir devlet ki, fazla olarak, ecnebiler üzerinde hakk-ı kazasını (yargılama) tatbikten mahrumdur. Böyle bir devlete bittabi müstakil (bağımsız) denilemez: Devletin ve milletin hayatına vukubulan müdahalât yalnız bu kadar değil, daha fazla idi. Doğrudan doğruya milletin ihtiyâcât-ı hayatiyesinden olan, meselâ şimendifer yapmak için, meselâ fabrika yapmak için, meselâ her şey yamak için, devlet serbest değildi. Behemahal müdahale vardı. Binaenaleyh hayatını teminden menettirilen bir devlet müstakil olabilir mi? Arzettiğim gibi devlet hakikatte istiklâlini çoktan kaybetmişti ve Osmanlı ülkesi, ecnebilerin serbest bir müstameresinden (koloni) başka bir şey değildi ve Osmanlı halkı içindeki Türk milleti de tamamen esir bir vaziyete getirilmişti..." (*Söylev ve Demeçleri*, II, s. 104, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1952)

O zamanki 'imtiyâzât-ı ecnebiyye'nin, bugün dayatılmaya çalışılan *'Çokyönlü Yatırım Anlaşması'* ve benzeri 'küreselleşme' uygulamalarından farklı olduğunu kim iddia edebilir? Hâl böyleyken, nasıl milletin gözünün içine baka baka, kendilerinin *'Atatürkçü'* olduğunu söyleyen kişiler, 'küreselleşme'yi

savunabilir? Şimdi bakın, aynı **İzmir İktisat Kongresi** açış nutkunda, **Mustafa Kemal Paşa**, inkâr-ı gayr-ı kaabil bir açıklık ve netlikte, **'hâkimiyet-i milliye'nin yanına, 'hâkimiyet-i iktisâdiye'yi** koymuştur. Allah aşkına, ne demektir **hâkimiyet-i iktisadiye**, ulusal ekonominin egemenliği değil mi?

"... siyasi askeri muzafferiyetler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, iktisadi muzafferiyetlerle tetviç edilemezlerse (taçlandırılamazlarsa) **husule gelen zaferler payidar** (sürekli) **olamaz, az zamanda söner. Bu itibarla en kuvvetli ve parlak zaferimizin dahi temin edebildiği ve daha edebileceği semerât-ı nafiayı** (bayındırlık yararlarını) **tespit için iktisadiyatımızın... Hâkimiyet-i iktisadiyemizin** (ekonomik egemenliğimizin) **temin** (sağlanması) **ve tarsin** (sağlamlaştırılması) **ve tevsii** (yaygınlaştırılması) **lâzımdır..."** (Aynı eser, s. 107)

Daha açık, nasıl söylesin?

26 Şubat 1998

Çekildiğimiz karanlık liman...

Karargâhı **Ayvalık**'ta bulunan 172. Piyade Alayı'nın Kumandanı kimdi? **Piyade Kaymakamı Ali Bey!** Bu *'zabit'*, **İzmir**'in işgalini müteakip işgali yaymaya kalkışan Yunan Ordusu'nu, ateşle karşılamış Türk *'zabitidir'*; bilahare, **Edremit** Kaymakamı, **Köprülülü Hamdi Bey**'in milis kuvvetlerini de, kumandası altına alarak, **Ayvalık Cephesi**'ni kurmuştur. Bizden öncekiler, onu, **Ankara İstiklâl Mahkemesi Reisi 'Kel' Ali Bey** olarak tanımıştı; biz, ilkokuldan itibaren, **Nafia Vekili Ali Çetinkaya** olarak bildik; biyografisi, o ateş ve barut neslinin, inanılmaz bir coğrafyaya dağılmış, âdeta rüzgâr biyografisidir: **Arnavutluk, Makedonya, Bingazi (Derne), Irak** ve **Kafkaslar,** nihayet **Anadolu!**

Bilmem bir başka hizmetinden, haberiniz olmuş mudur? *'Kemalist'* Cumhuriyet'in **'hâkimiyet-i iktisadiye'** (ekonomik egemenlik) politikasının uygulanmasında, Nafia Vekili olarak, büyük çabalar sarf etmişti: ulusal demiryolu politikası, *'ecnebi'* şirketlerin ulusallaştırılması –**İsmet Paşa** kadar– onun adıyla da anılır. Rivayet odur ki inşa ettirdiği, asma köprülerin sağlamlığını sınamak için, ilk katarı köprüden geçirirken, müteahhitleri köprünün altına dizermiş! Nereden baksanız, 172. Piyade Alayı'nın kumandanı **Piyade Kaymakamı Ali Bey,** ölünceye kadar **'Mustafa Kemal'in neferi'** olarak kalmıştır.

Nafia Vekili olarak da!

Sizce bu mümkün müdür?

Mustafa Kemal'in **'hâkimiyet-i iktisadiye'** bahsindeki fikirleri, **'hâkimiyet-i milliye'** hakkındaki fikirlerinin, o alana yansımasıdır da, acaba neden **Cumhuriyet** nesilleri, bu fikirleri doğru dürüst öğrenmek imkânına kavuşamamışlardır? Söz *'ecne-*

bi sermaye'den açıldığı zaman, daha İzmir İktisat Kongresi'nde, onun şöyle dediğini hangimiz, nerede okuyup dinledik?

"... efendiler, zannolunmasın ki, biz ecnebi sermayesine hasım bulunuyoruz; hayır, bizim memleketimiz vasidir, çok sâ'y ve sermayeye ihtiyacımız vardır; binaenaleyh kanunlarımıza riayetkâr olmak şartıyla ecnebi sermayelerine lâzım gelen teminatı vermeye, her zaman hazırız, ve şâyân-ı arzudur ki, ecnebi sermayesi bizim sâ'yimize ve servet-i sabitemize inzimam etsin; bizim için ve onlar için, faydalı neticeler versin!.."

'Küreselleşme' kuklası neo-liberal şimdi diyecek ki, işte bakın, o da *'ecnebi sermayesine açık'; açık olmasına açık da, bir de koyduğu şartlara bakmalı; söyledikleri şunlardır:*

"... fakat eskisi gibi değil! Filhakika mazide ve bilhassa Tanzimat Devri'nden sonra, ecnebi sermayesi memlekette müstesna bir mevkie malik oldu. Ve ilmî manasıyla denilebilir ki, devlet ve hükümet ecnebi sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medeni devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye dahi buna muvafakat edemez; burasını esir ülkesi yaptıramaz!" (*Söylev ve Demeçleri*, II, s. 109, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, 1952) Şimdi bir bu *'şartları'* düşününüz, bir de OECD bünyesinde 'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'nı hazırlamış olan 'sistem'in, çokuluslu şirketler için ulusal devletlere önerdiği *'kapitalizmin anayasası'nı! Ne diyordu* Lori M. Wallch; "... bu anlaşmada bütün haklar çokuluslu müteşebbis ve yatırımcılara tanınıyor, yükümlülükler ise hükümetlerin üzerine yıkılmış!" (*Le Monde Diplomatique*, Şubat 1998)

Sizce hem 'Kemalist' Cumhuriyet kalıp, hem bu türden bir *'anayasa'* ile gelecek *'ecnebi sermaye'*ye kucak açabilmek mümkün müdür? Bence, hayır: çünkü bu, *'gayr-ı milli'* bir davranıştır.

Sanki bugünü anlatıyor...

Ali Süreyya Bey, 1933 Şubatı'nda *'demiryolu siyasetimiz'*i işlerken, 'Kemalist' Cumhuriyeti Osmanlı'dan ayıran özelliği şöyle saptamıştı:

"... Osmanlı demiryolu politikasının birinci vasfı, gayr-ı milli olmasıdır; imparatorluğun bütçe açıklarını kapamak için, ağır faizle ödünç para vererek memlekete yerleşen Avrupa sermayesi, Türkiye'yi sanayi mamûlâtına pazar yapmak, diğer taraftan Türkiye'de ucuz bir hammadde menbaı bulmak maksatlarını güdüyordu. Bu maksatla hareket eden bir sermaye kuvvetinin, münâkalâta lâkayt kalamayacağı aşikârdır..."

"... şimendifer hareketi (o zaman) milli ihtiyaçtan doğmadığı için, hatların başlangıç ve varış noktaları da milli vahdet ve memleketin iktisat mıntıkalarının birbirine bağlanması esaslarına göre değil, bazen en kârlı istihsal mıntıkalarının münferit ve rekabetsiz surette istismarı esasına, bazen de, bu son esas mahfuz kalmak şartıyla, büyük emperyalist emellere göre, doğrudan doğruya müteşebbis sermayeler tarafından tayin ediliyordu..."

"... imparatorluğun şimendifer siyasetinin en karakteristik vasfı, yalnız iktisaden tabiiyeti kabul eden gafil bir siyaset mahiyetinde kalmayarak, devletin varlığını da yabancı, hatta düşman siyasetlere bağlamasıdır. Bu suretle Osmanlı İmparatorluğu'nda şimendifer hareketi ve şimendifer meselesi, imparatorluğun iradesinden ve menfaatlarından tamamen müstakil, yabancı siyasetlerin irade ve kuvvetlerine tabi bir mesele olmuştur..." (*Ülkü* dergisi, Şubat 1993)

Şimdi elinizi kalbinizin üzerine koyunuz, Ali Süreyya Bey'in Cumhuriyet'in 10. yıldönümünde yaptığı şu *'tespit'*in, hiç kuşkusuz Ankara'nın da sakalına dayanacak olan *'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'*nın *'özüne'* tıpatıp uyup uymadığını, düşününüz:

"... şimendifer siyasetinin en karakteristik vasfı, yalnız ekonomik bağımlılığı kabul eden gafil bir siyaset mahiyetinde kalmayarak, devletin varlığını da yabancı, hatta düşman siyasetlere bağlamasıdır."

Üç çeyrek yüzyıl sonra, o **'Kemalist'** Cumhuriyet'in *'çekildiği'* karanlık liman, böyle bir liman işte! TCDD. Ülkenin **'hâkimiyet-i milliye'** ve **'istiklâl-i tam'** prensiplerine göre, yeniden ve **'hâkimiyet-i iktisadiye'**sine sahip olarak inşası için bin bir

emekle yaratılmış nice eserden birisiydi; **'yabancı, hatta düşman siyasetlerin'** önce onu hedef almasından daha tabii ne olabilirdi ki! Orada yanlış yok, burası kesin! Ama *'Cumhuriyet'* hükümetlerinin, bu tür politikaların uygulanmasına müsaade etmekte, kusuru, kabahati, ihmali, hatta gafleti var mıdır yok mudur, orasına siz karar verin!

27 Şubat 1998

Mart '98

İKTİDARLAR, ANTİ-KEMALİST!

Daha nasıl söylesin?..

Menemen-Bergama karayolu, bizim bağın az ötesinden geçerdi; o yıllarda, *'alafranga'* adı *'şose'*, halk dilini döndürememiş, *'susa yolu' diyor; trafik seyrek, geceleri, uzaktan arada bir parıltı peydahlanır, kara incir ve dut ağaçlarını yalayıp geçer: bilinmez hangi kamyonun farları!* Menemen-**Karşıyaka** arasındaki, yirmi kilometrelik şosede, henüz deve kervanları gidip geliyor; en önde, kulakları düşük eşeğine kurulmuş –zamanın uzak yol TIR şoförü demek olan– şişman ve pırasa bıyıklı kervancıbaşı: 30'lu yıllar, *'erken'* **Cumhuriyet** döneminin *'demiryolu politikası'* bütün hızıyla yürüyor!

Neden, karayolu değil de, demiryolu (ve denizyolu)? Çünkü *'yoksul'* ve *'mazlum'* **Cumhuriyet**, ucuz, kolay ve halkçı bir ulaştırma politikası tasarlamış; karayolu, geniş ölçüde, otomobil fetişizmine bağlı bir çözüm, o fetişizm ülkemizde geçersiz, geçerli de olsa, kimsede o para yok! Konuşmuşuzdur, karayolu, hele *'otoyol'* belâsını, başımıza sardıran, **'sistem'**le içli dışlı olmamızdır: o ünlü **Baker** raporları, **Tornbourgh** raporları, **Randall** raporları! İyi de, bu raporlara *'hayır'* demesini bilmesi gereken, *'demiryolu politikası'*nın tasarımcısı ve uygulayıcısı, CHP olmak gerekmez miydi? Diyememiştir: çoğumuzun zannı hilâfına, o politika CHP döneminde terk edilir. Hem de, nasıl bir gerekçeyle!..

'Yol Davamız', meğerse neymiş?

1948 yılında, *Yol Davamız* başlıklı bir broşür yayımlanıyor, ikinci başlığı aynen şudur: *'9 Yılda 23.054 Kilometre'*; sebebi basit, çünkü *'yol seferberliği başlamış'*, bunu zamanın Bayındırlık Bakanı *'resmen'* açıklamış, aynı bakan, kemal-i cid-

diyetle bu kitapçığa bir önsöz döşenir, orada yumurtladığı *'keramet'* şudur:

"... Cumhuriyet devrinde, yurdun bir an önce kalkınmasında yolların ehemmiyeti ilk günden takdir edilmiştir. Devamlı bir gayret ve güçlüklerden yılmayan bir azim kısa zamanda, 3.604 kilometre demiryolu yapılmasını sağlamıştır. 2.000 kilometre daha ray döşemek, ana şebekenin tamamlanmasına kâfi gelecektir..."

"... 20-30 yıl önce demiryolları başta, şoseler ikinci planda gelirdi. Fakat bugün iş değişmiştir. Her türlü motorlu nakil vasıtalarının gelişmiş olması, şoselerin ehemmiyetini birdenbire artırmıştır. Bilhassa orduları motorlarla cihazlamak zarureti, şoseleri ön plana almayı aynı zamanda bir milli savunma ihtiyacı haline koymuştur. Şimdi artık şoseler, ekonomik, sosyal ve askeri bakımlardan, ehemmiyetleri herkesçe kabul edilen bir mevzudur." (*Yol Davamız*, Önsöz, Ekim 1948, Ankara)

Araya **Baker'lar, Tornbourgh'lar, Randall'lar** girince, *'demiryolu şebekesi'* ne çabuk *'tamamlanıyor'*; karayolları, bir anda nasıl *'ekonomik, sosyal ve askeri'* bir *'ehemmiyet'* kazanıyor görüyor musunuz? Sanki **'Kemalist' Cumhuriyet** *'demir ağlar'* projesine karar verdiği zaman, karayolları yokmuş da, ansızın keşfedilmiş! İşin asıl *'acıklı yanı'*, bu satırları yazan Bayındırlık Bakanı'nın, CHP'nin o yıllarda pek itibar ettiği bir politikacı olmasıdır ki, *'Şalcı Nihat'* namıyla da meşhur olan **Nihat Erim** Bey'dir; *'Şalcılık'*, demokrasinin ilk zamanlarında, muhalefet biraz palazlanınca, mumaileyhin, **'hürriyetlerin üzerine gerekirse bir şal örtüleceğini'** beyan etmesinden doğuyordu; mamafih, ara rejimlerin birinde, Başbakanlığı üstlenerek, bir *'örtme'* keyfiyetini, başarıyla uygulayabileceğini de kanıtlamıştır.

Bunlar, birbirinin 'türevi'dir...

Hep söylemez miyim? **'Soğuk Savaş'** siyasetçileri ve siyasi partileri, birbirinin *'türevidir'*; bunların ne **Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**'nin inkılâpçılığıyla ilgisi kalmıştır, ne de *'erken'* **Cumhuriyet** döneminin ihtilâlciliği ile! Düşünsenize, CHP'nin Ba-

yındırlık Bakanı **Nihat** Erim'in karayolları *'gerekçesini'*, DP Bayındırlık Bakanlarının ağzından, ne çok duymuşuzdur; hele AP'li ve DYP'lileri, hiç karıştırmıyorum!

Karayolları yapıldı ve kötü mü oldu? Kötü olur mu, elbette **Türkiye** gibi büyük ve geniş bir ülkede, her türlü ulaştırma hizmeti gerçekleştirilecekti; **tartışılan iyi mi kötü mü olduğu değildir, 'öncelik' sırasıdır; İnkılâp Hükümeti, 'önceliği' ulusallık, kamusallık, toplu taşımacılığı yatkınlık açısından, demiryollarına (ve denizyollarına) vermişti: haklıydı da!..**

Bir kere, bu yollar hem güvenliydi hem ucuzdu; ayrıca, otomobil fetişizmine yenilmiş, karayolları savaş meydanına dönmüş bir ülke olarak; bugün o haklılığı, elle tutulacak bir somutlukta görmekteyiz: bir şehirden bir şehre mal göndermek, ateş pahası, yolculuk ölümü, göze almaya bedel; en önemlisi, demir ve denizyollarının *'ihmali'* ile başımıza ne işler açtığımız, yeniden o projelerin gündeme alınmasıyla, kanıtlanmış bulunuyor.

Yalnız onunla mı, ya *Liberal Bakış* gazetesinde, **Rüşdü Saracoğlu** tarafından açıklanan o raporun söyledikleri? *'Ekonomi bürokrasisinden üç kilit isim'*, başbakanı uyarmışlar, o uyarı şu ilginç noktaları içeriyor:

"... 1980'li yılların ilk döneminde, enflasyon cephesinde sonuç alınamamasının temel nedenlerinden birisi, kısa zamanda giderini geri ödeme yeteneğini taşımayan otoyollar vb. gibi altyapı yatırımlarına büyük ölçüde ve dış borçlanmaya dayanmak suretiyle ağırlık verilmiş olmasıdır..."

"... özellikle yeni otoyol ve havalimanı yatırımları yapılacağına ilişkin karar ve açıklamalar, enflasyonla mücadeleyi hedefleyen bir programla bağdaşmadığı için toplumsal beklentileri olumsuz yönde etkilemiş bulunmaktadır..." (*Sabah*, 24 Aralık 1997)

Bu da 'liberalliğin' açmazı...

Bu da, *'liberalliğin'* açmazı: *'kalkınmayı'* **'sistem'**in dayattığı *'model'* içinde gerçekleştirmeye kalkıştın mı; üretimi bırakıp,

tüketime ağırlık veriyorsun, üretim olmadı mı, yatırım imkânların daralıyor; o zaman gelsin *'yabancı sermaye'*, *yani* **'özelleştirme'** ve **'küreselleşme'**! Halbuki, **Cumhuriyet**'in ekonomi politikası, **'halkçı'** ve **'devrimci'**, **'kamu öncülüğünde bir hızlı sanayileşme politikası'** idi; evet, **Gazi** bunun *'sosyalizm olmadığını'* (1936) belirtiyor, fakat sonra, şunları ilave ediyordu:

"... Türkiye Cumhuriyet Devleti, Türkiye vatanında asırlardan beri ferdi ve hususi teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri, bir an evvel yapmak istedi; ve görüldüğü gibi, kısa zamanda yapmaya muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden başka bir sistemdir." (Enver Ziya Karal, *Atatürk'ten Düşünceler*, s. 102, İş Bankası Kültür Yayınları, 1956)

Daha nasıl söylesin?..

2 Mart 1998

"Bir 'tutkudur' bu, ömür boyu sürecek..."

M'ba, Afrika *'milliyetçisi'* piyano siyahı o zenci kız, **Montparnasse**'daki **Dupont**'un orta katında oturur, bardağını pembe avcunda ısıtarak, akşam yemeğinden sonra, bir **Calvados** içerdi; o zamana kadar, hemen hiç kafa yormadığım, **'yeni sömürgecilik'** bahsinde, hayli kitap karıştırmıştı; sık sık derdi ki:

"... eskiden, toprağı sömürge edinirdi bunlar, Üçüncü Dünya'nın uyanışından sonra, ülkeyi değil pazarı sömürge ediniyorlar! Arada fark çok: ikincisinde sen kendini *'hür'* **ve** *'bağımsız'* **sanıyorsun: hatta,** *'kalkındığına'* **bile inandırabilirler: pazar, bütünüyle ona bağımlı olduktan sonra,** *'kalkınmışlığın'* **ne yazar: malı onlar götürüyor!"**

Nüansı, epeyce sonra anlayabildim: pazarı sömürge edinmek, zaten senin bir miktar kalkınmışlığını gerektiriyor; onu, orman ve gıda, turizm ve tekstil gibi hantal endüstrileri sana bırakarak sağlıyorlar; tabir-i meşhûruyla **'bölgenin manavı, kasabı, bakkalı, oluyorsun'**, son zamanlarda, **'tuhafiyecisi'** ve **'manifaturacısı'**; peki, bunların getirdiği dövizi sana bırakırlar mı, yağma yok, işte o zaman onlar için senin pazarın bir sömürgeye dönüşüyor; çünkü kazandığın dövizleri, onlardan ithal edeceğin mallara yatırıyorsun!

O *'mallar'* neler? Ülkenin gerçek kalkınmasına gerekli *'yatırım malları'* mı? Elektronik, petrokimya, sibernetik ya da uzay teknolojisi üretmek için araç gereç mi? Bekle! Seni, alacağın şeyler için de *'şartlandırıyor'*, bu maksatla kullandığı en büyülü âlet, **media** dediğimiz o yanardöner dünya: sinema, televizyon, şov ve pop dünyası, hatta renkli ve lüks baskılı dergiler, magazin basını vs. Söylemiştim ya, bizim nesil, **coca-cola**'yı filmlerde gördü, **pizza** yemeyi oradan öğrendi; *'araba merakını'*, *'beyazperde'*den kaptı. Çocukluğumuzda, **Henry Ford**'un fabrikalarında günde bilmem kaç araba üre-

tildiğini, bizim gazetelerimizde okur, şaşardık, bunları kim alır diye; meğer, bizim çocuklarımız ya da torunlarımız alacakmış! Üstelik, kendi toprağımızda üretildiği için, kendi malımızdır zannederek!

ABD Ticaret Bakanlığı'nın iki yıl süren büyük bir araştırmadan sonra Türkiye'yi en çok gelişen *'stratejik pazarlar'* arasında saydığını yazmıştım değil mi?

Otoyollar neden yapılır?

Araba fetişizmi (**fetichisme**), gezegene, ABD'nin bulaştırdığı, bir hastalık; bu fetişizmin sürebilmesi de, gelişebilmesi de, çok geniş ölçüde, o ülkede karayollarının –özellikle otoyolların– bol ve düzgün olmasına bağlı! İşte, demiryollarının ve denizyollarının duası, bu noktadan itibaren okunuyor. Doğru mu yanlış mı anlamak için, sadece Türkiye'de, otomobil satışı ile karayolları arasındaki ilişkiyi araştırınız, gözünüz fal taşı gibi açılacaktır. Doğu Perinçek, İP'nin gerçekleştirdiği 'Ulaşım Forumu'nda, bir açış konuşması yapmıştı; olayın bu cihetini, çok güzel anlattı, bir göz atar mısınız:

"... totem, ilkel toplumda kalmış değil. Emperyalist/kapitalist 'sistem'in de bir totemi var: ne kartaldır ne geyik, ne koyun, ne dağ keçisi! Bu 'sistem'in totemi, 'araba'dır. Hindistan'da yolların üzerinde salınıp gezen inekler garibimize gidiyor ama, yolları tıkayan otomobil sürülerinden ayrı rahatsızlığı duymuyoruz. Bu 'sistem'de kimse ona dokunamaz; tabudur, çünkü imal edilen tüketim modelinin, kutsal piyasanın kralıdır..."

"... otomobil, yalnız, tüketim aşkının adı değildir; bu bir üretim hummâsıdır. (Şuraya dikkat) Şimdi kapitalizm, piyasa için üretim yapmıyor, ürettiği malın piyasasını imal ediyor. İşte Büyük Tanrı, tekelci sermaye, Olimpos Dağı'nın tepesinden ellerini uzatarak, otomobilin başına hâleler konduruyor. O anda Küçük Tanrı Media; televizyonları, radyoları, gazeteleri, filmleri, duvar afişleri, romanları, hikâyeleri ve diğer araçlarıyla otomobil aşkını kutsuyor. Gözünüze sesle-

nen her imge, kulağınıza değip geçen her fısıltı, gönlünüzde 'Ah benim de bir porsche'm olsa!..' titreşimleri uyandırıyor. Ve siz, ilân-ı aşkta bulunan sevgilinize, *'Macit beni otomobillendir'* dediğiniz an mutlu son gerçekleşiyor..." (27 Aralık 1997)

Dikkat isterim: arada şöyle bir cümle geçti ya, "şimdi kapitalizm, piyasa için üretim yapmıyor, ürettiği malın piyasasını imal ediyor," işin anahtarı o: Media araba fetişizmini, araba fetişizmi araba piyasasını, o piyasa otoyolları *'yaratıyor'*. Şimdi anlaşılıyor mu, Turgut Özal'ın neden *"Otoyollar demokrasidir, demiryolu komünizmdir,"* dediği! Çünkü demiryolları ve denizyolları, aslında cumhuriyettir, otoyollar ise 'pazarın sömürgeleşmesi'!

Mumaileyh, bunu *'demokrasi'* sanıyordu da!..

'Büyüttükleri' Türkiye değil, ya ne?

Cumhuriyetçi, *'alafranga'* olamaz demiştim ya, belki alındınız: ölçüsü, araba fetişizmidir, o ki aydın, beyaz eşya konforuyla başlayıp, *'araba değiştirmek, yazlık ev, haftasonu* Bodrum' sarmalına girmiştir, gayr-ı kaabil-i ıslâh bir şekilde, hem *'seçkinleşecek'* hem *'liberalleşecektir': demiryolu 'pislik'*, git git bitmez, duman kokulu vagonlar, avurtları çöküк üçüncü mevki yolcuları, insanın az Allah'ın bol olduğu, dağ istasyonları!.. Onun sorunu, cuma akşamı Alfa Romeo'suyla fişek gibi otoyola çıkıp, *'hafta sonunu'* iki alkol ıslağı Bodrum gecesinde, sefahatle geçirebilmek sorunudur. O da, hayatı ve çağdaşlığı bu sanıyor. Özürlü.

Ha tabii, lâikliğine sapına kadar lâiktir ha!.. Lâiklikten ne anladığı bir sorulmalı, bence ilginç soru; cevabı sizi şaşırtabilir: ülkesinin, *'kendisine'* ait ne varsa, ya burun bükmektir, ya yok saymak! *'Yüksek zevklerini'* ve *'kalite merakını'*, *'ecnebi'* media'sının şekillendirdiğinin farkında bile değildir; malum ya, artık 'yerli' media, 'varoşlar'daki reyting halkına hitap ediyor: onlara da 'araba sevdasını', dolayısıyla 'karayolu tutkunluğunu' aşılamak için! Çünkü 'benim halkım, kalkın-

mak araba sahibi olmaktır' sanıyor; ulusal teknoloji üretmek, ne demek; nereden bilsin?

Kim bilir belki buradan baktınız mı, devlet büyüklerinin neden dolayı, Demiryolu Konferansı'na uzaktan selâm gönderip, Otoyol Konferansı'na *'tam takım'* katıldığını, daha iyi anlarsınız: **'Büyük Türkiye'** diye diye dillerinde tüy bitti ama, *'büyüttükleri'* **Türkiye** mi, yoksa çokuluslu şirketler mi, Allah bilir!

4 Mart 1998

Hani bunlar 'eskiden'di?

Gariptir ama doğrudur: **İkinci Dünya Savaşı** ertesinde, hiçbir Türk aydını, ülkesinin, **'Batılı'** olduğundan asla kuşku duymamış; **Batı**'nın, Türk'ün *'Batılılığına'* şüpheyle bakmasına içerlemiştir. Ülkesinde, *'seçkin bir azınlığın'* **Yunan/Latin** tabanlı bir kültür banyosundan geçmiş olmasını, ülkenin **'Batılı'** sayılmasına yeterli sayıyordu; unuttukları gerçek, hemen her *'sömürgede'* böyle bir *'seçkin azınlığın'* bulunduğudur.

Gelişmelerde, *'çağdaşlığın'* kriteri farklı: **'Batılı'** değerlerin düşük kaliteli türevlerini üretmek, geçerli sayılmıyor, **'alaturka/alafranga'** ikileminden kurtulmuş, net ve açık bir **'ulusallığın'**, yaratılabilmiş olmasına bakıyorlar; çevre ülkelerinde böyle bir *'sentez'*e rastladılar mı, o dakika düşman kesilirler; çünkü o, dünya pazarında potansiyel bir *'rakip'* ihtimalidir; **'Kemalist' Türkiye**, böyle bir *'tehlike'* idi; oysa, öteki *'model', 'gelişmekte olan stratejik pazar'* adını verdikleri modeldir ki, *'pazar sömürgeciliğine'* fevkalade elverişlidir.

ABD Ticaret Bakanlığı'nın 1993 araştırmasına göre, dünyada böyle yedi büyük *'stratejik pazar'* mevcut: **Hindistan, Çin, Brezilya, Arjantin, Güney Kore, Endonezya, Polonya, Güney Kore ve... Türkiye! 'Alafranga'** aydınlarımızı tedirgin edecek ama, şu sıralama **Türkiye**'yi nerede gördüklerinin çok açık bir ifadesidir: **Üçüncü Dünya!**

'Dünyalar hâkimi' kim oluyor?

Çokuluslu şirketleri, *'dünyalar hâkimi'* konumuna yerleştirecek şu **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'** yok mu, işte tam da bu *'stratejik pazarları'* hedef alıyor; girdikleri ekonomiyi nasıl talan edecekleri, anlaşmanın koşullarından açıkça belli; da-

ha önce şöyle bir dokunup geçmiştim, alın size ayrıntılı bir *'döküm'*: 'Çokyönlü Yatırım Anlaşması'na göre;

"1) Bazı ülkelerin ecnebi sermayeye kapadığı, telekomünikasyon, savunma, içki/sigara ve kültür endüstrisi, yabancı sermayeye açılacaktır. 2) Yerli sanayiin gümrük, kota ya da tarife gibi engellerle korunmasına imkân verilmeyecektir. 3) Ülkede hükümet ya da rejim değişirse, ecnebi sermaye etkilenmeyecektir; yabancı şirket bundan zarara uğrarsa, hükümetten tazminat alacaktır; uyuşmazlık halinde, 'ulusal yasalar' geçerli sayılmayacaktır. 4) Yatırım, sermaye, döviz hareketleri, kâr transferi, doğal kaynaklar, çevre, gayrimenkul alımı, özelleştirme gibi konularda 'ecnebi sermaye'ye sınırsız özgürlük tanınacaktır. 5) Anlaşmaya dahil olan ülkeler, hükümlerine aykırı davranamayacak: 5 yıl geçmeden, çıkamayacak; çıksalar da; on beş yıl, ona bağlı kalmak zorunda olacaktır." (*Milliyet*, 23 Şubat 1998)

'Küreselleşme'nin nasıl bir *'esaret'* anlamına geldiğini, şu basit ve sade *'şartlardan'* daha güzel, ne anlatabilirdi ki?

İki 'muteber' tanık: Galiyef ve Gazi!..

Şimdi şu satırları okur musunuz:

"... Doğu, ekonomik ve toplumsal yönden incelenecek olursa, Batı Avrupa kapitalizminin tam bir sömürge alanı olduğu görülecektir. (...) Doğu'nun, Batı Avrupa 'sermayesi' tarafından sömürülüşünün derecesi hesap edilebilse; buradan hareketle Avrupa ve Amerika uygarlığının ve gürültücü burjuva kültürünün kuruluşundaki dolaylı katkıları ölçülebilseydi, 'beyazlar'ın maddi ve manevi zenginliklerinin büyük bir bölümünün, 'her renkten ve ırktan', milyonlarca yerli emekçinin kanları ve alınteri pahasına toplanmış Doğu'nun artıklarından kaynaklandığı görülecekti. (...) Haçlı Seferleri tarihi ve Avrupa emperyalizmi tarafından, Doğu'da sürdürülmüş olan sonu gelmez savaşlar, Doğu'yu ekonomik yönden Batı Avrupa feodallerine ve onların çocuklarına kul köle edebilmek için düzenlenmiş ince politik hesapların birer parçasıdır..." (*Türk/Diplomatik* dergisi, sayı: 37-38, Ocak-Şubat 1998)

Bu *'tespit'* yüzyılın başlarında, **Sultan Galiyef** tarafından **Jizn Natsional Nostei** dergisinde yapılmış bir tespittir; şimdi ister misiniz, bir de içimizden birinin, **Gazi Mustafa Kemal Paşa**'nın hemen hemen aynı yıllarda, aynı çerçeveden yaptığı başka bir *'tespit'*e göz atalım.

"... eğer 'ecnebi düşmanlığı'ndan, o kadar pahalı elde edilen bağımsızlığa gölge düşürebilecek her şeyden nefret etmek anlamı çıkarılırsa, evet, bizim ecnebi düşmanı olduğumuz söylenebilir. (...) Ecnebi teşebbüslerinin, ecnebi amaçlarının içimizde uyandırdığı kaygılar bütünüyle ortadan kalkmış değildir. Eğer bazen ihtiyatlı hareket ediyorsak, aşırı derecede kuşkulu davranıyorsak, bize çok pahalıya mal olan özgürlüğümüzü kaybetmek korkumuzdandır..."

"... işte Avrupa ile Türkiye, birbirine karşı bu durumdadır. Bizi aşağı olmaya mahkûm bir halk olarak tanımakla yetinmemiş olan Batı, yıkılmamızı çabuklaştırabilmek için ne yapmak lâzımsa yapmıştır. Batı ve Doğu zihinlerinde, birbirine karşıt iki ilke söz konusu ise, bunun en önemli kaynağını bulmak için, Avrupa'ya bakmalı. İşte Avrupa'da aralıksız mücadele ettiğimiz zihniyet budur!" (Maurice Pernot'ya verdiği mülakat, 1923)

Sultan Galiyef ve **Gazi Mustafa Kemal**, Türkler arasından yüzyılın başında yükselmiş iki büyük önder, **'Mazlum Milletler**'in *'neden mazlum olduğunu'* bize böyle anlatmışlardı. **Yeni Dünya Düzeni**'nin **'özelleştirme'** ve **'küreselleşme'** tohumu **'alafrangaları'** ve **'alaturkaları'**, bu satırları okudular mı, burun kıvırıp, **'bunlar eskidendi'** mi diyor; o halde lütfedip, **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması**'nın, *'madde-i mahsusları*'nı okusunlar; **'bunlar eskiden'** miymiş, değil miymiş, pek güzel anlayacaklardır.

Siz ne diyorsunuz yahu, savunma sanayiini bile *'ecnebi sermayeye'* koşulsuz açacakmışız!.. **Genelkurmay**'daki **'BATI' Çalışma Grubu**, buna ne buyurur, çok merak ediyorum!

6 Mart 1998

'Acı bir mukayese...'

Hesap kitap, üç yıl olmuş; o *'söyleşi'*min başlığı şu: **"Gümrük Birliği, 'Rüya' değil, 'Kâbus'!"** Başımıza açtığımız *'belâ'*nın ve türlü *'seyyiâtı'*nın tek cümleyle özetlenmiş şeklidir! *'Yüz yıllık bir rüyanın gerçekleştiğini'* yazan, şaşkınlar çıkıyordu da!.. O da bir şey mi, hiç utanıp sıkılmadan, *"Ekonomik Misâk-ı Milli'ye son"* demişler; Gümrük Birliği sayesinde, nihayet *'yerli malı'* ile *'yabancı malı'*nı *'mukayese'* imkânını bulacağımızı belirtip, sevinç çığlıkları atmışlardı.

Doğrusu, *'mukayese'* fikri, hiç de fena bir fikir gibi görünmüyordu; bana sorarsanız, *'karar mekanizmalarına dahil olmadan, Gümrük Birliği'ne girmek'*; **Devlet-i Aliyye**'nin **1838 Ticaret Anlaşması**'nı imzalamasından çok da farklı bir şey sayılamazdı; çünkü her iki anlaşmanın *'esasları'* arasında yapılacak ciddi bir mukayese, daha işin başında, ne büyük bir *'enayilik'* yaptığımızı gösterecekti. Acaba merak eder miydiniz?

Sahi bu 'rüyayı' gördük mü?

Önce *'yüzyıllık rüyayı gerçeğe dönüştüren'*, o, on önemli noktayı; ardına kendi görüşlerimizi de ekleyerek, bir görelim:

a) Tarım ürünleri hariç, **Türkiye**'de, **Avrupa Birliği** ya da üçüncü ülkelerde üretilen mallar, *'serbestçe'* dolaşabilecek! **(Yani, bildiğimiz 'açık kapı' politikası!)**

b) Gümrük vergileri sıfırlanacak, **Avrupa Birliği** tekstil sınırlamasını kaldıracak, ama **Türkiye** de, anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirecek! **(Yani, iç pazarını Avrupa Birliği'ne teslim edecek!)**

c) Beş yıl içinde Türkiye, standardizasyon, ölçüm ve kalibrajda Avrupa Birliği mevzuatına uygun davranacak! **(Yani, Türkiye'de Avrupa Birliği standartları işleyecek!)**

d) Türkiye'nin öteki ülkelere uygulayacağı ithalat ve ihracat politikası, **Avrupa Birliği** mevzuatına aykırı olmayacak! (**Yani, Türkiye, ulusal açıdan istediği ülkeyle istediği ekonomik ilişkiye giremeyecek. Avrupa Birliği'nin çıkarlarına uygun davranacak!**)

e) İşlenmiş tarım ürünlerinde, karşılıklı ve üç aşamalı gümrük sıfırlamasına gidilecek! (**Yani, et, süt ve sebze, meyve, hatta tahıl konusunda, Avrupa Birliği'nin Türk pazarını istilasına yeşil ışık yakılacak!**)

f) Türkiye devlet tekellerinin kaldırılması konusunda Avrupa Birliği ile uyum içine girecek. (**Yani, Türk ekonomisinin yetmiş yılda ecnebiye karşı yarattığı 'ekonomik kaleler' teslim edilecek!**)

g) Taraflar ithal mallara dolaylı ya da dolaysız olarak, milli mallara uyguladıklarından fazla vergi koyamayacaklar! (**Yani, gümrükler dışında, yerli mallar, yabancı istilâsına karşı, başka vergilerle de himaye edilemeyecek.**)

h) Siyasi diyalog geliştirilecek ve iki taraf dış güvenlik konularını tartışmak için bir araya gelecek! (**Yani, Türkiye'nin dış politikası da, dış güvenlik konuları da, Avrupa Birliği'nin denetimi altında yürütülecek!**) (*Meydan*, 18 Mart 1995)

1838 tarihli Osmanlı/İngiltere Ticaret Anlaşması'nda *'yediği'* benzer bir *'kazık'* dolayısıyla, **Türkiye'nin** böyle bir rüya görebileceği, aklı başında hiçbir Türk'ün aklına gelemezdi: **aklı** kesesinde olanları saymıyorum.

Sizce çok mu 'farklı'?..

Şimdi aynı yolu izleyerek, **1838 Ticaret Anlaşması'nın** maddelerine bir göz atabilir miyiz:

a) **1838 Anlaşması, Devlet-i Aliyye'nin** her yanında uygulanacaktır. (**Yani, Mısır'ın kapitalist gelişmesinde, stratejik rol oynayan dış ticaret tekeli yıkılacaktır.**)

b) Bu anlaşma *'ilelebet mer'i ve mûteber'* olacak ve anlaşma hükümlerinden öteki bütün ülkeler de yararlanacak-

tır. (Yani, imzalanan aynı tip anlaşmalarla 'sistem'in tamamı –bugünkü Avrupa Birliği– Osmanlı'ya hükmedecektir.)

c) Kapitülasyonlar devam edecek, yeni anlaşmayla tanınan yeni imkânlar, eskilerine eklenecektir. (Yani, bugün ne yapılıyorsa, o gün de aynen yapılmıştır.)

d) Gerek iç gerek dış ticaret amacıyla İngiliz (siz Avrupalı anlayın) tüccarlar, onların Osmanlı ortakları ve adamları (gayr-ı Müslim anlayın) memleketin her tarafında her çeşit emtiayı, bila istisna alıp satabilecektir. (Yâni, 'ecnebi' malları, serbestçe dolaşacaktır.)

e) *'Yedd-i Vâhit'* usulü *'bilkülliye terk ve iptal olacaktır.'* (Yani, Hayriye tüccarı himâyesiz kalacaktır.)

f) İngiliz (Avrupalı anlayın) tüccarlar, ortakları ve adamları, iç ticarette en imtiyazlı yerli tüccardan fazla vergi ödemeyecektir. (Yani, yeni Gümrük Birliği Anlaşması'ndaki 9. şık, aşağı yukarı aynen söylenmiş.)

g) İthalatta yalnızca yüzde üç vergi resmi ödenecektir. (Yani, ecnebi bir tüccar Osmanlı ülkesinde sattığı mallar için yüzde 5 resim öderken, Osmanlı tüccarı eyaletten eyalete nakledeceği emtia için yüzde 12 resim ödeyecektir.)

h) Yabancı mallar Boğazlar'dan serbestçe geçecek, transit ve aktarma işlemleri hiçbir resme tabi olmayacaktır; ayrıca İngiliz tüccarı (Avrupalı) yalnız kendi mallarını değil, dış ülkelerden gelmiş her malı Osmanlı ülkesinin her tarafında serbestçe alıp satabilecektir. (Yani, İngiliz'e öncelik tanınmakla birlikte, Devlet-i Aliyye geniş ve bakir bir pazar olarak Avrupa kapitalizmine açılmaktadır.) (*Dünya*, 21 Mart 1995)

O tarihte, aklı başında bir Türk aydını için sorulacak soru neydi? Türkiye Cumhuriyeti'nin, Avrupa Birliği ile imzaladığı Gümrük Birliği Anlaşması'nın sonuçları itibariyle de Devlet-i Aliyye'nin imzaladığı 1838 Ticaret Anlaşması'na benzeyip benzemeyeceği değil mi?

Ama önce 1838 Anlaşması'nın *'seyyiatını'* görmemiz lâzım.

Osmanlı 'kapıyı açınca...'

Hüseyin Avni Bey, *'açık kapı politikası'*nın Osmanlı'yı nasıl *'batırdığını'* incelerken, ibrete şayan bir örnek vermiştir; sadece onu aktarmakla iktifa edeceğim:

"... 1800 ve 1820 yıllarında, İstanbul'da kumaşçı esnafının 2.750 ve kemançı esnafının (havsız kadife) da 350 tezgâhı vardı. Bütün bu tezgâhlarda 5.000'den fazla insan çalışıyordu. 1868 yılında yerli sanayiin ıslahı için hazırlanan bir inceleme raporunda, bu kumaş tezgâhlarından ancak 25 (evet, sadece yirmi beş) tane kaldığı esefle kaydedilmektedir. Bu raporun yazıldığı devrede Avrupa sanayiinin dokuma eşyası bol bol ve ucuza gümrük kapılarından giriyor ve yerli imalathaneleri tazyik ediyordu. Zamanla bu imalathaneler kapanıyor, yerine Avrupa malı satan mağazalar açılıyordu..." (Bkz. Hüseyin Avni Şanda, *Yarı Müstemleke Oluş Tarihi*, Gözlem Yayınları)

Gümrük Birliği'ne girmesi Türkiye'yi *'oraya'* getirdi mi? Bu ayrı bir tartışma konusu, ona da bakarız.

9 Mart 1998

'Saçımız önümüze dökülünce...'

Yanılmıyorsam, geçen yıl *Cumhuriyet*'in çıktığı başlık, hem kibar, hem daha *'entel*'di: **"GB: Zaferden Bozguna!"** Eh, *'solcu*'dur, başka türlüsü kalemine yakışır mı diyeceksiniz; bir dakika, *Gazete Pazar*'ın başlığı, yenilir yutulur gibi değil, üstelik *'argo'*: **"Gümrük Birliği'nde kazıklandık!"** İşin hoş tarafı, bu gazetenin, liberalliği *'müsellem'* bir yayın grubunun, gazetelerinden olması! Bilmem, *'aklın yolu bir'* mi demek lâzım, yoksa *'Görünen köy kılavuz istemez'* mi?

Hangisini isterseniz, onu söyleyebilirsiniz: gerçekte, *"Perşembenin gelişi, çarşambadan belliydi!"*

İki farklı 'tanık' söz alıyor...

İki yıllık serüvenin sonunda, **Gümrük Birliği** *'rezaletini'*, işin aslını faslını bilenler –gerektiğinde rakama başvurup– açıklıyor; meselâ **Prof. Dr. Erol Manisalı**'nın yargısı kesindir:

"... Türkiye Cumhuriyeti, tarihinin en büyük yanlışlarından birisini 6 Mart 1995 belgesi ile yaptı. Avrupa Birliği'ne önce üye olunurdu, ondan sonra karar mekanizmaları içinde yer alarak ve çıkarlarımızı koruyarak, Gümrük Birliği'ne dahil bütün birlikler içinde yer alınırdı."

Böyle yapmadığımız ortada, peki çıkarlarımız korunmuyor mu? Bu soruya da, **Mümtaz Sönmez**'in cevabı net ve olumsuz:

"... Türkiye olarak Avrupa ile alışverişte, biz 'içeri girmişiz', yani zararlı çıkmışız; Avrupa'dan daha çok mal almışız, daha az mal satmışız: Klasik deyimiyle, 'Onlar ortak, biz pazar' olmuşuz."

İyi de, sayılar ne diyor? 1996 nihayetinde, AB ile aramızda, 11,3 milyar dolarlık bir açık yaratılmış; Türkiye'nin AB

ile yaptığı dış ticaret, toplam dış ticaretin yüzde 50'sine ulaşmış; buna karşılık AB'nin dış ticaretindeki payımız, yüzde 2 (evet iki). 1997'de –ilk yedi ay için– AB ile dış ticaret açığımız 6,3 milyar dolar, bu açık toplam dış ticaret açığımızın yüzde 55'ine tekabül ediyor.

AB'nin Kasım 1996'da **Türkiye-AB** ilişkileri raporu, durumu *'teyit ediyor':* **"... Türkiye, Gümrük Birliği'ne girdikten sonra, ticari ilişkilerimiz çok gelişti ve 5 AB ülkesinin Türkiye'ye ihracatı ilk altı ay içinde yüzde 50 arttı. Kuşkusuz AB için bu çok olumlu bir gelişme..."**

Mümtaz Sönmez, rahat durmuyor, ihracat işini de kurcalamış, dediği şu: **"... ithalatta kapılarımızı böyle açarken, AB'ye ne kadar ihracat yapabilmişiz; burada ithalatın tam tersine bir gelişme var: AB'ye daha az ihracat yaparken, AB dışı ülkelerde kendimize pazar bulabilmişiz..."** Sayılar ne diyor, acaba? 1996'da, AB'ye ihracatımızın artış oranı yüzde 3,7; AB dışı ülkelere artış oranı ise 10,2; bu oranı, **Rusya, Mısır, İsviçre** gibi AB dışı ülkelere satış yaparak tutturabiliyoruz.

"... GB ile beraber dış ticaretimizi daha çok Avrupa'ya kaydırıp, onlara daha çok pazar açmanın, ama, buna karşılık onların pazarında daha fazla ihracat yapamamanın sonucu, dış açıklarımız arttı; eskiden ithalattan aldığımız gümrük vergilerinin gelirinden hazinemiz mahrum kaldı: GB'ye girerken bize demişlerdi ki, 'bunların karşılığında size mali bir yardım yapılacak', biz de buna inanmıştık; peki ne oldu mali yardım? Mali yardım da yok!" (*Gazete Pazar*, 14 Aralık 1997)

'Olumsuzluklar' galerisi...

Prof. Manisalı, bu cepheden en çetin *'vuruşanlardan'* biri; hanidir, *'yiyeceğimiz kazığın ağzımızdan çıkacağını'* yazıp durmuştur; geçen yıl bu zamanlar *Cumhuriyet*'te **Gümrük Birliği** yüzünden ülkemizin karşılaştığı *'olumsuzlukları'* şöyle sıralamıştı:

"... 1) Türk ekonomisinde 'girdi' maliyetleri arttı ve ihracatının, AB pazarı dahi, dış pazardaki rekabet gücü azaldı.

2) İthal edilen 'girdilere' konan yeni vergiler yanında, Türkiye, AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı kota sistemini uygulamaya başladı; kotayı aşınca, vergisini vererek de olsa, ithalat yapamadı.

3) AB'den ithal edilen imalat sanayii ürünlerine sıfır gümrük uygulanırken, AB dışı ülkelerden yapılan ithalatta yüksek gümrük uygulamak zorunda oluşu, dış ticareti yapay olarak saptırarak kaynak israfına yol açtı... ve açacak!..

4) Dış ticaret açığı, AB'den patlayan ithalat sonucu yıllık olarak 23 milyar dolayına ulaştı.

5) AB'den Türkiye'ye yönelik yatırım taleplerinde artma değil, azalma görüldü; oysa AB'den Türkiye'ye büyük yatırımlar bekleniyordu.

6) Zaten çok azı 'hibe' olan mali yardımların hiçbiri gelmedi..."

GB'ye palas pandıras girişimizin ciddi sonucu, sanırım, şu *'tespit'*te yatıyor: "... Türkiye, 6 Mart Belgesi ile sadece AB'nin dış tarifelerine değil, 'dış ticaret politikalarına' da uyum zorunluluğu altına girerken, dünyaya açılmamış, 15 ülkeye kapılarını açarken diğer tüm dünyaya –eskisine oranla– daha 'kapalı' duruma gelmiştir."

Sizi bilmem ama, daha vahimi, bana şu satırlarda gizli gibi göründü: "... bugün AB'nin gözünde Türkiye herhangi bir üçüncü ülke konumundadır. Türkiye, Gümrük Birliği dahil, 'hiçbir yere girmemiştir. Türkiye sadece AB'nin koyduğu vergilere, dış ticaret politikalarına ve belirleyici kurallara tek yanlı uyacağını taahhüt ederek, kapılarını ardına kadar sadece 15 ülkeye açmıştır. Türkiye-AB ilişkilerinde sorunlar yarın daha da artacaktır, çünkü kuralın ilişki düzeni bozuk ve dengesizdir..."

İki *'tanığı'* dinledikten sonra, vardığınız karar nedir? *'Liberalliği'* de, içeride olduğu gibi, *'dışarıda'* da, ağzımıza yüzümüze bulaştırdığımız mı? Yoksa, yarım yüzyıldır birbirini izleyen, *'milli ve manevi değerleri'* ve Türkiye'nin çıkarlarını ko-

rumak iddiasındaki 'orta sağ / orta sol' iktidarların, hiçbir şeyi korumadığı mı?

Oh affedersiniz, unuttum: '*koltuklarını*' fevkalâde koruyorlar.

11 Mart 1998

İktidarlar, anti-Kemalist!

İsmet Paşa, Gazi'ye ve İnkılâbı'na, nerede, kim, ne maksatla *'muhalefete'* kalkışırsa kalkışsın, hep aynı *'hastalığa düçar olduğunu'* söylemiştir. Diyor ki:

"... bizim siyasi bünyemize, eskiden beri şu hastalık ârız olmuştur: muhalefette veya iktidarda bulunanlar –kendisi şahsen geniş yürekli ve serbest fikirli olsa da– din cereyanlarından istifade etmek imkânı bulunursa, teşkilatıyla, maiyetiyle, siyasi bir menfaat olarak, 'muvakkaten' diye, 'şimdilik' diye ondan istifade etmeye kalkar. Kültürü müsait bulunmayanların bile, bu sakat meylini yenmek mümkün olmuyor..." (İsmet İnönü, *Hatıralar*, II cilt, s. 204, Bilgi Yayınevi, 1992)

Paşa, muğlak konuşmayı *'diplomatça ifade'* zanneden nesildendir; söylemek istediği basit: Türkiye'de her siyasetçi, kendisi dindar olmasa da, *'şimdilik'* kaydıyla irticadan yararlanmıştır. Hele muhalefetler, kesinlikle böyle: İttihat ve Terakki'ye karşı Hürriyet ve İtilaf, Halk Fırkası'na karşı Terakkiperver Fırka, Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı Demokrat Parti vs... Bu, gerçekçi *'tespit'*in yaşanmış kanıtı değil de, ne? Genç Cumhuriyet'in başını ağrıtan, Nakşibendiler ve Said-i Nursi idi: inkılâba karşı her *'muhalefet'* onları *'taban'* edinmeye kalkmış; neticede, onlara *'alet'* olmuştur: son yarım yüzyıla dikkatle bakarsanız, açık ve seçik olarak, kimin kimi *'kullandığını'* daha iyi görürsünüz.

*'Tespit'*i yapmış olan İsmet Paşa, Hasan Âli Yücel'i, Reşat Şemsettin Sirer'le değiştirdiği an, aynı kötü çareye başvurmuş olmadı mı? Geldiğimiz yer belli: gizli açık tekkeleri, kaynağı ve mahiyeti belirsiz media'sı, mediatique şeyhleri, ulaması ve sokaktaki *'hazır kuvveti'* ile, Türkiye'de irtica, Meşrutiyet'te olduğu gibi, salkım saçak ortadadır...

Anadolu İnkılâbı ve İhtilâli için, –Gazi'nin tabiriyle– *'ıslâh edilecek şey, iktisat ve maarif'*di; daha İzmir İktisat Kongresi'nde, 'hâkimiyet-i milliye' kadar, 'hâkimiyet-i iktisadiye'ye de ehemmiyet atfettiğini, konuşmamış mıydık? Ona göre, bunlardan birisi olmadı mı, öbürü de olamazdı; o yüzden, *'erken'* Cumhuriyet hükümetleri, hem halkçı hem devletçiydiler; Başvekil İsmet Paşa, *'kamu öncülüğünde planlı sanayileşme projeksiyonu'*nun nasıl oluştuğunu, şöyle anlatmıştır:

"... plan meselesini, 1932'de Rusya'ya yaptığım seyahatin başlıca hedeflerinden biri olarak düşünmüşümdür. (...) Nitekim Sovyet Rusya'dan planı, ihtiyacımıza göre ciddi bir tedbir olarak düşünmek kanaati ve kararı ile döndüm. Rusya'da kararlaştırdığımız üzere, tecrübeli bir Sovyet uzmanı olan Prof. Orlof başkanlığında bir heyet Türkiye'ye geldi, üç dört ay gibi kısa bir zamanda bize, olumlu, uygulanması mümkün bir plan verdi..."

"... Sovyet uzman heyeti, daha mühim olarak bize demir ve çelik endüstrisine girmek lüzumunu telkin etmiş, bu yola götürmüştür; görüşmemiz esnasında bana, memlekette demir ve çelik endüstrisi kurmak lüzumunu anlattığı zaman, memleketin bu endüstriyi kuracak halde bulunduğunu, kesin olarak temin etmiştir..." (Aynı eser, s. 278)

Cumhuriyet'in *'kalkınma hamlesi'* doğru başlamıştı; oysa –gizli sömürge– Devlet-i Aliyye'den müdevver *'iş muhiti'* liberallik istiyordu; o devirde, muhalefet demek, nasıl lâiklikten ta'viz manasına geliyorsa; aynı şekilde, halkçı/devletçi tutumdan da, ta'viz manasını içeriyordu: Terakkiperver Fırka, *'liberal'*dir; 'Serbest Fırka' –adı üstünde– *'liberal'*dir; savaş sonrası, demokrasiye geçiş sürecinde kurulan ilk *'muhalefet'* partisi Milli Kalkınma Partisi, *'liberal'*dir; sonradan *'resmi muhalefeti'* temsil edecek Demokrat Parti de, gerçekte, CHP'nin sivil/liberal kanadından başka bir şey değildir.

Tuhaf ama gerçek: aynı İsmet Paşa, 1950 ve 1954 mağlubiyetlerinden sonra, yavaş yavaş, liberalliğin *'nimetlerini'* keş-

fetmeye başlar, o gün bugün, **merkez sağ / merkez sol** yönetimler, Türk ekonomisini inkılâbın rayından çıkarmak için, ne cambazlıklar yapmışlardır, hep biliyoruz. Neresinden bakılsa bugün, **Türkiye** en bayağı, en görgüsüz –deyim yerindeyse– en *'lümpen'* liberal ekonomiyi yaşamaktadır.

Aksini, kim iddia ederse etsin...

Ardı ardına, kimsenin inkâr edemeyeceği, iki *'tespit':* **Türkiye'de bugün, 'Kemalist' İnkılâb ve İhtilâl'in karşı olduğu, hızlı döneminde ısrarla savaştığı, iki eğilim –üstelik 'Kemalist' etiketler altında– iktidardadır. Türkiye**'yi, kamu öncülüğünde gerçekleştirilen yedi büyük sanayi kompleksi aşamasından, **'özelleştirme'** ve **'küreselleşme'** rezaletine getiren de, bu iktidarlardır; **İmam Hatip Liseleri** ve **Anadolu Liseleri** ikiliğiyle, **Tevhid-i Tedrisat Kanunu**'nu delen, ülke aydınlarını **lâik/anti-lâik** diye ikiye bölen de, bu iktidarlardır.

Bilmem ama, aksini kim iddia ederse etsin, bana **'Türkiye'de siyasi yönetime aksi-inkılâpçı (tasrih ediyorum, anti-Kemalist) kadrolar hâkimdir' demek, hiç de gerçeğe aykırı görünmüyor:** aralarında sürüp giden çekişme, inkılâbın tamamlanmasıyla ilgili değil, son zamanlarda iyice ortaya döküldüğü gibi, çıkar ya da bireysel güç hesaplarıyla ilgili, *'al gülüm, ver gülüm'* pazarlıkları!

13 Mart 1998

"... onlar ki toprakta karınca..."

Örnek - 1) Tanısanız, sanırım seversiniz: zekidir, ağzı lâf yapar, ince ve kalın alayı bilir; teferruat *'kültürü'* zengin, *'tutarlı'* olmaktan çok, *'çarpıcı'* olmayı seven; *'büyük burjuva'* zevkleri ile *'malul'*, *'alafrangalığı'* ve *'lâikliği'* su götürmez bir aydın. O sıralar, **Türki**ye'nin gündemindeydi; *'solculuktan'* başına gelmedik kalmamıştı. Bir öğle sonu, oturmuş sohbet ediyoruz; nasıl olduysa, çay ikramını yapan hademe, bir yanlış yaptı; çoğumuzun asla üstünde durmayacağı, sıradan bir yanlış; onu, öyle *'yukarıdan'* bir eda, öyle *'ağır'* sözlerle azarladı ki, utancımdan ben yerin dibine geçtim...

"... bu dünyaya hayvan geldiniz, hayvan gideceksiniz; adam olmak istiyorsan, aç gözünü, elin gâvuru bu işleri nasıl yapıyor, bak, öğren, sonra yaparım diye ortaya çık..."

Kelimesi kelimesine bunları söylememiş olabilir, fakat anlamı buydu; insanı asıl hicrana gark eden ise, zavallı çocuğa bakarken, gözlerinden fışkıran öfke; bu *'solcu'*, *'lâik'* ve *'alafranga'* aydın, halkından nefret ediyordu.

Bir **Paris** dönüşü, karşılıklı oturmuş; ağaçları usul usul yaprak döken bulvarlar, camları yağmur benekli kahveler, bir hiç giyip şık olabilen Fransız kızları *'muhabbeti'* yaparken, şu harika *'tespit'*i yapan da, odur: **"Türkiye'ye fazla geliyoruz, Avrupa'ya az; bizim dramımız bu!.."** Böyle bir **'tip'in ancak 'sömürgelerde' bulunduğunu, acaba hiç düşünmüş müdür?**

Sapına kadar, 'namus' ama...

Örnek - 2) İnanılmayacak bir fikir *'selabeti'* vardır; bu yüzden, üniversitedeki *'kariyerini'* mahvetmiş, hapislerden hapislere sürüklenmiş; bilmem kaç yaşından sonra, geçim derdine düşmüş, *'haysiyet sahibi'* bir aydın! Aile **'Osmanlı'** soylusu,

tenteli arabaların çın çın kapısına yanaştığı, bahçe içi taflanlı konaklar; etrafı çınarlarla çevrili narin ahşap yalılar, *'Avrupa'*dan getirilmiş mobilyalar, çocukluğunun ve gençliğinin *'tabii'* dekorları; (1949 sonbaharında, evinde bir çay içmiş, aptala dönmüştüm) en iyi okullarda, *'ecnebi'* diliyle *'tahsil görmüş'*; akranları arasında, her bakımdan sivrilmiştir. Kimse entelektüel namusuna bir şey diyemez. Sosyalizmi, **Türkiye'de** en gerçekçi kaideye oturtmaya çalışanlardandı.

Bilir misiniz ki, bu *'aydın'* sosyalist bir partide başkanlık yaparken, tuvaletine, partisine mensup *'işçilerin'* girmesini yasaklamıştı; o işi, usulüne uygun yapamıyorlarmış! Kimse de kalkıp, ona, bu işi *'öğretmek'* kimin vazifesidir diye sormadı sanırım. Uğruna onca eziyete katlandığı işçilerle, aynı tuvaleti paylaşmayan bir *'aydın'*, sizce halkını seviyor mu? **Fransız Komünist Partisi'ne**, İngilizler hesabına çalıştığı sonradan meydana çıkan, *'alafranga'* bir solcuyu, tezkiye eden oymuş, öğrendiğim zaman, şaştım diyemem; o da, *'hain'* ya da *'casus'* olduğundan mı, *'tezkiye'* etmişti? Hayır; aynı *'alafrangalığın'* çocuğu oldukları için!

Örnekleri ne kadar çoğaltabilirim, bilemezsiniz: şurada tartışalı kaç ay oldu. **68 Kuşağı**'nın ünlü bir *'teorisyen'*i işçiler için, en ağza alınmaz lâfları, onları nasıl adamdan saymadığını belli eden bir üslupla açıklayıp; besbelli aynı *'alafrangalığın'* çocuğu oldukları için, *'liberal sol'*la uyuşmanın da *'akıllıca'* olacağını söylememiş miydi?

Halkla 'özdeşleşebilmek', asıl sorun bu!

Şimdi, **Nâzım Hikmet**'i hatırlamanın tam sırası!.. Aynı *'alafrangalığın'* içinde doğup büyüdüğü halde, hayatını halkına adamıştı; onunla lâfta değil, *'zanaatların en zoru mapusluk'* sırasında *'özdeşleşti...'*

"... onlar ki toprakta karınca / suda balık / havada kuş kadar / çokturlar; / korkak, / cesur, / cahil, / hâkim / ve çocukturlar / ve kahreden / yaratan ki onlardır, / destanımızda yalnız onların maceraları vardır..."

"... onlar ki uyup hainin igvasına / sancaklarını elden yere düşürürler / ve düşmanı meydanda koyup kaçarlar evlerine / ve onlar ki nice mürtede hançer üşürürler / ve yeşil bir ağaç gibi gülen / ve merasimsiz ağlayan / ve ana avrat küfreden ki onlardır / destanımızda yalnız onların maceraları vardır..."

"... demir / kömür ve şeker / ve kırmızı bakır / ve mensucat / ve sevda ve zulüm ve hayat / ve bilcümle sanayi kollarının / ve gökyüzü / ve sahra / ve mavi okyanus / ve kederli nehir yollarının / sürülmüş toprağın bahtı / bir şafak vakti değişmiş olur, bir şafak vakti karanlığın kenarından / onlar ağır ellerini toprağa basıp / doğruldukları zaman..." *(Kuvayı Milliye Destanı)*

Yalnız Nâzım mı hatırlanacak? Kemal Tahir de, Orhan Kemal de, Kerim Korcan da, Kemal Bilbaşar da; ve onlar gibi, birey birey, halkımızı ta içinden görüp tanıyarak, bize anlatan, o unutulmaz kalem ustalarının hepsi! Buradaki örneğin, asıl çarpıcı özelliği nedir, hiç düşündünüz mü? Halkımızı, sevdikleri kuşkusuz bu *'kalemler'*, iki şeyi fevkalade anlamışlardır: 1) Hepimizin, asla unutmaması gereken, *'beşeri'* haslet: 'sevmek, bir insanı kusurlarıyla sevmek' demektir; 2) Halkımızı değerlendirebilmenin, en sağlam 'kriteri', Anadolu İnkılâbı ve İhtilâli sırasındaki, davranışıdır!

Nedenini merak mı ediyorsunuz, çok basit: o, kazanılabileceğine kimsenin inanmadığı muharebeyi kazanan, Osmanlı'yı, ümmet'ten millet'e dönüştüren, bu halktır da, ondan! Şehir parklarında oğul uşak, it yavşak, sereserpe yayılmış çay içerken görüp ayıpladığımız; vapur iskelelerinde, tren istasyonlarında, sırtında bilinmez kaç yüzyıllık yorgunluktan, uyuyup gittiğini görünce, kınadığımız; o *'demir kuşaklı'* halkımız! Hiç unutmam, Sait Faik, 'bir insanı sevmekle başlar her şey' diye bir söz etmişti; sakın yanlış anlaşılmasın: o 'insan' halktır, halkın içinden birisi, ya da kendisi!

16 Mart 1998

'El, elin eşeğini...'

Kaç ay oldu, bir mi iki mi? Bulut ıslağı günler: **İstanbul**, su tozu, yağmur dumanı; sabahları, **Maçka**'dan **Taksim**'e, gözlük camlarım buğulanmış, sırılsıklam yürüyorum; içimde, o sıkıntı: o *'söyleşi'*yi yapmazsam, geceleri bir zaman rahat uyuyamayacağım! Gazetenin birinde, savunma sanayiine daha fazla önem verileceğini, okuyup sevinmiş; bunun askeri fabrikaların **'özelleştirilmesi'** yoluyla yapılacağını öğrenip, üzülmüştüm: **'özelleştirme'**, **'küreselleşme'**nin ilk basamağı; **'küreselleşmiş'** savunma sanayii ise, ecnebi denetimine *'terk edilmiş'* anlamına geliyor. Sonunda çıktım, örnekler vererek, kaygılarımı televizyonda anlattım; doğrusu ya –çoğu asker kökenli– bu kadar *'olumlu'* tepkiyi ne umuyordum, ne de bekliyor: kimisi, irticalen yapılmış o söyleşinin metnini istedi, tabii ulaştıramadım; kimisi, kasetini rica etti, bende yoktu ki, göndereyim!

Konuya dönmek, hem bu yüzden vacip oldu; hem de OECD bünyesinde hazırlanan **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'**nda savunma gibi *'ulusal ve stratejik'* sanayi sektörlerinin de (diğerleri iletişim, ulaşım, kültür vs.) çokuluslu sermayeye *'açılması'* zorunluluğunu getirmesi yüzünden! Adı üzerinde *'çokuluslu'* yahu, böyle bir sermaye, adı üzerinde *'ulusal'* –yani öncekinin karşıtı– olan bir savunmayı, nasıl gerçekleştirebilir, anlayan varsa, beri gelsin!

Cevap bekleyen soru bu!

Lawrence'e göre, 'Türkler neye önem verir?'

Önce, o *'söyleşi'*de verdiğim örnekler: daha çok, onların üzerinde duruldu da, onun için!

Birinci Dünya Savaşı'nda **Arabistan** Cephesi. **Mekke Şe-**

rifi Hüseyin'in oğlu, Faysal kumandasındaki *'asi kuvvetler'*, Kızıldeniz'deki El Ouedj limanını ele geçirmiş: Medine müdafii Fahri Paşa'nın *'durumu'* askıda demektir; Osmanlı Erkân-ı Harbiyesi, onu ve yirmi beş bin askerini, Bi'r-üs-Sebi Cephesi'ne nakletmek kararını almış; İngilizler, engel olsunlar diye, Medine demiryoluna taarruz emri veriyor; Emir Faysal'ın *'danışmanı'* ünlü *'casus'* Lawrence'a göre, yanlış bir karardır bu; *Hatıralar*'ında özet olarak diyor ki:

"... Medine'ye saldırıp ne yapacağız, oradaki yirmi beş bin Türk'ü öldürmekle elimize ne geçecek? (Buraya dikkat) Türk ordusunda önemli olan asker değildir, malzemedir. Türkler ellerindeki araç-gereç, silâh ve donatım üzerine titrer, buna karşılık asker kaybına pek önem vermezler; bu bakımdan biz asıl Türklerin araç gereç, donatım gibi önem verdikleri şeylerin tahribine yönelmeli, adamlarına dokunmamalıyız; çünkü Arap tarafında durum tersinedir, bizde adam az, malzeme bol, kısa sürede Londra, Arabistan çöllerine 10 milyon sterling değerinde malzeme akıtmadı mı? O halde El Ouedj'in düşürülmesinden sonra bırak Medine'yi kendi haline, o bir meyve gibi olgunlaşıp kendiliğinden ağzımıza düşecektir; bizi ilgilendiren, bir yandan Arap başkaldırmasını fikir olarak, ülke olarak Mezopotamya'ya ve Suriye içlerine götürebilmektir; bir de Türk askerlerini değil, Türk malzemesini tahrip etmektir..." (Bkz. T.E. Lawrence, *Les Sept Pilliers de la Sagesse*, P.B. Payot, 1978, Paris)

Hem 'doğru' hem de 'geçerli'

Lawrence'in *'tespiti'*, hem doğru hem geçerli! Türkiye, NATO'ya bile, o standartta silâh, araç gereç ve donanımı elde edebilmek için girmiştir; hâlâ, Amerika'nın *'ıskartaya çıkardığı'* şu ya da bu *'malzemeyi'* adam edip kullanabilmekle övünürüz; sadece bu kadarı bile, *'ulusal'* savunma sanayiinin önemini belirtmeye yeter ya, bir de Lawrence'in yaptığı, Mekke Şerifi Hüseyin'le Londra ilişkilerinin *'sonrası'*na dair açıklamalarına göz atmalı...

"... Arabistan başkaldırması boyunca Lawrence, Şerif Hüseyin kuvvetleri için, İngiltere'nin Kahire'deki genel karargâhından, bir türlü istediği ölçüde araç gereç sağlayamıyor; göndermiyorlar mı, elbette gönderiyorlar, ama ne kadar isterlerse, o kadar; sözgelişi Faysal kuvvetleri, harıl harıl, 'cebel topu' istiyor: Osmanlı toplarının daha uzun menzilli oluşundan dolayı, bir türlü, istedikleri kadar etkili olamıyorlar; Lawrence belki bin kere bu isteği Kahire'ye iletiyor, gelgelelim birkaç köhne top bir yana bırakılırsa, Faysal kuvvetlerine İngiltere yeterince top vermiyor. Lawrence'in vardığı sonucu merak etmez misiniz? (Buraya dikkat) '... herhalde Londra, Faysal'ın da gerektiğinden fazla güçlenmesini arzu etmemektedir.' *(Sağım Solum Sobe)*

Bu akıl, nasıl bir akıl?

Bu size ders olmadıysa, bir de bize –yani Osmanlı'ya– bakınız: Devlet-i Aliyye, *'uluslararası bir savunma sistemi'*ne bağlanmıştı; o savaşa katılmış hangi *'Paşa'*nın hatıralarını okusanız, aynı şeyi söyler: Almanya/Osmanlı ittifakı, gerçekte, Alman emperyalizmini Anadolu, Mezopotamya ve Arabistan'a (siz Ortadoğu Petrolleri'ne, anlayın) yerleştirme amacına yönelikti; Enver Paşa, Osmanlı Silâhlı Kuvvetleri'ni, Alman Savaş Endüstrisi'nin teknolojisiyle güçlendirebileceğini hayal etmişti; neticede, asla yeterince donanım sağlayamadı (muhtemelen Berlin de, Osmanlı'yı *'gerektiğinden fazla güçlendirmek istemiyordu'*); aksine, Kanal gibi, Galiçya gibi, Romanya gibi alâkasız cephelerde, Almanya için askerini telef etti.

Çıksa çıksa, bu örneklerden iki *'sonuç'* mu çıkar?

1) NATO dahil, günümüzdeki çoktaraflı savunma *'sistemleri'* de Türkiye'yi *'gereğinden fazla güçlendirmek istemeyebilirler'*, türlü bahanelerle *'teslimat geciktirdiklerinden'*, hatta gözümüzün yaşına bakmadan, sırasında *'ambargo uyguladıklarından'*, yılların verdiği izlenim de bu merkezdedir. Hâl böyleyken, *'ulusal'* savunma sanayiini *'özel'*e, hele *'ecnebi'*ye açmak, ne akıldır? Mutlaka tartışılmalı!

2) Sütten ağzı yandığı için yoğurdu üfleyerek yiyen eskiler, yerinde olarak demiştir ki: *"El, elin eşeğini, türkü çağıra çağıra arar!"* Bana hiç de yanlış gibi görünmüyor. Bilmem siz ne dersiniz?

Bu bahis hem uzun, hem mühim, biraz tartışacağız.

18 Mart 1998

'Ulusal savunma kavramı...'

Yirmi yıl kadar olmuş –ayıptır söylemesi– "Ulusal Savunma Kavramı: Müdafaa-i Hukuk' başlıklı bir yazıma, şöyle bir cümle ile başlamışım: "... Türk Ordusu, NATO'ya tutsak edilmeden evvel, 'ulusal bir savunma kavramına' sahip değil miydi?" O yıllarda, 'NATO'*ya tutsak edilmek*' gibi bir düşünce, adamı handiyse, '*casus*' derekesine düşürüyor. Halbuki, 'NATO'nun Savunma Doktrini', Türkiye'nin hem –kökeni Kurtuluş Savaşı olan– savunma kavramıyla ters, hem '*ulusal*' çıkarlarıyla; söylemek istediğim de bu! SSCB'nin dağılmasından sonra, bu, gün gibi ayan olmuştur: artık iki savunma idrakinin, '*çakıştığını*' hangi babayiğit söyleyebilir? Söylese de, kimi inandırabilir? NATO'nun 'sistem'e, 'sistem'in ABD'ye '*çalıştığı*', açıkça görülüyor.

Eğer Gazi sağ olsaydı...

Türkiye Cumhuriyeti'nin '*savunma idraki*', Osmanlı'nın son döneminden aldığı, önemli bir dersin üzerine kurulmuştu: 'ecnebi' bir savunma düzenine itibar etmemek! Gazi Mustafa Kemal Paşa, Falih Rıfkı Bey'e, bunu açık ve seçik olarak anlatmıştır. Biraz hafıza tazeleyelim mi?

"... Enver ve arkadaşları, zaten daha önce Türk Ordusu'nu uygunsuz duruma sokmuşlardı. Bu uygunsuz durum ordunun yabancı kumandanların eline bırakılması, verilmesidir. Bu açıdan Almanları ve Alman Askeri Hey'eti'ni tenkit etmek istemem; asıl tenkide layık olanlar elbette bizim devlet reisimiz ve özellikle devlet adamlarımızdır..."

"Türk Ordusu'nun güçsüz ve kaabiliyetsiz olduğu inancıyla, o hey'eti, ayaklarına kadar giderek ve rica ederek, memleketimize davet edenler onlardı. Bu hey'ete Türk milletinin

kaabiliyetsizliğinden, beceriksizliğinden, açık biçimde söz edilmiş, kendilerine âdeta 'gelip bizi adam etmeleri' teklif olunmuştu. Böyle bir başvuru üzerine gelen hey'et, içlerine girdikleri çevreyi güçsüz, hatta haysiyetsiz telakki ederlerse, mazur görülebilir..."

"... Ben ordunun kayıtsız şartsız, bütün sırları ile Alman askeri hey'etine verilmesi ve bırakılmasından çok üzgünüm. Daha karar verilmeden önce, bir tesadüf ile durumu öğrendiğim zaman, sesimin erişebileceği makamlara kadar itirazda bulunmayı görev saymıştım. İtirazlarıma kimse cevap vermedi..."

Kısadan, hisse: Gazi Mustafa Kemal Paşa, eğer sağ olsaydı, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin NATO gibi *'ecnebi'* bir örgüte, *'bütün sırlarıyla tevdi edilmesine'* asla razı olmayacaktı, kesinlikle itiraz edecekti.

Bunu sinek pislemedik bir yere yazınız.

Bunu teyit eden, çok daha net ve uyarıcı başka bir metin var; *'ulusal savunma kavramı'*nın, üzerinde yükseleceği, temel prensibi ortaya koymuş; nedense *'milli'* bayramlarımızda o *'temel prensip' 'büyüklerimizin'* hiç aklına gelmez; demiş ki, Mustafa Kemal Paşa:

"... istiklâl-i tam, bugün bizim deruhte ettiğimiz vazifenin ruh-u aslisidir. Bu vazife bütün millete ve tarihe karşı deruhte edilmiştir. (...) Bilgili, bilgisiz, bütün halkımız, belki içindeki zorlukları anlamaksızın, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta tam bağımsızlığımızın sağlanması ve sürdürülmesidir. Tam bağımsızlık (istiklâl-i tam) denildiği zaman, elbette siyasi, iktisadi, hukuki, askeri, harsi (kültürel) vb... her yönde tam bağımsızlık ve serbestlik demektir. Bu saydıklarımdan herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, milletin ve memleketin, gerçek anlamda bütün bağımsızlığından yoksun olması demektir..." (5 Ekim 1921)

Acaba Türkiye Cumhuriyeti'ni yönettiği sanılan, bazı *'devlet adamları' 'ayaklarına kadar giderek ve rica ederek'*, bizi NATO çerçevesine soktukları zaman, devletin kuruluşundaki *'temel prensip'*ten fedakârlık ediyorlar mıydı, etmiyor-

lar mıydı? Bunu kestirebilmek, o yazıyı yazdığım sıralarda, belki bazıları tarafından çok net olarak seçilemiyordu ama, günümüzde kör görmüş, sağır işitmiştir: NATO, SSCB'nin de, Yugoslavya'nın da, *'dağıtılmasına'* yaramıştır; çünkü 'sistem'in böylesi işine gelmiştir; yarın, öylesi işine gelirse, Türkiye'nin dağıtılmasında da, pekâlâ *'kullanılabilir'; hem de, 'birileri'* –Enver Paşa gibi, Vahdeddin gibi, 'Damat' Ferit Paşa gibi– böylesinin daha yararlı olacağına, inandırılarak!..

Ne tuhaf, az kalsın Turgut Özal gibi de diyecektim.

Neden acaba?

'Teşkilatın ruhu', neymiş?

1920 Mayısı, nasıl bir mayıs? Devlet-i Aliyye batıyor: yurdun bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikede; İstanbul'daki hükümet, çare-i halâsı, hepimizin bildiği gibi, ya İngiltere himayesi'nde aramaktadır, ya Amerikan mandası'nda! Gazi, Türkiye için *'ulusal savunma kavramı'*nı, *'istiklâl-i tam'* ilkesine oturttuktan sonra, örgütlenme aşamasına geçer; birbirinin içinde, birbirini tamamlayan, iki örgüt tasarlamıştır: 1) Kuva-yı Milliye, 2) Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti!

İstanbul'daki hükümet, ülkenin bütün güçlerine (Kuva-yı Umumiye) kumanda etmesi gerekirken, *'ecnebiye'* tam bir *'teslimiyet'* içinde ise, ülkeyi savunma görevi, kime düşecek? Mustafa Kemal Paşa'nın cevabı şudur:

"... bunun içindir ki, vatanı savunma ve korumadan ibaret olan asıl görev, doğrudan doğruya milletin kendisine yönelmiş oluyordu. Millet orduya, kendi içinden teslim ettiği fertlerini, düşman saldırısına uğrayan bölgelerin savunmasına, düşman saldırısına uğrayan kardeşlerinin hayatının savunmasına memur etmeye mecbur olmuştur. İşte buna 'Kuva-yı Milliye' diyoruz, bütün kâinat da böyle diyor..."

Hepsi bu mu, değil! "... milletin birliğini yaratan ve İstanbul'un içinde bulunduğu koşullara rağmen, bu birliği dahilde ve hariçte göstermeye yönelik bir amaçla yapılan örgütlenme ise (...) bütün memlekette, memleketin en uzak köşelerin-

de bile meydana gelmiş bir örgüttür ki, ona Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı diyoruz. (...) İşte merkezde merci bulamayan ordu da, elbette bir taraftan korunmak, yönetilmek, sevk ve idare edilmek gereğini duyuyordu ve böylece Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Silâhlı Kuvvetler'i de içine almış bulunuyordu..." (Mayıs 1920)

Aslında biliyorsunuz. Gazi bu *'ulusal savunma kavramı'*nı, daha önce, çok daha kısa ve veciz bir şekilde şöyle ifade etmişti: "Kuva-yı Milliye amil, irade-yi milliye hâkim olacaktır. Ve bu teşkilatın ruhu budur!"

Hadi şimdi, elinizi kalbinize koyun da söyleyin –hiç kuşkusuz çokuluslu şirketlerin çıkarlarını gözeten– NATO gibi bir örgüte 'sıkışmış', bir 'teşkilatın ruhu' bu mudur?

İstese de, bu olabilir mi?

20 Mart 1998

'Savunma sanayii'

Cumhuriyet *'aydını'* kendini **'Batılı'** bellemiştir, dedik ya, *'sosyalist'* bunun dışında kalmaz. **'Üçüncü Dünya'nın,** ünlü **Bandun Konferansı'nda, Ankara** ağırlığını inanılmaz bir şekilde– **Düvel-i Muazzama**'dan yana koyar (**'sistem'den** yana), sanırız ki **Kore**'de döktüğümüz kan, NATO'da yerimizi pekiştirmiştir; zamanın liberalleri, **Menderes** ve **Bayar,** bu yüzden **Batılı** –haydi haydi **Avrupalı**– olduklarından emindir; ya sosyalistler? Onlar da!

Oysa 50'li yılların başında, **Quartier Latin**'deki öğrenci kahvelerinde, **Asyalı, Afrikalı, Güney Amerikalı** genç *'aydınlarla'* tartışırken, ben, gelişmiş/gelişmemiş çelişkisinin önemini kavrıyorum; **Arnavut** *'mülteci'* komünist dostum, SSCB aleyhine öyle şeyler söylüyor ki, 20'li yıllarda **Galiyef ya da Mustafa Kemal** konuşuyor sanırsınız.

40 Karanlığı'nda, **Edebiyat Fakültesi Fındıklı**'daydı, rıhtımda **Hasan**'la (**Tanrıkut**) hem volta atar, hem **Anadolu İnkılâbı**'nın neden *'yarım kaldığını'* tartışırdık; *'Ulusal Demokratik Devrim'*lerin olmazsa olmaz iki başarı koşulu: *'sanayi inkılâbı'* ve toprak reformuydu; bizde ilkine teşebbüs edilmiş, **30 Buhranı, Dünya Savaşı** derken, yarıda bırakılmıştı; ikincisini gerçekleştirmeyi, acaba hiç ciddi olarak düşündük mü, sorulacak sorudur.

O zaman nasıl *'ulusal savunma kavramı'*ndan; bunun uygulanmasından söz edebilirsin?

Gerçekçi bir 'tespit'...

Şimdi önümde bir rapor, başlığı *'Türk Savunma Sanayiine Bir Bakış'*: daha bismillah demeden son derece gerçekçi bir *'tespit'*, sonra ürkütücü birtakım rakamlar:

"... ülkenin kalkınması ve sanayileşmesi ve savunma ihtiyaçlarının karşılanması arasında kurulması gereken sıkı ilişki ve denge tam olarak gerçekleştirilememiştir..."

"... Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin ihtiyaçları halen tüm ihtiyaçlar bazında yüzde 35, ana sistem bazında ise yüzde 79 gibi büyük oranlarda yurt dışından karşılanmaktadır; Türkiye, dışarıdan en fazla savunma teçhizatı alan NATO ülkesidir..."

"... Türkiye'nin savunma bütçesi, yaklaşık 4,5 milyar dolardır; bu bütçenin, 1,5 milyar dolarlık kısmı ile; her yıl Savunma Sanayii Destekleme Fonu'ndan aktarılan 1 milyar dolar, savunma teçhizatı alımı için harcanmakta ve toplam 2,5 milyar dolar tutarındaki bu kaynağın, yüzde 80'ine yakını yurt dışına aktarılmaktadır..."

Eskiler ne demiş: *'kör kör, parmağım gözüne!'* Kuruluşundan üç çeyrek yüzyıl sonra, **Türkiye Cumhuriyeti**, savunma sanayii düzeyinde, aynen *'casus'* **Lawrence** zamanında olduğu gibi, *'ecnebi'*ye bağımlıdır. Bu ne demek? Ecnebi istedi mi, isterse *'müttefik'* geçinsin, **Kıbrıs** ambargosunda yaptığı gibi, **Türkiye**'nin savunma gücünü *'kilitler'*; elin hamur, karnın aç, ortada kalırsın!

Birçok ahvalde, **Ankara**'nın **Türkiye**'nin gücüne ve tarihine yakışmaz bazı *'uysallıklar göstermesinin'* gerisindeki çıplak gerçek budur: *'kamu öncülüğündeki hızlı sanayileşme'*den vazgeçince, *'savunma sanayii'*nin, başka bir durumda olması düşünülebilir mi?

Bu 'yönetim karmaşası' niye?

Peki, neden? Kurulduğundan bu yana, bu Cumhuriyet, bütçesinin en yüklü ödemesini *'savunmasına'* yapmıyor mu? Bu ülkede, oldum bittim, *'Ordu'* denildi mi, akan sular durmaz mı? Öyledir de, işin içyüzüne bakınca, adamın kafası karışıyor; her alanda olduğu gibi, savunma gibi *'hayati'* bir alanda da *'uygulamamız'* savruk; hele yönetimimiz, evlere şenlik!..

"... savunma sanayiinin yönetiminde ve uzun vadeli Silâhlı Kuvvetler ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılanmasına yöne-

lik çalışmalarda, yönetim karmaşası yaşanmaktadır; konuyla ilgili Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ile Milli Savunma Bakanlığı arasında, herhangi bir ortak çalışma olmadığı gibi; Milli Savunma Bakanlığı bünyesindeki, Savunma Sanayii Müsteşarlığı ve Bakanlığın Tedarik Daireleri arasında yeterli koordinasyon sağlanamamaktadır..."

"... ayrıca Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve TÜBİTAK gibi devletin konuyla doğrudan ilgili makamları, sadece sorulduğunda cevap veren, işleri önemsiz kuruluşlar haline dönüştürülmüştür. Bütün bunların dışında, hükümetler ve TBMM, yıllık savunma bütçesi dışında, savunma ile ilgili konulara uzak kalmış ve devlet adına tüm faaliyetin Genelkurmay Başkanlığı'na yüklenmesi gibi bir durum yaratılmıştır."

Bu *'tespitlerin'* her birisi için istenirse kim bilir ne cafcaflı *'tekzifler'* yazılabilir, ama yönetimlerin çeşitli ana faaliyet sahalarındaki koordinasyon eksikliğini, yetki ve sorumluluk düzeyindeki dağınıklığı ve kaygısızlığı bilenler, tekziplere değil, elbette duyar duymaz söylenilenlere inanacaklardır.

'Kendi kendine yeterlilik prensibi...'

Türk Savunma Sanayii, aşağı yukarı, elli bin kişiyi istihdam eden, geniş ve kapsamlı bir *'sektör'*; bu sektörde, kamu öncülüğünde hızlı bir gelişme hayali içindeydik, öyle mi? Peki hangimiz şu anda sektörün 'kamu, özel, yabancı ortaklı özel ve yabancı' şirketlere dağılmış olduğunu biliyor? Dikkat isterim, *'yabancı'* şirketlerden söz ediliyor.

Halbuki daha 1976'da Türkiye Cumhuriyeti'nin 39. hükümeti döneminde çıkarılan 'Savunma Sanayii Stratejisi' kararnamesi, *'kendi kendine yeterli bir savunma sanayiinin gerekliliğinden'* söz etmiyor muydu? 1976 nere, 1998 nere? O günden bugüne bunu sağlayabildik mi? Sağlayamadıksa neden sağlayamadık? Neden hâlâ ağır bir *'dışa bağımlılık'* ve *'yönetim karmaşası'* içindeyiz? Türk Kamuoyu, medyamızın ciddiyetten uzak tutumu sayesinde, neden Silâhlı Kuvvetleri-

mizi, ancak *'darbe'* söylentileri olursa, ilgilenmeye layık görüyor?

OECD bünyesinde oluşturulan **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'** yürürlüğe girerse –savunma dahil– bütün stratejik sektörlerin, ecnebiye açılacağı belli olduğuna göre, acaba devlet ve hükümet olarak ne gibi zorunlu tedbirler alacağız?

Birisi açıklasa da ferahlasak!

23 Mart 1998

'Ulusal savunma'da 'küreselleşme'ye, hayır!..

O zaman da şaşmışımdır, bugün de şaşarım: 40 **Karanlığı**'nın sıkıyönetimleri, toplam tirajı beş yüzü bulmayan, satışı mahdut, çünkü dağıtımı müşkül, şiir kitaplarıyla neden uğraşırlardı? Meselâ **A. Kadir**'in, *Tebliğ*'i, **Rıfat Ilgaz**'ın, *Sınıf*'ı, **Cahit Irgat**'ın *Rüzgârlarım Konuşuyor*'u ve diğerleri.

12 Eylül sonrası, yirmi yıl sonra tekrar **İstanbul**'a dönmüşüm; sonbahar serini, o dumanlı akşamüstü, daktilomun başından kaldırılıp, **Selimiye Kışlası**'na sorguya götürülüşüm de bir şiir kitabım yüzünden olmuştu: **Ankara'da** birisi, her kimse, kitabın **141/142** çerçevesine girebilecek şiirlerle yüklü olduğunu ihbar etmiş! Nasıl bir mantık? Anlayamadım gitti: bir şiir kitabının bütün okurları *'silâhlansa'* ne yazar?

Oysa **Silâhlı Kuvvetler**'in temel desteği **'savunma sanayii'**, bir kere *'ulusallığını'* kaybetti mi, *'yandık Kerem'in arpa tarlası gibi*! **1980 karanlığında,** sıkıyönetim, şair ve yazar takımı ile uğraşırken, ne oluyordu bilir misiniz? Nereden bileceksiniz, ben de nice sonra öğrendim: meğer, *'ulusal'* savunma sanayii sektörüne, 'ecnebi sermayesi' buyur edilmiş! Hadi şimdi, gel de, **'Prezidan' Özal**'ın kemiklerini sızlatma!

'Prezidan' Özal'ın 'marifeti...'

'Türk Savunma Sanayiine Bakış' başlıklı raporda, şöyle bir bölümün altını, boşuna mı çizmişim?" "... **1980'li yılların başında, belirli amaçlarla, proje bazında kurulmuş** (buraya dikkat) **çoğu yabancı sermayeli on sanayi kuruluşu da ülkemizde faaliyet göstermektedir. Yaklaşık on bir milyar dolar tutarında sözleşme yapmış olan bu şirketler belirli sayılardaki askeri malzemeyi, belirlenen sürede üretmek için kurulmuşlardır...**"

Bak bak bak, **12 Eylül**, 1980'li yılların başında gerçekleşmedi mi? Sıkıyönetimler, şair yazar takımının *'vatan hainliği'* ile uğraşırken, meğer *'ecnebi sermaye'* **ulusal savunma sanayii**'ne *'arka kapıdan'* kabul edilivermiş!

"... bu malzemelerin başlıcaları: F-16 uçağı, motoru ve elektrik sistemi, zırhlı araç, telsiz, radar, komuta kontrol sistemi ve gemi olarak sıralanabilir. Bu şirketlerin tamamında, 4.500 kişi istihdam edilmektedir..."

'Prezidan' Özal'ı beyhude mi anıyorum? **F-16**'ları, artık kendimizin ürettiğini, televizyon ekranlarında, kasıla kasıla söyleyerek, nasıl övündüğünü, hangimiz hatırlamaz? Oysa *'ecnebi'* sermaye, *'ecnebi'* bir teknoloji ile, *'ecnebi'* bir uçağı üretiyor; mesele bu, uçakların ince işleri, çetrefil aksamı dışardan geliyor, hantal gövde yapımında bile, bu kadar yıldır *'yerlilik'* oranı yüzde yüzü bulabilmiş midir, şüpheliyim! Gerçekte **F-16** üretiyoruz *'numarasıyla'* *'ecnebi sermayesini'* **ulusal savunma sanayii**'ne sokup, **'Prezidan' Özal**, bu sanayiin *'ulusallığını'* sulandırıyor, onu *'yabancılaştırmaya'* başlıyordu.

"İki taraflı kazık!.."

Günümüzde durum nedir? Rapor durumun *'kritikliğini' kibarca şöyle belirtmeye gayret etmiş:*

"... bu kuruluşlar, sözleşmelerinde öngörülen proje üretim faaliyetlerinin son aşamasına gelmiş olduklarından, bundan sonra ne olacakları konusu, önemli bir konu olarak gündemde yer almaktadır. Bu önemli sorunun çözümü için, Türkiye, ihtiyacı olmasa da, bu kuruluşlarca üretilen ürünleri almaya devam mı edecektir? Yoksa halen askeri fabrikalarca yapılan bakım/onarım faaliyetleri söndürülerek, TSK envanterindeki silâh sistemlerinin bakım/onarın işleri, bu yabancı sermayeli kuruluşlara mı verilecektir?"

Ulusal savunma sanayii'ne, handiyse *'hırsızlama'* sokulmuş *'ecnebi'* kuruluşların, neticede nasıl **Türkiye**'ye, *'iki taraflı bir kazık'*a dönüştüğü, üstü kapalı olarak ancak bu kadar anlatılabilirdi. Dahası da var:

"... bu konunun üzerinde önemle durulması gerekir, çünkü dünya savunma sektöründeki küçülme, sanayi kuruluşlarını yeni pazarlar bulmaya, en azından elindeki pazarı tutmak için, yeni yöntemler kullanmaya yöneltmektedir. Yabancıların ülkemiz pazarını elinde tutmak için göstereceği çabaya karşılık, Türkiye ulusal çıkarlarını korumak için çok dikkatli olmak zorundadır..."

Çokuluslu sanayi şirketlerinin, *'yeni pazarlar bulmak, en azından eski pazarlarını elinde tutmak için'* başvurduğu *'yeni yöntemlerden'* birisi, yoksa OECD bünyesinde oluşturulan **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'** mı? Konuşmuştuk ya, bu *'anlaşma'* gelişmekte olan ülkelerin **iletişim, ulaşım, petro/kimya, kültür sektörlerini, kayıtsız şartsız 'ecnebi' sermayeye açmasını öngörüyor.** Asıl mucib-i hayret olan nokta, 25 Eylül 1997 tarihli raporun –içine doğmuş gibi– aynı stratejik sektörleri, şöyle önemli bir uyarıya bağlı olarak sıralamasıdır:

"... **ülke güvenliğinin gereği olarak, savunmayı doğrudan destekleyen sanayi kuruluşlarının ulusallıklarının mutlaka korunması; savunmanın yanında, ekonominin önemli sektörleri olan enerji, ulaştırma, petrol ve haberleşme sektörlerinde 'YABANCILAŞTIRMA'ya** (metinde böyle dizilmiş) **meydan verilmemesi, ülke güvenliği açısından zorunlu görülmektedir...**"

Bu, **açıkça 'ulusal savunma sanayii'nde, 'küreselleşmeye hayır'** anlamına, gelir mi gelmez mi? Hele bir düşünün!

Halıyı kim çekiyor?

'Sistem'in, tam tersini istediği, **'Çokyönlü Yatırım Anlaşması'ndan** bellidir, o zaman soru şu: siyasal düzeyde, iktidarlar da, muhalefetler de, **'sistem'le** *'özdeşleşmiş'* ise ne olur? Galiba, iki şey: 1) Siyasetçiler ve onların hınk deyicisi **media, ulusal savunma sanayii'nin** bu hayati sorununu hasıraltı edip, *'darbe'*, olmazsa *'ara rejim'*, fallarına merak saracaktır. 2) Ya da oldum bittim yapılageldiği gibi, hangi şairin hangi yazarın, yaz-

dığı bir şiir ya da romanla, *'ülkeyi nasıl uçuruma sürüklediğini'* kanıtlamayı, yeniden askerlerin üstüne yıkacaktır; sanki, ulusal savunmanın ve sanayiinin, *'ulusallığını'* sulandırıp *'küreselleştirerek'*, üzerinde yaşayacağı halıyı, **Silâhlı Kuvvetler**'in ayağının altından, o çekmiyor!

25 Mart 1998

'Savunma'nın 'asıl' sorunu...

Gazi *Nutuk*'ta olaya, *"Büyük bir komplo"* demiştir. **Hâlide Edip Hanım**, *'Büyük Taarruz'* günlerinde, ona, *"İşte başardınız,"* dediği zaman ne cevap verdiğini hatırlar mısınız? *"Asıl bundan sonra, birbirimizi yiyeceğiz!" 'Kurtuluş'* sürecinin *'yol arkadaşları'* (**Rauf Bey, Ali Fuat, Karabekir Kazım** ve **Refet Paşa**'lar) hem meb'us (siyasetçi) hem kumandan (asker) olmanın, imkânlarını; ordunun *'ağırlığını'* **Meclis**'te hissettirmek; ayrıca, orduya siyaseti *'bulaştırmak'* niyetiyle *'kullanmayı'* denemişlerdi: *'Kurtuluş'* (İnkılâp) onları tedirgin ediyordu, amaç hiç değilse onu frenleyebilmekti.

Gazi, kumandanları bir gecede uyarmış, meb'usluk (siyaset) ya da kumandanlıktan (askerlik) birini tercih etmelerini istemiştir. İki işin bir arada yürümeyeceğine, hep inanmıştı; bu defa, *'bittecrübe'* anlamış oluyordu. Nitekim, eski *'yol arkadaşları'* çok geçmeden *'itikad-ı diniyeye hürmetkâr'* bir fırka olarak, karşısına dikildiler. Hem de ne zaman? **İngiltere, Musul**'la yetinmeyip **Hakkâri** için nota veriyor; **Nasturiler** isyan etmiştir, **Şeyh Sait**'in eli kulağında! Gazi'ye bakılırsa, askerin *'çıplak'* siyasete *'soyunması'*, savunmayı ihmalidir. İyi de, ya siyasetçi, savunmayı ihmal ediyorsa?

'Manzara-i umumiye' nasıl görünüyor?

Türk Savunma Sanayii'ne Bakış raporuna göre, halen savunmamızda, yalnız yönetim karmaşası yok, *'altyapı'* da türdeş değil, o da bir karmaşa yaşıyor. Manzara-i umumiye şudur:

"1) 22 askeri fabrika, 3 tersane, 3 hava ikmal/bakım merkezi var: 37.000 işçi istihdam ediyor, ne var ki bu kuruluşlar ... **sanayi işletmeciliğinin gerektirdiği, hızlı ve elastiki hareket kaabiliyetine sahip değildir: karar alma süreleri uzun, azım-**

sanamayacak bir sanayi potansiyeline sahip olmalarına rağmen, ekonomik faaliyetlere katılamamakta, kısacası, ekonominin kurallarına göre işletilememektedir..."

"2) MKEK *(Makine/Kimya) 19 şirketin sahibi, 11.000 işçi çalıştırıyor; 'tarihi' bir kuruluş, ama ...* savunmanın ihtiyaçlarını istenen düzeyde karşılayabilmesi, yurtdışı firmalarla rekabet edebilmesi için yatırım personel istihdamı AR-GE ve yurtdışı ilişkilerde hareket serbestliğine sahip olacak şekilde yeniden yapılandırılması lâzım."

"3) Türk Silâhlı Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı, ASELSAN'*ı,* ASPİLSAN'*ı ve* İŞBİR'*i kurmuş, 3.000 kişi çalıştırıyor; bunlar kamuya ait değil, ama savunma sanayii altyapısında yer alıyor; ayrıca* Türkiye, Almanya, Yunanistan ve Hollanda *Konsorsiyumu kapsamında, Vakıf ve Makine/Kimya'nın katılımıyla kurulmuş* ROKETSAN *da, aynı altyapıda* Stinger *füzelerini üretiyor."*

"4) Nihayet daha önce lâftını ettiğimiz 'çoğu yabancı sermayeli' on sanayi kuruluşu, ki 4.500 kişi çalıştırmakta, F-16*'ları, elektronik harp sistemi, telsiz, radar vs. imalatı yapmaktadır."*

Vurgulanan nokta tek: 'Ulusallaşmak'

Raporun bu altyapı hakkındaki değerlendirmesi, aynen şudur: "... dünya ülkelerinde, savunma sektöründe çalışan şirketler (özellikle Avrupa'da Almanya ve Fransa'ya ait büyük şirketler) birleşerek, ülkelerarası, giderek kıt'alararası rekabete hazırlanırken (büyük ABD şirketlerinin birleşmesi de gözden kaçırılmamalıdır) ülkemizde yurtiçinde rekabet amacıyla aynı konuda çalışacak farklı statülerde (kamu, özel, yabancı ortaklı özel, yabancı) şirketler kurulmakta, zaten sınırlı olan gücümüz bölünerek, Türk Savunma Sanayii açısından uluslararası platformda iyice zayıf konuma düşürülmektedir..."

Bu ne anlama geliyor? Türkiye'nin 'ulusal savunma sanayii –dolayısıyla, sektörün kendisi– gözle görülebilen bir savrukluk, bir dağınıklık, bir *'karmaşa'* içindedir, Genelkurmay,

'yönetim ve altyapı karmaşasına bir son verilmesi için' cumhurbaşkanının, hükümet üyelerinin, yüksek bürokratların ve bazı şirket yetkililerinin katıldığı bir toplantı tertiplemiş, kapsamlı bir brifing vermiştir (27 Temmuz 1995). Israrla vurgulanan nokta, tekti: **Türk Savunma Sanayiinin 'ulusallaşması!'**

Sonuç ne oldu dersiniz?

Asıl dosyalara kim bakacak?

'Kemalist' Cumhuriyet, bittecrübe yaşadığı sıkıntılar sonrasında, sağlıklı bir karara varmış, siyaset ile askerliği birbirinden ayırmıştı; aynen din ile siyaseti birbirinden ayırdığı gibi! Ne var ki **'virüs' son elli yıldır, şekil değiştirip aralıksız yenilenerek, ülkemizin damarlarında dolaşıyor: siyaset, hem askerliğe bulaşmıştır, hem de dine diyanete! Kim bilir, belki de bu sebepten, bir ülke savunmasının 'asıl' sorunu olan savunma sanayii, bu sanayiinin altyapısı, doğru yönetimi ve geliştirilmesi bir türlü rayına oturtulamamakta; zaman zaman, doğru kararlar alınsa da, bu kararlar 'tutarlı' uygulanamamaktadır.**

Buna mukabil, *'yürütme'*, *'yasama'* **ve** *'savunma'* arasında sıralı sırasız, zincirleme yetki bunalımları yaşıyoruz: işimiz gücümüz, kimin ne zaman, neden dolayı emekliye ayrılacağını; *'ara rejim'*in hangi tarihte, nasıl geleceğini; neden dolayı gerektiğini, ya da gerekmediğini tartışmak! *'Hayatı dedikodu'* **media**'mızın da çabasıyla, iş çığrından çıkıyor, günlerce havanda su dövüyoruz.

Peki, 'asıl' dosyalara kim bakacak? Savunma konusunun, şakaya tahammülü yoktur. Aklınızı başınıza alın, efendiler!

27 Mart 1998

Kırk yıl kaybettik!..

Ne de olsa, **Nasreddin Hoca**'nın soyu, olayı kara mizaha çevirmişlerdi: "**Atları da askere alıyorlar!**" Güler misin, ağlar mısın? Yıl 1941, savaş kapımızı zorluyor; bazı savunma tedbirleri arasında, *'ihtiyaç fazlası'* hayvanların, *'askeri mükellefiyete tabi tutulması'* kararlaştırılmış, halkın *'yakıştırması'* bu! Havadis filmlerinde, görüyordum: Naziler'in **panzerdivision**'ları, önüne çıkanı unufak ediyordu: **Fransa**, on beş gün, bütün **Balkanlar** üç hafta dayanabilmişti! Doğrudur, **İstiklâl Harbi**'nde, Türk Süvarisi, büyük iş görmüştür ama, **Polonya** Süvarisi de iyiydi, tankların karşısında nasıl çaresiz kaldığını seyretmiştik. O yüzden, çocuk yaşıma rağmen, ben "**Atları da askere alıyorlar**" şakasına gülememiştim.

50'li yıllarda –daha öncesinde de– geçit törenlerinde en büyük sorun, tam şeref tribünü önünde bozulan otomobiller, sonra tanklardı. Erken **Cumhuriyet** dönemi askeri, savaş askeri olduğundan mıdır nedir, zaten show gibi geçit yapamazdı, bir de arabaları, ya da tankları ortalık yerde bozulunca... kahrımızdan ölürdük. Bütün bunlar, neyin göstergesi? Silâhlı Kuvvetlerimiz, NATO sonrasına nazaran, o tarihte kaya gibi sert, fakat son derece yoksuldu. Yapılması gereken, **'ulusal savunma** kavamı'nı, sanayileşmeyle atbaşı götürmek, askere tutarlı ve çetin bir altyapı vermek değil miydi? Hayır, öyle olmamıştır: **50 sonrası iktidarları, biraz da 'ara rejimler' yüzünden, askere özenli ve özendirecek bir 'bürokratik' üstyapı hazırlamışlar, savunma altyapısını NATO'ya bırakmışlardır.**

Hadi, o dönemin iki ünlü *'büyüğünün'*, iki ünlü sözünü, bir kere daha hatırlayalım: 1950 seçim zaferinden sonra, iktidar olacak **Celal Bayar, İnönü**'ye neyi sormuştur: "**Niçin NATO'ya girmediniz?**" İnönü ne demiştir: "... a Celal Bey, aldılar da mı girmedik?" İkincisi, donanmaya savaş gemisi iste-

yen, Bahriye'ye, Celal Bey'in meşhur sözüdür: "Akdeniz'de 6. Filo var, niye masraf yapalım!" Altıncı filo, ABD'nin donanması, sanki babasının filosu! Netice, Silâhlı Kuvvetler'in *'personeli'* en iyi okullara, akademilere sahiptir, en güzel yerdeki lojmanlarda oturur, en ucuz ve kaliteli orduevleri emrindedir; yani, üstyapısına diyecek yoktur, lakin savunma altyapısına gelince... işin gerçeğini, ancak ünlü *'ambargo'*dan sonra anlayabilmiştir.

Anlayabilmiştir de, neyi değiştirebilmiştir?

Yönetimler hangi davula oynuyor?..

Genelkurmay Başkanlığı hazırladığı bir raporda, savunma sanayii stratejisini şöyle koyuyormuş:

"... ABD Başkanı Johnson'ın Türkiye'ye yazmış olduğu mektup ve 1974 Kıbrıs Harekâtı üzerine, idame malzememizin ve askeri eğitimimizin çoğunluğunun orijini olan ABD'nin Türkiye'ye 'ambargo' koyması ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde, kendi kendine yeterli bir savunma sanayiinin gerekliliği yakından hissedilmiştir. 1976 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 39. hükümeti döneminde bir savunma sanayii stratejisi kararnamesi çıkartılmıştır..."

"... 1976 tarihli savunma sanayii stratejisi dökümanında savunmanın önemi (buraya dikkat) ulusal sanayie yönelme zorunluluğu, kalkınma ile savunma arasındaki denge, savunma ile sanayileşme arasında sistemli ilişki kurma gereği ortaya konulmuş ve hedefler ile bu hedeflere ulaşmak için gerekli örgütlenme belirlenmiştir. Ancak geçen 19 yıllık süre içerisinde ortaya çıkan yeni durumlar ve karşılaşılan yeni problemler dikkate alınarak; bu dokümanın gözden geçirilmesi gereği değerlendirilmektedir..."

Düşünebiliyor musunuz, Türkiye, NATO hayallerinin boş olduğunu ancak yirmi yıl sonra anlayabiliyor; ne var ki, ulusal savunma stratejisinin 'ulusallaştırılması' gerçeğini saptadıktan sonra, bir yirmi yıl daha geçtiği halde, hâlâ bir altyapı ve yönetim karmaşası içinde buluyor. Kırk yıl sonra, Türk

Savunma Sanayiine Bakış raporunda, yapılan durum değerlendirmesini, merak etmez misiniz? Buyurun:

"... hükümet programı gereğince sürdürülen savunma sanayii stratejisi hazırlanması çalışmalarında, halen yürürlükte bulunan 1976 tarihli stratejinin esas alınması ve Kıbrıs Barış Harekâtı döneminde hazırlanmış olan bu stratejide ısrarla vurgulanan 'ulusallığın' yeni stratejide de aynı şekilde yer alması, savunmanın ulusallığı açısından bir zorunluluk olarak değerlendirilmektedir."

Yahu nedir? Türk Silâhlı Kuvvetleri, aşağı yukarı kırk yıldır, savunma sanayiinin *'ulusallaştırılması'* zorunluluğundan söz ediyor, arada gelmiş geçmiş merkez sağ merkez sol bunca iktidar; 'sistem'in –yani NATO'nun dimağının– çıkarları için uygulamaya geçirdiği 'özelleştirme' ve 'küreselleşme' davuluna oynuyor. Altyapıyı yoluna koymak için, askeri fabrikalar 'özelleştirilecek'miş de, böylelikle randıman ve kalite yükseltilecekmiş! En büyük holding *'babaları'*nın, Sevres Anlaşması'nda öngörüldüğü gibi, *'Boğazların özerkleştirilmesinden'*, ya da *'Güneydoğu'da federasyona gidilmesinden'* bahsettiklerini unuttular galiba! Hemen hepsinin *'ecnebi sermaye'* ile canciğer kuzu sarması olmaya can attıklarını nasıl görmüyorlar?

'Yabancılaştırılmaya' meydan verilmemesi!..

Em. Albay Raşit Por'un 25 Eylül 1997'de hazırladığı, Türk Savunma Sanayiine Bakış raporu, siyasetçiler için açık seçik bir ders olması gereken şu sözlerle bağlanıyor.

"... ülke güvenliğinin gereği olarak savunmayı doğrudan destekleyen sanayi kuruluşlarının 'ulusallığının' mutlaka korunması, savunmanın yanında ekonominin önemli sektörleri olan enerji, ulaştırma, petrol ve haberleşme sektörlerinde 'yabancılaştırmaya' meydan verilmemesi ülke güvenliği açısından zorunlu görünmektedir."

Daha ne desinler? Ayrıca söylemiştim değil mi, savunmanın yanı sıra, *'ulusal kalması'* zorunlu görülen enerji, ulaştır-

ma, petrol ve haberleşme gibi *'hayati'* sektörlerin, *'ecnebi sermayeye'* kesinlikle ve kayıtsız şartsız açılması, OECD bünyesinde tezgâhlanan **'Çokyönlü Yatırımlar Anlaşması'**nda belirtilmektedir. İnsan merak ediyor, bizim 'özelleştirme' ve **'küreselleşme'** meraklısı **post-modern** *'iktidarlar'* ne yapacak?

Gazi, **'istiklâl-i tam'** tarifini yaparken, tarifin kapsamı içine, neden **'siyasi, iktisadi, hukuki, askeri ve kültürel bağımsızlığı'** da almış, insan zamanla çok daha iyi anlıyor. Bir de siyasetçi takımı anlayabilse!..

30 Mart 1998

ATTİLÂ İLHAN'IN KİTAPLARI

ŞİİR

Duvar
Sisler Bulvarı
Yağmur Kaçağı
Ben Sana Mecburum
Belâ Çiçeği
Yasak Sevişmek
Tutuklunun Günlüğü
Böyle Bir Sevmek
Elde Var Hüzün
Korkunun Krallığı
Ayrılık Sevdâya Dâhil
Kimi Sevsem Sensin

ROMAN

Sokaktaki Adam
Zenciler Birbirine Benzemez
Kurtlar Sofrası
Fena Halde Leman
Haco Hanım Vay
Allahın Süngüleri

AYNANIN İÇİNDEKİLER

- Bıçağın Ucu
- Sırtlan Payı
- Yaraya Tuz Basmak
- Dersaadet'te Sabah Ezanları
- 'O Karanlıkta Biz'

ÖYKÜ

Yengecin Kıskacı

DENEME-ANI

Abbas Yolcu
Yanlış Kadınlar Yanlış Erkekler

ANILAR VE ACILAR

- Hangi Sol
- Hangi Batı
- Hangi Seks
- Hangi Sağ
- Hangi Atatürk
- Hangi Edebiyat
- Hangi Laiklik
- Hangi Küreselleşme

ATTİLÂ İLHAN'IN DEFTERİ

- Gerçekçilik Savaşı
- 'İkinci Yeni' Savaşı
- Faşizmin Ayak Sesleri
- Batı'nın 'Deli Gömleği'
- Sağım Solum Sobe
- Ulusal Kültür Savaşı
- Sosyalizm Asıl Şimdi
- Aydınlar Savaşı
- Kadınlar Savaşı

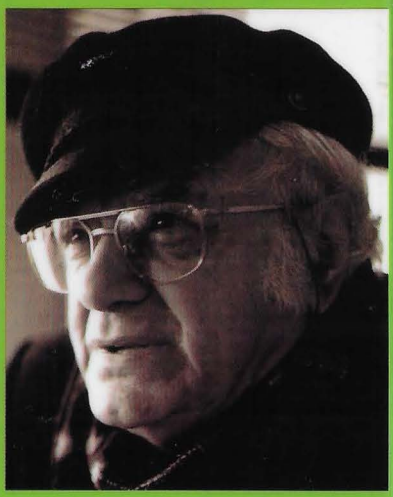
CUMHURİYET SÖYLEŞİLERİ

- Bir Sap Kırmızı Karanfil
- Ufkun Arkasını Görebilmek
- Sultan Galiyef
- Dönek Bereketi
- Yıldız, Hilâl ve Kalpak

ÇEVİRİ

Kanton'da Isyan (Malraux)
Umut (Malraux)
Basel'in Çanları (Aragon)

"Bilgi toplumunda, üretim, neticede, 'informatik'e yaslanacak; başka türlü söylersek; kim hangi düzeyde en yoğun bilgi sahibiyse, üretimi o denetleyecek; yalnız üretimi mi canım, elbette dağıtımı ve tüketimi de! Bazı şaşkınlar sanıyorlar ki, internet türünden uluslararası bilgi ağı -ya da ağları- sayesinde, evinde bilgisayar olan herkes, istediği her türlü bilgiye şop diye ulaşacaktır. Yağma yok! 'Sistem', daha öğretim/eğitim kademelerinde, 'aydınlar' için inanılmaz bir ayıklama mekanizması oluşturmayı başarıyor: herkesin gittiği eğitim kurumlarıyla, ancak 'seçkinler'in gittikleri öğretim kurumları, 'ayıklama'nın ilk aşaması: halk çocuğu musun, devlet okuluna mı gidiyorsun, senin ulaşabileceğin bilgi de sınırlı ve kısıtlı olacaktır; edindiğin bilgiden yararlanabilme gücün ve yeteneğin de, sınırlı ve kısıtlı olacaktır. Öteki öyle mi ya..."

Attilâ İlhan 15 Haziran 1925'te Menemen'de doğdu. Türkiye'nin en üretken yazarlarından olan İlhan'ın genç yaşlarında başladığı düşünme ve yazma serüveni 10 Ekim 2005'te ölümsüzlüğe göçene kadar sürdü.

İlhan'ın bütün yapıtları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları'nca yayımlanmaktadır.

Attilâ İl
ihraç etti
Devlet D
karşısınd
savunma
Gorbaçof
değerlendirmelerine kadar pek çok konuda okuruyla birlikte düşünce yolculuğuna çıkıyor.